MAIESTATE DOMINI NOSTRI

BRENTIO

1562

De maieſtate Domini NOSTRI IESV CHRISTI AD DEXTRAM DEI PATRIS, ET DE VERA PRÆSENTIA Corporis & Sanguinis eius in Cœna.

In hoc ſcripto reſpondetur Petro Martyri, & Henrico Bullingero, Cingliani dogmatis de Cœna Dominica propugnatoribus.

AVTORE IOANNE Brentio.

Francoforti apud Petrum Brubachium, Anno Domini 1562. menſe Septembri.

Tr. R
B839

PIO LECTORI IOANNES BRENTIVS S. D.

NEgari, amiciſs. mi Lector, nec poteſt, nec debet, quin Sacramentarium hoc diſsidium de cœna Domini, quod initiò his quidẽ temporibus à Caroloſtadio excitatũ, & à Cinglio propagatum eſt, magnam & perniciosam afferat offenſionem. Hoſtes enim piæ doctrinæ non tam in ſinu ſuo gaudent, quàm publicis uociferationibus ſibi applaudunt, ſperantes fore, ut doctrina diuinitus patefacta, mutuis doctorum uulneribus concidat. Amici autem & alumni ueræ Eccleſię ita perturbantur, ut alij quidem paulo imbecilliores incipiãt de ipſa doctrinæ ueritate dubitare: alij autem in tanto imbecillium offendiculo uehementer urantur. Quid ergo faciamus? Num idcirco officium deſerendũ eſt, ꝙ non omnia pro noſtris uotis ſuccedant? aut transfugiendum eſt in caſtra hoſtium, quòd inter amicos ſit bellum inteſtinum? Nihil certè minus: Sed tanto fortius contra externos & domeſticos aduerſarios pugnandũ eſt, quanto maius exitium utriq; minantur. Neq; enim nouum neq; mirum eſt, ꝙ in eo agro, in quo optimum

ſemen ſpargitur, inimicus ſua etiam, eáq; uenenata zizania inter triticum ſeminet. Habemus autem eum patremfamilias, qui tanta eſt & prudentia & bonitate, ut nec conniueret ad inimici malitiam, nec ſineret zizania unà cum tritico creſcere, niſi & antea præuidiſſet tempus meſsis, & ad ſuum quoq; cõmodum zizanijs uti ſciret ac uellet. Simus igitur inter tot & tanta offendicula tranquillo animo, nec exiſtimemus ruituram cœleſtem doctrinam, quòd qui eam profitentur, uariè afficiantur: ſed potius cogitemus, hanc eſſe ſolennem rationem, qua Deus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti doctrinam Spiritus ſancti purgatiorem & illuſtriorem reddat. In Arriano diſsidio, in quo uidebatur uera & æterna filij Dei diuinitas periclitari, quid aliud expectabatur, niſi uniuerſi Chriſtianiſmi interitus? Sed bene habet, Deus hanc rem pro ſua clementia ita gubernauit, ut uera & æterna diuinitate Chriſti nihil ferè explicatius in Eccleſia extet. Itaq; non dubitamus, quin & hoc Sacramentarium bellum, etiamſi uideatur Eccleſiæ filij Dei magnam cladem inferre, ſingularem tamen & inſignem quandam utilitatem, diuino beneficio ſit allaturum. Interea autem Deus, dum iudicium ſuum in hac controuerſia pro ſua maieſtate pronunciauerit, eiuſ-

modi

modi dat euentum, ut qui ſunt uerè pij, has tentationes perferre, & ueritatem cognoſcere queant. Excitantur enim diuinitus, qui ſeſe magno animo aduerſus gigantes illos & Goliathas, pro domo Iſraelis opponunt, & qui, cùm ſuperioribus annis Lutherus fœlicis memoriæ, hoc certamen maxima animi fortitudine & pietate ſuſtinuerit, optimam nauant operam, ut uera Eccleſia Chriſti in tanta tenebrarum poteſtate, lucem habeat, quam ſequatur. Ac profectò plurimum gratulor Eccleſiæ filij Dei, quòd tot ac tantos ueritatis propugnatores diuino beneficio habeat, ut præ ijs opera mea planè ſuperuacanea uideatur. Et cùm mea ſententia de cœna Domini iam multis annis in Eccleſia publicè & perſpicuè extiterit, putaui me meo munere ſatis defunctum: Sed cùm uiderem hoc bellum periculoſè recrudeſcere, & aduerſarios noſtros in uarias artes mirificè intentos eſſe, nec uolui, nec debui, quid ſentirem, diſsimulare. Itaq; initio expoſui paucis quidem, ſed apertè ac diſertè, in Apologia aduerſus Sotum, quæ mea eſſet de uera præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in cœna eius, ſententia. Quòd ſi nullum aliud officium me impuliſſet, illud tamen mihi cauendum erat, ne dum in hac ciuili diſſenſione neutri parti accedere uiderer,

ab utraq; hoſtis, quod ueteres iudicauerunt, haberer. Sed poſtquam copioſior eius ſcripti explicatio ab amicis expeteretur, ſcripſi libellum, cui titulum feci, De perſonali Vnione duarum naturarum in Chriſto, &c. Mox æditur à Bullingero in lucem tractatio uerborum Domini, In domo Patris mei manſiones multæ ſunt &c. Qui libellus cùm & mihi legendus, ac pro mea tenuitate iudicandus traderetur, ſcripſi meam de eo ſententiam, & ſperaui futurum, ut aduerſarij de erroribus ſuis, non admodum duriter admoniti, paulatim miteſcere, & oculos aperire inciperent. Ecce autem tibi quàm longè diuerſum accidit? Initiò enim Petrus Martyr aggreditur me dialogo, in quo meum ſcriptum, De perſonali unione duarum naturarum in Chriſto, ita refutandum ſuſcipit, ut interea animi ſui impotentiam magis prodat, quàm ueritatem expugnet. Deinde Henricus Bullingerus in me tanta uehementia cooritur, ut eum etiam caniciem meam uellicare non pudeat. Viſum igitur eſt, cauſam ipſam hoc ſcripto iterum, pro mea mediocritate, tractandam ſuſcipere, ut & Eccleſiæ Filij Dei meum officium probem, & palàm diuino fauore adiutus demonſtrem, Martyrem & Bullingerum decreuiſſe quidem ſibi triumphos, & iam

ceciniſſe pæana, ſed ſua ipſorum temeritate & perſuaſione, nullo autem legitimo Senatus decreto. Cæterùm, ut integram cauſam, quoad eius breuiter fieri poteſt, complectar, diuidam hoc ſcriptum in tres partes. In prima, exponam, Deo propicio, diuinam maieſtatem Chriſti, ex qua etiam uera præſentia corporis & ſanguinis eius in Cœna ſtatuitur. In altera parte dicam de diſpenſatione corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna. Non enim ubicunq; eſt Chriſtus, ibi etiam corpus & ſanguis eius diſpenſantur. Poſtrema pars, non nihil de uſu Cœnæ Dominicæ Deo uolente commemorabit.

De diuina maieſtate CHRISTI.

ALII quidem, qui hactenus poſt Lutherum inierunt certamē cum Cinglianis de Cœna Domini, probant ueram & ſubſtantialē præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in cœna, ex uoluntate Chriſti, quam ipſe expoſuit claris & manifeſtis uerbis, cùm accepto pane dixit: Accipite, edite, hoc eſt corpus meum: Et calice, Bibite, Hic eſt ſanguis meus. Ac rectè & piè dicunt, Velle Dei, eſſe poſſe eius, iuxta illud Pſalmi: Omnia quæcunq; uoluit, fecit, in cœlo & in terra. Cingliani autem, & in primis Martyr ac Bullingerus, negant hanc eſſe Chriſti uoluntatem, propterea quòd non habeat poteſtatem, ut efficiat, quo corpus ipſius ſimul ſit uerè & ſubſtantialiter in cœlo & in cœna. Sentiunt enim, ne diuina quidem potentia fieri poſſe, ut uerum corpus ſimul ſit in duobus aut pluribus locis. Cùm igitur alij collegę noſtri non ſolum piè & eruditè, uerumetiam copioſe in ſcriptis ſuis uoluntatem Chriſti explicent, uolui ego poteſtatem eius, non dico, explicare: Quis enim ego ſum, qui uel extremam particulam tantæ poteſtatis & maieſtatis cogitatione ſaltem mea, pro dignitate ſua cōprehendere queam? ſed uerbis utcunq;, quantum ad præſens inſtitutum pertinere uidetur, adumbrare. Ac profectò optimè nunc nobiſcum, in hac quidem cauſa, agitur, quòd Cingliani hactenus noſtrorum ſcriptis excitati, ita ſuam opinionem prodiderint, ut nec ſimpli

cioribus

cioribus amplius imponere, nec uerè pios ſeducere que-
ant. De Alexandro Magno ſcribunt, quòd initurus ex-
tremum prælium cum Dario Rege Perſarum, omni-
bus ſuis copijs inſtructo, profundum ſomnum, præ-
ter conſuetudinem ſuam, cœperit. Cùm autem iam ad
pugnam ſolus Alexander deeſſet, excitatur tandem ab
amico, admirante ac etiam interrogante, ecquæ illa eſ-
ſet dormiendi libido inter tanta pericula? reſpondit ſe
maxima cura liberatum, & tranquillo eſſe animo, quòd
Darius omnes ſuas copias adduxiſſet, & liceret nunc uel
tandem bellum tam periculoſum & diuturnum confice
re. Non minus & nos in præſenti certamine ſecuros red
dunt Cingliani, & magna nos moleſtia liberant, quòd
cùm hactenus multa diſsimulauerint, & falſam ſuam
ſententiam honeſtis uerbis pinxerint, nunc incipiant er
rorem ſuum manifeſtè profiteri, ut ſimpliciores nō am
plius ſeduci queant, ſed uniuerſa uerè pia Eccleſia aper-
tè cognoſcat, qui ſint fugiendi, & à quorum doctrina
ſit cauendum.

Primum enim illa eorum uox publicè extat: Corpus
Chriſti tantum abeſſe à cœna eius, quantum diſtat ſupre
mum cœlum à terra.

Deinde Martyr, cuius ſcripto Bullingerus ſe adſcri-
bit, non ueretur publicè uociferari: Nulla ui fieri poſ-
ſe, ut Corpus Chriſti, ſalua ſubſtantia eius, uel non ſit in
loco, uel ſit ubiq;. Hoc certè ſi uerum eſt, periclitabitur
& omnipotentia Dei, & maieſtas Chriſti ad dextram
Dei collocati, id quod recipio me diuina clementia adiu
tum, in hoc ſcripto, tàm planum facturum, ut omnes
pij intelligant, quàm pernicioſum errorem, Satan in Ec
cleſiam filij Dei per Cinglianum dogma inducere me-
ditatus fuerit.

Poſtremò dexteram Dei, ad quam ſpiritus ſanctus in uniuerſa ſacra ſcriptura collocat Chriſtũ, interpretantur ꝑ certo & circũſcripto loco, in quo Chriſtus ſtet, ſedeat, aut ambulet, prout ei uiſum fuerit. Hoc eſt Chriſtũ de ſumma ſua maieſtate, qua omnia liberrimè corãm tuẽr & conſeruat, detrahere, & in angũſtias corporaliũ locorum includere. Etſi enim uolunt uideri, ſe tribuere Chriſto amplißimum habitaculũ, in quo ſtet aut ſedeat, aut ambulet: tamen humanitatem eius in illud ita includũt, ut neceſſe habeat in eo perdurare uſq; ad nouißimum diem, quo tandem tempore licebit ei ad nubes deſcẽdere, & ſeſe orbi terrarum oſtentare. Interea autem, nulla ne omnipotentia quidem eius fieri queat, ut corpus eius in cœlo manens, ſit etiam præſens in Cœna Dominica. Sed de his poſterioribus duobus membris, ſuo loco. Nunc paucis de priori illo dicemus. Etſi enim auditu horrendum eſt, quòd in Chriſtianiſmo, in quo docetur, Chriſtum accepiſſe in Cœna ſua panem, & dixiſſe hoc eſſe corpus ſuum, uox illa publicè ſonet, corpus Chriſti tantum abeſſe à Cœna, quantum ſupremum cœlum diſtat à terra, tamen ſuam affert Eccleſiæ Filij Dei utilitatem. Cùm enim noſtri obiecerint hactenus Cinglianis, quòd ſtatuant in Cœna Chriſti nuda ſigna, hîc tum plurimum uociferabantur de iniuria & calumnia: quippe quòd nihil minus uideri uelint, quàm quòd ſentiant ſe in ſua Cœna habere nuda ſigna. Et ſolent de uirtute & efficacia eorum ita concionari, ut qui ſententiam ipſorum non exactius perpenderit, exiſtimet eos ueram corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam in Cœna multò certius, quàm nos ipſos affirmare. Vide ergo mihi ueteratorium aſtum. Non poſſunt ignorare, eos, qui accuſant ipſos nudorum ſignorum, intelligere

&

& loqui de ſignis præſenti ſubſtantia Corporis & ſanguinis Chriſti nudis. Ipſi autem intelligunt de ſignis ſignificatione & uirtute nudis. Sed hac ratione ne quidē petra, aut uitis, aut etiā agnus, eſſent nuda ſigna: quippe quòd Chriſtum ipſum ſignificent, & ſpectatorē ad conſiderationem beneficiorum Chriſti excitent. Nunc aūt, poſtquam illa eorum uox de diſtantia corporis Chriſti à Cœna, publicè extat, non poſſunt amplius cuiquā ſua excuſatione imponere: ſed manifeſtū eſt, eos in ſua Cœna ſtatuere ſigna tam nuda, ut quantum ſupremum cœlum diſtat à terra, tantum abſint à pane & uino Cœnæ corpus & ſanguis Chriſti. An putas tu exiguam eſſe utilitatem, ſapientes in aſtutia ſua compræhendere?

Deinde cū de uera & ſubſtantiali præſentia & diſpenſatiōe corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna, ſermo eſt, ſolent palā profiteri, ſe credere, quòd in Cœna diſtribuatur uera Corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtātia. Et Martyr in ſuo Dialogo: Apparet (inqt) noſtros affici magna iniuria, qui Cœnam ſacram infamētur abſq; corpore & ſanguine Dñi celebrare, &c. Hîc paulò ſimplicior quiſpiam, cùm audit hæc uerba, exiſtimat eos nobiſcū ſentire, quòd corpus & ſanguis Chriſti nō ſint tantū in cœlo, quod à terra maximo locorꝫ ſpacio diſtet, ſed etiā in Cœna, uerè pręſentia: cū tamē de pręſenti diſtributione ſubſtantię corporis & ſanguinis Chriſti ita ſentiant, ut quēadmodū Princeps quiſpiā, ſi confert in ſuum uaſallum, ius feudi (ut nunc loqui ſolent) dicitur in eum omnem feudi ſubſtantiam, etiamſi ea longo interuallo à curia Principis diſtet, conferre: ſic Chriſtus conferat in Cœna ueſcentibus pane & uino ſubſtātiam, hoc eſt, omne ius, & omne beneficium corporis & ſanguinis Chriſti, etiamſi hæc maximo locorum ſpacio à Cœna abſint. Itaq;

dum pręſentem diſpenſationem ſubſtantiæ corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna affirmant, aliud ipſi loquuntur, aliud populus intelligit. Poſtquàm autem nunc nō uerentur publicè iactare, corpus Chriſti tantum abeſſe à pane Cœnæ Dominicæ, quātum ſupremum cœlum diſtat à terra, non poteſt amplius, etiam ſimplicioribus, eſſe obſcurum, quo aſtu, & qua uafricie dicant, In Cœna ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti diſpenſari. Sumus igitur beneficio huius uocis, illo labore leuati, quòd deinceps non ſit nobis ſolicitè curandum, ut cognoſcamus certam ſententiam Cinglianorum de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna, Sed ſiue dixerint, ſuum ſacramentum in Cœna non eſſe nudum ſignum, ſiue affirmauerint, ſe credere, quòd in Cœna diſtribuatur uera ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti: ſiue ſcripſerint, ſe in Cœna accipere præſens corpus & ſanguinem Chriſti, per fidem, manifeſtum tamen eſt, quòd corpus Chriſti, in ſupremo, quod fingūt, cœlo localiter ita collocent, ut reipſa non poſsit eſſe in Cœna. Sed de his hactenus. Accedamus ad caput negocij. Nolo in præſentia ſingulas φλυαρίας, & calumnias Martyris ac Bullingeri perſtringere. Vtilius puto, rem ipſam, cuius explicationem eccleſia filij Dei expectat & exigit, tractare. Non eſt autem ſentiendum, quòd his temporibus controuerſia de Cœna Domini in hoc pręcipuè conſtituatur, utrum corpus & ſanguis Chriſti uerè ſint præſentia & diſpenſentur in Cœna. Etſi enim initiò, hoc fuit controuerſiæ caput, tamen Cinglianorum intemperie factum eſt, ut nunc aliud κρινόμενον ſit propoſitum. Itaq; non hoc tantum quæritur, utrum corpus & ſanguis Chriſti ſint in Cœna eius uerè præſentia, Sed illud etiam quærit̄, utrum Deus ſit uerè omnipotens, &

utrum

utrum Chriſtus non ſit tantum homo, ſed etiam uerus Deus. Vera omnipotentia Dei, uera diuinitas & maieſtas Chriſti (quod quidem eſt in Cinglianis) periclitantur, adeoq; uerè pia ſententia horum præcipuorum articulorum noſtræ religionis, Verbum caro factum eſt, Aſcendit in cœlum, Sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis, in dubium uocatur. Affirmant, ne Deum quidem ipſum uniuerſa ſua potentia efficere poſſe, ut corpus, non aliorum tãtum hominũm, uerum etiam Chriſti Seruatoris noſtri, ſine loco ſaluum conſiſtat. Affirmant in Vnione perſonali, ſeu incarnatione Chriſti, Deum non omnia cõtuliſſe in hominem, quem aſſumpſit, Sed ea tantum, quorum homo ſua natura capax eſt. Hoc certè eſt affirmare nec Deum eſſe uerè omnipotentem, nec Chriſtum eſſe uerum Deum. Nõ dubito, quin futurum ſit, ut nullis non uerbis, clamoribus & uociferationibus tantam molem mali à ceruicibus ſuis depellere ſtudeant. Non autem uerba tantum & clamores audiendi ſunt; ſed potius ſententia eorum expẽdenda eſt, ut de ueritate certius iudicare poſsis. Antequam autem hæc explicanda ſuſcipiam, uiſum eſt commonefacere Cinglianos maximi ſui periculi, recitatione uaticinij, quod de dogmate ipſorum in ſcriptis D. Martini Lutheri, fœlicis memoriæ, publicè extat. Etſi enim fortaſſe nonnullis eorum ridiculum uidebitur, obtrudere ipſis nomen eius uiri, cuius autoritatem non admodum magni faciant, tamen quemadmodum nobis plurimum, diuino beneficio, ad cognoſcendum in Romano Pontificio Antichriſtianiſmum profuit, ita iudicium tanti herois, in diſcernendo dogmatum ſpiritu, non eſt temerè aſpernandum. Si nihil aliud, certè tale uaticinij genus, uel ſaltem ſecuritatem horum dogmatiſtarum ex-

cutere debet,ne imprudentes in illud exitium,quod ini tiò ne in mentem quidem uenerat, præcipitentur. Audiamus igitur uaticinium Lutheri.

Lutherus in ſecunda parte contra fanaticos,quos uocat cœleſtes Prophetas.

Poſtq̃(fanatici)eò cõtendunt, ut nõ uelint uerbũ Dei fide honorare, aut iuxta ſimplicitatẽ phraſeos agnoſcere,ſed ſophiſtica ratiõe & acuta ſubtilitate metiri, ac gubernare:re ipſa cõperies,ipſos eò delapſuros,ut negẽt etiã Chriſtũ eſſe Deũ. Nã corã humana ratiõe tam ſtultè ſonat,Homo eſt Deus,q̃ illud,Panis eſt corpus.Et cum alterꝝ negẽt,mox etiã alterꝝ negabũt. Ac profectò eò tẽdit Satan, ut cũ ipſos è Sacra ſcriptura ad ſuã ipſorꝝ rationẽ ſeduxerit,oẽs ueteres hæreſes in lucẽ reuocet. Videbis.n.admiranda,quantã uidelicet induſtriã humana ratio oſtẽtabit,preſertim in uulgo,&caput mouebit,ac dicet:Quid? Deitas & humanitas ſunt diuerſa,immẽſo diſcrimine à ſe inuicẽ diſtincta,ſicut ſempiternũ à caduco, quomodo igit̃ alterꝝ poteſt eſſe alterꝝ? aut quomodo qs dicere poteſt:Homo eſt Deus? Eodẽ certè modo dicendũ eſſet, Caducũ ſeu tẽporale eſt perpetuũ, Mortale eſt immortale,& id genus alia.Cuius rei nunc exhibet nobis in capite Caroloſtadij exemplũ,aduerſus Cœnę Dominicę ſacramentũ.Ibi tum rẽ probè ſcilicet cõficiet etc.

Et iterum.

Quaſcunq; ſannas et irriſiones euomuit Caroloſtadius,de corpore Chriſti in ſacramento,eas etiã de Deitate Chriſti euomat neceſſe eſt,id q̃d etiam ſuo tempore fiet.

In ſcripto περὶ τοῦ ῥητοῦ uerborum Chriſti, Hoc eſt corpus meum,&c.

Mei fanatici faciũt hac ſua nauſea παρασκευὴν ad negandũ Chriſtũ,Deũ,&oĩa ſimul,quemadmodũ iam aliqua ex parte incipiũt prorſus nihil credere,Cõparant.n.ſe ad

humanæ

humanę rationis arbitriũ:q̊d egregiè ipſis imponet &c.

Et iterum.

Sed obijciũt, Credimus quidẽ, ꝙ potẽtia Dei ſit ubiq;. Hinc aũt nõ ſequit̃, quòd diuina eius eſſentia, aut dextera eius ſit ubiq;. Reſpõdeo: Credo & ego quòd in receſſu & latebris cordiũ ueſtroꝝ nihil quicq̃ nec de Deo, nec de potẽtia eius credatis. De qua re etiam certus ſum &c.

Et in poſtrema breui Confeſsione.

Etſi (Cingliani) plurimũ gloriant̃ quòd hũc articulũ de perſona Chriſti credãt, & multa de hac re garriãt, tñ noli uerbis eoꝝ fidẽ adhibere. Reuera.n.oĩa mentiunt̃, quæcũq; de his reb. effutiũt. Ore quidẽ confitent̃ (ſicut & Satã in Euãgelio uocat Dñm, filiũ Dei) cor aũt eoꝝ longè eſt ab eo. Mat.15. Hoc certũ eſt etc. Hactenus Lutherus. Nos quidẽ libẽter amplectimur q̊d Cingliani, autoritate ſacrę ſcripturę, de æterna diuinitate filij Dei cõfitent̃, & ſperamus eos Arianiſmũ, & q̊cqd eſt id genus hęreſeon, ex aĩo deteſtari. Sed cũ Luth. fuerit acutiſsimus ſpirituũ diſcretor, & Cingliani nõ uereant̃ oĩpotentiam Dei phyſicis ſuis rationib. metiri, ac ſuã filio Dei maieſtatẽ detrahere, metuendũ eſt, ne, cũ Satã inueniat domũ ſcopis mundatam, adducat ſecũ ſeptẽ alios ſpũs nequiores. Primũ ergo oĩm, poſtq̃ inſtituimus diuina clemẽtia adiuti iteꝝ explicare ueram ſententiam incarnationis (ſic enim libuit maioribus noſtris loqui) Chriſti filij Dei, aſcẽſus eius in cœlum, & ſeſsionis eius ad dextram Dei patris ſui omnipotentis, qua ſententia rectè explicata, uera & ſubſtantialis corporis ac ſanguinis Chriſti præſentia in cœna perſpicuè ſtatuitur: non eſt uiſum, in pręſentia farraginem eoꝝ dictorum ſcripturæ, quæ incarnationẽ Chriſti ſeu aſſumptionem, ſicut Athanaſius loquitur, humanitatis in Deum teſtificant̃, cõmemorare.

Contenti

Contenti in præſentia erimus unius ac præcipui dicti re citatione & explicatione. Verbum (inquit Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta) Caro factum eſt. Nec dubium eſt, quin in hoc dicto nomine VERBI, ſeu ut Græcè dicitur, τοῦ λόγου, intelligatur ſecunda perſona in una Deitate, unigenitus uidelicet Filius Dei, uerus ab æterno Deus, ineffabiliter à Deo Patre ſuo genitus. Nomine autem carnis intelligatur non una tantum pars hominis, ſed totus homo, corpore & anima rationali conſtans. Quod igitur Euangeliſta dicit, Verbum caro factum eſt, ſignificat filium Dei factum eſſe hominem. Hinc ſunt locutiones illæ, Deus eſt homo, & homo eſt Deus. Ac iterum: Totus Deus eſt homo, Et totus homo eſt Deus. Quid autem hoc? Num illud dicitur, diuinitatẽ filij Dei mutatam eſſe in humanitatem? aut humanitatem conuerſam eſſe in diuinitatẽ? Nihil minus. In incarnatione enim Chriſti, ſicut eſſentia diuinitatis, quæ eſt ſimplicíſsima & nulli mutationi obnoxia, manſit inuiolata, ita etiam eſſentia humanitatis, quæ conſtat anima rationali & corpore manſit immutata. An illud dicitur, diuinitas & humanitas in Chriſto ſunt ita confuſa & commixta, ut ſicut aqua & uinum commiſceri ſolent, ita illa inter ſe confundãtur? Ne hæc quidem eſt ſententia. Ex diuinitate enim & humanitate non fit una natura, ſed ſunt & manent duæ diuerſiſsimæ naturę. An fortaſsis illud intelligitur, diuinitatem Chriſti, humanitatem ita ſibi adiunxiſſe, ut tamen ſingulę ſubſtantiæ ſeu naturæ, ſint ſingulę perſonę? Hoc Neſtorianum eſt, & abominandum. Quid ergo eſt, Verbum factum eſt caro, ſeu, Deus factus eſt homo, aut Deus eſt homo? Certè ſi Ariſtoteli, hoc eſt, humanæ rationi, ſuâ axiomata huc conferenti, & expendenti, hoc propoſueris, multo abſur-

to abſurdius uidebitur, quàm ſi dixeris, Homo eſt aſinus, aut Leo eſt ceruus. Longius enim inter ſe diſtant Deus & homo, quàm homo & aſinus, aut Leo & ceruus. At ſi intuearis oracula Spiritus ſancti, quæ in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis extant, nihil uerius, nihil certius eſſe credendum eſt. Ne quis autem cæco impetu feratur, non tantum uerba huius oraculi numeranda ſunt: ſed etiam uera eius ſententia, quatenus quidem eam Spiritus ipſe ſanctus in ſuis ſcriptis expoſuit, ponderanda eſt & cognoſcenda. Itaq; uiſum eſt hîc initio recitare Canonem concilij Chalcedonenſis, quem & in priore libello, de Perſonali unione duarum naturarum in Chriſto, recitaueram, & quem omnes pij & orthodoxi fatentur clarè & diſertè ſententiam illius dicti, Verbum caro factum eſt, exponere.

Concilium Chalcedonenſe circiter annum Chriſti 430.

Confitemur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ante ſecula quidem, de Patre genitum ſecundum deitatem, in nouiſsimis autem diebus, eundem propter ſalutem noſtram ex Maria uirgine θεοτόκῳ, ſecundum humanitatem, unum & eundem Chriſtum Dominum filium unigenitum, in duabus naturis, inconfuſe, immutabiliter, indiuiſe, inſeparabiliter, agnoſcendum, nuſq; ſublata eſſentia naturarum propter unionem, magiſque ſalua proprietate utriuſq; naturę, & in unam perſonam, atq; exiſtentiam, concurrente, non in duas perſonas partitum atque diuiſum, neque diſiunctum, ſed unum eundemque filium unigenitum.

Hactenus Concilium Chalcedonenſe.

Quod igitur Euangeliſta dicit, Verbum caro factum eſt, & quod alia loca ſcripturæ de incarnatione

Chriſti loquuntur, hoc ſynodus Chalcedonenſis expò/
nit, quòd in Chriſto duæ naturæ ſeu ſubſtãtię, Diuinitas
uidelicet & humanitas, ita cõueniant & inſeparabiliter
uniantur, ut non ſint duo filij, ſed unus, nec duo Chriſti,
ſed unus, nec duæ perſonæ, ſed una tantũ perſona. Cùm
autem hæc ſynodus tribuerit Chriſto nomen perſonæ,
nec id temerè, abſq; ſcripturæ autoritate fecerit, uidendũ
eſt unde id ſumpſerit. Ac manifeſtum eſt, quòd in ſcri/
pturã ſæpe fiat mentio προσώπου ſeu perſonę, pręſertim
in ijs locis, in quibus prædicatur. In iudicio non eſſe per
ſonam hominis reſpiciendam, unde & προσωποληψία,
hoc eſt, perſonæ acceptio ſeu reſpectus dicitur. Sed ſi nul
lum aliud huius uocabuli exemplum in ſacris literis ex
taret, uix uideri poſſet, quòd ex illis locis attributum fu/
iſſet Chriſto. Sunt igitur alia loca perquirenda. Et ecce
apud Paulum, in poſteriori Epiſtola ad Corinthios cap.
1. dicitur. Vt ἐκ πολλῶν προσώπων, hoc eſt, ex multis PER
SONIS, pro dono in nos collato, per multos gratiæ a/
gantur pro nobis. Hìc nomen perſonę, pro homine per
ſe ſubſiſtente ſumitur. Et de Chriſto ipſo, capite 2. in ea/
dem Epiſtola dicitur: Si quid condonaui, cui condona/
ui, propter uos condonaui ἐν προσώπῳ χριστοῦ, hoc eſt,
in perſona, ſeu nomine Chriſti. Et cap. 4. Deus eſt, qui
iuſsit è tenebris lucem illuceſcere, qui luxit in cordibus
noſtris, ad illuminationem cognitionis gloriæ Dei, ἐν
προσώπῳ, hoc eſt, in perſona Ieſu Chriſti. Sed undecũq;
hoc uocabulum ſit acceptum, & Chriſto attributum, cer
te ad explicãdam ueram rationem Chriſti aptiſsimum
eſt. Sicut enim homo quiſpiam, perſona dicitur, quòd
ſit una indiuidua, è duabus diuerſis naturis, corpore &
anima rationali, conſtans, ſubſtantia, ita Chriſtus con/
ſtans ex diuinitate et humanitate, diuerſiſsimis quidem

naturis,

naturis,una autem ſubſiſtētia, rectè dicitur perſona. Solet & nomen ὑποστάσεως, quod ſubſiſtentiam ſignificat,pro perſona uſurpari,idq; ex illo(niſi fallor)epiſtolæ ad Hebræos loco, quo filius Dei dicitur χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, hoc eſt,expreſſa imago ſubſiſtentiæ eius, unde & in una deitate tres dicuntur ὑποστάσεις, hoc eſt, perſonæ per ſe ſubſiſtentes. Similiter coniunctio diuinitatis & humanitatis in Chriſto uocari ſolet unio ὑποστατική,hoc eſt,ſubſiſtentialis,ſeu perſonalis. Hæc idcirco uiſum eſt recitare, ut cognoſcatur,ueteres non pro ſuo arbitrio, ſed autoritate ſacræ ſcripturæ tribuiſſe Chriſto nomen perſonæ.

Deinde in expoſitione huius dicti: Verbum caro factum eſt,ſynodus Chalcedonēſis (quo nomine ueteres orthodoxos complector)diuinitatem & humanitatem in Chriſto ita coniungit,ut Chriſtus ſit ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως,hoc eſt,incōfuſè, immutabiliter,indiuiſe,& inſeparabiliter una perſona. Quid aūt hoc aliud eſt,q̄ ſi diceret,diuinitatē & humanitatē in Chriſto ita unitas eſſe, ut nec diuidi unq̄, nec ſeparari à ſe inuicē queant? Tam firma.n.eſt hæc unio, ut eam iam inde ab incarnatione,nullum nec tempus, nec locus,nec mors, nec uita,nec angeli,nec principatus,nec poteſtates, nec inſtantia, nec futura,nec altitudo, nec profunditas, nec ulla alia creatura diſiungere ac diuellere poſsit. Quæſo igitur te, amiciſs. mi lector, reputa mihi cū animo tuo, an non is,qui pio eſt & ſano intellectu, ac ex animo confitetur diuinam & humanam naturā in Chriſto eſſe inſeparabiliter in una perſona coniunctas, neceſſe habeat etiam ſentire & confiteri,quòd ubicūq; eſt diuinitas Chriſti,ibi etiam ſit humanitas eius? Si enim hæc ſunt ſemper inſeparabiliter in Chriſto coniūcta & unita,quomo

do alicubi poteſt eſſe diuinitas Chriſti abſq; humanita‑te eius? Neq; enim filius Dei ſic aſſumpſit Filium hominis in unam perſonam, ut alicubi quidem eſſet Deus & homo, alicubi autem Deus tantũ: ſed potius ut ubicunque eſt, uerus eſſet & totus Chriſtus, uerusq; Deus et homo. Quare qui Chriſtum ita diuidunt ac ſeparant, ut in uno tantum loco coniungant diuinitatem & humanitatem eius, in alijs autem omnibus locis collocent, duntaxat diuinitatem eius, adeoq; illam ab hac tanta locorum intercapedine ſeiungant, quantum ſupremum cœlum à terra diſtat, hi effugere profectò non poſſunt, quin in latebris cordium ſuorum, faciant, (quod in ipſis eſt) ex Chriſto duas perſonas, alicubi quidem Deum & hominem, alicubi autem Deum tantum. Sufficit (inquit Martyr) deitatem quamuis immenſam & infinitam, ſua hypoſtaſi fulcire ac ſuſtentare humanitatem, ubicunq; illa fuerit. Vnde licet corpus Chriſti ſit in cœlis, nec amplius uerſetur in terris, nihilominus tamen filius Dei cum eſt in Eccleſia, & tandem ubiq;, nunquàm ſic eſt expers humanæ naturæ, quin eam in loco, ubi ipſa eſt, habeat inſitam ſibi, & in unitate perſonæ coniunctam. Hactenus Martyr. Hoc autem, ſi penitius inſpexeris, quid, obſecro, aliud eſt, quàm non ſolum ex Chriſto duas facere perſonas, uerum etiam Chriſtum in ordinem ſanctorũ hominum redigere, adeoq; ipſum uerum eſſe Deum, apertè negare? An non enim filius Dei, qui eſt uerus Deus ab ęterno à Patre ſuo ineffabiliter genitus, implet ſua præſentia, eſſentia & potentia cœlum ac terram, & omnia quæ in eis ſunt? Itaq; implet etiam homines pios & Sanctos, idq; non uulgari tantum modo, quo reliquas creaturas, uerumetiam ſingulari inhabitationis gratia. Quid igitur eximij habet homo Chriſtus, (quod quidẽ

Fol.10. (margin note beside "nem, alicubi autem Deum tantum")

ad diuinitatis præſentiam & potentiam attinet) ab uni-
genito filio Dei, præ reliquis Sanctis, Petro uidelicet aut
Paulo? Sufficit (inquit Martyr de Chriſto) deitatem, quã
uis immenſam & infinitam, ſua hypoſtaſi fulcire ac ſu-
ſtentare humanitatem, ubicunque illa fuerit. At ſic etiam
filius Dei, fulcit & ſuſtentat ſua hypoſtaſi, (Eſt enim ſe-
cunda in una Deitate hypoſtaſis) humanitatem Pauli,
ubicunque ea fuerit. Humanitas enim Pauli non poſſet
uel uno momento conſiſtere, aut conſeruari, niſi diuina
Potentia & præſentia fulciretur ac ſuſtentaretur. Et cor-
pus Pauli, uerſatur quidem apud Philippenſes aut Ro-
manos, nec interea eſt in alijs locis ſiue ſupra in cœlo, ſi
ue infra in terris, nihilominus tamen filius Dei, cum eſt
in Eccleſia, adeoque ubique, nunquàm ſic eſt expers huma
næ naturę Pauli, quin eam in loco, ubi ipſa eſt, ſiue apud
Philippenſes, ſiue apud Romanos habeat inſitam ſibi,
& indiſſolubili uinculo cõiunctam. Siue enim Paulum
intuearis adhuc uiuentem in his terris, ſiue mortuum in
Chriſto, certè filius Dei diuinitate ſua ita ei coniunctus
& unitus eſt, ut & uiuentem uiuificet, & mortui tam a-
nimam cõſeruet, quàm exuuias, quamuis in puluerem
redactas, uſque ad reſurrectionem eſſentia & potentia ſua
præſentiſsimus cuſtodiat. Paulus cum eſſet apud Philip- 1. Corint. 5.
penſes ſcribit ad Corinthios: Ego quidem (inquiens) ut
abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam decreui &c.
Et ex Roma ad Coloſſenſes, Quãuis (inquit) carne ſum Coloſ. 2.
abſens, tamen ſpiritu uobiſcum ſum. Cùm autem Cin-
gliani non ſublimius ſentiãt de Chriſto, quàm quòd ſit
corpore ſuo in uno tantum loco cœli collocatus: Inte-
rim autem inuiſat ſpiritu ſuo Eccleſias in his terris, an
non redigunt eum in ordinem Pauli, aliorumque homi-
num ſanctorum, ut non alio modo Deus dicatur, quàm

Paulus dici poſsit? Non dubito, quin uerbis ſuis quàm contẽtiſsima poſſunt uoce, ſint reclamaturi. Sed ſi ſentẽtiam eorũ, quam ſpiritus Dei, qui etiam profunda ſcrutatur, in cordibus ipſorum uidet, conſideraueris, obſcurum non eſt, quòd aliud uerbis loquantur, aliud in receſſu animorum ſentiant.

Filius Dei conceptus eſt homo in utero Virginis mirabili Dei præſentia & potentia. Sed & Paulus mirabili Dei prçſentia & potentia in ſuæ matris utero conceptus eſt. Etſi enim filius Dei cõceptus eſt in ſua matre abſq; uirili ſemine, & ſine peccato; tamen nunc non eſt ſermo de modo conceptionis, & concepti hominis qualitate, ſed de æterni filij Dei in conceptione præſentia & potentia, qua & homo Paulus cõceptus eſt. Dicit quidem Dauid: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, et in peccatis concepit me mater mea, quod de Chriſto dici non poteſt: in alio autem Pſalmo ille idem Dauid dicit, Quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Et mox: Tu poſſediſti renes meos, ſuſcepiſti me de utero matris meæ. Gratias tibi ago, quoniam mirabiliter me feciſti. Mirabilia ſunt opera tua, id quod anima mea probè cognoſcit. Non eſt occultatum os meum à te, cùm formarer in abſcondito, & in utero matris. Imperfectum meum uiderunt oculi tui &c. Audis igitur Dauidem, & nomine Dauidis Petrum, Paulum, & alios homines, ac præſertim ſanctos, ſingulari Dei præſentia & potentia in utero matrum conceptos, ſicut & de Hieremia dicitur: Priuſquàm te formarem in utero, noui te, & anteq; exires de uulua ſanctificaui te. Et apud Paulum: Elegit nos in ipſo antequàm iacerentur fundamenta mundi. Filius Dei homo factus, multa & magna, adeoq; miranda opera ædidit. Dæmonia eiecit: Cæcis reddidit uiſum:

Claudos ſanauit, Leproſos mundauit, & quod eſt admi rabilius, mortuos excitauit. Sed & Paulus ædidit mira/ cula, nec Dæmonia tantum eiecit, & mortuos excitauit, uerumetiam tanta fuit autoritate, ut & ſuper infirmos deferrentur à corpore eius ſudaria & ſemicincta, & rece derent ab eis morbi, ac egrederentur ſpiritus mali. Simi liter de Petro quoq; dicitur, quòd homines exportaue/ rint infirmos in plateas, & poſuerint in lectulis ac grab/ batis, ut uenientis Petri, uel umbra obumbraret ali/ quem illorum. Dices, quod Chriſtus fecit, propria uirtu te fecit. Quod autem Petrus & Paulus fecerunt, aliena uirtute fecerunt. Quin imò, quod fecerũt tam Chriſtus, quàm Petrus & Paulus, hoc fecerũt uirtute DIVINA, eaq; non abſenti, ſed omnino præſenti, & qua non mi/ nus, ſi eſſentiam & potentiam eius reſpexeris, impleti e/ rant Petrus & Paulus, q̃ Chriſtus ipſe. Si enim Diuinita tem Chriſti conſideraueris, ſimpliciſsima eſt, & ubicun que eſt, ibi tota eſt. Chriſtus reſurrexit à mortuis diuina uirtute. Hunc Ieſum, inquit Petrus, ſuſcitauit DEVS, Et, Dextera Dei exaltatus eſt. Sic reſurgẽt etiam Petrus & Paulus diuina uirtute, eaq; non longè abſenti, ſed o/ mnino præſenti, qua & interea in morte ad reſurrectio nem conſeruantur. Dicito ergo mihi, quæſo, quod eſt diſcrimen inter Chriſtum, & Petrum ac Paulum? Re/ ſpondes quidem filium Dei iunxiſſe ſibi filium Mariæ uirginis in unitate perſonæ, non autem ſic uniuiſſe ſibi Petrum aut Paulum. Rectè. Sed quid eſt illud: In unita/ te perſonæ? An non filius Dei ab æterno à Patre ſuo ge/ nitus, uerè Secunda eſt, in una deitate, perſona, qua & omnibus rebus ita præſto adeſt, ut abſq; præſentia & po tentia eius nihil rerũ conſiſtere poſſet? Quid igitur pro/ hiberet, quo minus dicatur Filius Dei cum omnibus

rebus

rebus creatis perſonaliter unitus eſſe? Certè ſi ſententiã Martyris, quam ſuprà cõmemorauimus, de unione perſonali, rectè introſpexeris, talem facit unionem filij Dei, & filij Mariæ uirginis, qualis eſt filij Dei, & omniũ creaturarum, aut ſaltem Petri, Pauli, & aliorum ſanctorum. Sic enim collocat humanam naturam Chriſti in cœlo,
Fol. 10. ut filius Dei in eo tantum loco, ubi eſt ipſa, habeat ſibi eam inſitam, & in unitate perſonę coniunctam. At ſic natura cuiuſuis hominis nunc in cœlo exiſtentis, ut Moyſi (exempli gratia) & Eliæ, & omnium eorum, qui in die Paſchæ cum Chriſto reſurrexerunt, inſita eſt filio Dei, & ipſi in unitate perſonæ coniuncta. Quæ enim Diuinitas eſt in Chriſto perſonaliter, (ſicut paulo antè expoſuimus) pręſens, et omnia in terris gubernat, eadem etiam eſt in Moſe, Elia, & alijs ſanctis in cœlo, ac interim uniuerſa in terris gubernat. Quare, niſi Cingliani unionem perſonalem in Chriſto ita definiant, ut ubicunq; ſiue in cœlo ſiue in terra fuerit deitas Chriſti, ibi habeat ſibi inſeparabiliter coniunctam & unitam ſuam humanitatem, fieri non poteſt, quin non ſolum faciant ex Chriſto duas perſonas, aut duos Chriſtos, uerum etiam redigant eum in ordinem aliorum ſanctorum, & negent eum eſſe uerum Deum. Non ignoro Cinglianos in explicatione perſonalis unionis duarum naturarum in Chriſto mirificè ſibi, in exemplo ſolis & radiorum, blandiri, quòd ſicut corpus ſolis in uno tantũ cœli loco eſt, & tamen ſpargit undiquaq; ſuos radios, ita et corpus Chriſti ſit in uno tantum cœli loco, cùm diuinitas eius in omnia loca diffundatur. Hæc certè aptiſsima eſſet ſimilitudo, ſi prius probatum eſſet, quòd quemadmodum radij ſolares habent originẽ ſuam è corpore ſolis, ita & diuinitas Chriſti haberet originem ſuam ex humanitate. Quid autem

magis

magis impium dici poſſet? Poſſet quoq; uideri locum habere, ſi corpus ſolis & radij eius, una eſſent inſeparabilis & indiuiſibilis, ex duabus diuerſis naturis conſtans, perſona. Nunc autem, nec ſunt una perſona, nec ſunt diuerſæ naturę. Quid igitur ad unionem illam duarum diuerſarum naturarum in Chriſto? Sed accedo nūc ad collationem, qua Athanaſius Chriſtum cum homine confert. Nam quod Martyr de trunco arboris in radice, & de aſtris in orbibus ſuis, diſputat, nihil ad nos. Similitudinem perſonæ Chriſti, cum præſentia hominis inſpiciamus. Sicut anima rationalis (inquit Athanaſius) & caro, unus eſt homo, ita Deus & homo unus eſt Chriſtus. Quemadmodum igitur fieri non poteſt, ut ſi alicubi fingatur ſubſtātia animæ tantum abſq; corpore, alicubi autem ſubſtantia animæ & corporis ſimul, maneat unitas perſonæ hominis, ita non poteſt fieri, ut conſtet perſonæ Chriſti unitas, ſi poſt incarnationem alicubi diuinitas eius cum humanitate, alicubi diuinitas tantum abſq; humanitate, idq; tanto interuallo ſeiuncta, quantum eſt inter ſupremum cœlum, & infimam terram, ponatur. Hîc uerò exultat Martyr, exiſtimans ſe oportunam inueniſſe rimam, qua elabatur. Contemplemur, inquiēs, humanum corpus, id certè unum eſt, nec eius partes diuerſam hypoſtaſin habent, nec tamen eſt neceſſe, ut ubi eſt caput, ibi ſint pedes, nec ubi ſunt pedes, ibi ſit cor &c. Primum, ſi fingit corpus humanum eſſe perſonā, abſq; anima, inſanit. Deinde, ſi fingit animam hominis & pedes eius, ſimiliter animam hominis & manus aut caput eius eſſe perſonam, opus habet Elleboro. Tot enim fingit in uno homine perſonas, quot ſunt in corpore eius membra. Nec Athanaſius autem, nec nos fingimus animam hominis conſtituere ſingulas cum ſingulis mem-

bris perſonas. Sed animam hominis & corpus eius eſſe unam tantum & indiuiduam ſeu inſeparabilem perſonam, qua fit, ut dum homo eſt homo, neceſſarium ſit, ibi eſſe corpus, ubi eſt anima, & ibi eſſe animam, ubi eſt corpus. Poteſt quidē anima cogitatione ſua uagari per uniuerſum orbem, relicto interim corpore in uno loco: Subſtantia autem ſeu eſſentia animæ, incolumi hominis perſona, à corpore nunquam abeſt. Quare ſicut perſonalis unio animæ & corporis in homine ferre non poteſt, ut alicubi ponas corpus et animam ſimul, alicubi autem animam tantum abſque corpore: ita perſonalis unio Dei & hominis in Chriſto non poteſt ferre, ut in uno tātum loco ponas diuinitatem & humanitatem, in omnibus autem alijs locis ſolam diuinitatem. Ac profectò uerisſimum eſt, quod Martyr hoc loco addit, Vnio (inquiens) in eadem hypoſtaſi, diuerſitate locorum nō tollitur. Vides, ueritatē excidiſſe ei, credo, imprudenti. Nulla enim locorum diuerſitas tanta eſt, ut poſsit perſonalem diuinitatis & humanitatis unionem in Chriſto ita tollere, ut alicubi ſit diuinitas, ubi non ſecum in eo ipſo loco (& ſi ineffabili modo, ſicut poſtea ſequetur) habeat coniunctam & unitam ſuam humanitatem. Nam quòd in definitione perſonæ, qua dicitur, perſonam eſſe indiuiduam rationalis naturæ ſubſtantiam, pro indiuiduo intelligit,
Fol. 16. quod non poſsit diuidi in ſingularia, quid hoc ad inſtitutum? Si enim perſona ſic indiuidua ſubſtantia dicitur, quòd non diducatur in ſingularia, quemadmodum genus & ſpecies, certè etiam ſic indiuidua dicitur, quòd nō poſsit, manente unitate eius, in uarias partes diſſecari, & in uaria loca diſpergi, ut alicubi duabus partibus, alicubi una tantum conſtet. Quid multis opus? ut ſciamus quàm probè ſibi Cingliani conſtent, Martyr poſtea ſcribit: Fruſtra,

ſtra, inquiens, omnia hęc abs te interponuntur, quia nõ Fol. 63.
ſemel dedi, ubicunq; fuerit diuina hypoſtaſis, eam habere ſibi coniunctam humanitatem. Si ergo das, Martyr, quòd ubicunq; fuerit diuina filij Dei hypoſtaſis, habeat ſibi coniunctam humanitatem eius, certè neceſſariò ſequitur, quòd humanitas Chriſti ſit ubiq;. Negari enim non poteſt, quin ea hypoſtaſis, quæ ſibi humanitatem in inſeparabilem et indiuiſibilem perſonæ unitatem copulauit, ſit ubiq; & omnia impleat. Sed quod Martyr una manu porrexit, altera iterum auferre uidetur. Mox enim addit: Cùm tamen (inquiens) humanitas ad tot loca non pertingat, quot diuina hypoſtaſis implet, nec tamen propterea ſoluitur unio. Hactenus Martyris uerba. An uerò non uides Martyrẽ ſibi in hoc negotio non cõſtare? Si diuina hypoſtaſis (quo nomine intelligo hoc loco perſonam filij Dei) ubicunq; fuerit, habet ſibi coniunctam humanitatem, quomodo, obſecro, humanitas Chriſti non erit, ubicunq; fuerit diuinitas eius? Hæc autem implet cœlum & terram. Quomodo igitur non haberet ſibi cõiunctam humanitatem, tam in cœlo, quàm in terra? Cùm autem addit, quòd humanitas non pertingat ad tot loca, quot diuina hypoſtaſis implet, ſi intelligit humanitatem Chriſti non pertingere ad omnia loca corporali, mundano, & locali modo, qui cum pugnat? quid uociferatur? quid iſta loquacitate opus? Quis enim eſt, qui humanitatem Chriſti corporali & locali modo in omnia loca extendit, aut cum diuinitate, ut ipſorum uerbo utar, coëxtendit? Ne diuinitatem quidem ipſam extendimus in omnia loca craſſo, carnali & locali modo, qua igitur ratione ſic coëxtenderemus humanitatẽ cũ ipſa unitã? Non ignoro ueteres quoſdã, cũ de diuinitate omnia implẽte loquunť, uerbis extenden

 di,

di,coextendendi, ac etiam diffundendi uſos, ſed obſcurum non eſt, quòd his uerbis, in hac quidem re, ſint metaphoricω̃s ſeu figuratè abuſi. Sicut enim diuinitas dicitur quidem omnia implere, non autem intelligendum eſt de craſſo, & corporali modo implendi: ita etiam dicitur in omnia loca extendi, aut diffundi, non autem mundano, & locali modo. Diuinitas enim res eſt ſimplicißima, & ubicunque eſt, ibi TOTA eſt, ut nequaquàm craſſe aut localiter extendatur & diffundatur. Quàm inſignem igitur nobis faciunt iniuriam, ne quid durius dicam, Cingliani, quòd non uereãtur publicè nos infamare, perinde ac ſi humanitatem Chriſti cum diuinitate eius coextẽderemus? Non extendimus, queadmodum paulo antè diximus, diuinitatem, quomodo igitur humanitatem cum ea COextenderemus? Si aũt Martyr intelligit humanitatem Chriſti, in uno tãtum loco coniunctam cum diuinitate, in alijs uerò locis ſolam eſſe diuinitatem, qualis eſt iſte Proteus? quæ uerborum ludibria? Si hoc ſentit, ut certè ſentit, (hoc ipſo redigẽs Chriſtum in ordinem aliorum ſanctorum, qui & ipſi habẽt diuinitatem ſibi in uno tantum loco coniunctam) quid eſt, quod non uereatur ſcribere, ſe dare, idque non ſemel, VBICVNQVE fuerit diuina hypoſtaſis, eam habere ſibi cõiunctam humanitatem? Niſi fortè in hoc dicto ſuo intelligat nomine diuinæ hypoſtaſeos, non tantum ſecundam perſonam in diuinitate, uerum etiam diuinitatem cum humanitate in Chriſto, ut ſentiat, quòd ubi eſt totus Chriſtus, ibi ſit etiam humanitas eius. Si ergo hæc eſt ſententia eius, Quis neſcit, quòd ubicunque eſt Chriſtus Deus & homo, ibi etiam ſit homo? Sed uideamus nunc, quæ obijcere ſoleant. Fatemur quidem (inquit) Chriſtum eſſe unam perſonam, eamque omni maieſtate
Dei

Dei ornatam, addimus autem correctionem, uidelicet, Fol.16.
quantum eius fert natura. In Chriſto enim ſunt duæ di-
uerſiſsimæ naturę, diuina & humana, quarum altera eſt
infinita, altera finita, quæ ſi minimè fert ut ſpiritus diui-
nus fiat, nec etiam patitur ut ſit immenſa, cum dari non
poſsit immenſum corpus. Nam oportet, uelis, nolis, ut
longitudine, latitudine, & altitudine terminetur. Non
enim reipſa poterit aliter conſtare, &c. Hæc & id genus
multa alia ſolent nobis magno faſtu obijcere, inculca-
re, iterare, & nuſquam non obtrudere. Etſi autem ea ſcri
ptis Lutheri aduerſus Sacramentarios, & aliorum no-
ſtrorum ita ſunt explicata, ut mirãdum ſit, qua illi teme
ritate & incògitantia audeant ea tanꝙ noua, inaudita, &
inexplicata, in publicum reuocare, tamen, cùm ipſis li-
bet ueteres ſuas nænias repetere, non pigebit nos uete-
res quoq; refutationes in medium afferre, præſertim cũ
his temporibus addant horribilem uocem aduerſus o-
mnipotentiam Dei, & uociferentur: Nulla ui (hoc eſt) Fol.6.
ne omnipotenti quidem uirtute Dei fieri poſſe, ut cor-
pus non ſit in loco, aut ut ſit ſimul in pluribus locis, ſeu Fol.16.
ubiq;, aut non terminẽt longitudine, latitudine, & altitu
dine. Cogita ergo mihi, quàm malignè ſentiãt illi de no-
ſtro uel ſtudio uel ingenio, quòd exiſtimẽt primùm nos
ignorare aut oblitos eſſe, quid Phyſica aut Mathemati-
ca de natura corporum, iuxta huius ſeculi rationem, do
ceat. Deinde, nobis ignotum eſſe, quòd perſona Chriſti
conſtet duabus diuerſiſsimis naturis. Quis rerum non
omnino imperitus illud ignorat? Quis piorum hoc
negat? In præſentia autem, non diſſeritur de corpore hu
mano ſimpliciter, ſed de corpore, quod filius Dei ſibi
perſonaliter uniuit. Etſi enim diuina & humana natura,
ſunt inter ſe diuerſiſsimæ ſubſtantiæ, quippe quòd alte-

ra ſit ſpiritus creator,& infinitus ac immẽſus, altera cor/
porea creatura,finita & dimenſa,tamen hæ duæ naturæ
ſeu ſubſtantię in Chriſto ita conueniunt & uniuntur, ut
non duas perſonas,ſed unam tantum conſtituant. Nec
in uno tantum loco ſint unitæ,ſed ubicunq; eſt diuina fi
lij Dei natura,ibi ſecum habeat humanam naturam in/
ſeparabiliter, & indiuiſibiliter coniunctam. Si enim in
uno tantum loco diuina natura Chriſti haberet ſibi uni/
tam humanitatem, & in omnibus alijs locis, ſola diui/
na natura conſiſteret,quid rogo Chriſtus, quemadmo/
dum ſuprà oſtenſum eſt, differret à reliquis Sanctis, i/
mò etiam à quibuſuis hominibus? Nam diuina natura
filij Dei,ſicut implet cœlum & terram, præſentia, eſſen/
tia,& potentia ſua,ita etiam implet omnes homines,ac
interea relinquit unumquemuis in ſuo certo ac circum
ſcripto loco.Quare,niſi filius Dei copulauerit ſibi homi
nem,quẽ ſibi uniuit,multò arctius & præſentius,quàm
alios homines,euitari non poteſt, quin aut ſentias Chri/
ſtum non eſſe uerum Deum, aut neceſſe habeas alios
quoq; homines dicere ueros eſſe Deos.In philòſophica
diſciplina manifeſtum eſt, quòd finiti ad infinitũ nulla
ſit proportio. Si autem hanc rationẽ ſequaris, ne unq;
quidem concedes filium Dei eſſe incarnatum, aut diui/
nam naturam uniuiſſe ſibi humanam perſonaliter.Qua
re,etſi maxima omnium eſt harum duarum naturarum
inter ſe diuerſitas,tamen in perſona Chriſti ſunt ita uni/
tæ,ut altera ab altera nunquàm in ullo loco ſeparari que
at.Et ſi aliquoties in hac perſona,docendi gratia,ſeparã/
tur,non loco,ſed ſolo intellectu ſeparantur. Quid inte/
rea ad me, quod philoſophi dicunt,Finiti ad infinitum
nullam eſſe proportionẽ?Non iam ego in philoſophia,
ſed in Theologia uerſor, in qua Spiritus ſanctus do/
cet,

cet, Verbum eſſe carnem factum, hoc eſt, filium Dei ita ſibi humanam naturam uniuiſſe, ut ſit una tantum, eaq; perpetuo inſeparabilis perſona. Diuerſiſsimæ quidem ſunt inter ſe naturæ, Sed in Chriſto inſeparabiliter unitæ. Quæ unio, ut pugnat cum uniuerſa humana philoſophia, ita eſt miraculum omnia reliqua admirabilitate ſua excedens. Non eſt obſcurum, quòd nō diuina, ſed tātum humana natura ſit obnoxia paſsioni & morti. Et tamen in paſsione & morte Chriſti diuina natura, quæ in ſe eſt impaſsibilis & immortalis, tam præſenter affuit humanæ naturæ patienti & moriēti, ut ne tunc quidē perſonæ unitas ſit ſeparata. Nec affuit tantum ſicut Stephano, aut Petro, aut Paulo moriēti, ſed ita perſonaliter affuit, ut uerè dicat̃, Deū ipſum eſſe paſſum ac mortuū. Videamus, inqt Cyrillus, ipſam hoīs aīam, ſi quid corpus paſſum fuerit, extra paſsionē quidem manentē, quā tū pertineat ad naturā, attamē NON EXTRA PASSIONEM ESSE intelligi, eo quòd propriū ſit corpus ipſius, quod patit̃, & licet incōtigua ſit & ſimplex, tamē id quod patit̃, nō alienum eſt. Sic intelligas etiā de Chriſto omnium ſaluatore (utar aūt exemplis, quę quaſi per ænigmata nobis poſſunt oſtendere) quòd cōmunicarit quidē paſsioni unigenitus, quantū pertinet ad familiaritatē corporis ſui, mãſerit aūt paſsionis expers, ut Deus. Et iterū: Affirmamus propter familiaritatē quidē carnis eū infirmitates fuiſſe perpeſſum, ſeruaſſe uerò ſuæ naturæ impaſsibilitatē. Hic rectè & piè docet Cyrillus, quòd Deus natura ſua nihil patiat̃, & tñ propter familiaritatē carnis communicarit paſsioni, & perpeſſus ſit infirmitates. Idē dicēdum eſt de præſentia humanitatis Chriſti in cœlo & in terra. Etſi. n. ſolius diuinæ naturæ eſt implere cœlum & terram, tamē quia hæc natura uniuit ſibi in

Cyrill. de Incarnatione unigeniti cap. 26.

Cap. 27.

Chriſto

Chriſto per incarnationem, humanam naturam perſo-naliter, idcirco etiã humana natura uerè dicitur cœlum & terram implere, non quidem ex ſe ipſa, ſed propter perſonæ unitatem. Diſputet interea Philoſophia quo modo natura finita & circumſcripta poſsit uniri naturæ infinitæ & incircumſcriptæ, nihil ad nos. Eadem enim ratione diſputabit, quomodo Deus poſsit eſſe homo, & homo Deus. Ac profectò ne hac quidẽ in parte obſcu-rum eſſe poteſt, quòd cùm ſolius Dei ſit, cœlũ & terram implere, & illi negent hominem Chriſtum implere cœlum & terram, non rectè intelligant, quid ſit, hominem eſſe Deum, de qua re fortaſsis poſtea plura.

Hæc & id genus alia, quæ ad hanc rem attinent, cùm in priori libello de unione perſonali ſatis pro mea tenuitate luculenter expoſuerim, non tamen potuerunt nec Martyrem, nec Bullingerum permouere, ut excitaren-tur ad perſonalem unionẽ duarum naturarum in Chri-ſto rectè & piè expẽdendam. Vociferantur enim, ſe nul-lo modo facere ex una perſona, & ex uno Chriſto, duas. Sed unitatem perſonæ ita retinere, ut tamen retineant etiam naturarum diuerſitatem. Hîc etiam Bullingerus ſibi, ut aliâs ſæpe, triumphum decernit & trophæum erigit, ac uult pro repetitis habere, quæ antea è Vigilio ac Theodoreto recitauit. Deniq; hortatur Brẽtium, ne ipſi graue ſit, à tantis uiris diſcere, ac ſcrupulum ſuum deponere. Quin illud dicis Bullingere, Quid, niſi uictis do-lor? Et Io triumphe. Sed primùm, memineritis uos Cingliani, quod iudicium Lutheri (illius uidelicet uiri, quẽ ne uos quidem diuinitus, ad prẽferendam nobis facem cognoſcendæ ueræ piæ doctrinæ excitatum negare au-detis) de uobis publicè extet, quod & ſuprà recitauimus. Etſi (inquit ille) Cingliani plurimum gloriantur, quòd

hunc

hunc articulum de perſona Chriſti credant, ac multa de hac re garriant, tu tamen noli uerbis eorum fidem habere. Reuera enim mentiuntur, quæcunq; de his rebus effutiunt, etc. Deinde quod ad me attinet, nõ opus fuiſſet iſta Bullingeri inſolentia, qua ita mihi inſultat, perinde ac ſi ueterum patrũ lectionem aſpernarer. Amo enim ueteres ſcriptores, ut qui maximè, & quid de ipſis ſentiam, exiſtimo pijs non eſſe ignotum. Sed habent illi ſuũ, eumq; non ſupremum in Eccleſia gradum, ut primum omnium diſcenda mihi ſit pia doctrina nec à Vigilio, nec à Theodoreto, ſed à Chriſto filio Dei, de quo Pater cœleſtis dixit, HVNC AVDITE, & cuius uox in ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis extat. Hæc illa ſunt ſcripta, quæ poſſunt mihi moleſtos ſcrupulos eximere, & quæ me in hac canicie ad refutanda ueſtra abſurda dogmata alacrem effecerunt. Poſt hæc ſoleo etiam libenter tam ueteres quàm alios Eccleſiaſticos ſcriptores in conſilium adhibere. Sed quid? Num quia deferenda eſt eis ſua honorificentia, quemadmodum Auguſtinus loquitur, idcirco in uerba eorum iurandum eſt? Certè nemo maiori contumelia eos afficit, quàm hi, qui ad ſtabiliendos errores ſuos, autoritate eorum abutũtur. Cuius rei exemplum eſt Bullingerus ipſe. Recitat teſtimonia Vigilij & Theodoreti, qui ut rectè in his locis diſtinctas naturarum proprietates in Chriſto commemorant, ita prorſus nihil ad cõfirmandum ſomnium Bullingeri faciunt. Quis enim noſtrum unquàm negauit proprietates duarum naturarum in Chriſto eſſe diſtinctas? Sed illud negatur, has diuerſas naturarum proprietates, eſſe diuerſis perſonis & locis diſtinctas. Vna enim eſt perſona Chriſti. Et in hac una perſona diſsimiles proprietates inſeparabiliter ita coniunctæ ſunt, ut haudquaquam lo-

co,ſed tantùm intellectu diſtinguantur. Cùm naturæ (inquit Nazianzenus) intellectu diſtant, ſimul diuiduntur etiam nomina. Et Gregorius Nyſſenus: Intellectu (inquit) diuidente hoc, quod per miſericordiam quidem unitum eſt, ratione autem diſcernitur. Et in Secunda Synodo Nicæna, Epiphanius quiſpiam, Catholica, inquit, Eccleſia à confuſione alienam Vnitionem cõfitetur, & NATVRAS SOLA CONſideratione indiuiſim diſtinguit. Vos uerò Cingliani, non intellectu tantum, uerumetiam loco, adeoq; perſona diſtinguitis. Collocatis enim Chriſtum in cœlo diuinitate & humanitate, in terris autem tantum diuinitate. An hoc non eſt facere duas (quod in uobis eſt) perſonas? An non hæc ſunt diſtantiſsima loca? Credimus Eliam unà cum corpore ſuo uiuere cum Chriſto, in cœleſti regno, quippe quòd & igneo curru è terris ſit ſublatus, & apparuerit cum Chriſto in transfiguratione eius. Non eſt autem dubium, quin Elias & hypoſtaſis filij Dei, ab æterno à patre ſuo geniti, ſint duæ diuerſæ perſonæ. Altera quidem Eliæ in cœlo tantum, altera autem filij Dei in cœlo & in terra. Nec eſt dubium, quin filius Dei, ſicut implet diuinitate ſua cœlum & terram, ita impleat etiam Eliam in cœlo. Vide ergo mihi, quid nunc neceſſariò ſequatur, illud nimirũ, quòd cùm Cingliani ſpargãt eam, quæ eſt in Chriſto diuinitatem, tam in cœlo quàm in terra, humanitatem autem eius collocent tãtum in cœlo, manifeſtè faciant duas, ex una, perſonas, ſicut & Elias, & diuinitas filij Dei, implens quidem Eliam in cœlo, ſparſa autem in cœlo et in terra, duæ ſunt perſonæ, diuerſiſque locis diſtinctæ, ideoq; de Maieſtate Chriſti nihil altius (quod ad hãc quidem partem attinet) quàm de Elia, ſentiant. In hoc enim uidentur nobiſcum uerbis de Vnione duarum natura-

rum

rum in Chriſto cõſentire, quòd Chriſtus conſtet ex duabus naturis, diuina uidelicet & humana, nec altera mutetur in alteram: Sed in illo non conuenit inter nos, qualis ſit hæc Vnio, & quãtum pateat, Num perſonalis, uel ut Paulus loquitur, corporalis & perfecta, An tantum uulgaris, qualiter Deus unitus eſt quibuſuis ſanctis hominibus? Dicunt enim diuinitatem Chriſti habere ſibi copulatam humanitatem in uno tãtum loco: in reliquis autem omnibus locis ſeparant humanitatem à diuinitate. Hæc non eſt perſonalis & perfecta, ſed tantum uulgaris Vnio. Nos autem ex illo Euangeliſtæ dicto, & ſimilibus, Verbum caro factum eſt, docemus Vnionem uerè & perfectè PERSONALEM, ut ubicunque eſt diuinitas Chriſti, ibi etiam ſit, (ſed ineffabili modo) humanitas eius. Nam quòd naturæ dicantur in Chriſto diſtinctæ, non idcirco dicuntur diſtinctæ, quòd diſtinguantur locis, ut alicubi ſit diuinitas, ubi non habeat copulatam ſibi humanitatem, ſed quòd naturæ nec ſint mutatæ nec mixtæ. Nomen autem naturæ, quemadmodum aliâs expoſuimus, non eſt intelligendũ, in hoc quidem argumento, pro rei accidentibus, ſed pro rei ſubſtantia, ut Natura diuinitatis ſit ſubſtantia ſpiritualis, intelligẽs, increata, & ab æterno. Natura autem humanitatis, ſubſtantia corporea, intelligens, & in tempore creata. In Chriſto igitur ſubſtantia diuinitatis non eſt mutata in ſubſtantiã humanitatis, ſed manet utraque ita inuiolata, ut tamen in incarnatione altera ſit alteri ſemper & ubique indiſſolubili nexu copulata & unita. Et quia Bullingerus obtrudit nobis alicubi ſua priora ſcripta, quę uult pro repetitis haberi, non pigebit etiam me hunc locum prioribus, non quidem meis, ſed Lutheri uerbis, quæ & ipſa pro repetitis haberi uolumus, concludere. Sic enĩ

ſcribit ille, Neceſſe habes (inquiens) eam Chriſti exiſten tiam, qua eſt cum Deo una perſona, longiſsimè, longiſ ſimè inquam, extra creaturas collocare, adeoq; tam lon/ gè, quàm Deus ipſe extra eas eſt. Et ecõtrà, tam profun/ dè & propè in omnibus creaturis collocare, quàm De/ us ipſe in eis eſt, quia eſt una & indiuiſa perſona cũ Deo. Aut em̃ neceſſe habet ibi eſſe ubi Deus eſt, aut fides no/ ſtra uana eſt. Quis autem eſt, qui poſsit cogitare, aut ex/ plicare, quomodo hoc fiat? Scimus quidem, quòd Chri ſtus ſit in Deo extra omnes creaturas, & una cum Deo perſona, ſed quomodo hoc fiat neſcimus. Hoc myſteriũ ſuperat ingenium & rationem omnium etiam Ange/ lorum in cœlo, ſoli autẽ Deo cognitum & perſpectum. Cùm igitur hoc ſit nobis incognitum, & tamen uerißi/ mum, non prius negãdum eſt uerbum eius, quàm poſ ſimus certò probare, quòd corpus Chriſti nullo modo queat ibi eſſe, ubi Deus eſt, & quòd modus ille præſen/ tiæ, de quo diximus, ſit falſus. Nam hoc Fanatici omni/ no probare debent. Sed non facient. Non (inquam) faci ent. Et iterum: Poſtquàm Chriſtus (inquit) eſt Deus & homo, & humanitas eius una eſt cũ Deo perſona, ideo/ que ſic omnino totus in Deũ ſuper omnes creaturas aſ ſumptus, & exaltatus, ut ipſi ſit quaſi adglutinatus, re/ ſpõdere deberet Fanaticus ſpiritus, quomodò fieri poſ ſet, quòd Deus alicubi ſit, ubi non ſit homo, & quomo/ do poſsibile ſit, ut Deus abſq; perſonæ diuiſione in hoc loco ſit ſine humanitate, in alio autem loco cum huma/ nitate, cum tamen nõ duos deos, ſed unum tantum De/ um agnoſcamus, & is totus omnino ſit homo, iuxta al/ teram quidem in diuinitate perſonam, uidelicet Filij. Quid enim profuerit, quòd aliâs multa blateret, & ubi neceſſarium eſſet reſpondere, aliò tranſiliat & taceat? Si

Deus

Deus & homo una eſt perſona, & duæ naturæ inter ſe ita unitæ, ut propius ſibiipſis coniunctæ ſint, quàm corpus & anima, certè neceſſe eſt, ut Chriſtus ibi ſit homo, ubi Deus eſt. Si eſt in uno loco Deus & homo, quam ob cauſam non eſſet etiam in altero loco Deus & homo? Si in altero, cur nō etiam in tertio, quarto, quinto, adeoque in omnibus locis? Si uerò tertius, quartus & quintus locus non permittunt, ut ſit ſimul Deus & homo, certè ne primus quidem, & unus locus permittit, ut ſit Deus & homo. Nam ſi uel locus uel ſpaciū loci poteſt perſonam diuidere, certè id non minus faciet primus locus, quàm omnia alia loca. Hîc fuiſſet reſpondendum, & hoc urgebam, cùm oſtēderem, quòd Deus & homo una eſſet perſona, & Chriſtus per hoc cōſecutus eſſet ſupernaturalem exiſtentiam ſeu modum, ut eſſet in omnibus locis. Hactenus Lutherus.

Sed reuertamur ad id, quod inſtituimus. Vociferantur enim Cingliani, ſicut diximus, quòd hac unione nō poſsit fieri, ut corpus Chriſti, ſalua natura ſua, extēdatur in infinitum. Corpus enim natura ſua eſſe finitum. Et quanquàm affirment Deum contuliſſe in Chriſtum omnem diuinitatis maieſtatem & gloriam, tamen ſic explicant, quòd Deus non contulerit plura in eum, quàm quatenus humana natura capax eſt proprietatum Dei, & cōditio eius ferre poteſt, uidelicet, ut interim proprietas humanæ naturæ non depereat aut euertatur. Pręſcribuntur etiam hîc certi omnipotentiæ Dei fines, quippe quòd ne diuina quidem potentia fieri queat, ut corpus Chriſti non ſit finitum ac loco circumſcriptum. Hæc & his ſimilia inculcāt, hæc repetunt, hæc ingerunt, hæc obtrudunt uel ſexcenties: Sed quibus ſuam & inſcitiam & incogitantiam orbi propinant. Neq; enim uidēt, aut for

taſsis ne poſſunt quidem ſic affecti uidere, aliud eſſe humanam naturam per ſe eſſe capacem Maieſtatis Dei, aliud eam poſſe diuinitus capacem fieri. Quod, ut adhuc clarius intelligatur, ſicut antea expoſuimus perſonalem & inſeparabilem duarum naturarum in Chriſto Vnionem, ita nunc ſumemus explicandam exaltationem hominis in diuinam maieſtatem, quam exaltationem Athanaſius rectè uocat Aſſumptionem humanitatis in Deum. Cùm enim in Eccleſia ſit ſermo de incarnatione Chriſti, non ſolum dicitur, duas diuerſas naturas in Chriſto eſſe perſonaliter unitas, uerum etiam dicitur, humanitatem eſſe aſſumptam in Deum, & Chriſtum hominem conſcendiſſe, (ſicut Cyrillus loquitur,) ac eleuatum, exaltatum, & euectum eſſe in maieſtatem Dei, adeoq; factum eſſe Deum. Quid ergo hæc ſibi uelint, omnino explicandum eſt, idq; ex oraculis Spiritus ſancti, hoc eſt, è ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis, ut perſpicuum fiat, non ſolum, quantum pateat perſonalis unio duarum naturarum in Chriſto, & quatenus humana natura ſit capax proprietatum Dei, uerum etiam, quòd Cingliani uerbis quidem fateantur Chriſtum eſſe Deum, argumento autem tacitè ad eius abnegationem

Fol. 62. perducantur. Bullingerus ait: Si aſſumptus ille homo, euectus eſt ſupra omnes creaturas, deſijt utiq; eſſe creatura. Si autem creatura eſſe deſijt, quomodo poſtea pro nobis pati & mori potuit? Expendamus, quæſo, hic uerba, ut cognoſcamus, quãtum erroris Cinglianum dogma in ſe contineat. Si (inquit) aſſumptus ille homo euectus eſt ſupra omnes creaturas, deſijt utiq; eſſe creatura. Nullo modo autem concedendum eſt, quòd Chriſtus deſierit eſſe creatura. Si enim, inquit Bullingerus, creatura eſſe deſijt, quomodo poſtea pro nobis pati & mori potuit?

Nullo

Nullo igitur modo, ſecundum Bullingerum, cõcedendum eſt, quòd ſit euectus ſupra omnes creaturas.

Hîc nunc omnes pios, & in uera doctrina Chriſti eruditos appello, an hoc non ſit palàm, clarè, manifeſtè, diſertè, & perſpicuè negare, quod Pſalmus ait: Omnia ſubiecisti ſub pedes eius. Et Chriſtus ipſe: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Et Paulus: Sedere fecit eum ad dextram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum & poteſtatem & uirtutẽ, & dominium, & OMNE nomen, quod nominatur nõ ſolum in hoc ſeculo, uerumetiam in futuro. Et iterum: Deus extulit illum in ſummam ſublimitatem, ac donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu ſe flectat cœleſtium, terreſtrium ac infernorum. Quid enim ſubleuari ſupra omnia, omnem accipere poteſtatem in cœlo & in terra, euehi ſupra omnem principatum, & omne nomen, quod tam in hoc, quàm in futuro ſeculo nominatur, & efferri in ſummam ſublimitatem, ac donari nomine ſupra omne nomen, ut ab omnibus cœleſtibus, terreſtribus, & infernis adoreris, aliud eſt, quàm euehi ſupra omnes creaturas, & ornari omni diuina maieſtate, ac eſſe uerũ Deũ? Cũ igit Bullingerus negat hoĩem aſſumptũ, euectũ ſupra oẽs creaturas, certè negat etiã eũ euectũ ſupra omne nomẽ, & ornatũ omni diuina maieſtate, adeoq; negat eũ uerũ eſſe Deũ. Habes clariorẽ ipſo meridiano ſole abnegationẽ diuinæ maieſtatis hominis à Deo in unã perſonã aſſumpti. Vel hic unus & ſolus locus admonere nos deberet, ut cognoſceremus, quãta abſurditatis Lerna in Cingliano dogmate lateret, et q̃ contento curſu fugiẽdum eſſet. Quod ſi dixerit, Teſtimonia ſcripturę, quæ recitauimus, intelligẽda eſſe de exaltatione Chriſti poſt reſurrectionẽ eius à mortuis:

iam

iam hoc iterum eſſet negare hominem à Deo aſſumptũ fuiſſe ſtatim in cõceptione uerum Deum: & aliâs explicatum eſt, quòd quam poteſtatem & maieſtatem Chriſtus poſt reſurrectionem dicit ſibi datam, eam ante reſurrrectionem quoq;, ab initio ſuæ conceptionis habuerit. Deinde Martyr ait, Filium hominis, id eſt, naturam humanam euectam eſſe ad infinitam potentiam, ſapientiam, bonitatem & iuſticiam, non facilè dabo. Non igitur facilè dabit filium hominis euectum eſſe in ſummã ſublimitatem, & in maieſtatem Dei, ideoq; non dabit eum eſſe uerum Deum. Exclamabunt de calumnia. Sed nihil prorſus fingo. Verba illa eorum in ſcriptis ipſorũ palàm extant. Et ſententia eorum ex ijs, quę ſequentur, manifeſta erit, etiamſi longè aliud uel ſcribant uel cogitent. Cæterũ, ut in explicatione huius rei eum ſequamur ordinem, quem in priori libello ſecutus ſum, dicemus nunc de aſcenſu Chriſti in Cœlum, & de ſeſsione eius ad dextram Dei Patris. Ex quo etiam manifeſtum erit, quid illud ſit, quòd ueteres dixerũt duas naturas in Chriſto eſſe perſonaliter unitas, et humanitatem aſſumptam eſſe in Deum. Poſtquàm enim oſtendimus, ex perſonali uniõe duarum naturarum in Chriſto, quæ facta eſt in Incarnatione, neceſſariò ſequi, quòd etiamſi phyſica ratio non ferat, ut humanum corpus per ſe cõſideratum, non ſit, niſi in loco circumſcriptum; tamen aſſumptum à filio Dei in Vnitatem perſonæ, ibi ſit, ubicunq; diuinitas filij Dei fuerit, oſtẽdemus nunc idem, propicio Deo, ex Aſcenſu Chriſti in cœlum, & ſeſsione eius ad dexteram Dei Patris ſui. Ac, ut ſtatum cauſæ iterum, ſed paucis, repetam, non agitur in prę ſentia, de eo aſcenſu Chriſti in cœlum, qui factus eſt quadrageſimo à reſurrectione die, in monte Oliueti, uidentibus coràm diſcipulis mirandam

Fol. 19.

mirãndam illam corporis Chriſti eleuationem uſq; ad nubes. Hoc ſpectaculum, ut fuit locale, ita & fuit uiſibile, ac à Chriſto inſtitutum, partim, ut ſignificaret ſe nunc externarum & mundanarum apparitionum, quibus hactenus corã diſcipulis quadraginta diebus, unà loquendo, ambulando, & ueſcendo ueritatem reſurrectionis ſuæ comprobauerat, finem facere: partim ut teſtaretur, regnum ſuum non eſſe terrenum, & mundanum, ſed ſpirituale & cœleſte, quod nullis nec locis circumſcribi, nec tẽporibus definiri poteſt. Illud autem agitur, quod ſit cœlum & regnum Dei Patris, in quod homo Chriſtus à reſurrectione ſua intrauit, imò cuius ius & poſſeſsionẽ iam inde ab initio Incarnationis habuit, & ſe externo ſuo aſcenſu, uerſus nubes, habere teſtificatus eſt. Hîc Bullingerus & Martyr ſua habent, eaq; craſsiſsima ſomnia. Fingunt.n. ultra cœlos uiſibiles eſſe latiſsimam quãdam Regionem, eamq; locorum interuallis diſtinctam (campum fortaſsis Elyſium, qualem Ethnici ſomniarunt, aut eiuſmodi ſpacium, quale Ariſtoteles rebus ſuis, optimam uitam ducentibus tribuit) in qua regione non ſolum angeli ſuo quodam modo, & homines beati, corporali habitatione commorentur, uerumetiam Chriſtus ipſe aut ſedeat, aut ſtet, aut ambulet, & progrediatur. Bullingerus in priori libello de cœleſtibus manſionibus ait: Non dicimus alligatum eſſe in cœlo, ſed dicimus uerè è terris ſublatum, in cœlo nunc uerſari liberè (En liberè diximus, & dicimus ſemper) pro ratione glorioſi corporis; Ideoque corpus eius in cœlo nec ſtare ſemper, nec ſedere perpetuò, ſed prout uult, aut ubicunque locorum uult, & ratio æternæ ſalutis & gaudij dictat, liberrimè uerſari. Et iterum: Cœlum, inquit, gloriæ Dei prædicamus ampliſsimum atq; patentiſsimum lo- Fol. 16. Fol. 40.

F cum,

cum, ut in quo manſiones ſint quàm plurimæ. Quare nec Agno (Chriſto) nec Sanctis obſtat quicquam, quin PERGANT, EANT, STENT, aut SEDEANT per ampliſsimas & beatas cœli ſedes, prout libitum fue-
Fol.73. rit, &c. Bullingerum ſequitur Martyr, & dicit: Ego profecto affirmabo, corpus Chriſti eſſe in aliquo certo loco externi cœli, ſed latiſsimo & ampliſsimo, ubi liberum ſit ei STARE, SEDERE, AMBVLARE, atq; ut libuerit incedere, &c. Hactenus Martyr. Priuſquam igitur pergamus, diligẽter obſerues, nos in præſentia non loqui de ea poteſtate, qua Chriſtus poteſt ſe in certo loco oſtentare, & uiſibilis, ſiue ſtans, ſiue ſedens, ſiue ambulans, pro humano captu, & mundano modo apparere, quemadmodum uiſus eſt Stephano & Paulo. Quis enim hãc Chriſto poteſtatem adimeret? Sed loquimur de perfecta & perpetua eius Maieſtate, qua in cœleſti regno, ſupra omnem humanum captũ fruitur, & in qua Cingliani ſentiunt, eum localiter ſtare, ſedere & deambulare. Hic ſi quærerem, ecquando illi è cœlo deſcendiſſent & coràm uidiſſent, Chriſtum unà cum Sãctis & angelis ſuis hinc inde deambulare, nõ immerito audirem, Quid tu curioſius iſta requiris? Certè cùm facerẽ mentionem cœli Thalmudici & Mahumetici, ac pictarum tabellarum, nihilo mitius, aut ciuilius excipior. Requirit enim in me homine ſene & Theologo, Bullingerus (homo ſcilicet inſigne modeſtiæ & grauitatis exemplũ) ſenilem modeſtiam & Theologicam grauitatem. Sed iudicent, queſo, omnes pij, num ego quicquam in leges modeſtiæ & grauitatis peccauerim, quòd eum, qui puerilibus & ficticijs ſomnijs de externis, corporalibus & localibus Chriſti, ac Sanctorum in cœlo deambulationibus, in nos inſultat, alacriori riſu excipiam? Et quid ego

facerem,

facerem, cum Bullingerũ ipſum ferè pudeat eius, quod de itionibus, reditionibus, ſeſsionibus ac ſtationibus Chriſti in cœlo illo ſuo ſcripſit. Cùm enim antea palàm, luculenter & expreſsè affirmauerit, nec Chriſto nec ſanctis quicquam obſtare, quin pergant, eant, ſtent aut ſedeant, per ampliſsimas & beatas cœli ſedes, prout libitũ fuerit, Nunc quaſi ſeſe reuocans, An ambulet (inquit) Chriſtus in cœlis, an ſedeat, an ſtet, an in colle, uel humili ſitu ſe contineat? Hæc & ſimilia nec quærimus nec diſcutimus, aut diſcutiẽtibus conſentimus. Hactenus Bullingerus, qui cùm inconſtantiam ſuam ſuis ipſius uerbis teſtificetur, quid opus eſt, ut ego pluribus explicem? Si enim nec quærit, nec diſcutit, nec diſcutientibus conſentit, num Chriſtus in cœlo ſedeat, an ſtet, an ambulet, quę eſt illa incogitantia, contendere, quòd ſit neceſſariò in certo loco circũſcriptus, in quo, cum nõ ſit captiuus, ſedeat, ſtet, aut ambulet, localiter, prout ei uiſum fuerit? Et ſi Bullingerus permittit ſibi talia de Chriſto affirmare, quid eſt, quòd iraſcitur Scholaſticis, qui fingũt in cœlo choreas, ac inprimis Alphæo Valeſiano, qui profectò nec ineptè nec importunè fabulas Scholaſticorum de choreis in cœlo ad finem mei ſcripti recitauit. Si em̃ Chriſto nihil obſtat, quo minus cum Patriarchis & reliquis Sanctis ſuis in cœlo deambulet, quid obſtaret, quo minus etiam cum Matriarchis & uirginibus ſuis in cœlo ſaltet ac choream ducat, præſertim cum incredibili lætitia perfundantur? Sed relinquamus hæc (ut Etymologias quoq;) Scholaſticis diſcutienda. Illud (inquam) in præſentia agitur, quid ſit illud cœlum, quæ ſit illa maieſtas & fœlicitas, ad quam filius Dei euexit & exaltauit filium hominis, ab ipſo in eandem perſonam aſſumptũ. Non ſcrutamur curioſius ſecreta ſanctuarij Dei; ſed ex-

In poſteriori libello, fol. 19.

 plicamus

plicamus & tuemur ueritatem ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis patefactam, aduerſus Ariſtotelicos Philoſophos, & craſſos de cœleſtib. rebus ſomniatores. Poſtquam igit Chriſtus reſurrexit à mortuis, & priuſquam aſcendit uiſibiliter in cœlum, & diſcipulis ſuis apparuit, ubi, quęſo, interea, dum non apparuit, erat? aut cum in aſcenſu ſuo uiſibili nubes ſubduceret eum ab oculis diſcipulorum, quorſum, obſecro, peruenit? Nũquid progreſſus eſt locali motione de orbe in orbem, donec peruenit ad cœlum illud corporale, ſpirituale, locale: (Hæc enim dicuntur ab illis de cœlo ſuo Empyreo) in quo deinceps ſtet, ſedeat, aut cum ſanctis ſuis aliquoties deambulet? Ac profectò Chriſtus, iuxta Martyrē, neceſſe habuit, à nube, non momento, ſed locali progreſſu ad cœ-
Fol. 111. lum illud Empyreum peruenire. Sic enim dicit. Nullus motus localis cuiuſuis corporis momento fieri poteſt, ſed oportet, ut ſuam habeat ſucceſsionem, ſeu continuationem, & antea pertingat medium, quàm ad extremum perueniat, &c. Equidē ſcio Chriſtum ingreſſum eſſe in cœlum, & commorari (ut ita dicam) in cœlo, ſcio eum in cœlo ad dextram Dei Patris ſui ſedere, ſcio eum apparuiſſe Stephano ſtantem à dextris Dei: ſcio de hac re extare perſpicua ſacræ ſcripturæ teſtimonia, & agnoſco ea eſſe ueriſsima ac certiſsima. Quare non opus erat ad ea reſpondere, quod mihi alicubi ſatis odioſe exprobrat Bullingerus, ſed illa, quæ ex his ſcripturæ teſtimonijs fingit, nec ſcio nec approbo. Vbi enim ſcriptura tradit, Chriſtum in cœlo iuxta ueram & cœleſtem, ac diuinam ſuam maieſtatem, ſedere Phyſica locatione, ſtare corporali modo, & deambulare locali motione? Hæc illa ſunt ſomnia, quę iſti pro ſua humana ratione, maieſtati Chriſti in cœlo affingunt. Non affingimus, inquiunt,
ſed

ſed ex ipſa humani corporis natura colligimus, quod non poteſt uerum eſſe corpus, niſi ſit in loco, & moueatur localiter. Quicunq; (inquit Martyr) uel micam habẽt prudẽtię, nolunt corpus Chriſti in loco aliter eſſe, quàm localiter, & circumſcriptiuè. Et rurſus: Cùm de loco, inquit, agimus, & illum humanæ Chriſti naturæ comparamus, nec poſſumus, nec debemus à geometrico ſpatio cogitationes reuocare, cùm humano corpori etiam Chriſti, locus tantum hoc modo cõuenire queat. Vides ergo, optime lector, quibus axiomatis iſti homines ſint faſcinati, uidelicet, quòd humanum corpus nõ poſsit uerum corpus manere, niſi ſit in loco localiter, idq; tam firmum exiſtimant, ut ne Deus quidem ipſe omni ſua potentia queat corpus ſubſtantia ſua ſaluum abſq; loco, & locali circumſcriptione conſeruare. Ex his architectantur cœlum ſuum locale, ex his ſomniãt in cœlo eſſe Phyſicas locationes, ſtationes, progreſsiones, ac fortaſsis etiam retrogreſsiones, quales ſunt Planetarum. Hæc ſunt fundamenta, propter quæ ueram & ſubſtantialem pręſentiam corporis & ſanguinis Chriſti, è Cœna eius proturbant. Sed ut hic pernicioſus error aduerſus omnipotentiam Dei & maieſtatem Chriſti clarius intelligatur, pergemus in inſtituto. Scriptura. n. nõ tradit, quòd Chriſtus, poſtquam aſcẽdit in cœlum uiſibiliter, & ſuſceptus eſt à nube, progreſſus ſit Phyſica motione per orbes Planetarum, & per firmamẽtum, uſq; in cœlum illud Empyreum, latiſsimum quidem, ut illi dicunt, ſuis autem ſpacijs circumſcriptum, ſed quòd conſederit à dextris Dei. Et ſi rem ipſam rectè expendas, illud aſcendere in cœlum, poſtquàm Chriſtus ſuſceptus eſt à nube, ſignificat, ad dextram Dei conſidere. Apud Marcum enim dicitur, DOMINVS poſtquàm locutus fuiſſet eis, rece

Fol. 66.

Fol. 59.

ptus eſt in cœlũ,& conſedit à dextris Dei. Et magis perſpicuè in Actis Apoſtolicis cap.2. Non Dauid aſcendit in cœlos,ſed dicit ipſe, Dixit DOMINVS Domino meo,ſede à dextris meis. Hîc manifeſtum eſt, quòd Petrus aſcendere in cœlos interpretetur per conſidere à dextris Dei. Quæramus igitur nunc quid ſit dextra Dei,& quid ſit ſedere ad dextram Dei, ut ſciamus, & ubi Chriſtus ſit quærendus,& ubi inueniri queat. Dextera enim Dei,de qua fit ſermo, in hoc religionis noſtræ articulo, Sedet ad dextram Dei,non eſt certus locus in corporeo & locali cœlo, quemadmodum Cingliani imaginãtur, nec eſt talis tantum fœlicitas,qualis in cœleſti regno cõtinget omnibus in Chriſtum credentibus, ſed eſt ſumma & infinita Dei maieſtas,atq; omnipotentia eius.

Pſal.43.Manus tua gẽtes diſperdidit,& plantaſti eos, afflixiſti populos,& expuliſti eos. Nec.n. in gladio ſuo poſſederunt terrã, & brachium eorum nõ ſaluauit eos: ſed DEXTERA TVA & BRACHIVM TVVM & illuminatio uultus tui,&c. Hîc audis Manũ, brachiũ, & dextram Dei. Et opponuntur per antitheſin, manui, brachio,& dextræ hominum, quæ cùm ſint impotentia,neceſſariò ſequitur ea in Deo eſſe omnipotentia.

Pſal. 97.Cantate Dño canticum nouum, quia mirabilia fecit.Saluauit ſibi dextera eius,& brachiũ ſanctum eius.Hîc dextera Dei & brachiũ eius faciũt mirabilia,& ſaluant.Dextera igitur Dei non eſt niſi omnipotentia.

Pſal.117.Dextera DOMINI fecit uirtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera DOMINI fecit uirtutẽ.

Eſaiæ 48. Manus mea fundauit terram, & dextera mea menſa eſt cœlos. Non potuit autem nec cœlum menſurari, nec terra fundari, niſi per omnipotentiam Dei.Dextera igitur Dei eſt omnipotentia Dei.

Quid

Quid plura? Nuſquam non occurrunt loca in ſcripturis Propheticis & Apoſtolicis, quibus comprobatur, quòd ſumma Dei maieſtas, & omnipotentia eius intelligenda ſit nomine dextræ eius. Hæc etſi cuiuis obuia ſunt, tamẽ uiſum eſt quædam repetere, propterea quòd Cingliani iſta inſigniter diſsimulent, & lectorem ſuis de natura corporum concionibus longè alio abducere ſoleant.

Bullingerus duplicem facit ſignificationem dexteræ Dei; & cõfitetur quidem uerbis, ſe agnoſcere dexteram Dei eſſe omnipotentiam & maieſtatem Dei, & Chriſtũ conſcendẽdo ad dexteram Patris, aſſecutum eſſe dignitatem ſupremam, ac tranſcẽdiſſe omnem principatum ac poteſtatem, eſſeq́ regem ſummum, & Deum uerum in gloria, per quem omnia fiant, gubernentur & conſeruentur &c. Sed interim repræhendit Brentium, quòd non agnoſcat alterã dexteræ Dei ſignificationem, quã dicit eſſe certum in cœlo beatitudinis locum. Cùm autem ego requiro, & expecto firma huius poſterioris ſignificationis dexteræ Dei teſtimonia, ecce tibi clamorẽ quidem multum, ſed pro theſauro, carbones. Adducit enim Cyprianũ, qui dixit, Sedere ad dexteram Dei Patris, carnis aſſumptæ myſterium eſt, neq́ diuina, ſed humana natura ſedem cœleſtem cõquirit. Quid? Hoccine eſt probare dexteram Dei ſignificare certum locum in cœlo? Dicit quidem Cyprianus, Non diuina ſed humana natura conquirit ſedem: ſed cùm addit, cœleſtem, eo ipſo ſignificat, ſe non loqui de ſede quadam terrena, hoc eſt, circumſcripta, quæ ſuperficie corporis continentis localiter cõcludatur, ſed alludere ad dictum illud Eſaiæ: Cœlum mihi ſedes eſt; & terra ſcabellum pedum meorum. Hanc ſedem nõ conquiſiuit diuina natura in Chri

ſto,

ſto, quippe quòd eam iam inde ab initio rerum condi-
tionis poſſederit, ſed conquiſiuit humana eius natura,
cui ea ſedes, mox in incarnatione, qua filius Dei filium
hominis in unitatẽ perſonæ aſſumpſit, data eſt, id quod
poſtea in reſurrectione à mortuis, in aſcenſu in cœlum,
& miſsione Spiritus ſancti patefactum eſt, adeoq́ in no
uiſsimo die clarius ita patefiet, ut omnes pij facie ad faci
em cognoſcant. Quam autem conditionem hæc ſedes
habeat, ſuo loco explicatur, certè reipſa aliud non eſt,
quàm ſumma maieſtas, qua Deus omnia gubernat, &
ad quam Chriſtus homo collocatus eſt. Vides ergo quã
tum patrocinetur figmento Bullingeri Cyprianus.

Addunt & Theodoretum, qui dixit, Sedere in thro-
nò glorię, & ſtatuere quidem agnos à dextris, hœdos ue
rò à ſiniſtris, id quod circumſcriptum eſt, ſignificat. Hæc
recitantur aliqua ex parte ex Matthæi uiceſimoquinto
cap. Sed conſidera mihi, obſecro, quàm aptè ad hoc inſti
tutum accommodentur. Primùm, exiſtimas ne, in ex-
tremo iudicio, quod eſt futurum perpetuum, nec ullum
unquàm finem habebit, tam craſſum fore ſpectaculũ, ut
inſtituatur externum tribunal uel in his terris, uel in nu
bibus, ad quod utrinque ſtent partes, quale quid in his
mundanis conſiſtorijs fieri ſolet? Quis ad tam pueriles
& aniles cogitationes nõ rideret? Nam, quòd Chriſtus
apparitur us ſit in nubibus, & iudicaturus orbem terræ,
ex ſcriptura manifeſtum eſt. Hæc autem apparitio non
erit manifeſtatio totius maieſtatis Chriſti, ſed œcono-
mia, ad tempus uſurpata, ut impij uideant, quem contẽ-
pſerint & quem confixerũt, & pij rapiantur ei obuiam.
Nam, quod ad iudicium attinet, mutuata quidem ſunt
uerba deſcriptionis eius ab humana conſuetudine, ſed
reuera erit cœleſte & perpetuum, quod oculus non ui-

dit,

dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, ideo-que haudquaquam uerè dici poteſt, eſſe loco circumſcriptum. Deinde, cùm ſermo eſt de illo religionis articulo, Chriſtus ſedet ad dexteram Dei, non quæritur de dextra Chriſti filij hominis, ſed de dextra Dei Patris. Dictum autem illud, quod ex Matthæo allegatur, loquitur manifeſtè de dextra Chriſti. Cùm uenerit, inquit, FILIVS HOMINIS in gloria ſua, ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris. Statuet, inquit. Quis? Filius hominis. Et ubi? à dextris. Cuius? ſuis, filij uidelicet hominis. Quid ergo tu mihi obtrudis dextram filij hominis, cùm ego quæram de dextra Dei Patris omnipotētis? Habes iterum, q̃ aptè citet locus ex Matthæo, ut probet, dextrā Dei Patris ſignificare in hoc articulo, (Sedet ad dextram Dei) certum & circumſcriptum locum.

Adducit etiam Auguſtinum, ſed in quem uſum, nō uideo, niſi fortè, ut nobis arma porrigat, quibus ipſum conficiamus.

Auguſtinus dicit, dextram Patris eſſe beatitudinem perpetuam, quæ Sanctis datur. Quis autem negat Chriſtum præter alias cauſas, etiam ideo cōſediſſe ad dextrā Dei Patris, & conſecutum eſſe æternam beatitudinem, ut haberet eam communem cum omnibus membris ſuis, quæ ſunt credētes in ipſum? Ergo ne hinc ſequitur, dextram Patris eſſe certum & circumſcriptum locum? Quæ eſt hæc uertigo? Si ad hunc modum licet dicta ſacræ ſcripturæ & Patrum allegare, nihil tam abſurdū, nihil tam impium eſt, quod non è ſcriptura & Patribus probare tibi uidearis.

Dicit item Auguſtinus: Tametſi corpus Domini, quod de ſepulchro excitatum leuauit in cœlum, non niſi ſpecie humana, membriſque cogitamus, non tamen ita

G putan

putandum eſt, ſedere ad dextram Patris, ut ei Pater ad ſiniſtram ſedere uideatur. In illa quippe beatitudine, quæ omnem ſuperat humanum intellectum, ſola dextera eſt, & eadem dextera eiuſdem beatitudinis nomen eſt. Iubet hîc Auguſtinus in conſideratione dexteræ Dei Patris, abſtinere ab humanis cogitationibus. Affirmat beatitudinem illam ſuperare omnem humanum intellectum; dicit in ea ſolam eſſe dexteram, non autem ſiniſtram. Quid ergo Bullingerus ſomniat de loco circumſcripto, qui humana cogitatione & intellectū facilè concipi poteſt? Quid nobis ſupra ex Theodoreto de ſiniſtra Dei oppoſuit, cùm Auguſtinus dicat, hîc ſolam eſſe dexteram? Vides ergo Bullingere, quàm dextrè tuam dextræ ſignificationem è ſcriptura & Patribus probaueris. Sed quid multis opus? ſi concedis dextram Dei, ad quam ſedet homo à Deo aſſumptus, ſignificare omnipotentiam & maieſtatem Dei, certè eo ipſo negas ſignificare certum & circumſcriptum locum. Omnipotentia enim & maieſtas Dei (quo nomine comprehenditur etiam æterna eius beatitudo) non eſt certus & circūſcriptus locus, ſed gloria, nullo nec loco, nec tempore, nec cœlo, nec terra, definita. Reliquum igitur eſt, quòd, ut nomine dextræ Dei non uenit certus & circumſcriptus locus, ita præcipuum fundamentum, quo nouum & inauditum Bullingeri dogma de dextra Dei, conſtare uidebatur, concidat neceſſe eſt.

Poſtquam igitur manifeſtum eſt, quid per dextram Dei ſignificetur, uideamus nunc, quid ſit ad dextrā Dei ſedere. Hîc non ſunt audienda Cinglianorum ſomnia, ſed ſpiritus ſancti oracula. Sedere enim ad dextram Dei, non eſt ſedere, ſtare, aut deambulare in certo loco corporalis cœli, ſed eſt ornatum eſſe æquali maieſtate & omnipo-

mnipo

mnipotentia Dei. Quare cum de Chriſto dicitur, quòd conſederit ad dextram Dei, non eſt intelligēdum, quòd tantum ſecundum æternam ſuam diuinitatem ſit æqualis cum Deo Patre maieſtatis & omnipotētię, Sed quòd etiam ſecundum ſuam humanitatem æquali ſit maieſtate & omnipotentia præditus, & tamen nec ſubſtantia diuinitatis mutatur in humanitatem, nec ſubſtantia humanitatis mutatur in diuinitatem, ſed utraq; ſubſtantia manet in eadem perſona inuiolata, et immutata, accipit autem humanitatis ſubſtātia noua eaq; cœleſtia, imò & diuina ornamenta. Nam quòd Cingliani dicunt humanitatem Chriſti non eſſe omnium ornamentorum, uel ſicut ipſi loquuntur, proprietatum Dei capacem, quid ſit, & quantum homini Chriſto detrahat, ex his, quæ ſequuntur perſpicuum fiet. Proſequamur ergo quod inſtituimus. Chriſtus enim non tātum ut uerus ab ęterno Deus, ſed etiā ut uerus in tempore natus homo cōſedit ad dextram Dei: idq; non ſolum ad dextrā uulgaris fœlicitatis, qualiter etiā Sancti in cœleſti regno ſedebunt: nec in uno tantum certo loco, in quo interdum ſtet, interdum ſedeat, interdum deambulet: mirum, ſi non interdum ſecundum ipſos iaceat quoq;, & caput ſuum in lectum reclinet, Verumetiam cōſedit ad dextram maieſtatis & omnipotentiæ Dei, ūt ſit cum Deo Patre æquali maieſtate & omnipotentia. Sic enim Chriſtus ipſe teſtatur. Amodo (inquiens apud Matthæum) uidebitis Filium hominis ſedentem à dextris VIRTVTIS. Et iterum apud Lucam: Ex hoc tempore erit Filius hominis ſedens à dextris VIRTVTIS DEI. Apertè hic uides, quis & ad quam Dei dextram ſedeat. Dicit enim, FILIVS HOMINIS. Chriſtus igitur non tantum æterna ſua diuinitate, ſed etiam humanitate ſedet ad dextram,

non inquit, uulgatis fœlicitatis, aut certi loci, in quo aut ſtet, aut ambulet, ſed VIRTVTIS, hoc eſt, omnipotentiæ Dei, ut ubicunq; Deus fuerit cum ſua uirtute & omnipotentia, ibi quoque ſit Chriſtus homo. Et ad Hebrę. cap. 1. dicit Apoſtolus, Conſedit in dextera maieſtatis, in excelſis, non ait, Conſedit in dextera certi loci, in cœlo corporeo, ſed conſedit in dextra MAIESTATIS, IN EXCELSIS, hoc eſt, in cœleſti regno, in quo omni Dei maieſtate ornatus eſt. Inter diuinæ autem maieſtatis genera non continetur tantum omnipotẽtia (etiamſi hoc nomine non abſurdum eſſet omnia ea genera cõprehendere) ſed etiam (libet enim docendi cauſa ſic loqui) omniſcientia, omniſapientia, adeoq; omnipræſentia. Quare Chriſtus homo ad dextram Dei ſic conſedit, ut non tantum factus ſit omnipotens, uerumetiam omniſciens, omniſapiens, & omnipræſens. Nam quòd ille fidei noſtræ articulus, Sedet ad dextram Dei Patris, hanc habeat ſententiam, exponit Spiritus ipſe ſanctus in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis, Pſalm. 8. Quid eſt homo, quòd memor ſis eius, aut filius hominis, quòd uiſites eum? Minuiſti eum paulò minus ab Angelis, gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. OMNIA ſubieciſti ſub pedibus eius &c. Hunc Pſalmum intelligendum eſſe, non ſimpliciter de quouis homine, ſed de Chriſto ipſo, teſtantur Paulus 1. Corint. 15. Ephe. 1. Et Epiſtola ad Hebrę. cap. 2. Et illud quod in eo Pſalmo dicitur, Gloria & honore coronaſti eum &c. intelligendum eſſe non de ea Chriſti maieſtate, quam habuit ab æterno à Deo Patre ſuo, ut uerus Deus, ſed quam accepit, ut homo, ſatis apertè probat, quod paulò antè dictum eſt: Quid eſt homo, quòd memor ſis eius, aut filius hominis, quòd

uiſites eum ? Minuiſti eũm paulo minus ab Angelis. Chriſtus igitur homo, qui præbuit ſeipſum humilem, & factus eſt obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis, tanta gloria & honore coronatus eſt, ut Deus ſub iecerit OMNIA ſub pedibus eius. Et addit Epiſtola ad Hebr. In hoc (inquiens) quòd ſubiecit ei OMNIA, NIHIL omiſit illi non ſubiectum, nec quicquam aliud excepit, ut Paulus ait, præter ſeipſum, qui illi omnia ſubiecit. Primum ergo, ſi Deus OMNIA (præterquam ſeipſum) ſubiecit homini Chriſto ſub pedibus eius, quomodo non dediſſet ei poteſtatem omnia coràm præſentia habendi & gubernandi ? Deinde ſi omnia ſunt ei ſubiecta, certè ſubiecta ſunt ei cœlum & terra, & omnia, quæ in eis ſunt. Sunt autem in eis, corpora, locus, tempus, & quicquid eſt harum rerum. Quare neceſſariò ſequitur, quòd Deus dederit homini Chriſto poteſtatem in omnia corpora, loca, & tempora, ut & corpora cum locis, ac ſine locis, & loca cũ corporib. & ſine corporib. ſicut uno momento perdere, ita etiam conſeruare poſsit.

Hoc & Chriſtus ipſe confirmat: Data eſt mihi (inquiens) OMNIS poteſtas in cœlo & terra. Data eſt igitur ei poteſtas etiã in corpora & loca, ut queat ipſa, pro ſuo arbitrio, & coniungere & ſeparare, adeoq; omnia intueri & omnibus præſtò adeſſe, & uel conſeruare, uel ſi ita uidebitur, annihilare. Itaq; manifeſtum eſt, quòd ſedere ad dextram Dei, ſit omnia habere ſibi ſubiecta, & accepiſſe omnem poteſtatem in cœlo & in terra.

Ioannis 17. precatur Chriſtus Deum Patrem: Nunc, inquiẽs, glorifica me tu Pater apud temetipſum, GLORIA, quam habui, priuſquam hic mundus eſſet, apud te. Non eſt inanis precatio, ſed quod petijt, hoc & impetrauit. Et impetrauit id non diuinitati, quæ habuit glo-

riam ab æterno, ſed humanitati. Quę eſt ergò gloria illa, quam Chriſtus petijt in ſe reuelari? Gloria, inquit, quã habui, priuſquam hic mundus eſſet apud te. Habuit autem Chriſtus filius Dei illam gloriam ab æterno, quòd ſit omnipotens, & cum mundus crearetur, omnia implens, omnia coràm gubernans, omni beatitate & fœlicitate fruens. Precatur igitur Chriſtus, ut & humanitas eius hac gloria & maieſtate ornetur, aut potius, ut in ipſo reueletur, uidelicet, quòd ſit omnipotens, omnia implens, omnia conſeruans, & coràm gubernans, adeoque omni fœlicitate fruens.

Ephe. 1. Vt ſciatis, quę ſit excellens magnitudo potentiæ illius (Dei) in nos, qui credimus ſecundũ efficaciam roboris fortitudinis eius, quã exercuit in CHRISTO, cùm ſuſcitaret eum ex mortuis, & ſedere fecit ad dextrã ſuam in cœleſtibus, ſupra omnẽ principatum, ac poteſtatem & uirtutẽ, & dominium, & OMNE NOMEN, quod nominatur, non ſolum in hoc ſeculo, uerumetiam in futuro, & OMNIA ſubiecit ſub pedes illius, & eum dedit caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ, quæ eſt corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

In hoc loco Paulus manifeſtè deſcribit, & interpretatur, quid ſit Deum unire ſibi hominem perſonaliter & Chriſtum ſedere ad dextram Dei. Primum enim cùm dicit, quòd Deus exercuerit ſeu demonſtrauerit efficaciam fortitudinis ſuæ in Chriſto, cùm ſuſcitaret eum ex mortuis, perſpicuè ſignificat, ſe loqui de ea maieſtate, quę data eſt humanitati Chriſti. Diuinitas enim non eſt ſuſcitata à mortuis, ſed humanitas. Deinde clarè docet, eam humanitatem collocatam eſſe ad dextram Dei, idque non in terra, terrenò modo, ſed in cœlo, cœleſti mo-

do,

do. Quid ergo eſt tali modo ad dexteram Dei collocari? Illud nimirum eſt, quod ſequitur, uidelicet collocari ſupra omnem principatum, poteſtatem, uirtutem, dominium, ac OMNE NOMEN non ſolum in ſeculo hoc, uerumetiã in futuro. Similiter eſt ſubijcere omnia ſub pedes eius, & dare eum caput Eccleſiæ, adeoq́ ſic efferre eum, ut omnia in omnibus adimpleat. Quid de Maieſtate humanitatis Chriſti ſublimius dici poteſt? Cũ homo Chriſtus conſedit ad dexteram Dei, exaltatus eſt, Primum, ſuper omnem humanam & terrenam ſeu poteſtatem ſeu dignitatem, adeoq́ quicquid rerum uel ſupremarum, uel infimarum in hoc externo & mundano ſeculo inter corporales creaturas, nominari poteſt. Inter has autem creaturas nominatur etiam LOCVS, nominatur & cœlum illud corporale nobis ob oculos poſitum. Manifeſtum igitur eſt, quòd homo Chriſtus in Maieſtate ſua, nullo uel loco uel cœlo corporali ſeu Phyſico contineatur, & localiter circumſcribatur, ſed ſit ſuper hæc omnia exaltatus. Alioqui enim, ſi neceſſarium eſſet, ut Chriſtus aut humanitate ſua circumſcriberetur corporali loco, aut ſi hoc non fieret, non poſſet uerus homo manere, quemadmodum Cingliani ſomniant, quid aliud ſequeretur, quàm quòd natura loci & corporis dominaretur in Chriſtum, & non Chriſtus in locum & corpus? Atqui Chriſtus ſeſsione ſua ad dexteram Dei accepit principatum, poteſtatem, uirtutem, & dominationem ſuper omne, quod in hoc ſeculo nomẽ habet. Habet autem & locus nomẽ, habet & corpus nomen. Reliquum igitur eſt, quòd habeat etiam dominationem in locum, & corpus, & poſsit pro ſua omnipotenti uoluntate ſeſe cum corpore ſuo uel abſq́ omni loco confirmare, uel in quouis loco patefacere. Deinde

Chriſtus

Chriſtus exaltatus eſt non ſolum ſuper omnes creaturas corporales & uiſibiles, ſed etiã ſuper omnes creaturas ſpirituales & inuiſibiles, quæ nominari poſſunt, adeoq; ſuper omnem principatum & dominationem, tam inter ſpiritus ſanctos, quàm inter ſpiritus in tartarum pręcipitatos, quocunq; nomine uocentur. Qui tanta eſt poteſtate præditus, ut dominetur omnibus ſpiritibus, quorum uel unus una nocte potuit in exercitu Sanneherib regis Aſsyriorum centum octoginta quinque millia uirorum interficere, quomodo non dominaretur etiam locis Phyſicis, ut abſque his ſubſtantiam corporis ſui incolumem conſeruare poſſet? Poſtremò dicit Paulus Chriſtum hominem ita exaltatum eſſe, ut Deus non ſolum dederit eum caput Eccleſiæ, uerum etiam ſubiecerit ſub pedes eius omnia, ut OMNIA in OMNIBVS adimpleat. Nam, quod ait, Eccleſiam eſſe complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet, certè loquitur de Chriſto homine, de quo cùm dicatur Eccleſiã eſſe corpus, ſeu complementum eius, de ipſo etiam intelligendũ eſt, quod additur, Vt omnia in omnibus adimpleat. Adimplet autem humanitate ſua omnia, non craſſo, non mundano, non locali, non extenſo, nec coextenſo, ſicut Cingliani nos ſentire perhibent, ſed cœleſti, ſed diuino, eoq; modo, quem incarnatio Chriſti, ſeu perſonalis unio diuinæ ac humanæ naturæ in Chriſto, nobis obedienti fide credendum, non carnali ratione inueſtigandum proponit.

Nec uerò negandum eſt, quin Paulus, cùm dicit, ut omnia in omnibus adimpleat, loquatur etiã de diuinitate Chriſti. Sed quia ea aſſumpſit humanitatem, & uniuit ſibi eam, in unam & eandem ac inſeparabilem perſonam, adeoq; extulit ipſam in tantam maieſtatem, quantam

tam Paulus cõmemorauit, manifeſtum eſt, quòd eam ſecum prȩſentē habeat in omnibus, quæ adimplet. Huc etiam facit, quod Paulus poſtea dicit: Qui deſcēdit idem ille eſt, qui & aſcendit ſuper omnes cœlos, ut impleret omnia. Hunc Pauli locū cū in priori ſcripto ad comprobandam ueram Chriſti omnipræſentiam recitarem, & ex circumſtantijs certam eius ſententiam explicarem, non illud effectum eſt, ut Cingliani oculos aperire, & errorem ſuum agnoſcere inciperent, ſed potius acceperunt occaſionem perſpicuè dictum obſcurandi, & in uarias ſententias diſcerpendi. Nam quemadmodum Rabini Iudæorum, cùm uident manifeſtum teſtimonium ſcripturæ de Meſsia, non hoc agunt, ut Meſsiam agnoſcant, ſed ſummam operam dant, ut textum ſcripturæ ſuis ficticijs gloſsis incertum, quod in ipſis eſt, reddant: ita Cinglianis ſolenne eſt, ut cùm obijciuntur ipſis clara ſcripturæ teſtimonia, cum ipſorum erroribus apertè pugnantia, non dent gloriam ueritati, ſed ſtudeant eam data opera, horrendis tenebris inuoluere. Bullingerus in explicando hoc Pauli dicto, recitat tres expoſitiones, quarum altera eſt, quòd Paulus loquatur non de impletione cœli et terrȩ, ſed de impletione uaticiniorum Propheticorum. Aliæ duæ quales quales ſint, certè omnes eiuſmodi ſunt, ut non ſolum clarè oſtendat, ſe nullam habere certam eius dicti ſententiam, uerum etiam in id ſtudium incumbat, ut faciat nobis clariſsima dicta ſcripturȩ, incerta & obſcura. Paulus enim poſtquam recitauit illud Pſalmi dictum de Chriſto, Cū aſcēdiſſet in altum, captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus, ſuſcipit ipſum explicandum, & addit: Illud, inquiens, aſcendit, quid eſt, niſi quòd etiam deſcenderat prius in infimas partes terrȩ? Qui deſcendit idem ille eſt, qui etiam

aſcendit ſupra omnes cœlos. Audis hîc, deſcendit: audis, infimas partes: audis, aſcendit: audis, omnes cœlos. Et mox addit, ob quam cauſam, in quem uſum Chriſtus deſcenderit in infimas partes terræ, & aſcenderit ſuper omnes cœlos, Vt impleret, inquiens, omnia. Quis obſecro, has circumſtantias probè intuens, non intelligeret nomine omnium, infimas partes terræ, & ſupremos omnes cœlos: ut ſit ſententia, Chriſtus deſcendit in terrã, & aſcendit ſuper omnes cœlos, ut tam terrã, quàm cœlos impleret. Non ignoraui, nec diſsimulaui quoſdam Eccleſiaſticos ſcriptores exponere hunc Pauli locum de impletione Propheticorum uaticiniorum. In præſentia autem non quæritur, quid Eccleſiaſtici ſcriptores ſenſerint, ſed quid Paulus ſenſerit, & quæ ſit uera dicti eius ſententia: quæ certè melius ex ipſis Pauli uerbis, quàm ex aliorum, qui ſuas ipſorum opiniones ſequuntur, cõmentarijs, cognoſci poteſt. Etſi autem non dubito, quin ea ſententia, quam recitauimus, ſit uera, & certa, tamen ponamus interim Paulum loqui de impletione Propheticæ ſcripturæ, certè ne ſic quidem falſum eſt, quòd Paulus hoc ſuo dicto doceat hominem à filio Dei in unam perſonam aſſumptum, implere cœlum & terram. Prophetica enim ſcriptura docet Chriſtum non tantum aſcenſurum in altum, uerum etiam omnia ſub pedes eius
Pſal. 8. ſubijcienda, & ipſum dominaturum à mari uſq; ad ma-
Pſal. 71. re, & à flumine uſq; ad terminos orbis terrarum. Et addit Pſalmus: Benedictum nomen maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra. Hæc dicta ſunt de maieſtate humanitatis Chriſti, qua regnat à mari uſq; ad mare, imò in cœlo & in terra. Sed quomodo? num terreno, num mundano, num humano modo? Nihil minus. Regnum meum, inquit, non eſt de

hoc

hoc mundo. Regnat igitur cœleſti ac diuino modo. Et quis eſt hic cœleſtis ac diuinus regnandi modus? Non certè talis eſt, qualiter Romanus Cæſar regnat in imperio Romano, qui etſi totius Romani imperij potitur, tamen in uno tantum loco reſidet, in reliquis habet ſuos præſides & magiſtratus, per quos imperium gubernat: Sed Chriſtus homo regnat, qualiter Deus ipſe regnat. Deus autem non in uno loco concluditur, & quãquam habet etiam ſuos miniſtros, per quos gubernat tam cœlum & terram, quàm ſuam Eccleſiam, tamẽ ut non longè abeſt ab omnibus ſuis creaturis, ita nec abeſt à miniſtris ſuis, ut ipſemet coràm omnia conſeruet ac gubernet. Hoc cœleſti & diuino modo gubernat omnia etiã homo ille, qui à Deo in unitatem perſonæ aſſumptus eſt. Quare ſi Paulus intelligit Chriſtum impleuiſſe omnia Prophetica ſcripta, hæc autem teſtificãtur Chriſtum omnia coràm præſenter gubernare, reliquum eſt, quòd intelligat etiam Chriſtum omnia tam infima quàm ſuprema implere. Sed pergamus. Philip. 2. Is affectus ſit in uobis, qui fuit in Chriſto Ieſu, qui cùm eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt, ut eſſet æqualis Deo, ſed ſemetipſum inaniuit, forma ſerui ſumpta, in ſimilitudine hominum conſtitutus, & figura repertus ut homo, humilem præbuit ſemetipſum, factus obediẽs uſq; ad mortem, mortem autẽ crucis. Quapropter & Deus extulit illum in ſummam ſublimitatem, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu ſe flectat cœleſtium, terreſtrium & infernorum, omniſq; lingua confiteatur, quòd Dominus ſit Ieſus Chriſtus ad gloriam Dei Patris. Hactenus Paulus. Ac de humiliatione quidem & exinanitione Chriſti paulo pòſt. Nunc autem, quod cœpimus de glorifica-

tione & maieſtate eius proſequamur. Loquitur ergo Paulus hoc loco de glorificatione & exaltatione humanitatis Chriſti, & perſpicuè interpretatur, quid ſit Chriſtum ſedere ad dextram Dei Patris. Sic enim ſedere, eſt (iuxta Paulum) efferri in ſummam ſublimitatem, donari nomine, quod eſt ſuper omne nomen, & adorari ab omnibus creaturis cœleſtibus, terreſtribus & infernis.

Quid igitur eſt, obſecro, efferri in ſummam ſublimitatem? An non ſolus Deus eſt in ſumma ſublimitate? Imò Deus ſumma ipſa eſt ſublimitas. Quare efferri in ſummam ſublimitatem, eſt efferri ad diuinam ipſam maieſtatem, non quidem ut eſſentia diuinitatis mutetur, ſed ut homo ad omnia diuinitatis ornamenta exaltetur. Niſi enim ea conſequeretur, non efferretur in ſummam, SVMMAM (inquam) ſublimitatem. Deinde, quid eſt, obſecro, donari nomine, quod eſt ſuper omne nomen? An non Dei nomen ſolum eſt ſuper omne nomen? Certè reliqua omnia nomina ſunt creaturarum. Et ſolum nomen Dei ſuperat omnia. Cùm igitur Paulus dicit, quòd Deus donauerit homini, quem filius Dei in unam perſonam aſſumpſit, nomen quod eſt ſuper omne nomen, manifeſtè docet, hunc hominem donatum & illuſtratum eſſe maieſtate Dei. Sublimitas autem & maieſtas Dei, non eſt tantum omnipotentia, uerumetiam omniiuſticia, omniſcientia, omniſapientia, & omnipræſentia. Donatum igitur eſt homini à filio Dei aſſumpto, non tantum ut ſit omnipotens, uerumetiam ut ſit omniiuſtus, omniſciens, omniſapiens, & omnipræſens. Poſtremo, quid obſecro eſt, adorari flexis genibus cœleſtium, terreſtrium & infernorum? An nõ ſolus Deus eſt ſic adorandus? Rectè. Cùm igitur Paulus ſcribit homini Chriſto donatum eſſe, ut in nomine eius

flectantur

flectantur genua omnium creaturarum, quid aliud do/
cet, quàm ipſum ornatum eſſe diuina maieſtate, ac fa/
ctum eſſe uerum Deum, ut Petrus loquitur? Verus au/ Act. 2.
tem Deus, ut eſt omnipotens, ita etiam eſt omnipræ/
ſens. Neceſſariò igitur ſequitur, quòd & homo ille,
qui eſt à Filio Dei in unitatem perſonæ aſſumptus, ſit ue
rè omnipotens, & omnipræſens. Et hoc illud eſt, quod
dicitur, Chriſtum ſedere ad dextram Dei Patris ſui.

Hîc iam tempus eſt, ut illæ de Chriſto loquendi for/
mulæ; Homo eſt Deus, & Deus eſt homo, Item, Totus
homo eſt Deus, & totus Deus eſt homo, Item Deus ho
mo factus eſt, & homo Deus eſt factus. Item, quod Au August. lib.
guſtinus ſcripſit, Quia forma Dei formam ſerui acce/ 1. de Trini-
pit, utrunque Deus, utrunque homo, &c. rectè & piè tate.
explicentur. Etſi enim ſunt in ore omnium ferè Chriſti/
anorum, tamen paucíſsimi ſunt, qui eas rectè intelli-
gunt, pauciores autem, qui uerè credunt. Conatur qui/
dem Martyr in his aliquid explicare, Sed quia Cinglia/
ni faſcinati ſunt Philoſophicis dogmatis, non poſſunt
ueram harum locutionum intelligentiam aſſequi, do/
nec uelamen à cordibus ipſorum ſublatum fuerit. Cùm
ergo de Chriſto dicitur, Deum eſſe hominem, aut De/
um eſſe factum hominem, aut totum Deum eſſe homi/
nem, aut totum hominem eſſe Deum, non eſt Philoſo
phicè, ſed Theologicè intelligendum. Non enim ſigni/
ficatur, ſicut aliquoties eſt expoſitum, quòd Deus mu/
tetur in hominem, aut quòd Deus miſceatur cum ho/
mine, ſicut aqua uino miſcetur, aut quòd Deus exiſtat
tantum in homine, ſicut exiſtit in omnibus creaturis,
aut quòd Deus habitet tantum in homine, ſicut habitat
in ſanctis: Sed quòd Deus hominem in unitatem Perſo
næ ita aſſumpſerit, ut effundat in eum omnem ſuam

maieſtatem,& exaltet eũ in omnem gloriã ſuę diuinita-tis,ut cũ dicitur, Totus Deus eſt homo,ſignificet Deum ſeſe cum omni ſua maieſtate totũ in hominem effudiſſe. Sic & cum dicit: Totus homo eſt Deus,ſignificet,homi nem accepiſſe à Deo totam diuinitatis eius gloriã & ma ieſtatẽ.Itaq; homo Chriſtus non uocat̃ propriè,ob illam cauſam Deus aut filius Dei, q Deus impleat eũ ſua pręſentia,eſſentia,& potentia,ac ornet eum multis tam cor poralibus,q̃ ſpiritualibus donis. Sic.n.& Paulus, ſic Pe-trus,ſic omnes Patriarchæ,Prophetæ,Apoſtoli,& pij ac ſancti quiq; homines poſſunt dici dij, & filij Dei. Vnde & Pſalmus uocat eos deos,Ego dixi(inquiẽs)dij eſtis,& filij excelſi oẽs. Quare Chriſtus nõ uocat̃ propriè hac ra-tione Deus,ſed idcirco dicit̃ & eſt uerus Deus,quòd fili-lius Dei,qui eſt ſecunda in diuinitate Perſona, ſic aſſum pſerit,ſic exaltauerit,ſic ſibi uniuerit hominem Chriſtũ, ut collocauerit eum in omni diuinitatis ſuæ gloria atq; maieſtate,quod beneficium nulli alteri creaturę,nec ho mini,nec angelo contigit,præterq̃ ſoli ſemini Abrahę, atq; Dauidis.In illo,inquit Paulus,inhabitat omnis ple-nitudo Deitatis corporaliter.Noli hoc dictum oſcitãter intueri.Nõ ſimpliciter dicit Paulus,Inhabitat in illo dei-tas,ſed plenitudo deitatis. Nec hoc quidem ſimpliciter, ſed OMNIS plenitudo Deitatis.Nec hoc contentus eſt, ſed addit CORPORALITER, hoc eſt,abſolutê & per fectè.Quod quid ſibi uelit, nuper adeò, in eò ſcripto,in quo mea ſentẽtia de libello Bullingeri extat,copioſe ex-poſui,& uerã eius ſententiã, ex ipſis Pauli uerbis oſtẽdi.

Colo.2.

Etſi autem Cingliani ſuum habent in ea interpretati-one μυκτηρισμόν,& dicũt ueteres Patres eum locum Pau li non ſic interpretatos eſſe,tamen iterum nõ quęrit̃,qd Patres,ſed quid Paulus ſcripſerit, & non quæ fuerit Pa-

trum,

trum, ſed quæ Pauli, qui autoritate omnes Patres antecellit, ſententia fuerit. Neq; tamen Patres ab ea ſententia, quam expoſui, abhorrent. Etſi enim non opponunt (quod ego ſciam) uocabulũ (corporaliter) uocabulo (umbraliter) eo modo, quo ego ex ipſis Pauli uerbis explicui, tamen eandem ſententiam retinẽt. Cyrillus ait, Placuit in illo inhabitare omnẽ diuinitatis plenitudinẽ, corporaliter (hoc eſt) tanq̃ in proprio corpore. Noſtrum.n. corpus, proprium ſibi fecit. In hac fide fundata eſt Eccleſia Dei. Hactenus Cyrillus. Noſtrũ, inquit, corpus proprium ſibi fecit. Primũ enim filius Dei in incarnatione ſumpſit ſibi corpus noſtræ ſubſtantię, uidelicet ex ſemine Abrahę & Dauidis. Deinde hoc corpus fecit ſibi proprium. Quod quid ſibi uelit, aliâs clarè exponit, Caro, inquiens, non ad corruptibilem ſuam naturam iunctum Dei uerbum detraxit, ſed ipſa ad melioris uirtutẽ ELEVATA eſt. Et mox: Spiritũ hîc ipſam carnẽ nũcupauit, nõ quia naturã carnis amiſerit, & in ſpũm ſit mutata, ſed quia ſummè cũ eo cõiuncta totã uiuificandi uim HAVSIT. Et iterũ: Spiritus per ſeipſum uiuificat, ad cuius uirtutẽ caro per coniunctionẽ CONſcẽdit. Ac rurſus: Verbũ humanitati coniunctũ, totã in ſeipſum ita REduxit, ut indigẽtia uitę poſsit uiuificare &c. Quod ergo Cyrillus dixit, filiũ Dei feciſſe corpus noſtrę ſubſtãtię, ſibi proprium, ſignificat humanitatẽ à uerbo Dei aſſumptã, cõſcendiſſe, & eleuatã, ac reductã (ut ipſe loquit̃) eſſe in tantã maieſtatẽ, ut in ea inhabitet perfectè & abſolutè oĩs plenitudo deitatis. In omni aũt deitatis plenitudine non continet̃ tantũ uis uiuificãdi, uerũ etiam uis oĩa pręſenter & corã gubernãdi. Quare, q negãt humanitatẽ à uerbo Dei aſſumptã, in gubernatiõe rerũ nõ unà cum eo ſemper & ubique pręſentẽ eſſe, manifeſtè negãt, OMNEM DEITA-

To. 4. pa. 103.

To. 1.

DEITATIS PLENITVDINEM habitare in ea corporaliter. Et hîc denuo audi non tolerandam uocem Martyris. Ad rerum omnium gubernationem, (inquit) & conſeruationem, quid opus eſt humanitatis præſentia? Eadem ratione interrogares, Ad liberationem hominis ex peccato, quid opus erat incarnatione Chriſti? Ad abolendam mortem, quid opus erat morte Chriſti? An nõ Deus tanta erat uirtute, ut absq; incarnatione, & morte filij ſui potuiſſet genus humanum redimere, & mortem abolere? Non incipis optime lector, uel tandem intelligere, quò Cinglianorum dogma euadat? Si enim excludunt præſentiam humanitatis Chriſti, à rerum omnium gubernatione & cõſeruatione, certè excludunt eam etiam à diuinitate, ut non ſit cum ipſa una & indiuiſibilis perſona. Excludunt eam etiam ab ea maieſtate, qua ſubiecta ſunt ei omnia in cœlo et in terra. Quo quid poteſt horribilius dici? Sed pergamus.

Fol. 82.

Similiter Auguſtinus cũ de hoc Pauli loco tractaret, recitat quidem uſitatam expoſitionem, de antitheſi corporis & umbrarum legis, ſed addit: Aut certè (inquiens) corporaliter dictum eſt, quia et in Chriſti corpore, quod aſſumpſit ex uirgine, tanq̃ in tẽplo habitat Deus. Hinc eſt enim, quòd Iudæis ſignũ petentibus, cũ dixiſſet, Soluite templum hoc, & in triduo reſuſcitabo illud, Euãgeliſta, quid hoc eſſet, cõſequenter exponẽs, ait: Hoc aũt dicebat de tẽplo corporis ſui. Quid ergo eſt? Hoccine intereſſe arbitramur, inter caput & membra cætera, quòd in quolibet, quamuis præcipuo membro, uelut in aliquo magno Propheta, aut Apoſtolo, quamuis diuinitas habitet, non tamen ſicut in capite, quod eſt Chriſtus, omnis plenitudo diuinitatis. Nã etiã in noſtro corpore ineſt ſenſus ſingulis membris, ſed non tantus, quantus

To. 2. in Epiſt. ad Dardanum.

in

in capite, ubi prorſus OMNIS eſt quinquepartitus. Ibi enim & uiſus, & auditus, & olfactus, & guſtus, & tactus. In cæteris autem ſolus eſt tactus. Hactenus Auguſtinus. Vides ergo Auguſtinum ipſum docere, deitatem effuſam eſſe in Chriſtum filium hominis non umbraliter, ſed corporaliter, hoc eſt, perfectè & abſolutè: & effuſam eſſe in eum, non unam tantum & alteram particulam deitatis, ſed OMNEM DEITATIS PLENITVDINEM, ut quemadmodum in capite hominis, omnis prorſum ſenſus, nullo excepto, ineſt, ita & in Chriſto capite omnis prorſum deitatis plenitudo inſit. Humanitas quidem ipſa, non fit deitas, nec mutatur in deitatem (extorquent enim mihi hunc, uti pſi uocant, coccyſmum, Cingliani:) Recipit autem omnem deitatis plenitudinem. In ea uerò plenitudine nō tantum continetur omnipotentia, uerumetiam omnipręſentia. Quid ergo aliud reliquum eſt, quàm ꝙ etiam ipſa humanitas Chriſti perfundatur & ornetur, ſicut omnipotentia, ita etiam omnipręſentia. Et qui adimit homini Chriſto omnipotentiā & omnipræſentiam, negat eum eſſe uerum Deum. Sicut enim Ariani quondā affirmabant quidem filium Dei, in Chriſto, eſſe Deum, negabant autem eum eſſe uerum Deum ab æterno à Deo patre genitum, & eiuſdem cum patre ſubſtantiæ ſeu eſſentiæ. Ita Cingliani affirmant quidem filium hominis in Chriſto eſſe Deum, negant autem eum à filio Dei ita aſſumptum, ut ornarit eum dono omnipotentiæ, omniſapientiæ, & omnipręſentiæ, quia dicunt filium hominis natura ſua non eſſe capacem infinitæ potentiæ, ſapientiæ, & pręſentiæ. Itaq; negant filium hominis eſſe uerum Deum. Et cùm Ioannes Euangeliſta dicit, Verbum caro factum eſt, intelligunt Deum quidem habitare in carne Chriſti, non autem effundere in

hanc carnem omnem deitatis ſuæ plenitudinem perfe-
ctè, niſi quatenus natura carnis (quæ qualis ſit appen-
dix, mox explicabitur) ferat. Sed hoc uerè eſt Chriſtũ
redigere non ſolũ in ordinem ſanctorũ hominum, uerũ
etiam in ordinem omniũ aliarum creaturarũ. Deus eñ
habitat in omnib. creaturis, & tribuit ſuũ cuiq;, iuxta na
turę eius capacitatẽ. Vt lapis, in quantũ eſt lapis, accipit
â Deo duriciem. Lana in quantũ lana, accipit molliciẽ:
Aqua in quantũ aqua, accipit fluidã humiditatẽ. Quòd
ſi uel lana uel aqua fieret dura & inflexibilis, iam nõ am
plius eſſet lana aut aqua, ſed fieret lapis aut ferrũ. Sic &
Deus iuxta Cinglianos habitat quidẽ in homine Chri-
ſto, non aũt tribuit ei omnipotentiã, & omnipręſentiã,
quia natura humana niſi mutet̃ in diuinã, non eſt iuxta
ipſorum ſententiam horũ donorũ capax. Quare & ſi af
firmant uerbis, ſe de Chriſto credere, ꝙ Deus ſit homo,
& homo, Deus: tamen nihil certius eſt, ſi hæc ipſorum
Fo. 65. fa. 2. argumenta conſideres & diligenter expendas, quàm ꝙ
id re ipſa negent, & damnent. Bullingerus recenſet ali-
cubi diſcrimen diuinitatis & humanitatis in Chriſto, &
cùm tribuiſſet diuinitati omnipotentiam, poſtea de hu-
manitate loquens, omittit nomen ſeu donum omnipo
tentiæ. Poterat uideri caſu factum, ſi extra hanc contro
uerſiam contigiſſet, ſed cum ipſe & Martyr apertè ne-
gent, homini Chriſto infinitam potentiã, ſapientiam &
bonitatem collatam, nõ poteſt aliter iudicari, quàm ꝙ
ſit de induſtria factũ. Cùm igit̃ neget hominẽ Chriſtum
eſſe omnipotentẽ, quid aliud reliquũ eſt, ꝗ ꝙ neget eũ
eſſe Deum? Sic cùm adimit ei omnipræſentiã, adimit ei
etiam gloriam & maieſtatem deitatis.

Sed priuſꝗ pergamus, recitabimus adhuc unũ & al-
terum dictũ Auguſtini, ut cognoſcamus ꝙ Auguſtinus,
etiamſi uideat̃ aliâs humanitati Chriſti maieſtatẽ omni-
præſen-

præſentiæ detrahere, & Chriſtum ita diuidere, ut iuxta uulgatã multorũ patrũ opinionem, ſolam deitatẽ eius ubiq; diffundat, corpus aũt, ſeu humanitatẽ eius in uno tantũ loco collocet, ac circumſcribat, ueritatẽ tamen nec ignorauerit, nec ſuo loco, cũ ſe à phyſicis imaginationibus auertiſſet, tacuerit. Vnus (inquit) Chriſtus ſecundum unitatẽ perſonæ in cœlo erat, quando in terra loquebatr̃. Sic erat filius hominis in cœlo, quẽadmodũ erat filius Dei in terra. Filius Dei in terra in ſuſcepta carne. Filius hominis in cœlo, in VNITATE PERSONAE. Ac rurſus: Chriſtus filius Dei ſecundũ diuinitatẽ, hominis filius ſecundũ carnẽ. Quis aũt noſtrũ q parum aduertimus aut parũ ſapimus, non potius ita uellet diſtinguere, filius Dei in cœlo, & filius hominis in terra. Sed ne ſic diuideremus, & ita diuidẽdo duas perſonas induceremus: Nemo, inqt, aſcendit in cœlũ, niſi qui deſcẽdit, filius hominis, qui eſt in cœlo. Chriſtus deſcẽdit ideẽq; filius hominis, q filius Dei, ſedet in cœlo, q ambulat in terra, in cœlo erat, qa ubiq; Chriſtus. Ideẽq; Chriſtus & filius Dei, & filius hoĩs, Propter VNITAtem perſonę in terra filius Dei, ꝓpter eandem unitatem perſonæ, ꝓbauimus eſſe in cœlo filiũ hominis, etc. Quis noſtrum (inqt Auguſtinus) q parũ aduertimus, aut parũ ſapimus, nõ potius ita uellet diſtinguere, filius Dei in cœlo, et filius hominis in terra. Quot aũt ſunt eorũ ſcriptorũ, qui cũ de Chriſto adhuc in terris ambulãte loquunt̃, ſic diſtinguũt, ut dicant, eũ nõ niſi deitate ſua eſſe in cœlo, humanitate autem in terra tantum? Quot etiam ſunt, qui cũ de Chriſto iam in maieſtatẽ ſuam exaltato loquuntur, ſentiant deitatẽ quidẽ eius eſſe in cœlo & in terra, humanitatem aũt eius non eſſe in terra, ſed tantũ in certo aliquo loco cœli? Hi ergo parum, iuxta Auguſtinum, aduertunt, parumq; ſapiunt.

To. 9. in Ioan. ca. 6.

Sed audiamus iterum Auguſtinum de Chriſto, in cœlo & in terra præſente. Quamuis, inquit, in terra factus ſit filius hominis, diuinitatem tamen ſuam, qua in cœlo manens, deſcendit ad terram, non indignam cenſuit nomine filij hominis, ſicut carnem ſuam dignatus eſt nomine filij Dei, ne quaſi duo Chriſti accipiantur, unus Deus, & alter homo, ſed unus atque idem Deus & homo: Deus, quia in principio erat uerbum, & Deus erat uerbum: homo, quia uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ac per hoc, per diſtantiam diuinitatis & infirmitatis, filius Dei manebat in cœlo, filius hominis ambulabat in terra. Per unitatem uerò perſonæ, qua utraque ſubſtantia unus Chriſtus eſt, & filius Dei ambulabat in terra, & idem ipſe filius hominis manebat in cœlo. Fit ergo credibilior fides, ex incredibilioribus creditis. Si enim diuina ſubſtantia longè diſtantior & incomparabili diuerſitate ſublimior, potuit propter nos ita ſuſcipere humanam ſubſtantiam, ut una perſona fieret, ac ſic filius hominis, qui erat in terra, per carnis infirmitatem, idem ipſe eſſet in cœlo per participatam carni diuinitatem: quanto credibilius alij homines ſancti & fideles eius, fiunt cum homine Chriſto, unus Chriſtus, &c. Hactenus Auguſtinus. Vides autem, quàm diſertè doceat omnipręſentiam Chriſti. Filius hominis (inquit) qui erat in terra, per carnis infirmitatem, idem ipſe erat in cœlo, per PARTICIPATAM CARNI DIVINITATEM. Duo tribuit filio hominis, filio, inquam, hominis, alterum, carnis infirmitatem, qua ſe humiliauit, & factus eſt obediens uſque ad mortem crucis. Et ſecundum hanc infirmitatem fuit in terra, ambulauit in terra, uiſus eſt in terra, concionatus eſt in terra, paſſus eſt in terra, mortuus eſt in terra, & quæ alia opera ſunt humiliationis, (de qua, uolente Deo paulo pòſt plura) per-

To. 7. de peccator. meritis & remiſsione, li. 1.

egit

egit in terra. Nec ſentiendum eſt, ꝙ ſecundum hanc ſeu infirmitatis ſeu humiliationis formam fuerit tunc in cœlo, aut impleuerit omnia. Alterũ, diuinitatẽ carni participatam, qua caro eleuata eſt perfectè ad omnem deitatis plenitudinem, ut ſicut Deus ipſe eſt omnipotẽs & omnipræſens, ita & caro ad omnem deitatis plenitudinem perfectè eleuata omnipotens eſſet & omnipræſens. Non certè uoluit Auguſtinus hoc loco, Chriſtum Petro aut Andreæ ſimilem facere, quorum humanitas erat in terra, diuinitas autem, quæ ipſos implebat, erat in cœlo & in terra, ſed uoluit eam maieſtatem, quam filius hominis præ omnibus ſuis conſortibus habuit, explicare, uidelicet, quòd cum Petri aut Andreæ caro in terra tantum eſſet, filij hominis caro fuerit etiam in cœlo propter unitatem perſonæ cũ filio Dei, ſeu propter participatam carni diuinitatem. Sed quorſum hæc omnia? Nimirum ut oſtendamus, quæ ſit uera ſententia illius articuli religionis noſtræ, Aſcendit in cœlum, ſedet ad dextram Dei Patris omnipotentis. Cum enim dicitur de Chriſto, Aſcendit in cœlum, nõ eſt intelligendũ quòd Chriſtus poſtquã in aſcenſu ſuo uiſibili ſusceptus eſt à nube, & ſubductus ab oculis diſcipulorum, conſcenderit per orbes planetarum, Phyſica motione, & inuaſerit in ficticium illud & corporale cœlum, quod Empyreum uocant, in quo ſedeat, ſtet, ambulet, & corporali modo circumeat, ſed quòd conſederit ad dexteram Patris ſui omnipotentis. Dextera autem Dei non eſt certus aliquis locus in cœlo, ſed eſt omnipotentia & uniuerſa maieſtas Dei. Nec ſedere ad dextram Dei, eſt mundano modo in certo quodam loco cœli ſedere, aut obambulare, ſed eſt gloria & honore coronatum eſſe, omnia ſibi ſubiecta habere, omnem poteſtatem in cœlo & terra poſsidere, ſupra omnem principa-

tum,poteſtatem, uirtutem & dominationem, adeoq́ſu pra omne nomen, quod uel in hoc mundano uel in altero ſpirituali & cœleſti ſeculo nominari poteſt, exaltatũ eſſe, omnia in omnibus adimplere, adeoq́ in ſummam ſublimitatem, & maieſtatem ita elatum eſſe, ut ab omnibus cœleſtibus, terreſtribus, & infernis creaturis adoretur. Hoc certè eſt eſſe Deum omniſcientem, omniſapientem, omnipræſentem, & omnipotentem. Cingliani aũt ſentiunt, ꝙ humana natura quæ eſt finita, nõ poſsit ferre infinitam potentiã, ſapientiam, bonitatem & iuſticiam. Quid ita? quia iuxta Ariſtotelem finiti ad infinitum nulla eſt proportio. Deinde corpus inquiũt non poteſt eſſe aut manere uerum corpus, niſi ſit in loco circumſcriptiuè. Poſtremò fieri nõ poſſe aiunt, idq́ ne diuina quidem omnipotentia, ut uerum corpus, manens uerum corpus, aut fiat ſpiritus, aut in omnia loca extendatur, & ſit ſimul in pluribus aut omnibus locis. Hîc ſolent metiri & ſuis limitibus definire omnipotentiam Dei, uidelicet Deum nõ omnia ſimpliciter poſſe. Neq́ enim Deum facere poſſe, ut quæ facta ſunt ſint infecta. Hîc & Hieronymus citatur. Audenter (inquiens) loquar, Deus cùm omnia poſsit ſuſcitare, uirginẽ poſt ruinam non poteſt. Hîc & Theodoretus adducit qui ait: Non enunciandum eſſe indefinitè omnia Deo poſſibilia. Hîc etiam affirmatur Deum nõ poſſe facere, ut triangulus ſit quadrangulus, utq́ numerus ternarius ſit quaternarius, ſicut & quondam eodem ferè argumento Plinius ille ἄθεος Epicureus omnipotentiam Dei oppugnauit. Verba eius ſubijciamus: Imperfectę inquit in homine naturæ præcipua ſolatia, ne Deum quidem poſſe omnia. Namq́ nec ſibi poteſt mortẽ conſciſcere, ſi uelit, quod homini dedit optimũ in tantis uitę pœnis: nec mortales ęternitate donare, aut reuocare de

functos:

functos: nec facere, ut qui uixit, non uixerit: qui hono res geſsit, non geſſerit, nullumq́ue habere in pręterita ius præterq́ue obliuionis: Atq́ue (ut facetis quoq́ue argumentis ſocietas hæc cum Deo copuletur) ut bis dena, uiginti nõ ſint, ac multa ſimiliter efficere nõ poſſe. Hactenus Plinius. Breuiter ea fieri nõ poſſe affirmant, quæ rei naturæ ac definitioni repugnant. Hic eſt Cingilianorũ murus aheneus. Etſi .n. diſsimiles ſunt eorũ ſententiæ, & alij quidẽ affirmant Deum poſſe efficere, ſi uellet ut uel corpus non ſit in loco, uel unum corpus ſit ſimul in pluribus locis: alij uerò, inter quos & Martyr eſt, ſimpliciter negant Deum id poſſe, niſi mutet corpus in ſpiritũ, tamen quia & in ſumma rei conueniunt, & ſi omnipotẽtia Dei in hac re fuerit cõprobata, uoluntatẽ eius nõ erit difficile ex manifeſto uerbo ipſius demonſtrare, relinquemus in pręſentia ſuis ſomnijs eos, q uoluntatẽ tantũ Dei negant, q̃ & ipſi ſuos habeant antagoniſtas, pugnabimus aũt cũ ijs, qui omnipotẽtiã Dei uellicãt. Ac aliâs quidẽ in noſtrorũ ſcriptis extat luculenta de omnipotẽtia Dei explicatio, qua iſta Cinglianorũ opinio piè et eruditè refutatur. Nec opus eſſet, ut ego actũ agerẽ, ſed quia Cingliani decernunt ſibi his argumẽtis triumphũ, & occaſio nõ eſt negligenda, dicã & ego, quæ ad hanc rem explicandã utilia uident̃. Quod igitur ad capacitatem humanæ ſubſtantiæ attinet, etſi ea ſuã habet menſuram à Deo conditã, tamen Deus cũ ſit & liberrimũ & potentiſsimũ agens, nõ ſinit ſibi limites præſcribere, q̃s in rebus ſuis conditis, ſi uoluerit, nõ transgrediat̃: Omnia, inqt Pſalmus, quæcunq́ue uoluit, fecit (loquimur aũt hic nõ de uoluntate Dei, quã ſcholæ uocant ſigni, ſed de ea, quã uocãt, beneplaciti) Non facit quidẽ Deus omnia, quæ poteſt. Quæcunq́ue aũt uult, ea & poteſt, & facit, ut manifeſtũ ſit, q̃ quemadmodũ non eſt aliud in

una-

unaquoq;, natura quàm quod Deus uult, & quod dat, ita omnia præbeant ſeſe uoluntati Dei ad agendum naturaliter. Rectè Baſilius ὁ θεῖος λόγος φύσις ἐστὶ τῶν γινομένων, diuinum uerbum eſt natura eorum quæ fiunt. Itaq; quod ignis calefacit & adurit, natura eius eſt, q̃a Deus uult. Si autē uellet, ut frigefaceret, & non adureret (id quod uoluit in igne Babylonico, in quē tres adoleſcentes apud Danielē coniecti erant) tū hoc uideret̃ quidē nobis cōtra naturam, Deo autem eſſet ſecundum naturam, quia uoluntas ſeu λόγος eius eſt rerum natura. Reliquum igitur eſt, quòd ea humanæ ſubſtantiæ capacitas ſit naturalis, quam Deus uult. Ac in alijs quidē hominibus (ut in Ioanne Baptiſta, Petro, Paulo & alijs ſanctis) uult capacitatem ſuis finibus eſſe circumſcriptam, & ſuis limitibus definitam, ut tantum capiant, quantum uoluntate Dei capere poſſunt. Quare conferuntur in ipſos cœleſtia & diuina dona ſecundum menſuram. In filio autem hominis, quem filius Dei in unitatem perſonæ aſſumpſit, & ſibi inſeparabiliter uniuit, uoluit eſſe capacitatem incircumſcriptam, immenſam & infinitam. Quare potuit etiam in eum conferre, ac contulit quoq; immenſa & infinita bona. Non uoluit quidem, ut ſubſtantia Dei, quæ eſt ſpiritus, mutaretur in ſubſtantiam hominis, quæ eſt corpus & anima ratione prædita, ſed uoluit ut illa eſſent in unam inſeparabilem perſonam ita unita, ut ſubſtantia hominis, in Deū aſſumpti, eſſet infinitorum beneficiorum Dei capax.

Vnde ergo hæc Dei uoluntas probabitur? Nō certè probabit̃ ex ſchola Ariſtotelis, cuius axioma eſt, λόγος δὲ οὐδεὶς ἐστι τοῦ ἀπείρου πρὸς τὸ πεπειρασμένον, Finiti ad infinitum nulla eſt proportio: Sed è ſchola Chriſti, cuius axioma eſt, Verbū factū eſt caro, hoc eſt, Deus factus eſt homo, & homo factus eſt Deus. Itaq; cum quæritis,

quom

quomodo infinitum poſsit eſſe finitum, & finitum poſ- ſit eſſe infinitum? Viciſsim & ego quero, quomodo Deus poſsit eſſe homo, & homo poſsit eſſe Deus? Si hoc cõ ceſſeris, quid eſt quòd illud abomineris? An non homo eſt finitus, & Deus infinitus? Quod igitur eſt diſcrimen ſiue dixeris, finitum eſt infinitum, ſiue homo eſt Deus? Reſpondebis fortè, finitum humanitate, eſt infinitum deitate. Sed idem ipſum (ſicut tu intelligis) de Petro, de Paulo ac de alijs ſanctis dixeris. Ego uerò ingro nunc quod & ſupra attigimus, diſcrimen inter Chriſtum & Petrum. Illud (inquies) eſt diſcrimen, quòd deitas uni- ta eſt humanitati Chriſti in una perſona, non ſic autem eſt unita humanitati Petri. Rectè. Sed cum de Chriſto ſermo eſt, quid in una perſona unitum eſſe aliud eſt, quàm ita inſeparabiliter eſſe coniunctum, ut nõ ſolum, ubicunque eſt deitas, ibi quoq; ſit humanitas, Verum- etiam ut deitas omnem ſuam maieſtatem humanitati communicauerit? quemadmodum ſuprà copioſe de- monſtrauimus. Quare ſi quæſiueris quomodo huma- nitas Chriſti poſsit eſſe capax omnipræſentiæ, uiciſsim quæram & ego, quomodo eadem humanitas poſsit eſ- ſe capax omnis plenitudinis deitatis corporaliter? Si huius infinitæ rei capax eſt, quomodo non etiam illius? Et ſi totus homo eſt Deus, & totus Deus eſt homo, quomodo homo non eſſet, ubicunq; eſt Deus? Plus ne eſt eſſe ubicunq; Deus eſt, quàm eſſe Deum ipſum? Sed perga- mus uoluntatem Dei de immenſa capacitate filij homi nis in Chriſto exponere. Quid autem pluribus opus eſt, cum ſuprà copioſe teſtimonia de immenſa & ineffabili maieſtate humanitatis Chriſti recitauerimus? Quæ om nia teſtificantur, Deum non ſolum uoluiſſe, ut humani- tas filij ſui eſſet capax infinitæ maieſtatis, uerumetiã re-

ipſa, quod uoluit, impleuiſſe. Data eſt mihi (inquit Chriſtus) OMNIS poteſtas in cœlo & in terra. At hæc eſt immenſa & infinita poteſtas. Fecit eum ſedere (inquit Paulus) ad dexterā ſuam, in cœleſtibus, ſupra omnem principatum, ac poteſtatē, & uirtutem & dominium, & OMNE NOMEN, quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, uerum etiam in futuro. At hanc maieſtatem non pōt ullus nec humanus nec angelicus intellectus metiri aut definire. Et iterum: In illo COMPLACVIT Patri uniuerſam plenitudinem inhabitare. Ac mox clarius quod paulò antè commemorauimus: In illo inhabitat OMNIS Plenitudo deitatis corporaliter. Et rurſus: In quo ſunt OMNES Theſauri ſapientiæ ac ſciētiæ reconditi. Quis autem tu es, qui poſſes hanc plenitudinem, & hos Theſauros comprehēdere & numerare? Habes igitur tantam eſſe rerum capacitatem, quātam Deus uult. Et quia filius hominis, quem filius Dei in unitatem ſuæ perſonæ aſſumpſit, capax fuit omnis plenitudinis deitatis corporaliter, quemadmodum hactenus clarè oſtēdimus, manifeſtum eſt, quòd etiamſi humana ſubſtantia alioqui ſit finita, tamen Deus uoluerit eam in Chriſto facere ac fecerit etiam capacem infinitæ potentiæ, ſciētiæ, ſapientiæ & præſentiæ.

Quid ergo, inquient, quòd toties in ſacra ſcriptura recenſeant imbecillitates & ignorātiæ Chriſti? quid quòd in uno & certo loco, in utero uirginis conceptus eſt? & poſtq̄ naſcitur in præſepi collocatur, adultus in certo loco aut ſedet aut ambulat. Et poſt reſurrectionē certis locis circumſcribitur & diſcipulis apparet. Poſt aſcenſum ſuum in cœlum, apparet & Stephano, & Paulo in certis locis. Quomodo ergo qui humanitate ſua certis locis circumſcribitur, eadem omnia impleret? Hic repeten-

dus

dus & explicandus erit locus Pauli, qui eſt de exinaniti/one & exaltatione Chriſti, in Epiſtola ad Philip. cap. 2. Idem affectus, inquit Paulus, ſit in uobis, qui fuit & in Chriſto Ieſu, qui cùm eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt, ut eſſet æqualis Deo, ſed ſemetipſum ina/niuit, forma ſerui ſumpta, in ſimilitudine hominum conſtitutus, & figurà repertus ut homo, humilem præ/buit ſemetipſum, factus obediens uſq; ad mortem, mor tem autem crucis. Quapropter & Deus exaltauit illum in ſummam ſublimitatem, ac donauit illi nomen, quod eſt ſupra omne nomen, ut in nòmine Ieſu omne genu ſe flectat, &c. Primum omnium, non ignoro magnam partem ueterum interpretum nomine formæ Dei in hoc loco intelligere diuinam eſſentiam, & alioqui non eſt inuſitatũ, ut pro forma rei intelligatur eſſentia eius. Ac omnino uerisſimum & certisſimũ eſt, quòd perſo/na Chriſti cõſtet ex uerbo & carne, hoc eſt, ex duabus na turis, Diuina uidelicet & hùmana. In expoſitiõe aũtem ſacræ ſcripturæ non ſolum expendendum eſt, quid per ſe ſit uerum, ſed etiã quid ei dicto, quod interpretãdum ſuſcepiſti, conueniat, & quã ſententiam circũſtantiæ in manus tradãt. Quare ſentio, quòd in hoc loco Pauli, no/mine formę Dei, non ſit intelligẽda eſſentia Dei, ſed ma ieſtas ſeu proprietates diuinæ, quæ Chriſto homini, ex perſonali uniõe ſunt cõmunicatę. Nam & ipſum μορφῆς (hoc eſt) formæ uocabulũ, nõ ſemper ſignificat eſſentiã, ſed etiam ſpeciẽ ſeu aſpectum, ut Iudi. 8. Qua forma (ſic eñ Hebræus legit) fuerũt uiri, quos interfeciſtis in Tha/bor? Et Eſa. 53. Non erat ei forma, quod nos legimus, ſpecies. Et Matth. 17. Chriſtus coram diſcipulis μετεμορ/φώθη, transformatus eſt. Non fuit autem mutata eſſentia eius, ſed tantum forma ſeu ſpecies & aſpectus, qua ſplen

duit facies eius, ſicut ſol, & ueſtimenta illius facta ſunt candida ſicut lumen. Sic & in præſenti loco Pauli, μορφὴ accipienda eſt pro ſpecie & aſpectu, ſeu proprietate, ut forma Dei ſit ſpecies diuina, ſicut & forma ſerui, ſpecies aſpectus ſeu proprietas ſeruilis. Et cum hac interpreta- tione conueniunt etiam nonnulli ueterum, ac præſer- tim Ambroſius, qui pro forma intelligit, ſimilitudinē, ſpeciem ſeu ſpecimen. Sed uera huius loci ſentētia non poteſt rectius cognoſci quàm ex ipſis Pauli uerbis, & è loci circūſtantijs. Non enim dubium eſt, quin cum Pau lus poſtea recitat exaltationem Chriſti, intelligat exalta tionem humanitatis eius, Deitas enim filij Dei, nō tum primum exaltata eſt, cum Chriſtus uel homo factus eſt, uel aſcendit in cœlum, & conſedit ad dexteram Dei, ſed fuit iam inde ab ęterno exaltata, quippe quæ ſit eiuſdem eſſentię & glorię cum Deo Patre & Spiritu ſancto. Cùm igitur Paulus dicit: Deus extulit illum in ſummam ſub- limitatem, intelligit humanitatem eius eſſe exaltatam. Si autem in explicatione maieſtatis Chriſti, hoc loco in- telligēda eſt humanitas eius, certè ut antitheſis conſtet, cùm ſit ſermo de Inanitione & humiliatione Chriſti, in telligendum eſt, de inanitione & humiliatione humani tatis eius, præſertim cùm additur Chriſtum humiliatū eſſe uſque ad mortem crucis, quam nō deitatis, ſed huma nitatis natura ſubijt. Ac uerè quidem dici poteſt deita- tem ſe in eo humiliaſſe, quòd dignata eſt ſuſcipere ho- minem in eandem perſonam, in præſentia autem non quærimus quid aliquo modo uerè dici poſsit, ſed quæ ſit uera dicti Paulini ſententia. Deinde non eſt ſentien- dum, quòd humanitas Chriſti tum primum exaltata ſit in ſummam ſublimitatem, & acceperit omnem poteſta tem in cœlo & in terra, cùm aſcendit uiſibiliter ex mon-

te Olíueti,in cœlum,ſed cum Verbum caro factum eſt, & cum in utero uirginis Deus aſſumpſit hominem in eandem perſonam.Quæ enim maior eſt exaltatio,quæ eſt excellentior ſublimitas,quàm cum homo aſſumitur à Deo in unitatem perſonę,& fit Deus ipſe? Hoc autem non tum primum factum eſt,cùm Chriſtus reſurrexit à mortuis,& aſcendit in cœlum uiſibiliter,ſed factum eſt, cùm in utero Virginis incarnaret̃.Nec tum primũ dixit DOMINVS Domino noſtro, Sede à dextris meis, cũ nubes ſubduxit eum in monte Olíueti à conſpectu diſci pulorum , ſed cum Maria ad angelum diceret,Ecce an/cilla Domini,fiat mihi ſecundum Verbum tuum.Qua re Chriſtus homo,cum fuerit ab initio incarnationis ue rus Deus,fuit etiam tunc exaltatus in ſummam ſublimi tatem , & accepit omnem illam maieſtatem & poteſta/tem quam ſupra commemorauimus. Quid ergo eſt,di/cet quiſpiam,quod Euãgeliſta ſcribit, Nondum(inqui/ens)erat Spiritus ſanctus, quia Ieſus nondum erat glori ficatus? Et Petrus : Hunc Ieſum(inquit) ſuſcitauit Deus cuius omnes nos teſtes ſumus.Dextera igitur Dei exal/tatus, &c. Si homo Chriſtus tum demum fuit in gloriã & maieſtatem ſuam exaltatus, cum uel à mortuis reſur rexit,uel in cœlum uiſibiliter aſcendit , & Spiritum ſan/ctum miſit,quomodo dicitur in ſua incarnatione exalta tus? Expoſuimus iam perſpicuè,quòd homo Chriſtus tunc aſcẽderit ad diuinam maieſtatem , cùm aſſumptus eſt à filio Dei in eandem perſonam , quam etiam maie/ſtatem teſtificatus eſt ante mortem & reſurrectionem ſuam uarijs argumẽtis,& ut Petrus ait, Virtutibus,pro/digijs & ſignis.Quare,cùm dicitur tum primum exalta tus,cùm aſcendit in cœlum,& miſit Spiritum ſanctum, intelligendum eſt iuxta uulgatam regulam, qua res tũc

dicitur fieri,cũ incipit manifeſtius patefieri. Vnde.Ro.1. ſcribit Paulus, Qui declaratus(inquiẽs)fuit filius Dei,cũ potentia,ſecũdum ſpiritum ſanctificationis, ex eo quòd reſurrexit à mortuis &c. Chriſtus.n. non tunc primum factus eſt filius Dei, cũ reſurrexit à mortuis, ſed declaratus & manifeſtatus eſt,ut quod antè uerè erat,& imbecillitatibus carnis tectũ fuerat,nunc reſurrectione reuelaretur,& manifeſtè comprobaretur. Sic & Petrus ait:Certò ſciat tota domus Iſrael,quòd Dominũ & Chriſtum fecerit Deus hunc Ieſum, quem uos crucifixiſtis. Non tum primũ Ieſus factus eſt Dominus & Chriſtus, cũ effudit ſpiritũ ſanctum in Apoſtolos,ſed quod iam ab incarnatione fuit,in reſurrectione & aſcenſu in cœlũ, ac miſsione ſpiritus ſancti,clariorib. & efficatiorib. argumentis,ꝙ antea miraculis,qualia etiam Prophetę quondam deſignauerant,patefactum eſt & declaratũ. Hoc idcirco uiſum eſt paucis attingere,ut apertè cognoſcat̃, in quàm tetros errores Martyr collabatur. Scripſi.n.in libello de perſonali unione duarꝫ naturarꝫ in Chriſto,quòd ſit aſcenſus Chriſti in cœlũ uiſibilis,ſit & inuiſibilis,ac diſertè expoſui in eo loco,ꝙ nomine inuiſibilis aſcenſus intelligam partim incarnationẽ Chriſti,qua Verbum caro factum eſt,& filius hoĩs aſſumptus eſt à filio Dei,in eandem perſonam,ut homo eſſet Deus,& ornaret̃ omni diuina maieſtate:partim Reſurrectione Chriſti à mortuis, qua declaratũ & comprobatũ eſt,hominẽ illum aſſumptũ, eſſe uerum Deum,& omni diuina maieſtate ornatũ.Et hoc uerè dicit̃ Aſcẽdere (ſed inuiſibiliter) in cœlũ (hoc eſt)in cœleſtia bona.Quid.n.eſt abiectius,& contẽptius homine? Quid eſt ſublimius & magis cœleſte Deo? Nunc,ſi homo è ſordib. ſuis aſſumit̃, & exaltatur in tam cœleſtẽ ſublimitatẽ,ut ſit una perſona cũ Deo,& fiat uerus Deus,

an

an nõ is rectiſsime dicitur in cœlum Aſcẽdere? Certe, niſi homo Chriſtus hoc modo antea, in incarnatione ſua in cœlum aſcendiſſet inuiſibiliter, nõ potuiſſet poſtea in monte Oliueti aſcendere uiſibiliter, & Apoſtolis mittere de cœlo Spiritum ſanctum mirabiliter. Quid autem Martyr? Non ſolum hoc irridet, uerumetiam uocat nouum, peregrinũ & inauditũ dogma. Et addit: Sed ita (inquiens) fieri oportet. Nã figmenta ubiquitatis cõſiſtere non poſſunt, niſi & nouis & magis abſurdis fictionibus fulciant, &c. Ita ne Martyr tibi nouum peregrinũ & inauditum dogma, atque abſurda fictio eſt, Verbum eſſe factum carnem? filium Dei aſſumpſiſſe filium hominis in ſuam eãdemque perſonam? & hominem eſſe factum Deum? Hoc enim eſt hominem Chriſtum aſcendere inuiſibiliter in cœlum. Quare ſi Martyr non intelligit meam ſententiam, & tamen damnat, quid eſt magis temerarium? Si autem intelligit, & dãnat, quid eo eſt magis peruerſum? Nam quòd Paulus dicit Aſcendiſſe Chriſtũ ſuper omnes cœlos, ut omnia impleret, non ſignificat eum tunc primum unà cum humanitate ſua cœpiſſe omnia implere, cum uiſibiliter aſcenderet, ſed ſignificat iuxta regulam paulo antè expoſitam, eum tunc manifeſto ſpectaculo uoluiſſe teſtificari & declarare, ſe uerum Deum & hominem, hoc eſt, unà cum diuinitate, & humanitate ſua iam inde ab initio ſuæ incarnationis, omnia impleuiſſe. Quid ergo Martyr addit: Si iam antea, inquiens, implebat omnia, ob hypoſtaticam unitatẽ cum diuinitate, quam à ſua incarnatione ſemper habuit, fruſtra uiſibiliter aſcendebat, ut id conſequeretur? Hoc iam non eſt mihi, ſed Paulo, ſed Chriſto ipſi inſultare. Paulus dicit: Aſcendit ſupra omnes cœlos, ut omnia impleret, ac manifeſtum eſt, quòd non iam primum

mum

mum ab aſcenſu ſuo in cœlum accepit omnipotentiam & omnipræſentiam ſuam, ſicut ſuprà multis ſcripturæ teſtimonijs comprobatum eſt. Habuit enim hanc maieſtatē iam inde ab utero matris ſuæ. Quare Paulus his uerbis non ſignificat Chriſtum deſcenſu & aſcenſu ſuo, hoc primū tēpore accipere ſuā à Deo maieſtatē omnia tam infera q̃ ſupera implendi & coràm gubernandi, ſed antea acceptam & ſibi donatā patefacere ac teſtificari. Dicit & Chriſtus apud Ioannem: Quid ſi uideritis filium hominis aſcendentem eo, ubi erat prius. Inſultet igitur Martyr Chriſto, & dicat: Si antea Filius hominis erat in cœlo, quid opus erat, ut eò aſcenderet? Dicet, Chriſtus erat ibi diuinitate, quo poſtea aſcendit humanitate. Duas ergo perſonas, aut duos Chriſtos, quod in ipſo eſt, facit. Alterum, qui erat tam diuinitate, quàm humanitate in terra. Omnino enim, ſicut cœlum & terra diuerſiſsima ſunt loca, ita quæ diuerſiſsimis locis diſtinguuntur, & à ſeinuicem ſeparantur, non ſunt nec poſſunt eſſe perſonaliter unita. Sed abeant deliria Martyris. Nam de cœlo & regno Patris, de quorum diſcrimine, neſcio quæ fingit, poſtea, Deo propicio, copioſius. Et quæ de perſonali unione ad præſens inſtitutum faciunt, ſuprà ſatis ſunt expoſita. Reuertemur igitur ad locum Pauli ad Philip. quem paulo antè recitauimus. Chriſtus (inquit) cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, ut eſſet equalis Deo. Oſtendimus ſuprà, quòd etſi aliquoties uocabulum formæ accipitur pro rei eſſentia, & Chriſtus eſt ſecūdum ſpiritum ſanctificationis (ſicut Paulus Rom. 1. loquitur) uerus ab æterno Deus, tamen in hoc Pauli loco uocabulum formæ Dei accipiendum ſit pro proprietatibus, conditionibus, & ornamentis deitatis, quibus filius hominis, quem Filius Dei in unam perſonam

aſſumpſit,

aſſumpſit, propter perſonalem unionem, decoratus eſt. Homo igitur Chriſtus habuit ab initio incarnationis hanc participatam ſibi diuinitatem, (ut Auguſtinus loquitur) aut æqualitatem Dei (quemadmodum Paulus ait) ut eſſet uerè omnipotens, omniſciens, omniſapiēs omniiuſtus, & omnipræſens. Hoc enim eſt hominem eſſe Deo ęqualem. Hoc affectauit Satan in cœlo, Adam in Paradiſo, Rex Babylonius in Chaldæa, Romanus pontifex in Eccleſia. Sed ſolus Chriſtus, filius hominis aſſecutus eſt. Ac Cingliani concedunt quidem humanitati Chriſti, uerbis ſuis, multas, magnas & excellentes dotes, non concedunt autem ei omnipræſentiā, ſeu quo uocabulo ipſi utuntur, ubiquitatē, nec facilè dant ei infinitam potentiam, ſapientiam, bonitatem, & iuſticiam. Quid ergo deitatis ei relinquunt? Adimunt ei omniprę ſentiam, adimunt omnipotentiam, adimunt omniſapientiam, adimunt omniiuſticiam. Quid obſecro hoc aliud eſt, quàm apertè negare hominem Chriſtum eſſe in forma Dei adeoq; uerum eſſe Deum? Sed bene habet. Sedet ille ad dextram Dei patris ſui, & tutus erit procul dubio ab omni horū gigantū incurſione. Quid ergo? Cùm Chriſtus in forma Dei fuerit, nū hac forma tyrannicè aut ambitioſè abuſus eſt? Nihil minus. Potuiſſet quidem maieſtatem Dei, qua ornatus erat, ſtatim uel in utero matris adhuc exiſtens, uel ex utero egreſſus, manifeſtè exercere, ac publicè tam in cœlo, quàm in terra oſtentare, ſed noluit eam inobedienter, contra uoluntatem & mandatum Dei, atq; cōtra uocationem rapere, quemadmodum Satan & Adam conati fuerant. In capite libri (inquit) ſcriptum eſt de me, ut facerem uoluntatem tuā, Deus meus uolui, & lex tua in medio cordis mei. Et iterum: Deſcendi de cœlo, ut faciā, non quod ego uolo, ſed quod uult is qui miſit me. Voluit au-

L tem

tem is, ut etiamſi ornaſſet me ab initio incarnationis meæ, omni ſua maieſtate, tamē non raperem eam contra ſuam uoluntatem utendam, ſed obedirem uocationi eius, & expiarem mea obedientia quod Adam ſua inobedientia, qua uoluit iuxta ſuaſionem Satanæ, rapere ſibi æqualitatem Dei, deſignauerat. Quæ fuit ergo illa Chriſti obedientia? & quid, cum eſſet in forma & maieſtate Dei, fecit? Non abiecit quidem, neque abnegauit ſuam maieſtatem, ne quidem coram Synodo Pontificum. Sed Inaniuit ſeipſum. Quid ergo eſt, Inanire ſeipſum? Sequitur. Forma ſerui ſumpta, in ſimilitudine hominum conſtitutus, & figura repertus ut homo, humilem præbuit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis. Inanire igitur ſeipſum, eſt formam ſerui ſumere, ſe in ſimilitudinem hominum conſtituere, & quæ ſequuntur. Forma autem ſerui, opponitur formæ Dei. Sicut enim forma Dei eſt aſpectus & ornatus diuinæ maieſtatis ac dominationis, ita forma ſerui, eſt aſpectus & deformitas, qualem ſerui habent, præ dominis huius terræ. Nihil uidetur abiectius, nihil uilius, nihil contemptius ſeruis in hac terra. Quicquid ſerui acquirunt, domino acquirunt. Neceſſe habent ſerui uiliſsima quæque miniſteria domino præſtare. Dominus habebat quondam in ſeruum poteſtatem uitæ ac necis. Ac breuiter, ſerui à iumentis nihil aut parum coram dominis differre uidentur. Hæc eſt ſeruorum forma. Et hanc formam Chriſtus ſumpſit. Potuiſſet iuxta formam Dei, qua ornatus erat, dominationem in cœlo & terra exercere, & incedere rex cœleſtis & terreſtris. Sed quanquam poſsideret eam maieſtatem, tamen texit & obduxit eam forma ſerui. Apparuit omnium uiliſsimus: natus in Bethlehem, non habuit honeſtum locum in diuerſorio,

ſorio, ſed reiectus eſt ad ſtabulum iumentorum, & reclinatus eſt in præſepi, obambulauit in terris pauperrimus, non habens ubi recumberet capite: uocatus ad ægrotos, uenit, ut ſeruus ad dominum. Pedes diſcipulorum lauit, quod eſt officium nimis ſeruile. Captus à magiſtratu, multas plagas, ſicut ſeruus accepit. Quid multis opus? Eſaias uocat eum ex mandato cœleſtis patris, ſeruum, & uirorum nouiſsimum. Voluit igitur obedire uoluntati patris, & ſumpſit formam abiectiſsimi ſerui.

Sequitur ultrà de Inanitione. In ſimilitudine hominum conſtitutus. Hoc idcirco dicitur, non quòd Chriſtus non fuerit uerus homo, qui corpore & anima rationali conſtat, ſed quòd in modum hominum ſuſtinuit omnia humanarum imbecillitatum genera, naſcendo, increſcendo, robore corporis, & intellectu mentis augeſcendo, potu & cibo indigendo, eſuriendo, ſitiendo, ſedendo, de loco in locũ ambulando, & quicqd eſt harũ infirmitatum. Potuiſſet iuxta formã Dei, quam habebat ſtatim ab initio incarnationis, nõ tantũ heroico & cœleſti corpore, quod nullo nec cibo, nec potu, nec motu locali indiguiſſet, uideri, uerumetiã ſummã mentis ſapientiam oſtentare, & lingua angelorũ loqui. Sed qa erat tẽpus Inanitionis, uoluit in ſimilitudine hominũ conſtitui, & humanis imbecillitatibus obnoxius eſſe. Sequit̃ ultrà. Habitu ſeu figura repertus ut homo. Pro habitu ſeu figura, Paulus utitur uocabulo σχήματος, quod ſignificat effictionẽ quandã, quæ fit uultu, ſermone, geſtu, actione. Vnde & Rhetores uocant Schema orationis. Et aliâs apud Paulũ, Schema huius mũdi pręterit. Eiuſmodi Schemata ſunt, gaudiũ, quies, labor, pauor, dolor, triſticia, et q ſunt id genus affectus. Chriſtus igit̃, etſi erat in forma Dei, & potuiſſet ſemper cœleſti gaudio frui atq; omni moleſtia carere, tamen nihil humani affectus

(præter peccatum) à ſe alienum putauit. Gauiſus quidem eſt aliquoties, & exultauit in ſpiritu, ſed mediocriter, & gaudio ſucceſsit triſticia. Doluit, horruit, fleuit, & palàm affirmat, triſtem eſſe animam ſuam uſque ad mortem. Sequitur: Humiliauit ſeipſum, factus obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Hæc eſt antitheſis ad Adamum. Nã Adam creatus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, non fuit contentus hac Dei ſimilitudine, ſed erexit ſe animo ſuo, & affectauit etiã Dei æqualitatem. Itaq; factus eſt uoluntati Dei inobediens. Chriſtus autem ſecundus Adam, & ſi erat ornatus forma & æqualitate Dei, tamen non elatus eſt animo, nec inſultauit alijs propter ſuam maieſtatem, ſed potius deiecit ſe, & obediuit uoluntati Dei uſq; ad probroſiſsimã mortem. Quid ergo Chriſtus hac Inanitione, humiliatione, & morte conſecutus eſt? Quod quidem ad alios homines attinet, illud eſt conſecutus, ut cœleſtis pater ꝓpter tantã filij obedientiã reconciliaret ſe cum humano genere, ut quotquot crederent in Chrſtium, haberẽt remiſſionem peccatorum, & reputarentur iuſti, ac reportarent æternam uitam. Quemadmodum enim (inquit aliâs Paulus) per inobedientiam unius hominis, peccatores cõſtituti fuimus multi, ita per OBEDIENTIAM unius conſtituuntur multi iuſti. Quod autem attinet ad ipſam Chriſti perſonam, Deus ὑπερύψωσε, hoc eſt, ſuperexaltauit, ſeu in ſummam ſublimitatem extulit eum, & donauit ei nomẽ, quod eſt ſuper omne nomẽ. Quod ergo eſt illud nomen, quod eſt ſuper omne nomẽ? Duo ſunt præcipuè nomina, ſicut ſupra dictum eſt, in uniuerſa rerum natura. Alterum eſt Deus æternus, rerum omnium creator, quod eſt nomẽ ſuper omne nomen. Alterum eſt creatura, à Deo, ſuo tempore condita, hoc eſt nomen infra nomen Dei. Humanitas autem Chriſti

non

non eſt Deus ab æterno, ſed pertinet in catalogum creaturarum, quippe quæ ſit in plenitudine temporis, in utero uirginis condita & formata. Quid igitur factum eſt? Hæc creatura, quæ ad præſtandam Deo patri obedientiam deiecit ſe in mortem crucis, elata eſt in ſummam ſublimitatem, & donatum eſt ei nomen ſuper omne nomen. Cùm autem illud nomen, quod omnia alia antecellit, ſit nomen DEI, reliquum eſt, quòd Chriſto homini datum ſit DEI nomen, ut homo ille uerus eſſet Deus, quem omnes aliæ creaturæ, ſiue cœleſtes, ſiue terreſtres, ſiue infernæ adorarent. Nunquid autem tum primum donatū eſt ei hoc nomen, cum reſurrexit à morte, & aſcendit in cœlum uiſibiliter? Nihil certè minus. Datum eſt enim ei, cum in utero uirginis è ſpiritu ſancto conciperetur, & æternus filius Dei aſſumeret eum in eandem perſonam, ut ſicut eſſet una perſona cum filio Dei, ita etiam eſſet unus cum ipſo Deus, & ornaretur omni forma ac maieſtate Dei. Quid ergo eſt, quod Paulus hoc loco dicit eum poſtquam ſubijſſet mortem crucis, in ſummam ſublimitatem elatum eſſe, & aſſecutum nomen Dei? Illud eſt quod ſupra diximus, phraſim loquendi eſſe, quòd tūc res dicatur fieri cum innoteſcit. Reſurrectione autem à mortuis & aſcenſu in cœlum ac miſſione ſpiritus ſancti innotuit in eccleſia Dei, ac publicè patefactum eſt, quòd hic Ieſus filius Mariæ nō ſit tantum homo, quales ſunt alij homines, ſed ſit ab unigenito filio Dei, in utero matris in unam perſonam aſſumptus, & omni diuina maieſtate ornatus. Interea aūt temporis, dum perageret myſterium noſtræ ſalutis, obtexerit eam humiliatione, ut etiamſi fuerit, tamen non apparuerit uerus Deus, ſeu uera Dei forma decoratus. Ac ædidit quidem in diebus humiliationis ſuæ multa, adeoq; tanta miracula, ut & mortuos excitaret, ſed ædi-

derunt etiam miracula prophetæ, ac Apoſtoli, & excitarunt mortuos, tamen non fuerunt à filio Dei in unam perſonam aſſumpti, ideoque nullus eorum fuit uerus Deus. Solus autem Chriſtus homo in Maria à ſpiritu ſancto conceptus, & ex ea natus, aſſumptus fuit in unam perſonam ac in conſortium ac participationem uniuerſæ diuinæ maieſtatis. Solus igitur Chriſtus homo, uerus eſt Deus, quod tum maximè omnium innotuit, cum reſurrexit à mortuis, & aſcendit in cœlum, ac miſit ſpiritum ſanctum, & collegit Apoſtolica prædicatione ac magnis & multis miraculis, in nomine eius æditis, Eccleſiam ex uniuerſo orbe terrarum. Etſi enim nonnihil maieſtatis ſuæ oſtentauit in transfiguratione ſua coram tribus diſcipulis, & in præſentia Moyſi ac Eliæ, tamen maieſtas eius tum demum, quantum quidem ratio huius ſeculi ferre potuit, & ſaluti Eccleſiæ utile fuit, patefacta eſt, cum excitatus à mortuis miſit Apoſtolis nomine ſuo ſpiritum ſanctum, & ornauit eos dono linguarum, & ædendorum omnis generis miraculorum.

Habes ueram ſententiam eius loci, quem de humiliatione & exaltatione Chriſti, ex Paulo, recitauimus, ex quo etiam ſumenda eſt interpretatio omnium eorum, quæ uel in ſacris literis, uel ſcriptis Eccleſiaſticorum de perſona Chriſti uariè dicuntur. Primum enim ut perſona Chriſti, & conditiones eius ſuo ordine explicentur & intelligantur, ſciamus quòd una tantum ſit diuina ab æterno eſſentia, ſed quæ conſtat tribus proprietatibus, per ſe ſubſiſtentibus, quas perſonas uocamus, & ſunt Pater, Filius & Spiritus ſanctus. Deinde filius Dei, qui eſt ſecunda perſona, in una deitate, & ſi implet cœlum & terram, ſicut Pater, & Spiritus ſanctus, ideoque implet etiam omnes homines,

ſua

ſua præſentia, eſſentia & potentia, ac in primis Prophetas, & omnes pios homines, ſingulari quoque gratia, & admirandis donis, tamen nullam aliam creaturam, nullum alium hominem, quantumuis ſanctum, ita implet, ut aſſumat eum in unam perſonam, & effundat in eum omnem deitatis ſuæ plenitudinem Corporaliter, præterquam ſolum ſemen Abrahæ, de quo ſemine dictum eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Poſtquam enim uenit plenitudo temporis, emiſit Deus (ut Paulus loquitur) filium ſuum, qui aſſumpſit, ſeu ut Eccleſia canit, induit ſeruile corpus, non ex muliere cuiuſuis conditionis, ſed ex muliere uirgine, quæ iuxta promiſsiones diuinas, è familia Abrahæ & Dauidis propagata fuit. Hunc autem aſſumptum hominem filius Dei ita ſibi uniuit, & tam arctè (ut ita dicam) complexus eſt, ut una eſſet cum ipſo perſona, itaque ſecum eueheretur ſupra omnem principatum & poteſtatem, ſupra omnes creaturas tam ſpirituales, quàm corporales, ſupra omnia loca & tempora, adeoque ſupra omne nomen, quod uel in hoc uel in futuro ſeculo nominatur, (quemadmodum ſupra copioſe explicatum eſt) ut non quidem eſſentia humanitatis mutaretur in eſſentiam deitatis (Nam in hoc incarnationis myſterio, utraque eſſentia manet inuiolata & immutata) ſed ut homo uerè fieret & eſſet Deus (hoc eſt) omni deitatis maieſtate ornaretur. Habes nunc hominem, uerum Deum, ideoque immortalem, uiuificum, omnipotentem, omniſapientem, omniiuſtum, omnia implentem, omnia tam in cœlo, quàm in terra, coràm gubernantem. Et ſi quid huius maieſtatis illi homini ademeris, iam ademiſti ei plenitudinem

& gloriam

& gloriam deitatis, & negas eum uerum eſſe Deum. Sed quia ille homo, quem æternus filius Dei in ſuam ipſius perſonam aſſumpſerat, ac uerum Deum fecerat, ad hoc deſtinatus fuit, ut arrogantiam, qua humanum genus in Adamo æqualitatem Dei, contra uocationem eius, affectauerat, expiaret, non debuit inter homines maieſtatem ſuam arroganter oſtentare, ne arrogantiam arrogantia cumularet, ſed debuit quod contrarium eſt, humilitatem ſectari, ut quod arrogantia peccatum erat, humilitate expiaretur. Quare & ſi ab initio incarnationis collocatus eſt à filio Dei in ſumma deitatis ſublimitate, tamen non uoluit eam contra uocationem uſurpare. Quod ut adhuc apertius explicetur, diſtribuemus ea, quæ accidunt perſonæ Chriſti, in ſuum quæque gradum. Primus gradus eſt diuinę maieſtatis. In hoc gradu Chriſtus homo, iam inde ab incarnatione ſemper conſtitit. Nunquam enim non fuit ab eo tempore uerus Deus, nunquam non fuit in ſumma deitatis ſublimitate, quam & in perpetuum nunquam amittet. Secundus gradus eſt inanitionis ſeu humiliationis, in quo gradu in diebus carnis ſuæ, ſicut Apoſtolus loquitur, conſtitit, uſque ad reſurrectionẽ. Tertius gradus eſt œconomiæ ſeu diſpenſationis. Etſi enim tota uita Chriſti, qua inter homines in hoc mundo conuerſatus eſt, poteſt dici œconomia, tamen docendi gratia diſtinguimus in præſentia œconomiam ab humiliatione, & uocamus œconomiam, qua Chriſtus poſt reſurrectionem, ac etiam poſt aſcenſum ſuum in cœlum, apparuit in uno certo loco, & apparebit in nouiſſimo die. Conſideremus igitur huius doctrinæ uſum. Chriſtus homo conceptus eſt de ſpiritu ſancto, in utero unius tantum uirginis Mariæ, & circumſcriptus eſt ab eo utero uſque ad ordinarium naſcendi tempus.

Nec

Nec hoc factum eſt in ulla aliarum uirginum, ſiue uicinarum, ſiue lōgè abſentium. Rectè & uerè. Erat enim tempus exinanitionis & humiliationis eius, nec dum maieſtatem ſuam manifeſtauerat. Chriſtus homo natus inuolutus eſt faſcijs, & reclinatus in præſepi. Itaque non fuit tunc in alio loco, quàm in præſepi, ſi inanitionem & humiliationem eius reſpexeris. Si autem conſideraueris maieſtatem eius, ad quam tunc euectus erat, non potuit in præſepi teneri, quin impleret uniuerſum orbem. Eccleſia rectè & piè canit: Paruo lacte paſtus eſt. Ecce inanitionem et humiliationem. Et ſequitur: Per quē nec ales eſurit. Ecce gloriam & maieſtatem. Ignorauit diem et horam extremi iudicij exinanitione, ſed omnia tam præſentia, quàm futura fuerunt in conſpectu eius, maieſtate. Cùm Lazarus mortuus eſſet, dixit Chriſtus ad diſcipulos: Gaudeo propter uos, ut credatis, quòd nō fuerim ibi. Rectè, Non fuit ibi, iuxta inanitionem & humiliationem, & iuxta externum habitum. Et tamen iuxta maieſtatem ſuam, non ſolum aderat morienti, unde & ipſum eſſe mortuum diſcipulis adnunciabat, uerumetiam aderat omnibus mortuis, ut conſeruaret eos ad futuram reſurrectionem. Ingreſſurus aſina in Hieruſalem, erat in Bethania, non in caſtello, exinanitione, Et tamē aderat in caſtello maieſtate. Videbat enim coràm quid de aſina & pullo ageretur: audiebat etiā iam tum, quid dicturi eſſent domini eorum. Sicut & antea uiderat abſens, Nathanaelem ſub ficu. Fateor. Viderunt etiam Prophetæ abſentia, ut Elizeus ſeruum ſuum currentem poſt Nahemanum, & inſidias Syrorum. Sed quod hi uiderunt ſingulari Spiritus dono, eoq; non perpetuo, hoc Chriſtus uidit naturali ſua et propria maieſtate, qua iam inde ab incarnatione, à filio Dei ornatus erat. Pēdebat

bat Chriſtus in cruce exinanitione, & humiliatione, qui maieſtate obſcurabat ſolem, cōcutiebat terram, diſrumpebat uelū templi, & ſcindebat ſaxa. Eſuriebat & ſitiebat humiliatione, qui maieſtate paſcebat, non ſolum quinq; millia in deſerto, uerũetiã oues & boues uniuerſos, inſuper et pecora cãpi, uolucres cœli & piſces maris. Metuebat mortem humiliatiõe, qui omnia uiuificabat maieſtate. Capiebat ab hoſtibus exinanitione. Et tamen maieſtate ſua non ſolum reſtituebat omnibus in toto orbe terrarũ ægrotis ſanitatem, qui quidem periodum uitæ ſuæ nondum perambulauerãt. Moriebatur in cruce, iuxta humiliationẽ, Et tamẽ conſeruabat in uita, omnes uiuẽtes, iuxta maieſtatẽ. Iacebat in ſepulchro mortuus, exinanitiõe: Gubernabat uiuus cœlũ & terrã, maieſtate. Atq; hęc quidem tẽpore humiliationis ante reſurrectionem, quæ ſi uidentur humanæ rationi minimè conſentanea, cogita nec illud ei cõuenire, quòd homo ſit Deus, & Deus ſit homo, Et aliud ſit, Eſſe humiliatũ, aliud, Eſſe in diuinam maieſtatem exaltatum. Videamus nunc tẽpus poſt reſurrectionem Chriſti, in quo locum habet œconomia, ſeu diſpenſatio. Vocãt autem diſpẽſationem cùm aliquid de ordinario iure relaxatur. Ordinariũ autem ius Chriſti, eſt Maieſtas diuinitatis eius, ad quam in incarnatione eſt euectus, & quæ in reſurrectione aliquo modo declarata eſt. Oeconomia igitur eſt, cũ Chriſtus aliquid agit, aut apparet, non pro ſua maieſtate, ſed pro noſtro captu, & ad noſtram utilitatẽ. Cùm Chriſtus reſurrexiſſet à mortuis, & quęreret à mulierculis in ſepulchro, dixit angelus, ſurrexit, Nõn eſt hic. Verè dictum, non autem iuxta maieſtatem, ſed iuxta œconomiam. Non erat in ſepulchro mortuus, qualem mulierculæ quærebant. Non erat in ſepulchro iuxta externum aſpectum.

ctum. Erat autem non in ſepulchro tantum, uerumetiã in cœlo & in terra iuxta diuinitatis ſuæ maieſtatem. Voco autem in præſentia, (ſicut & ſuis locis ſuprà) diuinitatem Chriſti, non eam, quam filius Dei in ſe ab æterno habuit, ſed quam tempore incarnationis filio hominis communicauit, ſeu, ut Auguſtini uerbo utar, participauit. Alia enim eſt diuinitas communicans ſeu participans, alia communicata ſeu participata, ſicut alius eſt donator, aliud donum ipſum. Chriſtus igitur iuxta participatam carni ſuæ diuinitatem implebat cœlum & terrã, qui tamen iuxta œconomiam, non erat amplius in ſepulchro. Chriſtus apparuit Mariæ Magdalenæ hortulanus, duobus diſcipulis euntibus ad Emaus peregrinus, Thomæ & reliquis diſcipulis notatus cicatricibus, in manibus, latere, & pedibus, & aliâs alia forma & habitu. Quid? Num talis ſemper eſt in regno Patris ſui, in quod reſurrectione ſua intrauerat, ſeu ſe intraſſe teſtificatus erat? Nihil minus. Apparet talis, iuxta œconomiã, qui iuxta maieſtatem ſuam, nullo humano oculo erat comprehenſibilis. Idcirco latus (inquit Cyrillus) & manus clauis perforatas oſtendit, ut illud corpus, quod cruci fuit affixum, ſurrexiſſe monſtraret. Ex diſpenſatione igitur Dominus noſter Ieſus Chriſtus, non in DEBITA Corporis ſui GLORIA, ſed in prima figura cernebatur, ne aliud corpus, quàm quod de uirgine aſſumpſit, reſurrexiſſe putares, quàm quod crucifixum & mortuum fuit. Nos comedimus, inquit Petrus, & bibimus unà cum illo, poſteaq̃ reſurrexit à mortuis. Quid ergo? Edit ne ac bibit Chriſtus, iam immortalitate illuſtris? Edit ac bibit, ex œconomia, qui ex maieſtate ſua omnibus præbebat cibum ac potum. Deambulabat ad mare, & quærebat à ſeptem diſcipulis obſonium.

Hæc erat œconomia. Interea inducebat multos & magnos piſces in rete diſcipulorum, & conſeruabat rete ne ſcinderet̃, & parabat in littore carbones ac piſces admirabiliter. Hæc erat maieſtas. Hîc uenit mihi in mentem eius loci, quem ex Hieronymo recitaueram, quo ille reſpondet Marcellæ interrogãti: Vtrum poſt reſurrectionem, quadraginta diebus, Dominus cum diſcipulis cõuerſatus ſit, & nunquàm alibi fuerit, & latenter ad cœlũ aſcenderit, atq; deſcenderit, & nihilominus Apoſtolis ſuam præſentiam non negarit? Quàm mirificè autem torquet ſe Martyr, ut uel Hieronymum ab impoſtura excuſet, uel ſcriptũ eius, quo manifeſtè docet, Chriſtum uno eodemq; tempore fuiſſe, & cum Apoſtolis quadraginta diebus, & cum Angelis, & in Patre, & in extremis maris finibus in omnibus locis uerſari: Cum Thoma in India, cum Petro Romæ &c. ad diuinitatem tantùm inflectat. Hîc certè ſi Hieronymus non ridet Marcellam de præſentia humanitatis interrogantem, ſed rectà ad quæſtionem Marcellæ reſpondet, neceſſe habet ea ſcripturæ dicta, quæ de præſentia Dei in omnibus regionibus recitat, intelligere non de diuinitate tantum, ſed de tota perſona Chriſti, quę & diuinitate & humanitate cõſtat. Si enim diuinitas filij Dei, quæ humanitatem in eandem perſonam aſſumpſit, & in æqualitatem ſuæ maieſtatis euexit, cœlum & terram implet, neceſſario ſequitur, humanitatem quoq; ea implere, non quidem œconomia, ſed maieſtate. Huc pertinet quoque alter locus Hieronymi, in quo ille apertè ſcribit. Agnum (hoc eſt) Chriſtum humanitate ſua eſſe ubiq;. Et Ambroſius: Licet (inquiens) ubiq; ſis, & ſtans in medio noſtrûm, non cernaris à nobis, erit tamen tempus, quo uniuerſa caro te aſpiciat reuertentem, &c.

Hæc

Hæc ueterum dicta recitaueram, ut oſtenderem, ne patres quidem, cum loquuntur de maieſtate humanitatis Chriſti, negare, quin Chriſtus impleat omnia & ſit ubiq;. Quid autem Cingliani? Faſcinati ſunt ſuo ſomnio de cœlo Empyreo, in quo Chriſtus nunc ſedeat, nunc ſtet, nunc ambulet, & de cōditione corporis, quod non poſsit eſſe uerum corpus niſi loco circumſcribatur. Primum igitur omnium ſicut trahunt & torquent perſpicua uerba Cœnæ: Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, confictis gloſsis ad ſua ſomnia, ita et Patrum aperta dicta inflectere quoquo modo poſſunt, ad ſuum inſtitutum ſtudent. Deinde exclamant: neq; ſacram ſcripturā neq; ueteres Scriptores à parte noſtra ſtare. Quid ergo facias cum eiuſmodi hominibus? Si recitaueris teſtimonium Scripturæ, deprauant. Si adduxeris teſtimonium Eccleſiaſticorum ſcriptorum, aut negant eorum autoritatem, aut peruertunt eorum ſententiam. Sed de Eccleſiaſticis ſcriptoribus fortaſsis aliâs, loco oportuniori. Nunc in inſtituto pergemus. Tractamus enim de œconomia Chriſti poſt reſurrectionē eius à mortuis. Apparuit enim in Galilæa plusquàm quingentis fratribus, & poſtea collocutus in Iudæa cum diſcipulis, ſublatus eſt in altum, & ſubductus per nubem ab oculis eorum. Hæc eſt œconomia. Non enim ſentiendum eſt, quòd Chriſtus ea forma, qua uiſibiliter aſcēdit uſq; ad nubes, uerſetur in cœlo empyreo, in quo ſtet, ſedeat, aut ambulet, idq; phyſico modo. Sed eſt in cœleſti regno ea maieſtate, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec cor hominis cogitat. Poſt miſſum Apoſtolis Spiritum ſanctum apparuit Stephano ſtans à dextris Dei. Nunquid ea erat forma, qua tunc ſemper in regno cœleſti uerſabatur? Nihil certè minus. Sed erat œconomia, qua Chri-

ſtus ſeſe captui Stephani eatenus accommodabat, quatenus ad conſolationem in extremis periculis ſufficiebat. Si autem de maieſtate eius ſermo fuerit, non ſic in uno loco ſtabat, ſed implebat cœlum & terram, & omnia quæ in eis ſunt. Apparuit Paulo in uia, cum iret ad Damaſcum. Nec apparuit tantum, uerumetiam collocutus eſt cum ipſo. Ego (inquiens) ſum Ieſus, quem tu perſequeris. Nec hac tantum uice apparuit ei, uerumetiam aliâs ſæpenumero. Additur enim: Ad hoc apparui tibi, ut conſtituam te miniſtrum, ac teſtem, & eorum quæ uidiſti, & eorum, in quibus APPAREBO TIBI, &c. Nunquid ergo hac forma, qua apparuit Paulo, uerſatur phyſico modo in regno ſuo cœleſti? Hæc certè forma nō erat plena eius maieſtas, ſed erat œconomia, qua patefaciebat ſe Paulo, quãtum præſens negociũ exigebat. Nec ſomniandum eſt, quòd Chriſtus deambulauerit in cœlo Empyreo, & interea miſerit ſuo nomine Angelũ, qui cum Paulo colloqueretur. Paulus enim probat hoc argumẽto, ueritatem reſurrectionis Chriſti. Poſtremo, inquiẽs, uiſus eſt & mihi. Quòd ſi angelus nō Chriſtus ipſe corâm præſens uiſus & collocutus fuiſſet Paulo, nō conſtaret argumentum. In extremo die iterum apparebit in nube, quemadmodum diſcipuli uiderunt eum abeuntem, iudicaturus uiuos & mortuos. Hæc eſt œconomia. Etſi enim apparebit tunc, tam pijs, quàm impijs in aliqua maieſtate, ea tamen non erit illa, qua perpetuò in cœleſti regno dominabitur, & qua erit omnia in omnibus. Huc nunc Patrum dicta conferantur. Sufficit autem in præſentia unus Auguſtinus pro omnibus: Quantæ enim molis eſſet in ſingula eorum, quos Cingliani recitant, dicta, ſingulos ſcribere commentarios? Auguſtinus igitur ait: Erat Chriſtus ſecundum uiſibilem

bilem carnem in terra, ſecundum inuiſibilem maieſta-
tem in cœlo & in terra. Accipio hoc & ſimilia Patrum
dicta, ſi ſecundum ea quæ ſuprà perſpicuis teſtimonijs
ſacræ Scripturæ, de humiliatione, exaltatione, & œco-
nomia Chriſti explicuimus, intelligantur. Chriſtus erat
(inquit Auguſtinus) in terra iuxta uiſibilem carnem.
Rectiſsimè. Etſi enim Chriſtus ea erat forma, ea maie-
ſtate, iam inde ab initio incarnationis, ut potuiſſet nec
humanis oculis uideri, nec humanis manibus palpari,
quippe, qui à filio Dei in unitatem perſonæ aſſumptus,
implebat cœlum & terram, tamen inaniuit, humiliauit
& demiſit ſeſe, ut & uideretur & palparetur, adeoque lo-
co circumſcriberetur. Erat igitur in terra ſecundum ui-
ſibilem carnem, ſecundum maieſtatem aũt inuiſibilem
erat in cœlo & in terra. Et quæ fuit illa inuiſibilis maie-
ſtas? Num ea, quam habuit Filius Dei ab æterno, eti-
am priuſquam filium hominis in unitatem perſonæ
ſuæ aſſumpſiſſet, & extuliſſet? Rectè. Sed num ea ma-
ieſtas, non fuit, in incarnatione, filio hominis aſſum-
pto, cõmunicata, & participata? Certè, niſi negaueris fi-
lium Dei & filium hominis unam eſſe perſonam, u-
num filium Dei, unum filium hominis, unum Chri-
ſtum, unum hominem, unum Deũ, adeoq; uerum De-
um, neceſſe habes affirmare, eam filij Dei formam, eam
maieſtatem, filio hominis communicatam eſſe. Paulò
antè enim clarè oſtendimus, eum quamuis ſua ſub-
ſtantia finitum, fuiſſe infinitæ huius maieſtatis, uo-
luntate Dei, capacem factum. Quare, cum dicitur
uel ab Auguſtino, uel ab alijs Patribus, Chriſtum eſ-
ſe tam in cœlo, quàm in terra, ſecundum inuiſibi-
lem maieſtatem, non eſt intelligendum de diuiſo,
ſed de toto Chriſto, non de ea tantum maieſtate,
quam

quam habet deitas ab æterno, ſed de ea quoq; quam acceperit humanitas, in incarnatione, ut quod deitas habuit ab æterno beneficio ſuæ naturæ aut eſſentiæ, hoc acceperit humanitas beneficio gratiæ, quam uocat unionē ſeu aſſumptionem. Ad eundem modum, cum poſt aſcēſum Chriſti in cœlum, dicitur corpus Chriſti eſſe, in uno tantum loco cœli, maieſtatem autem eius diffuſam eſſe in cœlo & in terra, Siquidem intelligitur corpus Chriſti ſecundum œconomiam, quoties apparet, apparere tantum in uno cœli loco, cùm tamen interim, maieſtate ſua, in qua à filio Dei aſſumptum eſt, impleat uniuerſum orbem, rectè & piè dicitur. Quòd ſi autem Patres ipſi, uel ueteres, uel recentiores, aut aliter ſenſiſſe uidentur, aut à Cinglianis aliter ſenſiſſe coguntur, & torquentur, ipſorum non Eccleſiæ periculo fiat. Nos quidē Patrum dicta reuerenter excipimus, & ea magna animi promptitudine iuxta analogiam fidei explicamus. Sed ſi Cingliani pertrahunt eos uel inuitos, uel etiam uolentes in impia ſua caſtra, dolemus quidem ex animo, non tamen uiſum eſt nobis, propter obſcurè aut inconſideratè dicta Patrum, odioſum certamen in Eccleſia ciēre, & ueritatem oraculis Spiritus ſancti in ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis traditā, deſerere. Et alia eſt patrum, alia Cinglianorum ratio. Iudicamus Patres, ea fuiſſe & pietate & modeſtia, ut ſi quid carnali imaginatione pręoccupati, ſenſerunt aut ſcripſerunt, quod cum analogia fidei non omnino conueniat, admoniti libenter mutaſſent. Cingliani autem quamuis ſæpe multis ſcriptis admoniti, tamen uſq; adeo non reſipiſcunt, ut multo peruicatiores aduerſus doctrinam uerè piam fiant. Quare quod in Patribus ueniam meretur, id in Cinglianis excuſari non poterit. Sed hactenus de capacitate finitę ſub-

ſtantiæ

ſtantiæ in Chriſto, & de humiliatione ac exaltatione & maieſtate eius ſatis dictum uidetur. Nunc ad alia quoq́, quæ Cingliani nobis obtrudunt, explicanda trāſeamus. Dicunt, nulla ui, nec humana, nec diuina fieri poſſe, ut corpus manens uerum corpus, uel non ſit in loco circū-ſcriptum, uel fiat ſpiritus, uel extendatur localiter in plura, aut omnia loca. Antequàm autem dicamus de ratione omnipotentię Dei, refutanda eſt inſignis iniuria Cinglianorum, qua nos publicè traducunt, perinde ac ſi in hypoſtatica filij Dei & filij hominis unione mutaremus carnem in ſpiritum, & coextenderemus eam localiter, unà cum ſpiritu in omnia loca. Sexcēties repetunt & inculcāt in ſuis ſcriptis, carnē non eſſe coextendendā cum diuinitate. Quo innuūt, nos hanc abſurditatem docere, quòd cùm dicimus humanitatē Chriſti, maieſtate ſua, in quam à filio Dei euecta eſt, omnia implere, ſentiamus eam corporali & craſſo modo in omnia loca extendi, aut cum diuinitate coextendi. Hoc figmento ſperant ſuos, qui noſtra aut non legunt, aut ſi legunt, non expen-dunt, & abominantur tantam abſurditatem, in errore teneri poſſe. Sed Deo ultori uindictam cōmittamus. Nobis enim ne per ſomnium unquàm in mentem uenit, quòd in incarnatione Chriſti, caro uel mutetur in ſpiri-tum, uel coextendatur corporali, & ut ita dicam, quantitatiuo modo, cum diuinitate. Neque enim diuinitatem ipſam, quę eſt res ſimplicíſsima, & ubicunq́ eſt, ibi tota eſt, extendimus iuxta carnalem humanæ rationis imaginationem, in plura aut omnia loca, ſicut alicubi ſuprà meminimus. Quomodo igitur, ſicut & ſuprà dictū eſt, coextenderemus cū ea carnem Chriſti? Sed dicimus, ꝙ in incarnatione filius Dei extulerit carnē, ſeu hominem aſſumptum in omnē ſublimitatem, ut quemadmodū

ipſe antea impleuerit omnia cœleſti, & nobis incom-
prehenſibili modo, ita nunc homo ab ipſo in unitatem
perſonæ aſſumptus, & in cœleſti maieſtate collocatus,
omnia impleat, non craſſo, mundano, & phyſico, ſed eo
modo, quem oculus non uidit, auris non audiuit, nec in
cor hominis aſcendit. Si Cingliani hunc modum non
intelligunt, mirum non eſt. Mirum eſſet ſi intelligerent.
Proponitur enim nobis, non carnali ratione intelligen-
dus, ſed ſpirituali fide credendus. Et quia fides eſt ex au-
ditu, auditus autem per uerbum Dei, recitauimus ſuprà
copioſe, è ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis, uerbum
Dei, quo Spiritus ſanctus docet, Chriſto homini om-
nia eſſe ſubiecta, omnem ei poteſtatem in cœlo & ter-
ra traditam, exaltatum eum eſſe ſupra omnem princi-
patum, ſupra omnem locum, ſupra omnes cœlos, adeo
que ſupra omne nomen, ſiue in hoc ſiue in futuro ſecu-
lo, ut omnia impleret. Si ergo Cingliani non poſſunt a-
lium impletiõis modum, præter craſſum, corporalem,
& localem comprehendere, qui nos ſumus, qui tene-
bras eorum tam craſſas depellere poſſemus? Et hîc ite-
rum uide mihi modeſtiam Martyris. Statui docẽdi gra-
tia, triplicem ubiquitatẽ, Localem, Repletiuam, & Per-
ſonalem. Ibi uerecundus ſcilicet uir, etſi habet, quod me
cum expoſtularet, quia inducam uoces peregrinas, à ſa-
cris literis alienas, & à Patribus non uſurpatas, tamen
quia dico me docendi gratia ſic loqui, uult mihi parce-
re, & id non exagitare. Sed quas, quæſo, induco ego
uoces à ſacris literis alienas & à Patribus nõ uſurpatas?
Vox ubiquitatis, ueſtrum eſt figmentum, & è ueſtra
Schola profectum, quod cùm ego tanquam porten-
toſum abominarer, tu belle admodum excuſas, por-
tentoſo, inquiens, dogmati, portentoſum uocabu-
lum

lum imponendum fuiſſe. Sic iſti hominum agmini portentoſum dogma eſt, Chriſtum elatum eſſe in ſummam ſublimitatem, & ſuper omne nomen, ut omnia impleret. Deinde quid nomine loci, à quo deducitur uocabulum (localis) frequentius eſt tam in Sacris literis, quàm in Patrum ſcriptis? Adhæc, cùm nonnulli dixerunt, Deum eſſe ubique repletiuè, manifeſtè ſumptum eſt ex illo Hieremiæ loco, cœlum & terram ego repleo. Sic enim aliquot exemplaria legunt. Poſtremò, ex quibus ſcripturæ locis nomen perſonæ ſumptum uideatur, & tribus proprietatibus per ſe in una deitate ſubſiſtentibus, ac etiam Chriſto Deo & homini attributum ſit, ſuprà oſtendimus. Quę eſt ergo illa Martyris ignorantia, quòd uociferetur, me induxiſſe uoces à ſacris literis alienas, & à Patribus minimè uſurpatas? Hinc uides, optime Lector, quæ ſit fides Martyri etiam in ſimilibus habenda. Deinde admiratur, quòd duo genera ubiquitatis poſuerim, perſonaliter, & repletiuè, cum alterum ab altero nil diſtare uideatur. Nonne ſatis, inquit, fuiſſet dicere, ubiquitas repletiua eſt, quæ homini Chriſto propter unitatem cum diuina perſona tribuitur? Vides inſignem repræhendendi libidinem in Martyre. Non eſt obſcurum, quòd uaria ſint genera diuiſionum, inter quæ, ſi ullum habuiſſet candorem, hanc ſpeciem inueniſſet. Deinde obſeruauit ipſe, me hanc diuiſionem docendi gratia ſtatuiſſe. Potuiſſem enim, ut rectè monet, & uel tandem aliquid ſani dicit; duas has ſpecies, Repletiuam & Perſonalem, ſub una Repletiua comprehendere, Sed quia eſt tamen aliquod inter eas diſcrimen, & aliam quoque habui cauſam, non omnino contemnendam, malui duas ſpecies,

 quàm

quàm unam conſtituere. Non enim ignotum eſt mihi, quanto calũniandi ſtudio teneantur Cingliani, & quàm facilè bene dicta in peruerſum ſenſum torqueant. Metu igitur calumniæ (ut ingenuè dicam, quod res eſt) poſui duas ſpecies: alteram, qua ſola diuinitas qualis fuit ante incarnationem Chriſti, alterã, qua humanitas unà cum diuinitate, qualis eſt poſt incarnationem, comprehenderetur, ne ſi unam tantum Repletiuam ſpeciem poſuiſſem, exclamarent, me ex diuinitate & humanitate, unam facere naturam ſeu eſſentiam. Sed accidit mihi, iuxta prouerbium, ut qui uolui uitare Charybdim, inciderem in Scyllam. Quid ergo tutum eſſe poteſt à morſibus ſycophantarum? Et ne non ubiuis oſtentet Martyr inſignem ſuam ſcilicet eruditionem & induſtriam, reuocat nos etiam ad Donatum, & docet, ubiq; eſſe aduerbium loci. Hinc reprehendit nos, quòd ab hoc aduerbio loci abiungamus localitatem, præſertim cùm de corpore fuerit ſermo. Vides igitur hũc craſſum Theologum, non poſſe, ne diuina quidem omnipotentia in corpore aliam, niſi localẽ, iuxta Ariſtotelis dogmata, exiſtẽtiam inuenire & intueri. Sed uideamus quid illud ſit, quod dicunt, nulla potentia fieri poſſe, ut corpus ſalua ſubſtantia eius, nõ ſit in loco. Conſtituamus igitur initiò ueram rationem eius loci, de quo in corporũ mentione, ſermo eſt. Nõ. n. loquimur nũc de loco μεταφορικῶς, cũ transfertur ad res ſpirituales. Dubium. n. nõ eſt, quin Deus, qui eſt ſpiritus, fuerit ante conditũ mũdum, ab æterno. Vbi ergo fuit? Nondum erat locus creatus. Non igitur erat Deus in loco. Non eſt corpus, Non igit᷑ erat in loco localiter aut corporaliter. Et tamẽ quia non erat nihil, alicubi fuerit, neceſſe eſt. Sunt & angeli ſpiritus, ſed creati, & ut multi pij ſentiũt, creati ſunt ante mundũ conditũ. Cũ

igitur

igitur poſt creationẽ non fuerint nihil,& nondũ erat lo-
cus,ubi ipſi tum erãt? Reſponderi poteſt,apud Deũ.Re
ctè.Sed ubi tũ erat Deus? Apud ſemetipſum.Et hoc re-
ctè.Hinc ergo ſequit̃,quòd ſoleamus dicere, Deũ tum ſi
bi ipſi fuiſſe locum.Quis aũt tam ſtupidus eſſet,qui audi
to nomine loci,in hac de Deo locutione, intelligeret ex
tenſam quandam corporis cõtinentis ſuperficiẽ, & non
potius uideret hoc nomen è ſua propria ſignificatione a-
liò translatũ? Diuina.n.illa,proprijs & appoſitis uerbis,
exprimi à nobis nõ poſſunt. Translatitijs utendum eſt.
Neq;.n. uel Deo uel angelis, talis locus, qualis corpori-
bus, ſuis in hoc mũdo terminis circũſcriptus,competit.
Quare cũ in præſentia loquimur de corporibus,non eſt
nobis ſermo de loco metaphoricè ſumpto, ſed de loco
propriè dicto,qui ſit corporis cõtinentis ſuperficies. Cũ Fol.3.
igitur Martyr,& qui eum præcedũt Cingliani,& qui ſe- Fol.22.
quunt̃,docere conantur, corpus humanum non poſſe Bullingerus fol.15.
non eſſe in loco,& niſi fuerit in loco,nõ eſſe amplius ue-
rum corpus, nomẽ loci intelligendũ eſt de loco propriè
dicto,quemadmodum Martyr ipſe diſertis uerbis affir-
mat.Humanũ(inquiẽs)corpus quale quale fuerit, & cui Fol.56.
cunq; uolueritis naturæ unitum, idq; unitate qua libue-
rit,non poteſt uerè implere locum niſi localiter.Et aliâs: Fol.59.
Cũ de loco,(inquit)agimus,& illum humanę Chriſti na
turæ cõparamus,Nõ poſſumus, nec debemus à geome
trico ſpacio,cogitationes reuocare.Ac eò temeritatis & Fol.4.5.& 6
impietatis progredit̃, ut ſentiat ne diuina quidẽ potẽtia
fieri poſſe,ut corpus humanum,manente incolumi ſub
ſtantia eius,ſit abſq; loco localiter, aut ſit in pluribus aut
omnibus locis.Vnde,quęſo te,Cingliani tam eximiam
ſapientiam hauſerũt? Quid uerò tu ſolicitè inquiris? An
non Martyr palàm teſtatur, ſe non poſſe cogitationes,

cùm locus comparatur humanæ naturæ, à geometrico ſpacio auertere? Et his adſcribit ſe etiam philoſophus philoſophorum Ariſtoteles, cuius irrefragabile dogma eſt, Omne corpus eſt in loco. Non enim exiſtimes Ariſtotelem hoc ſcripſiſſe è ſomnio ſui capitis, ſed è Spiritu ſancto. Verum enim, (inquit Martyr, de hoc Ariſtotelis axiomate loquens) à quocunq; dictum fuerit, ut à Spiritu ſancto prolatum amplectimur. Et niſi mox relegaret Ariſtotelem ad ſpiritum prophanum: Vbi idem (inquiens) philoſophus deceptus eſt, & pugnantia cum pietate docuit, illi minimè omnium ſuffragamur, &c. Et iterum: Extra cœlum (inquit) nullum eſſe corpus (id quod Ariſtoteles docuit) in uniuerſum non aſſentimur &c. profectò teneri nō potuiſſem, quin crederem eum collocaſſe Ariſtotelem inter diuos in cœlo Bullingeri, inter quos Patriarcha ipſorum collocauit Herculem. Numam Pompilium, & alios quoſdam ſanctos ſcilicet heroas Ethnicorum. Habemus igitur huius ſapientiæ, de corporibus neceſſario in loco exiſtentibus, autorem non eum Spiritum ſanctum, qui datus fuit Prophetis & Apoſtolis, ſed illum qui datus eſt humanis cogitationibus Martyris, & ante eum ſummo ingenio Ariſtotelis. Sed quis ex ueteribus Patribus (quod Martyr admodũ inſolenter expoſcit) ſecus aut dixerit aut ſcripſerit, ſuprà nonnihil non ſolum ex Hieronymo & Auguſtino, uerum etiam ex Prophetis & Apoſtolis, qui ſunt Patres Eccleſiæ, illis longè uetuſtiores, & autoritate longè excellentiores, demonſtratum eſt, & ſuo loco iterum, uolente Deo, demonſtrabitur. Nunc proſequamur inſtitutum. Adimunt omnipotentiæ Dei, quòd non poſsit conſeruare corpus humanum, ſalua ſubſtantia eius, abſque loco. Ingrediamur ergo prius cum hoc dogmate

gmate in ſcholam Dialecticorum, poſtea in ſcholam Spiritus ſancti. In illa enim docentur etiam pueri, aliud eſſe ſubſtantiam ſeu corpus, aliud inhærens, ſeu accidens corpori. Et quæ ſunt inhærentia, poſſe citra ſubiecti corruptionem (ut ipſi loquuntur) adeſſe & abeſſe. In ea autem Schola extra controuerſiam eſt, quòd, Eſſe in loco, non ſit de ratione corporis. Locus enim (inquiunt) non ingreditur in corporis definitionem. Cùm igitur publico huius Scholæ conſenſu, Eſſe in loco, poſsit corpori adeſſe & abeſſe, citra eius corruptionem, quæ eſt illa Martyris & ſuorum ſectariorum temeritas, quòd audeant, ne omnipotentiæ quidem Dei concedere, quod Dialecticorum ſchola ultrò concedit? Et ut uideas hos homines ſeipſos temeritate uincere, affirmant alicubi ſe de præſentia corporis Chriſti in Cœna, à noſtra ſententia ita abhorrere, ut ſi alterutrum eſſet eligendum, malle ſe Papiſtarum, quàm noſtram ſententiam ſequi. Quid obſecro, à ſobrijs hominibus magis alienum? Papiſtæ ſentiunt in Euchariſtia accidentia ſubſiſtere ſine ſubiecto. Nos ſentimus, quòd ſubiectum ſeu corpus poſsit ſubſiſtere, etiamſi non ſit in loco, propterea quòd Eſſe in loco, non ſit in ratione corporis, ſed accidens eius. Vtrum igitur tolerabilius eſt, & rationi magis conſentaneum? An non, corporis eſſe, ut illi loquuntur, eſt per ſe ſubſiſtere, Accidentis autem eſſe, eſt ineſſe? Tu uerò mauis credere, Albedinem & magnitudinem poſſe eſſe abſq; corpore, quàm corpus poſſe eſſe abſque loco. An non hoc eſt manifeſtum emotę mentis argumētum? His igitur hominibus opus eſſet Elleboro, ſi qua ratione fieri poſſet, ut ad ſanitatem mentis redirent. Sed quia ſumunt ſibi pro ſua autoritate, ex Ariſtotelica ſchola ius probādi

&

& damnādi quę libet;& fortaſsis illud quocꝫ, quod de inhęrentium natura expoſuimus, abijciēt, agedum, ingrediamur in ſcholam Spiritus ſancti, ut in ea ueritatem huius rei cognoſcamus. Etſi enim Cinglianis, hac in re, parum aut nihil eſt negocij in hac ſchola, quippe quibus id ſtudij eſt, ut initiò ſuam de rebus ſpiritualibus ſententiā ex Ariſtotelis axiomatis petant, deinde ad eam dicta ſacræ ſcripturæ torqueant, tamen Eccleſiæ filij Dei gratificandum eſt, ut cum uſqꝫ ad rauim ferè uociferentur, nos de corpore Chriſti ſequi nouū, abſurdū, peregrinum, & falſum dogma, quod pugnet tam cum ſacris literis, ꝗ cum docta uetuſtate, iniuria eorum manifeſtè cognoſcatur. Reuocemus igitur in memoriam, quę ſuprà ex Paulo de maieſtate Chriſti recitauimus. Vocent ſanè homines illi, inſigni ſcilicet, ſermonis lepore, uenuſtate & eloquentia ornati, coccyſmum, ſi quando, quę ad rei explicationem neceſſaria uiſa ſunt, ſuo loco repetuntur. Nos aūt non pudebit cœleſtem uocem, quam ſcimus Satanę eſſe odioſiſsimam, in ore ſemper circūferre. Paulus igitur, ille nimirum, qui raptus eſt non in cœlum Cinglianorum, in quo Chriſtus nunc ſtet, nūc ſedeat, nunc aut ad fallendum temporis tędium, aut ad captandā in tanta cœleſtis regni gubernādi mole, recreationem, aut ad inſpiciendas cœlitum manſiones (quæ enim aliæ eſſent in cœlo phyſicæ motionis, quam fingunt, cauſæ?) in aprico campo deambulet: Sed raptus eſt, in Paradiſum, inque illud cœlum, in quo Chriſtus in Maieſtate ſua ſedet ad dexteram Dei Patris ſui omnipotentis. Ille, inquam, Paulus, cùm de Maieſtate Chriſti, Totius, inquam, Chriſti, non diuinitatis tantum, ſed & humanitatis eius, Eccleſiam erudiret, Deus (inquit) extulit illum, in ſummam ſublimitatem, ac donauit

illi

illi nomen, quod eſt ſupra omne nomen, ut in nomine Ieſu, omne genu ſe flectat, cœleſtium ac terreſtrium & inferorum. Et iterum: Deus ſedere fecit eum ad dextram ſuam in cœleſtibus, ſupra omnem principatum ac poteſtatem, & uirtutem & dominium, & OMNE NOMEN, quod nominatur, non ſolũ IN SECVLO HOC, uerumetiam in FVTVRO. Et omnia ſubiecit ſub pedes eius, &c. Hîc nunc uideamus, ubi ſit Chriſtus cum ſuo corpore, illo, inquam, corpore, quo expiauit pro nobis in ligno peccata noſtra. Ecce igitur tibi, inuenimus illum elatum, non tantum ſuper omnem terram, uerumetiam ſuper omnes cœlos. Et necdum ſatis. Elatus enim eſt ſuper OMNE NOMEN, ſuper omnia quęcunq; nominari poſſunt, ſiue in hoc ſiue in futuro ſeculo, & inter creaturas tam terreſtres, quàm cœleſtes. Inter nomina autem continetur & locus, quemadmodum ſupra indicauimus: continetur etiam (quamuis uano nomine) cœlum Empyreum. Quare nihil aliud reliquũ eſt, quàm quod Chriſtus cum corpore ſuo non ſolum non concludatur, uel ullo alio loco, uel locali illo, quod Cingliani fingunt, empyreo cœlo, uerumetiam penetrauerit, & euaſerit omnia loca, ſiue ſupera, ſiue infera, ſiue terrena, ſiue cœleſtia. Quò ergo peruenit? Quò? Niſi ad Deum patrem ſuum, illum uidelicet beatum, & ſolum principem, regem regnantiũ, & Dominum dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, lucem habitans inacceſſam. Quem nemo hominum uidit, neq; uidere poteſt. Vbi ergo ille pater eſt, & ubi habitat? Lucem (inquit) habitans inacceſſam. Cui autem eſt inacceſſa? Num Chriſto? Abſit. Filius Dei, qui eſt in ſinu patris, & aſſumpſit filium hominis in eandem perſonam inſeparabiliter, cui etiam donauit Deus pater nomen ſuper omne nomen, toties teſtatus eſt, ſe ex hoc mundo

ire ad Deũ ſuũ & Patrẽ ſuũ. Et aliâs dicit: Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Et nemo nouit filiũ niſi Pater. Neque patrẽ quiſq; nouit, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Manifeſtè igitͬ ſignificat, ſe ſolũ in hãc lucẽ omnibus alijs (niſi qbus ipſe patefacere uelit) inacceſsã intraſſe. Quæ eſt ergo illa Cinglianorum temeritas, q̃ audeãt palã iactare, Chriſtũ in cœlo illo ſuo ſtare, ſedere & deambulare, idq; localiter? Ecquãdo, obſecro, acceſſerũt lucẽ illã inacceſſam, ut uidiſſent Chriſtũ localiter ſtantẽ, ſedentem aut deambulantẽ? Aut quando hoc eſt ipſis à Chriſto patefactum? Reſpondẽt: Chriſtus ſimilis nobis per omnia factus eſt. Et transfigurabit corpus noſtrũ humile, ut cõforme reddat corpori ſuo glorioſo. Cum igitͬ noſtra corpora nõ ſint, niſi in certo loco, fieri nõ poteſt, quin & corpus Chriſti, q̃d & noſtris corporib. ſimile eſt, & cui noſtra corpora in reſurrectione cõformia erunt, non ſit niſi in certo loco, &c. Equidem agnoſco uerba Apoſtolica, nõ aũt agnoſco ſequelã eorũ, quã nõ ex Apoſtolicis, ſed Ariſtotelicis ſcriptis ſumpſerũt. Chriſtus enim aſſumpſit corpus, noſtro per oĩa, abſq; peccato, ſimile, humiliatione, quẽadmodũ ſuprà ex Apoſtolo, nõ ex Ariſtotele, demõſtrauimus. Deinde aliud eſt, corpora eſſe in hoc mũdo, in quo ſunt animalia, aliud in regno cœleſti, in quo ſunt ſpiritualia. Deniq; in glorificatione, noſtra corpora erunt corpori Chriſti cõformia, ſed ita, ut tamẽ ipſe maneat caput & habeat nomẽ ſuper omne nomen, nos autem membra, & quod membris competit accepturi. Sed pergamus in inſtituto. Diximus Chriſtum cũ corpore ſuo acceſsiſſe ad Deũ patrẽ, qui lucem habitat inacceſſam. Vbi eſt ergo Deus pater? Vbi eſt lux illa inacceſſa? Hîc iterum non eſt ingrediendum in ſcholam Ariſtotelis, in qua omne corpus eſt in loco, ſed in ſcholam ſpiritus ſancti, in qua Chriſtus acceſsit

ad patrem ſuum. Pater autem ibi eſt, ubi ſe eſſe ſuis ipſe uerbis teſtatur. Cœlum, inquit, mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum pedum meorum. Et cœlum & terram ego impleo. Reliquũ igitur eſt, quòd & Chriſtus filius Dei unà cum corpore ſuo eò acceſsit, ut cœlũ ſit ſedes eius, & terra ſcabellum pedũ ſuorum, ac impleat ſua maieſtate cœlum & terrã. Sed hoc, inqunt, pugnat cum natura humani corporis. Quid hoc ad me? Pugnat, fateor, apud Ariſtotelẽ, Non aũt pugnat apud Apoſtolos, non pugnat apud Deũ patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cùm iuſſerit ſuũ filium cum corpore ſuo ſedere ad dextram ſuã, & habere nomen ſupra omne nomen, iam id eius eſt natura. Quod enim Deus iubet, id rei natura eſt. Manifeſtum igitur eſt, quòd etſi corpus humanum nõ poteſt eſſe, uel ſine loco, uel in omnibus locis ſimul, in ſchola philoſophorum huius mũdi, tamen id in corpore Chriſti nõ ſolũ poteſt eſſe, ſed etiã reuera eſt in ſchola ſpiritus ſancti. Cæterũ, cũ dico corpus humanũ poſſe, citra ſubſtantiæ corruptionem, ſine loco eſſe, nõ intelligo corpus nuſquam, aut non amplius eſſe. Sed ita uerè eſſe, ut tamẽ non ſtet, nõ ſedeat, nõ moueat̃, aut ambulet localiter. Oſtendi .n. ſupra, loci nomen poſſe eſſe translaticiũ, ut propriè quidẽ ſignificet ſuperficiem corporis cõtinentis, circũſcribentẽ uidelicet corpus cõtentũ, certis ac finitis limitibus, trãsferri aũt queat ad receptacula rerũ ſpiritualiũ, quę etſi nõ ſunt in loco ꝓpriè dicto: Non enim continent̃ corporea quadã ſuperficie, tamen quia cũ loquimur de rebus ſpiritualibus & cœleſtibus, deſint nobis apta & congruentia uocabula, mutuãda ſunt à rebus corporalibus, ideoq; cũ dicimus illas eſſe in ſuo loco, non intelligimus eas eſſe in loco, locali modo, hoc eſt, nõ cõtineri ſuperficie corporis cõtinentis, ſed uerè in rerũ natura, ſuo aũt & ipſis cõueniẽti modo, quẽ nulla humana ratio cõprehẽdere põt, exiſtere.

Sic Angeli, ſic Deus ipſe, ſunt in loco, & non ſunt in loco. In loco uidelicet, quia non ſunt nihil, ſed uerè exiſtunt in rerum natura. Et tamen non ſunt in loco, quia non circumſcribuntur ulla continentis corporis ſuperficie. Hæc cum non obſcurè Bullingero in meo libello expoſuiſſem, tamen immanè, quanta animi impotentia & aliâs, cum Patrum autoritatem aſſerit, & hoc etiã loco, in me feratur. Hîc ego portenta & monſtra uerborum necto. Hîc Aſyſtata ſcribo. Hîc nulla gratia recito alicubi fabulam de ouibus & aluearibus. Et id genus alia, ſed, ut à poſtremo incipiam, Si Bullingerus repræhendit meam dicendi phraſin, ſciat, me quoq; eleganti ora, & venuſtiora, quàm ipſius ſunt ſcripta, legiſſe, & agnoſco ipſe meam dicẽdi ariditatem: ac ſiquidem alter utro carendum eſt, malo deſtitui dictionis uenuſtate, quàm rerum ueritate. Si autem loquitur de ea gratia, quam apud Cinglianos his ſcriptis aſſequar, ſciat, me quidem cupere, tantã apud ipſos gratiam inire, ut à me excitati errori ualedicerent. Si uerò nolint, potiorem mihi rationem ueritatis, quàm ullorum hominum eſſe habẽdam. Deinde, quod ſtatum rerum apud Deum & in futura cœleſti uita dixerim, unum eſſe perpetuum locum, imò nullum locum, admiratur Bullingerus portenta, & monſtra uerborum, & Aſyſtata, ac poſtulat explicationem. Admonet autem me, ne talem afferam, qualis ſolet de corporali præſentia Chriſti in cœna à noſtris recitari. Sed quia & Chriſtus ipſe hac loquendi forma uſus eſt, Mea (inquiens) doctrina, non eſt mea, manifeſtum eſt, quòd quam portentoſam dicendi phraſin mihi imputat, eam imputet etiam Chriſto. Et niſi eſſet affectu carnis ſuæ cęcatus, potuiſſet ipſe in meo ſcripto, adeoq; in eo ipſo loco, explicationem non obſcuram uidere, uidelicet, ſtatum rerum apud deum, & in futura

cœleſti

cœleſti uita, poſſe quidem dici καταχρηστικῶς locum, non autem eſſe locum ſpacijs circumſcriptum, qui contineat peculiares & circumſcriptas manſiunculas, & habitacula, ſed eſſe tale quid, quod nec humana ratione cogitari, nec humana lingua dici queat. Hîc ergo habuiſſes, Bullingere, explicationem, ſi potuiſſes oculos aperire. Status enim rerum cœleſtium dicitur unus perpetuus locus, quia res ſpirituales & cœleſtes non ſunt nihil, ſed in rerum natura uerè exiſtunt. Nullus autem dicitur earum locus uidelicet corporalis, quia tali loco nõ circumſcribuntur. Sic cum à noſtris dicitur corpus Chriſti in cœna adeſſe & manducari corporaliter, & tamen non corporaliter, intelligitur alterum, de ueritate præſentiæ corporis, alterum de corporali ſenſu, ut ſit ſententia: Verum corpus Chriſti uerè præſens in cœna eſſe & manducari, non autem ſenſibiliter, aut exterioribus hominum ſenſibus perceptibiliter. Hæc ſi putas tu ſeſe mutuo interimere, elleboro tibi opus erit. Sed hæc, nec eſt ſola, nec prima calumnia, qua Cingliani noſtram doctrinam de cœna Domini oppugnant. His enim artibus ſicut maximè omnium ualent, ita ſuam fabulam peragere ſtudent. Poſtremò ſæpe mihi tam à Martyre, quàm à Bullingero obtruditur, docta uetuſtas, & quidem aliquoties minaciter & atrociter: Mihi ne plus fidei adhibendum ſit, quàm eruditæ uetuſtati? Obijcitur & authoritas D. Philippi Melanthonis. Ac profectò amaui Philippum, dum adhuc in hoc ſeculo ſuperſtes eſſet, ex animo, & nunc, poſtquam in Chriſto filio Dei quieſcit, memoria eius mihi admodum iucunda eſt, & ago Deo patri Domini noſtri Ieſu Chriſti gratias, quòd per eũ multa & magna beneficia in eccleſiam contulerit. Nec ignoro (quantum quidem homo hominis mentem cognoſcere poteſt) quid iam ab initio reuelati Euangelij, uſque

ad extremam penè ætatem ſuam, de cœna DOMINI ſenſerit & ſcripſerit, quamq́ ueſtrũ Cinglianũ dogma ita deteſtatus ſit, ut ſcriberet ſe malle mori, q̃ hoc affirmare, quod uos affirmatis, corpus Chriſti nõ poſſe, niſi in uno loco eſſe. Quare, ſi priorẽ ſententiã ſcripturæ cõſentaneam mutauit, & alius factus eſt ad extremum, q̃d uos contenditis, doleo de amici caſu, utq maximè, ex animo. Deinde ſcimus Dominũ Philippum, ut reliquis uirtutibus, ſic modeſtia excelluiſſe, & exẽplo Auguſtini ſæpè contra aduerſarios cõtendiſſe, nullius hominis autoritatẽ certitudini ſcripturæ ſacræ (quę immota eſt ueritatis regula) præferendam. Itaq́ quod in omnibus ille ſequendũ eſſe exiſtimauit, id nos etiã, in hoc tam arduo negotio facientes, nullo modo, ſi adhuc uiueret, eſſet repræhenſurus. Illud aũt uehementer miror, quòd tam odioſè, mihi eruditæ (ſicut loq ſolent) uetuſtatis autoritatẽ obtrudant, & cum in hoc cõmuni loco de patrũ autoritate uerſant̃, non cogitent, quid à me cõtra poſsit dici. Equidem uetuſtatẽ, qua debeo reuerẽtia ueneror, & laboribus eius ſingulari animi gratitudine utor. Sed nihil diſsimulo, ſi illi uetuſti, quantumuis docti & eruditi Patres, adhuc in hoc ſeculo ſuperſtites eſſent, & mihi Apoſtolicis dictis ſic munito, quemadmodũ ſupra copioſe cõmemoraui, tanta inſolentia, quanta Martyr & Bullingerus, inſultarent, nulla eſſem eis uerecundia obſtrictus, etiamſi reſponderem, quid ad me ueſtra petulantia? quid ueſtra procacitas? Nunquid in ueſtra uerba ſum iuratus? Nũ in ueſtro nomine ſum baptizatus? An non audio ſpiritum ſanctum in Paulo, Precio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum? Non ignoro, diuino beneficio, quatenus ualeant ueterum ſcripta. Sed autoritate eorũ nobis, præſertim tanta Apoſtolicorum teſtimoniorum copia munitis, ſic inſultare, hoc demum nul

lus

lus uerè pius probare nec poteſt, nec debet. Sequantur igitur Matyr & Bullingerus eruditam uetuſtatem, nos ſequemur rudem uetuſtatē, illa longè antiquiorem. Sequantur doctos Philoſophos, nos ſequemur indoctos Apoſtolos. Sequantur eloquentes oratores, nos ſequemur balbutiētes piſcatores & aulęorū textores. Etſi em̄ ueteres ſcriptores, nec omnes ſentiunt, quod præclari illi doctores, eos ſentire iactant, nec reliqui ita ſentiunt, ſicut illi dicta eorum torquent, age tamen, fingamus uerum eſſe, quod illi plenis ubiq; buccis, de ſentētia ueterum uociferant̄, quid faciamus? imò nullus nobis dubitādi locus relinquit̄, q̄d ſit faciendū. Erudita uetuſtas dicit, ut illi iactant, corpus humanū nō poſſe ueritatē corporis ſeruare, niſi ſit in loco localiter. Rudis uetuſtas, illa antiquior, dicit corpus humanū Chriſti euectū eſſe ſuper omne nomen, q̊d uel in hoc, uel in futuro ſeculo nominat̄. Ex q̊ manifeſtū eſt, ꝙ & ſuper omnē locū ſit euectū. Cui igit̄ accedemus? Erudita uetuſtas collocat carnem Chriſti, in certo & circūſcripto loco cœli illius, q̊d poſtea uocatū eſt Empyreū, & quod habet, ut Cingliani interpretant̄, certas manſiones, & certa ſpacia, in q̄bus Chriſtus & ſancti eius corporali modo eant, redeāt, ſedeant, & deambulēt. Rudis aūt uetuſtas, q̊s Chriſtus ipſe uocat, paruulos, dat Chriſto omnē poteſtatē in cœlo & in terra, & effert carnē eius in ſummā ſublimitatē, ac collocat eam non ſolum ſuper omnes cœlos, uerumetiam ſuper omne nomen, quod uel in hoc, uel in futuro ſeculo, nominari poteſt, hoc eſt, ſuper omnes cœlos nō ſolum uiſibiles, uerumetiā inuiſibiles, ſi modo creaturę nomē habuerint. Cui igitur uetuſtati, eruditæ ne an rudi aſſentiemur? Sed q̄d plurib. opus? Bullingerus ipſe me, ſi alicubi autoritate manifeſti uerbi Dei, à ſententia ueterum diſceſſero, à temeritate liberat, Vt ultrò dem

(inquiens)

Fol. 11. (inquiens) uera eſſe ſimpliciter, quæ proponit Brentius, neminem ueterum hæc de loco interpretari, an ideo nobis erit diſcedendum ab aperta Chriſti doctrina, de ſedibus beatis ita perſpicuè tradita, ut non poſsit dici uel fingi dilucidius? Et mox: Quis prohibebit, quo minus inhæream et ego mordicus interpretationi non à me confictæ, ſed ipſiſmet Domini uerbis clariſsimis, utcunque citra controuerſiam conſtet neminem ueterum, uerba DOMINI ſic fuiſſe interpretatum? Si hæc Bullingerus ſerio ſentit, quid eſt quod & ipſe, & Martyr collega eius, teſtimonia uetuſtatis mihi tam inſolenter obtrudunt? Sed quæſo te, optime lector, conſidera hîc mihi, quàm aptè, quàm appoſitè Bullingerus teſtimonijs ueterum, ad ſtabilienda ſua ſomnia utatur.
Fol. 11. Recipit enim ſe teſtimonio duorum ueterum, eorumq́ non uulgarium, ſed ex præcipuis ſingularium, & alterius quidem è ſcriptoribus Græcis, alterius è Latinis probaturum, quòd in hoc dicto Chriſti, In domo Patris mei multæ ſunt manſiones, nomine manſionum ſignificetur certus locus in cœlo. Cyrillus in Ioannem, Apertè modò conſolatur (inquit) diſcipulos Dominus, in manſionibus patris, in primogenitorum Eccleſia, cum eo æternaliter uicturos affirmans. Multas enim manſiones ait in domo patris eſſe, capacitatē cœli oſtendens, quæ tanta eſt, ut nulla egeat ad ſuſcipiendos electos præparatione. Hactenus Cyrillus. Subiungit autem Bullingerus. Qui (inquiens) capacitatem cœli dicit, an non is locum manifeſtè intelligit? Quid? Hoccine eſt teſtimonio uetuſtatis probare, nomine manſionum intelligendum eſſe, quòd in cœlo ſint certa loca & habitacula, in quibus Chriſtus & electi eius phyſica motione eant, redeant, ſedeant, & deambulent? Hoc enim probandum in præſentia exigebatur. Cyrillus dicit, tantā

eſſe

eſſe capacitatem cœli, ut nulla egeat ad ſuſcipiẽdos electos præparatione. An ergo is, qui dicit capacitatem cœli, locum manifeſtè intelligit? Loquimur aũt de loco phyſico, in quo itiones & reditiones fiant locali & corporali modo. Quòd ſi dixero, mentem hominis, etiam poſt hanc uitam, eſſe capacem diuinarum reuelationũ, aut Angelos eſſe capaces diuinę illuſtrationis, aut Deũ ipſum eſſe omnis ſapientiæ & potentiæ capacem, num propterea neceſſariò ſequit̃, intelligendum eſſe locum phyſicum, in quo fiant phyſicæ & locales deambulationes? En, ſic probant Cingliani ſua figmenta è docta uetuſtate. Nihilo aptius eſt, quod mox Bullingerus addit: Certè ſub finem (inquiens) capitis apertum locum adducit (Cyrillus) ex Apoſtolo ad Theſſalonicenſes, perhibentem reſiduos in ultimo iudicio, unà cum excitatis ex mortuis, ſurſum in nubes rapiendos, in occurſum Domini in aëra, &c. ceu digito oſtendens ubinam ſit cœlum de quo loquitur. Et iterum. Poſt illa Cyrilli uerba, conformes erimus gloriæ ſuæ, conregnabimusq́; ſecum ſecũdum ſcripturas, unaq́; recumbemus cum eo in regno cœlorum, modo quem ipſe ſcit: ſubiungit Bullingerus, Ille, inquiens, quamuis modum quo unà cum Chriſto recumbunt ſancti in regno cœlorum curioſius aut ſcrutari, aut explicare non uult. Dicit enim, (modo, quem ipſe ſcit) attamen locum nihilominus eſſe cœlũ, in quo recubituri ſint cum Chriſto ſancti, manifeſtiſsimè aſſerit. Audit enim Brentius repeti uerbum Apoſtoli, rapiemur in nubibus obuiam Domino, in aëra: Audit manſiones oſtendi ſuperiores, ſuperiores, inquã, non inferiores, & locum, en locum, eundem cum Chriſto, audit operoſiore nihil opus eſſe comprobatione, cum hæc perſpicua, nimirum ab omnibus bene intellecta & confeſſa ſit. Vbi ergo nunc eſt Brentij epinicium?

P &c.

&c. Amabo te, uidiſti ne unquam homines Cinglianis magis temerarios? Primùm, ſi Cyrillus non uult curioſius ſcrutari aut explicare modum, quo ſancti cum Chriſto in regno cœlorum recumbunt, quæ eſt ergo ueſtra illa audacia, quòd nobis modum deſcribatis, uidelicet, corpus Chriſti eſſe in cœlo, non illo firmamento, in quo ſunt ſtellæ, ſed in eo cœlo, quod uocant Empyreum. Et in eo cœlo ſic eſſe, ut non poſsit ſua ſubſtantia eſſe in cœna. Similiter eſſe in eo cœlo, phyſica locatióne, (an non eſt hoc modum deſcribere?) in quo localiter eat, redeat, ſtet, ſedeat, & deambulet? Deinde an non hic eſt magnus ſtupor, quòd ubicunque uel ſacra ſcriptura, uel ueteres ſcriptores utunt̃ uocabulo loci & manſionum, in rebus cœleſtibus, ibi ſtatim exultes, & triumphum agas, atq; definias, eſſe in regno cœleſti phyſica loca, phyſicas locationes, phyſicas ſeſsiones, phyſicas ſtationes, & phyſicas deambulationes? Hæc enim eſt ueſtra ſententia, hæc docetis, & obtruditis nobis in ueſtris dialogis, & alijs libellis. Nos uerò, ut ſuprà dixi, agnoſcimus quidem uerba ſacrę ſcripturæ, & teſtimonia, in ſuo quęque loco, uetuſtatis, non agnoſcimus autem ueſtras ſequelas, ac deprauationes. Num quia Chriſtus dicit, Vado ad parãdum uobis locum, Et in domo patris mei multæ ſunt manſiones, & Eccleſiaſtici repetunt hæc dicta, idcirco in cœleſti regno ſunt loca phyſica, & mãſiones phyſicæ, in quibus, & è quibus beati de loco phyſico, in locum phyſicum, ſucceſsione phyſica moueantur? Num quia Paulus dicit, Rapiemur in nubibus obuiam Domino in aëra, idcirco ſancti erunt phyſica locatione in cœlo Empyreo, in quo localiter ſtent, ſedeant, aut obambulent? certè, ſi urgeas τὸ ῥητὸν Pauli, ſicut urgetur nomen loci, & manſionum, ſancti non erunt in cœlo ueſtro Empyreo, ſed in nubibus, & in aëre.

Dicit

Dicit enim Paulus, Rapiemur obuiam Domino. in quē locum? Non ait, in cœlum Empyreum, ſed in nubibus, in aëra. Et addit, Sic ſemper erimus cum Domino. Quomodo ſic? In nubibus uidelicet, & in aere. An non hæc eſſet bella interpretatio, & iucundum phantaſma? Nihilo ſanius ex his Pauli uerbis argumentantur ſanctos fore cum Chriſto in cœlo Empyreo, phyſica locatione, & locali cohabitatione ac deambulatiōe. Non diſsimilia dici poſſunt de teſtimonio Auguſtini, qui cum & ipſe recitet illud Chriſti, In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Et illud Pſalmi, Beati qui habitant in domo tua, &c. Addit Bullingerus, Quid pro aſſertione mea, & contra Brentij ſententiam potuiſſet uel fingi appoſitum magis? Sic ergo refutatus eſt Brentius. Dicite io pæan, & io bis dicite pæan. Incidit in caſſes præda petita meos. Sed quis eſſet huius ſcripti modus, ſi omnes id genus ineptias, imò ſacræ ſcripturæ, & ueterum ſcriptorum detorſiones perſequi uellem? Reuertemur ergo eò, unde ſumus digreſsi. Contendunt corpus humanum non poſſe, ſalua ſua ſubſtantia, ne quidem diuina potentia, eſſe, niſi in loco localiter, ac nec in pluribus, nec in omnibus locis ſimul. Ac uideri uolunt omnia patrum ac ſcriptorum genera à parte ſua ſtare. Sunt autem duo patrum genera, quod quidem ad præſens inſtitutū ſufficit. Alij enim ſunt minorū, quos uocamus ſcholaſticos: alij maiorū gentiū, quos uocare ſolemus Eccleſiaſticos. Non eſt aūt obſcurū, quæ fuerit ſcholaſticorū ſententia de cœna Domini, & de cōditione corporis Chriſti in pane. Etſi .n. ſomniarunt, quòd in cœna fiat panis tranſſubſtantiatio, tamen non fuerunt omnino ſine ullo uel ingenio, uel ſtudio. Certè in cognoſcendis humanæ philoſophiæ myſterijs, & in ſcrutāda rerum natura maiorem operam collocarunt,

quàm uel ipſis uel Eccleſiæ filij Dei, quam ſuis temporibus docuerunt utile ac ſalutare fuit, propterea quòd philoſophiam cum Theologia pernitioſè commiſcuerint. Et tamen ſunt ſuæ profeſsionis artifices, ac diligenter expenderunt, ne quid affirmarent, quod contradictionem, ut ipſi loquuntur, implicaret. Manifeſtum igitur eſt, quòd ſenſerint corpus Chriſti uerè & ſubſtantialiter præſens eſſe in cœna, idq; non localiter. Senſerint etiam unum & idem corpus Chriſti, cum cœna celebratur, eſſe eodem tempore in diuerſis locis. Quanquam autem communiter docent corpus Chriſti non eſſe in diuerſis locis localiter, tamen ſunt alij, qui affirmant, quòd nec illud includat contradictionem, cum aſſeritur, idē corpus poſſe eſſe in diuerſis locis localiter. Non eſt mirū (inquit Hugo) ſi mirabilis mirabilia operatur. Quomodo (inquies) corpus unum poteſt eodē tēpore in diuerſis locis eſſe? Noli mirari. Qui locum fecit, & locum in corpore, & corpus in loco, & qui fecit, ut corpus unum in uno loco eſſet, fecit, ſicut uoluit, & ſi uoluiſſet aliter facere, potuiſſet. Nam & quando uult, aliter facit. Et poſtea. Cogita facientem, & deſinet eſſe mirabile, quicquid illud fuerit, & ſi forte eſſe mirabile non deſierit, tamen incredibile non erit, ſi factor omnipotens cogitatur, &c. Hoc autem ſumptum uidetur ex Auguſtino, cuius illud de miraculis dictū extat: Tota ratio facti, eſt potētia facientis. Et alius, Eſſe (inquit) in uno loco tantum per finitam potentiam cōuenit corpori eo ipſo, quod limitatum eſt. Vnde ſicut non poteſt non eſſe limitatum, ita nō poteſt ſimul eſſe in pluribus locis per uirtutem finitam. Sed ex hoc non ſequitur, quin hoc poſsit fieri per potentiam infinitam. Ac iterum: Vnum totum, non poteſt ſimul eſſe in diuerſis locis, per uirtutem uidelicet creatam, &c. Tu quidem Cingliane, faſtidis

ſtidis horum authoritatem, quam nec ego magni admo dum facio. Sed cum de rerum natura, quid uiribus naturæ, quid omnipotentia Dei, abſq; naturæ deſtructione fieri poſsit, quæritur, & illi uno ferè ore affirmant, corpus humanum non poſſe quidem in diuerſis eſſe locis eodem tempore, potentia naturæ, poſſe autem eſſe, potentia Dei, cui, obſecro, æquum cenſes, ut fidem adhibeamus? Num illis, in ſua profeſsione artificibus, & omnipotentiam Dei digna laude celebrantibus, an tibi heri nato, & temerè quod in buccam uenit uel affirmanti uel neganti, ac omnipotentiam Dei uellicanti? Dices autem: Etſi ſcholaſtici docuerunt corpus Chriſti eſſe in pluribus locis eodem tempore, tamen non concedunt eſſe ubiq;. In ſcripto de perſonali unione duarũ naturarum in Chriſto, ingenuè affirmaui, ne me quidem probare hanc locutionem. Humanitas Chriſti eſt ubiq;, ſi per uocabulum ubiq; intelligatur localis, craſſa, mundana & Geometrica in omnia loca extenſio. Si autem ubiq; dicitur de Deo, aut de filio Dei, qui filium hominis in eandem & inſeparabilem perſonam aſſumpſit, ac ſignificat cœleſtem & humanæ rationi incomprehenſibilem modum, quo Chriſtus omnia implet, certè non deſunt nobis teſtimonia ſcholaſticorũ, quorum etiam aliquot recitaui, quibus nunc & illud Bonauenturæ addo, qui ait: Quod obijcit̃ per unionem homo eſt Deus, dicendum, quòd hoc intelligatur per communicationem Idiomatum. Similiter &, Eſſe ubiq;, conuenit per communicationem Idiomatum. Sed quia Martyr ſcribit in horum dicta, pro ſuo more, commentarios, & conatur eos, quoquo modo poteſt, etiam inuitos in ſua caſtra pertrahere, idcirco non libet nobis de ipſorum ſententia rixari. Sufficit nobis, quòd Apoſtolica dicta, quę ſuprà recitauimus à noſtra parte tam perſpicuè ſtent, ut

ſi angelus de cœlo aliud nobis obtruderet, pro anathemate habendũ iudicaremus. In pręſentia aũt illud manifeſtum eſt, quòd ſcholaſtici ſentiant, corpus Chriſti eſſe eodẽ tẽpore in plurib. locis, adeoq́; omnib. ijs, in quib. cœna peragiť, & tamẽ ſubſtantiã ueri corporis nõ amitti. Hoc ſi obtinuerimus, ut planè cõſtat, nõ difficile erit, corpus Chriſti ad omnia loca, ſed cœleſti modo, deferre. Non .n. obſcurum eſt, ꝙ in die Paſchæ crebrior ſit Dominicæ cœnæ uſus, in toto orbe Chriſtiano, & in ſingulis eccleſijs, iam inde à patribus, nõ tantũ minorum, uerumetiã maiorũ gentiũ. Et quia uſus obtinuit, ut dies feſtus Paſchæ à tẽporibus Nicæni concilij ſit in uniuerſa Eccleſia uno eodemq́; tẽpore celebratus, facilè conijci põt, corpus Chriſti non in uno tantũ & altero loco, non apud unũ tantũ & alterum hominẽ, ſed in multis locorum, in quib. cœna peracta eſt, myriadibus, & apud multas hominũ, qui cœnã ſumpſerunt, myriadas, uerè præſtò adfuiſſe, & ueſcentibus diſpenſatũ eſſe. Si aũt potuit, & adhuc poteſt, iuxta ſcholaſticorũ ſententiam, in locis & hominib. innumeris eſſe, quæ ratio prohiberet, quò minus etiã in omnib. alijs locis uerè adeſſe, & tamẽ ueram ſuã ſubſtantiã retinere poſſet? In cõpendio enim Theologico, in quo doctrina ſcholaſticorũ breuiter cõmemorať, recitat author rationem, (quod etiã in priori ſcripto indicauimus) cur corpus Chriſti ſit in pluribus locis totũ, ſub diuerſis, ut ipſe loquiť, hoſtijs. Hoc (inquit) eſt ꝓpter unionem carnis ad uerbũ. Rideant ſanè hoc Cingliani, & faſtidiãt. Nos uerò in præſentia nõ hoc agimus, quãta ſint autoritate ſcholaſtici ſcriptores in Eccleſia, & quo loco habenda ſit doctrina eorũ: ſed illud agimus, quid de præſentia corporis Chriſti in cœna ſenſerint, & quam ſententię ſuæ rationem ſint ſecuti. Dixerunt aũt, Corpus Chriſti totũ eſſe in plurib. locis,

De perſonali unione duarum naturarum in Chriſto.

ſub

ſub diuerſis hoſtijs, ꝓpter unionẽ carnis ad uerbum. Et addunt, Vnde meritò habet (corpus Chriſti) amplius, quàm alia creatura, quòd in locis plurib. ſimul & ſemel poſsit eſſe. Hinc ergo manifeſtum eſt, primùm, quòd ſcholaſtici apertè pugnent cum Cinglianorum phantaſmate, quo dicunt, ne Deum quidem ipſum poſſe efficere, ut corpus humanum, ſalua ſubſtantia eius, ſit eodem tempore in pluribus locis. Deinde, quòd etſi ſcholaſtici affirmant corpus Chriſti non eſſe ubiqꝫ, tamen eam recitant cauſam, propter quam ſit in pluribus locis: ut ſi expendas eam diligenter, neceſſariò ſequatur, corpus Chriſti eſſe ubiqꝫ, non quidem, ut in omnibus locis, & panibus diſpenſetur, ſed ut ubique uerè (cœleſti tamen modo) exiſtat. Propter unionem, inquiunt, carnis ad uerbum. Cum igitur hæc unio ſit inſeparabilis, & ubicunqꝫ eſt uerbum, ibi etiam ſecum habeat aſſumptam carnem, (quia uerbum caro factũ eſt) nullus ſana mente præditus negare poteſt, quin caro Chriſti ſit, (eo quidem modo cuius hactenus ſæpenumero facta eſt mentio) propter perſonalem unionem ubiqꝫ. Et poſſem quidem cauſam recenſere, cur ſcholaſtici abhorruerint ab hoc ſermone, Corpus Chriſti eſt ubiqꝫ, quẽ nec nos ſic nudè, & ſine ulla pia, iuxta ſententiam huius Articuli, (Sedet ad dextram Dei patris omnipotẽtis,) interpretatione prolatum, approbamus: quid autem operæ precium fuerit, cum ſententiam ipſorum, eò tantum produxerimus, ut oſtenderemus, quòd etſi fuerint in Ariſtotelica ſchola diligenter uerſati, tamẽ cũ ſenſerint corpus Chriſti eſſe in pluribus locis, nõ ademerũt, nec corpori Chriſti uerã ſuã, in his locis, ſubſtantiã, nec Domino Deo noſtro ſuã omnipotentiã, quod Cingliani, utrũqꝫ neceſſariò fieri cẽſent, ſi humanũ corpus ſtatuãt eodẽ tẽpore in plurib. eſſe locis. Sed cõſideremus etiã

patres

patres maiorum gentium. Gloriantur enim Cingliani hos totos ab ipſorum partib. ſtare, & cum nos noſtros, qui teſtimonia patrum de uera præſentia corporis Chriſti in cœna collegerunt, in medium producimus, producunt ipſi uiciſsim ſuos. Opus igitur eſt, ut in tota cauſa, ita & in hac parte eius, iudice. Ego quidem non dubito, quin uetus Eccleſia docuerit & crediderit ueram præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti, in cœna: non libet aũt nunc, in hoc ſcripto certamen, q̊d à noſtris rectè eſſe explicatũ iudico, de hac re cum Cinglianis ſuſcipere. Illud tantũ poſtulo, ſi patres ſenſerunt, ꝙ corpus Chriſti nõ ſit tantũ ſubſtantialiter in cœlo, uerũ etiã in cœna, & in omnib. ijs locis, in quibus cœna peragiť, negari certè nõ poteſt, quin & ſenſerint, uerã ſubſtantiã corporis manere inuiolatã, etiãſi fuerit eodẽ tẽpore in multis locis, & omnipotentiã Dei non eſſe tam impotentẽ, quin poſsit ſua uirtute efficere, ut humanum corpus, in multis ſimul locis exiſtens, ſeruet ſuam ſubſtantiam incolumem. Satis igiť ad huius rei explicationem erit, ſi cognoſcamus, quòd patres maiorũ gentiũ ſenſerint (ut certè ſenſerunt, quicq̃d Cingliani dicant) corpus & ſanguinẽ Chriſti uerè in cœna adeſſe, & ad ueſcẽdum diſpenſari. At.n. nõ ꝓpterea (inquient) euiciſti, quòd ſentiant corpus Chriſti eſſe ubiq; Recitaui quidẽ aliquot Ambroſij, Hieronymi, & Auguſtini teſtimonia, quæ Cingliani pro ſuo more peruertunt, & in interpretatione eorum, apertè faciũt ex Chriſto duas perſonas. Sed ſit ſanè ita, quòd patres nõ ſoleãt hac locutione uti, ac alicubi nõ obſcurè eã abijcere uideanť, certiſsimũ tamẽ eſt, ꝙ cũ agnoſcũt hũc fidei noſtrę articulũ de Chriſto, (ſedet ad dextrã Dei patris omnipotẽtis) & intelligũt uerã eius ſentẽtiã, iuxta interꝑtationẽ Apoſtoli Pauli, quã ſuprà copioſè cõmemorauimus, manifeſtũ ſit, eos

toties

toties affirmare, Chriſtũ, nõ diuinitate tantũ, uerũetiam humanitate ſua omnia implere (eo uidelicet impletiõis modo, qui maieſtati eius cõpetit) quoties recitant hunc articulum de ſeſsione Chriſti ad dextram Dei, & de poteſtate data Chriſto in cœlo & in terra, eumque exaltatum eſſe ſuper omne nomen, quod nominatur non in hoc tantum ſeculo, ſed etiam in futuro. Quare, etiamſi uideantur in alijs quibuſdam locis cum hac ſententia pugnare, & cogitationibus carnis, aut dogmati Ariſtotelis, de corporibus & locis, indulgere, nihil diſsimulamus, malumus ſequi, quod iuxta Apoſtolica ſcripta ſentire debent, quàm quod iuxta philoſophica ſcripta ſentiunt. Multa enim ſcribuntur à Patribus, ſed credere omnia, uide ne non ſit neceſſe. Et nos in eo loco uerſamur, in quo maior ratio habenda eſt diuinæ ueritatis, quàm humanæ autoritatis. Quòd ſi rerum æſtimatio ſumenda eſt ab annis, antiquiores Eccleſiæ Patres ſunt Apoſtoli, & inprimis Paulus, quàm Auguſtinus & ſuarum gentium alij. Sed accedamus uel tandem ad omnipotentiã Dei, quam Martyr dimetiendam ſcilicet ſuſcepit. Recitat enim ex Theodoreto non eſſe enunciandum indefinitè, omnia Deo poſsibilia. Eſt & aliàs Theodoretus multus in ore Cinglianorum. Ac ego quidem nihil deteram de laude eius, quam uel Leo, uel alij ei tribuunt. Et ſi quid uoce uel ſcriptis Eccleſiæ, ſuo tempore profuit, commendatione dignum iudico, ſed non eſt ea autoritate, ut quęuis dicta eius agnoſcamus pro oraculis Spiritus ſancti. Omitto reliqua. An non hoc dictum: Non eſſe enunciandum indefinitè, Omnia Deo poſsibilia, excidit ei non tantum incogitanter & temerè, uerumetiam periculoſe, adderem etiam impiè, niſi ipſe libenter dicta maiorum commodè & clementer interpretarer.

Q Et

Et quia Martyri hoc Theodoreti dictum mirificè placet, idcirco haud iniuria particeps eſſe debet eius laudis, quam Theodoretus hoc ſuo dicto meretur. Quid enim uobis uultis? Dicitis, non eſſe indefinitè enunciandum, Omnia Deo poſsibilia. Peccauit ergo Archangelus, qui indefinitè & abſolutè dixit: Non erit impoſsibile apud Deum omne Verbum. Peccauit & Chriſtus ipſe, qui apud Matthæum & Marcum indefinitè ait, Apud Deum omnia ſunt poſsibilia. Quid? Ergo ne quia hoc abſolutè enunciarunt, omnia quæ bona ſunt, & quæ contraria ſimul dixerunt? Ecce igitur uobis Theodoretum, & Martyrem nouos dicendi Magiſtros, qui & Archangelum & Chriſtum ipſum ſub ferulam trahant ac rectè & piè loqui doceant. Deinde affirmat Martyr, quædam eſſe, quæ ſuo defectu ſeu uitio, nullo modo fieri poſſunt, incolumi & ſalua nihilominus diuina poteſtate. Et haud obſcurè ſignificat ſe etiam illud (corpus humanum, non poſſe eſſe ſine loco, nec in pluribus locis, nec in omnibus locis ſimul, ſalua ſubſtantia eius) inter ea numerare, quæ ne Deus quidem omnipotentia ſua efficere queat, interim tamen lepidus homo uideri uult, ſe diuinæ potentiæ nihil adimere. Videamus ergo nonnulla eorum, quæ ne diuina quidem potentia poſſunt fieri, ut cognoſcamus, num ad eum catalogum pertineat, quod de corporibus & locis dicitur. Quæ facta ſunt (inquiunt) non poſſunt reddi infecta. Et Hieronymus: Audenter, inquit, loquar, cùm omnia poſsit Deus, ſuſcitare non poteſt uirginem poſt ruinã. Item Deus nõ poteſt mori. Nõ poteſt peccare. Itẽ, Fieri non poteſt, ut pater ſit filius, ut increatum ſit creatũ, ut infinitũ ſit finitũ, ut triãgulus, ſit quadrãgulus, ut ternarius ſit quaternarius. Ac breuiter, Nullo modo,

inquit,

ſtrquit, fieri poſſunt, quæ rei naturæ ac definitioni repu/gnant. Hinc concludit, cum corpus, inquiens, humanũ Fol.5.
oporteat ex natura & definitione ſua finitum, circũſcri/ptum, ac delineatum eſſe, fieri non poteſt, ut plura loca ſimul occupet, uel ut ſit ubiq;. Hæc eſt ænea illa & chaly/bea Cinglianorum machina, qua prima quidem fron/te, uera tantum præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in cœna oppugnari uidetur, ſed qua, ſi preſsius intuea/ris, Chriſtus filius Dei de Throno ſuæ maieſtatis, quod in Cinglianis eſt, proturbatur. Negari quidem non po/teſt, quin nonnulla ſint, quæ fieri non queant. Neque e/nim Deus poteſt cogi, uim pati, mori, & interire. Hoc autem poſſe, non eſt potẽtiæ, ſed imbecillitatis. Si enim Deus hoc poſſet, non eſſet omnipotens, ſed potius im/potẽs. Neq; Deus eodẽ temporis puncto uult aliquid & nõ uult, probat aliquid, & improbat. Hoc eſſet incõſtan tię, non potẽtiæ, adeoq; quicqd Deus nõ poteſt uelle, nõ põt etiã agere. Neq;.n. poteſt ſeipſum occidere, propte/rea quòd nõ poſsit quid accidere, ut id uelit. Sed illud in præſentia quæritur, Num quod de humano corpore di/citur, Non poſſe uel ſine loco, uel eodem temporis pun cto in diuerſis locis aut ubiq; eſſe, ad hæc, quę iam recen/ſuimus, genera pertineat? Multa.n. ſunt, quæ una quidẽ ratione fieri non poſſunt, quę tamen alia ratione non ſo lum poſſunt fieri, uerumetiã reipſa fiũt. Quæ facta ſunt, infecta fieri nequeunt. Et tamen Magiſtratus inuenit ra tionem, qua contumelia illata fiat tanq; non illata, cum contumelia affectũ ſuo reſtituit honori. Deus ipſe inue/nit rationem, qua peccatum factum, ſit, tanquàm non factum. Miſit enim filium ſuum, qui peccatum ita ex/piauit, ut iam pro non facto reputetur. Peccati eorum (inquit) nõ memorabor amplius. Et quid? Num poteſt

aliquid uerè dici,coram Deo factum? Nihil minus. Apud Deum enim, ut nihil eſt futurum, ita nihil præteritum,ſed omnia ſunt ei præſentia.Quid igitur coram eo, de facto & infecto diſputas? Hieronymus, Audenter,inquit,loquar,cum omnia poſsit Deus, ſuſcitare non poteſt uirginem poſt ruinam.Nunc autem non quæritur, quid Hieronymus audenter, ſed quid ueraciter loquatur.Scribit enim et ipſe aliâs,in Eccleſia quotidie fieri ex meretricibus uirgines. Nihil, non poteſt eſſe aliquid. A nihilo enim ad aliquid interminabile eſt ſeu ſpacium, ſeu interuallum. Et tamen Deus tantæ eſt induſtriæ & potentiæ,ut inuenerit rationem, qua ex nihilo fieret aliquid,adeoq; tanta moles, quantam corâm cernimus.Mortale non poteſt eſſe immortale. Et tamen Apoſtolus dicit:Cùm mortale hoc induerit immortalitatē. Vita non poteſt mori, Vita.n.& mors,pugnant inter ſe,ut quæ maximè, & tñ Eccleſia canit: Vita in ligno moritur.Deus nō poteſt eſſe homo.Quæ enim proportio infiniti ad finitum? Et tamen inuenta eſt ratio, qua Deus eſſet homo. Vnum non poteſt eſſe tria, nec tria, unum,& tamen ſuus eſt modus in diuinitate inuentus, quo unum eſſent tria,& tria unū. Ariſtoteles ipſe,è cuius fontibus Cingliani ſuam ſapientiam ad oppugnandam maieſtatem Chriſti hauriunt, recenſet quatuor conditiones elenchi, κατὰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, quarum, ſi uel una defuerit, non eſt uera ἀντίφασις. Ac, ut maximè cōcedatur, quòd aliquo modo uerum ſit,ea fieri non poſſe, quæ rei naturæ & definitioni repugnant,interea tamen diuinæ omnipotentiæ, quæ omnem rerum naturam ſuperat, nihil eſt adimendum.Nec illud negauerim,ea quę definitionem rei tollunt,tollere etiam definitum & rem ipſam. Hoc

autem

autem intelligendum eſt,de eſſentiali(ut Scholæ loquũ tur)non de accidentali definitione. Nam ſi ſenſeris,rem continuo tolli,cum accidens ſeu inhærens eius tollitur, obſecro te,quid non tantum in miraculis prȩter & contra naturam æditis,uerumetiam in ipſa rerum natura incolume ac inuiolatum reliquum erit? Deſcendamus igitur nunc ad conditionem humani corporis,ac præſertim eius corporis, quod à filio Dei in eãdem perſonam eſt aſſumptum. Dicunt nullo modo, ne diuina quidem potentia fieri poſſe, ut humanum corpus ſit uel ſine loco,uel eodem tempore in pluribus aut omnibus locis. Nunquid autem locus ingreditur eſſentialem humani corporis definitionem? Nihil certè minus, quemadmodum & ſuprà attigimus,& artifices ipſi docuerũt. Quod ergo de humano corpore cum locis collato dicitur,non pertinet ad catalogũ eorum, quæ nullo modo fieri poſſunt. Et quid? Num locus,à Deo creatus,tantarum eſſet uirium,ut poſſet creatori ſuo omnipotenti medium digitum oſtendere & reſiſtere, quo minus poſſet corpus uel absq; loco conſeruare,uel in pluribus,atq; adeo omnibus locis, pro ſua induſtria collocare? Nemo, credo, tam impudens eſt,qui neget Deum potuiſſe ante conditum mundum,ante conditum tempus & locum,creare uerum hominem,& eum in ſua ſubſtantia conſeruare. Quod igitur ante conditum mundum potuit, num à mundo condito amiſit? Negari item non poteſt,quin Deus poſſet hunc uiſibilem mundum annihilare. Quis ergo negaret, quòd ſi hoc faceret, non poſſet hominem mirabiliter abſq; hoc mundo conſeruare? Imò ſunt etiã, qui ſentiunt Deum poſſe facere aliquod corpus quantum(ut ipſi loquuntur)extra hunc mundum. Ac profectò inuenit ſibi Deus ab æterno habitaculum,in quo,ut

ita dicam, conſiſteret, priusq̃ hic mundus conderetur, & nõ potuiſſet homini, priusq̃ locus fieret, habitaculum inuenire, aut deſtructo loco, receptaculũ excogitare? Habet rationẽ, qua uniuerſam corpoream molem huius mundi conſeruet abſq; loco (extra enim ſuperiorẽ mundani corporis ſuperficiem, nec eſt phyſicum aliquod corpus, nec locus,) & non inueniret rationẽ, qua minutum hominis corpuſculum, poſſet uel abſq; loco conſeruare, uel in pluribus, adeoq; omnibus locis collocare? Nã,
Fol. 23. quòd Martyr neget, Ariſtotelem, in uniuerſum inficiari ultimum cœlum eſſe in loco, ſuo more facit, quo ſolet tam ex Eccleſiaſticis ſcriptoribus, quàm ex philoſophorum placitis, pro ſuo arbitrio ſeligere, quæ uel probet, uel improbet. Nos autem in priori ſcripto oſtendimus ex Moſe, quòd Deus in creatione huius corporalis mũdi collocauerit firmamentũ, inter aquas inferiores & ſuperiores, & quòd hæ ſuperiores aquæ, nõ ſint infinitum ſpacium, in quo Deus ante conditum mundum ſit commoratus, & nunc angeli ac ſancti cõmorentur, ſed quia ſunt pars huius corporalis mundi, ſunt & ipſæ, ſubſtantia corporea & finita, qua hic corporalis mundus clauditur & definitur. Quare extra has aquas, non eſt aliud corpus, cuius ſuperficies contineat molem uniuerſi, & neceſſariò ſequitur, quòd hæc moles nullo loco uel ambiatur uel contineatur, ſed ſit in manu Dei omnipotentis, qui metitur, iuxta Eſaiam, aquas pugillo, & cœlos palmo ponderat, quique appendit tribus digitis molem terræ, & librat in pondere montes, atque colles in ſtatera. Accedit huc, quòd ſi duo corpora fuerint ſimul in uno eodemque loco, neceſſarium erit, ut alterum eorum non ſit in loco, ne phyſicis abſurdiſsima fieri dicantur. Manifeſtum autem eſt, quòd cùm Chriſtus penetraret

netraret in natiuitate ſua per clauſum Virginis uterum, in reſurrectione ſua per ſaxum monumenti, in apparitione coram diſcipulis per clauſam ianuam, duo corpora fuerint ſimul, in uno eodemque loco. Quare & illud manifeſtum eſt, quòd corpus humanum poſsit eſſe ſine loco. Negat quidem Martyr Chriſtum penetraſſe per clauſum Virginis uterum, per ſaxum monumenti, & per clauſas ianuas, & affert ſuas, neſcio quas, coniecturas, & effugia, ſed eo ipſo negat autoritatem Auguſtini in hac cauſa, quem aliâs Cingliani in hac cauſa habent pro gnomone; negat uulgatam & uetuſtatis & nouitatis ſententiam, negat etiam collegæ ſui Bullingeri autoritatem, qui affirmat Chriſtum per clauſum Virginis uterum exiiſſe. Quare non ſuſcipiam cum eo hac de re certamen, donec ipſi & cum ueterum, & cum ſuorum ſententia conuenerit, præſertim cum & alia firma habeamus noſtræ ſententiæ fundamenta, quæ ſuprà ſunt recitata, & Martyr iterum exemplum ſui ingenii ædat, quo quæ in ſingulis autoribus ſibi conuenientia uidentur excerpere, & ad ſuum phantaſma torquere ſolet. Dicamus etiam de corpore in pluribus locis ſimul. Chriſtus corpore ſuo commoratur in cœlo, eoq; iuxta Cinglianos, empyreo, quod collocant ſupra firmamentum ſtellis inſignitum, & uocant Regionem fœlicisſimam, nec deſeret eum locum uſque ad nouiſsimum huius ſeculi diem. In cuius rei teſtimonium ſolent illud Petri ex Actis Apoſtolicis adducere: Oportet Ieſum accipere cœlum, uſque in tempora reſtitutionis omnium. Eadem autem Apoſtolica Acta teſtificantur Chriſtum apparuiſſe Paulo in his terris, & dixiſſe: Ego ſum IESVS ille Nazarenus, quem tu perſequeris. Et iterum aſsiſtit Paulo nocte Hieroſolymis, Bono

Fol. 94.

In commentario ſuper Lucã cap. 2.

Act. 22.

Act. 23.

Bono(inquiens)animo eſto Paule, Vt enim teſtificatus es de me Hieroſolymis, ſic te oportet & Romæ teſtificari. Tãtum autem eſt locorum interuallum inter cœlum illud Empyreum & inter terram, quantum nulla humana geometria metiri poteſt. Neceſſe igitur habent Cingliani ipſi fateri (ſi modo in ſua ſententia conſtiterint) quòd corpus Chriſti fuerit uno eodemq; tempore in diuerſis locis. Ac dici quidem poteſt, quòd quæ Paulus uidit ac audiuit, facta ſint per uiſionem, aut per Angelum nomine Chriſti, non poteſt autem uerè dici, quòd Chriſtus nõ fuerit tunc Paulo in terris præſens. Ex his enim uiſionibus probat Paulus ad Corinthios ſcribens, ueritatem (ſicut ſuprà oſtendimus) reſurrectionis Chriſti. Quod genus probationis nõ conſiſteret, ſi Paulus Chriſtum non corã uerè uiuum uidiſſet. Et quid? An non ea eſt Dei ſeu cõditio ſeu induſtria, ut ex mille annis faciat corã ſe, unum tãtum non dico, annũ, ſed diem, imò nec diẽ, ſed horæ minutũ, aut ſi quid eo eſt minutius. In conſpectu em̃ Dei omnia tẽpora ſunt unum præſentiſsimũ momẽtum. Quomodo igitur non poſſet ex mille locis unum coram ſe locum facere, ut etiamſi humanum corpus dicatur eſſe in mille locis, coram Deo tamen ſit tantum in uno loco, aut potius in nullo, ut Bullingerus iterum habeat, quod calumnietur? Ac profectò mirandũ eſſet, ſi Deus, qui non ſolũ eſt ſimpliciſsimus, & ubicunq; eſt, ibi totus eſt, uerumetiam potentiſsimus, non eſſet tantæ potentiæ & induſtriæ, ut non inueniret rationem, qua poſſet corporalem creaturam, ſalua ſubſtantia eius tam arcto uinculo ſibi colligare, ut eam ſecum, ubicunque eſſet, coniunctam haberet. Sed hæc res optimè ſe habet. Inuenit enim rationem, qua adiungeret ſibi hominem tanta unione, ut efferret eum ſecum in ſummã

ſublimitatem,

ſublimitatem, & collocaret eum ſuper omnem principatum tam terreſtrem, quàm cœleſtem, & ſuper omne nomen, quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, uerum etiam in futuro. Hîc iterum uociferabuntur Cingliani, coccyſmum. Sed his moribus produnt amarulentiam animi ſui erga prædicationem maieſtatis Chriſti, qua uident, (ſi modo uident) phantaſmata ſua ita explodi; ut etiamſi aliquandiu poteſtate tenebrarum apud imperitos homines obtinere uideantur, tamen neceſſe habeant, uel tandem euaneſcere. Quicquid enim concionētur de natura corporis, in multis aut omnibus locis, certè cùm filius hominis efferī ſuper omnes creaturas, & coniungitur multò propinquius filio Dei, quàm omnes cœleſtes & Angelici principatus, nō poteſt aliud reliquum eſſe, quàm quòd ubicunq; fuerit filius Dei, ibi ſecum habeat filium hominis, ſemel in unitatem perſonę aſſumptum, & nunq̃ abijciēdum. Reclamet ſanè humani corporis natura, reclamet uniuerſa ſchola philoſophica, Spiritus ſanctus tamen extollit filium hominis eò, ubicunq; eſt filius Dei. At enim (inquiūt iterum) ueteres probauerūt ſpiritum ſanctum eſſe uerum Deum, illo argumento, quòd ſit ubiq;. Quare, ſi dixeris hominē Chriſtum eſſe ubiq;, facies ex creatura Deum. Quid? An homo Chriſtus nō eſt uerus Deus? Ego uero dixero hominem Chriſtum eſſe ubiq;, non quòd ſit uerus homo, ſed quòd iſte homo ſit uerus Deus, quemadmodum hæc loquendi forma ſuprà eſt expoſita. Veteres probauerunt etiam diuinitatem ſpiritus ſancti, ex eo quòd ſit uiuificator. An propterea negādum eſt, quòd & caro Chriſti ſit uiuificatrix? Spiritus ſanctus igiī idcirco eſt uiuificator, quòd ſit Spiritus ſanctus, & uerus ab æterno Deus. Caro autem Chriſti non eſt idcirco uiuificatrix, quòd ſit ca

R ro,

ro,ſed quòd ſit caro à filio Dei omnia uiuificante aſſumpta: ſic & ſpiritus ſanctus, idcirco omnia implet, quòd ſit ſpiritus ſanctus, & uerus ab æterno Deus, Corpus autem Chriſti non idcirco omnia implet, quòd ſit corpus, ſed quòd ſit corpus à filio Dei omnia implente aſſumptum. Atq; de his hactenus. Expoſui enim quãta potui perſpicuitate, & Apoſtolicis teſtimonijs, in quãtam maieſtatem filius hominis à filio Dei in unitatem perſonæ aſſumptus conſcenderit, & quàm latè pateat ſeſsio eius ad dextram Dei Patris omnipotentis, nec dubito, quin hac expoſitione, ueræ Eccleſiæ ita ſatisfactum ſit, ut cognoſcat, non tãtum Chriſtum uerum Deum & uerum hominem omnia cœleſti modo implere, ideoque uerè quoq; in cœna ſua præſentem eſſe, ſed etiam inſignem temeritatem Cinglianorum, qua clamoribus ſuis orbẽ implent, & iactant, nec diuinas literas usq̃, nec Eccleſiaſticos nec Scholaſticos ſcriptores docere, quòd Chriſtus ſua humanitate omnia impleat. Idem enim accidit Cinglianis, quod ijs, qui propter uiſus debilitatem ſibi conſpicilia imponunt. His enim omnia, quæ uidẽt, eum colorem oculis offerũt, quem cõſpicilium, quo utuntur, habet. Si fuerit conſpicilium rubeum, omnia apparent rubea, ſi uiride, omnia apparent uiridia. Ita Cingliani, poſtq̃ impoſuerunt ſibi conſpicilium ab Ariſtotele mutuatum: ἅπαν σῶμα ἐν τόπῳ, omne corpus eſt in loco. Et iterum. ἀνάγκη δὲ ἀεὶ κίνησιν ἔχειν πᾶν σῶμα φυσικόν. Omne naturale corpus motionem habeat, neceſſe eſt: quicquid per illud intuentur, & ubicunq; uel in ſacris literis, uel in Patribus audierint aut legerint nomen corporis aut cœli, ibi ſomniant locum, eumque circumſcriptum, in quo eatur, ſtetur, & phyſica motione deambuletur. Ac intantum non poſſunt oculos mentis ſuæ à phan-

ā phantaſmatis Geometricorum ſpaciorum auertere, ut etiamſi habeamus clariſsima Spiritus ſancti teſtimonia, quòd quæ ſunt ſpiritualis & futuri ſeculi, non queant humana ratione comprehendi, tamen odioſe exprobrare nobis ſolent, quòd dicamus ea geri ineffabili, & incomprehenſibili modo. Quare ſinamus eos ſua(ſiquidem ita omnino ipſis libet)inſania frui. Nos autem, diuina clementia adiuti, pergamus in propoſito, & dicamus etiam de cœlo, in quo Chriſtus ſedet ad dexteram Dei Patris ſui, & ad quod omnes uerè pij, toto mentis deſiderio cogitant. Etſi enim ea ſufficerent, quę antea in expoſitione ſeſsionis Chriſti ad dextram Dei Patris cōmemorauimus, tamen quia Cingliani ſomniant de cœlo mirifica, imò non mirifica, ſed potius puerilia, ac planè humana, ne dicam Thalmudica ac Mahumetica, & malunt nouum & ficticium cœlum, in quo Chriſtum cum corpore ſuo collocent, architectari, quàm uerā pręſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in cœna agnoſcere, & admoniti, tantum abeſt ut à phantaſmate ſuo reſipiſcant, ut non ſine ſumma Dei & hominum contumelia defendere conentur, idcirco operę precium uidetur, rationem cœli, quod habitaculum Dei dicitur, paulò copioſius, quātum quidem ad præſens inſtitutum ſufficit, iuxta Prophetica & Apoſtolica ſcripta explicare. Vt autem pius lector cognoſcat, quid hac in re probandum, quid refutandū ſuſcipiamus, recitabimus primum oīm quale cœlū Cingliani nobis obtrudāt. Cœlum(inquiunt) eſt LOCVS certus, nō in hiſce terris, ſed diſtinctus à terris, ac longiſsimè ab eis remotus, diſtinctus etiā ab ipſis cœlis aſpectabilib. & inferiorib. nō ubicꝫ, ſed cōſtitutus ſupra nubes, & ſupra mundum hunc corruptibilē, imò ſupra oēs cœlos, in excelſis, domus patris, habitatio ſe-

Martyr, fol. 56 59. 73. 74. 80. 83. desq; Chriſti ac electorum eius beata, diuina, ęterna, immenſa, ſplēdida, ſpiritualis, corporea, habens ſpacia eaq; latiſsima, in quibus localiter itur, ſedetur, ſtat, & ambulatur, atq; haud ſcio, num etiam ibi iaceatur. Hoc enim non inuenio additum. Habes Cingliani cœli definitionem aut ſi mauis, architectationem. Nihil finxi. Verba ipſa hæc è ſcriptis eorum collegi, ut haberemus integrā Cingliani cœli ſtructuram. Belligerādum igitur erit nobis, non cum uero cœlo, in quo Chriſtus ſedet ad dexterā Dei Patris ſui, & ad quod omnes pij aſpirāt, ſed cum cœlo Cingliano, in quo certis ſpacijs & locis ſedetur, ſtatur, & deambulatur. Quas igitur machinas admouebimus, ut id demoliamur? Non certè opus eſt, ut oculos diu circūferamus, & eas ſollicitè inquiramus. Aedificatū enim eſt, non ſuper petram cœleſtis ueritatis, ſed ſuper arenā terrenæ imaginationis. Ac initio nō erimus nos, qui dimicabimus, ſed tantummodo confidenter ſtabimus, & uidebimus auxilium DOMINI ſuper nos, ac erimus ocioſi ſpectatores. Omne regnū (inquit Chriſtus) in ſe diuiſum, deſolabitur. Sicut ergo quondam cum Ioſaphat rex Iudæ egrederetur contra exercitum Moabitarum, & Ammonitarum, DOMINVS ipſe tam mirabiliter adiuuit Regem Ioſaphatū, ut ocioſo ipſo Rege ſpectatore, hoſtes eius, in ſemetipſos uerſi, mutuis conciderent uulneribus: ita & ſtructura Cingliani cœli, ſi eam ſecum ipſa cōmittamus, ſua mole ruet. Dicunt enim, hoc ſuum cœlum eſſe certum locum, in quo ſtetur, ſedeatur & ambuletur. Interim autem affirmāt, eum locum eſſe domum Dei Patris, ſpiritualem. Nūquid ergo Deus Pater ſtat, ſedet, & ambulat in ea domo, localiter, quemadmodum homines & iumenta in terra, piſces in mari, & uolucres in aëre ambulare ſolent? Et cum ſit domus ſpiritualis,

Bullingerus fo. 8. 10. 15. 22. 25. 29. 37 Et in libello de manſionibus fol. 40. pa. 2.

ritualis,nūquid eſt ſtationibus,ſeſsionibus, & deambu-
lationibus corporalibus apta & idonea? Et quia ibi co-
habitare dicuntur homines & angeli, nūquid homines
incedunt in ea pedibus, Angeli autem uolant alis? Dein
de,hoc cœlum non tantum dicitur eſſe ſedes ſpiritualis,
ſed etiam corporalis. Quomodo igitur conuenit,quod
ſimul ſit & corporalis & ſpiritualis? niſi fortè, quia cor-
pus noſtrum in reſurrectiõe erit corpus ſpirituale, idcir-
co etiam cœlum illud Cinglianũ erit & ſpirituale & cor
porale. Sed Paulus cum dicit, Seminatur corpus anima
le,reſurget corpus ſpirituale,loquitur tantum de huma-
no corpore,non item de corporeo aliquo cœlo. Et prius
firmis rationibus probandum eſſet,num exiſteret in re-
rum natura tale cœleſte corpus,quod conſtitutum eſſet
ſupra mũdum hunc corruptibilem, & ſupra omnes cœ-
los in excelſis, & quod in ſua ſpacia & loca diſtinctum,
eſſet ſpirituale. Quod cum nondum ſit probatum, imò
potius cum ſcriptura ſacra pugnet, quēadmodum aliâs
demonſtratum eſt,& mox apertius demonſtrabitur,in
gens eſt Cinglianorũ confidentia, quòd audeãt figmen-
tum tam malè conſutum in Eccleſiam inuehere, aut ab
alijs excogitatum approbare & propugnare. Accedit&
illud,quòd affirmēt hoc ſuum cœlum eſſe corporeũ,& *Martyr fol.*
tamen immenſum. Quid? Eſt ne aliquod corpus immē *83. Bullinge-*
ſum? An non ſentiunt,quod corpora exuant proprieta *rus fol. 15.*
tem corporum,ſi reddantur immēſa? Quòd ſi autem ul
li corpori tribuunt immenſitatem,cur non potius eam
tribuunt corpori Chriſti, quod eſt ab immēſo filio Dei
in inſeparabilem perſonę unitatem aſſumptum? Vides
igitur,optime mi Lector,Cinglianos in extructione cœ
li ſui uertiginem pati,& hincinde fluctuare,ut non uide
ant, qua conſiſtãt. Nec mirum. Omnia enim ſunt dubia

& incerta,cũ à uerbo Dei diſceſſum eſt. Valeat ergo Cinglianũ cœlũ,quod eſt ex Ariſtotele,apud quẽ omne corpus eſt in loco,extructũ. Nos aũt petamus ex uerbo Dei, qđ ſit de cœlo ſentiendũ. Nõ.n.dubiũ eſt,qn Moſes Spiritu ſancto illuſtratus,deſcribat in primo cap. Gene.creationẽ & conditionẽ huius externi & corporalis mũdi. In principio(inquiens) creauit Deus cœlũ & terram. Et cũ Deus cœlũ digereret, Fiat(dixit) firmamentũ in medio aquarum,& diuidat aquas ab aquis.Itaque fecit Deus firmamentum,diuiſitq; aquas,.quæ erant ſub firmamento, ab his,quæ erant ſupra firmamentum . Ex his manifeſtum eſt, quòd hic externus & corporalis mundus conſtet duabus præcipuè partibus, cœlo uidelicet & terra.Cœlum autem conſtet tribus partibus, Firmamento uidelicet,quod eſt ſtellis illuſtre, & aquis inferioribus,ac ſuperioribus. Et quia ſuperiores aquæ, ſunt & ipſæ,ſubſtantia corporea, non ſunt infinitum ſpacium, ſed finitum,quo hic corporalis mundus clauditur, & ut ita dicam,circumſcribitur. Ac ne quis cogitet in deſcriptione corporalis mundi aliquid omiſſum, addit Moſes,Perfecti ſunt cœli & terra, & omnis ornatus ſeu exercitus eorum.Compleuitq; Deus die ſeptimo opus ſuum,quod fecerat,& requieuit die ſeptimo,&c.Nihil hìc agitur de ſpirituali mundo,quem futurum ſeculum uocamus,& de quo alia ſcripturæ teſtimonia extãt.In præſentia aũt tractatur tantũ de corporali mũdo, quem unà cum omni ſuo exercitu Deus ſex dieb. ita perfecit,ut ſeptimo die requieſceret.Hic corporalis mundus abſoluitur,ut diximus,cœlo & terra. Cœlum autem abſoluitur firmamento,aquis inferioribus, & aquis ſuperioribus. Vbi ergo inueniemus cœlũ illud Cinglianũ? Omnino enim reponũt ipſum inter genera corporũ, & definiunt

eſſe

eſſe corporeã ſedem ſeu regionẽ. Nõ inuenimus ipſum in aquis, firmamẽto inferioribus. Dicunt.n.locum eius eſſe ultra hunc corruptibilẽ mundum. Nec inuenimus ipſum in firmamẽto, quippe ꝙ negent, cõtra alioꝝ ſententiam, corpus Chriſti ſideribus eſſe illatũ, & illic cõmorari. Nec inuenimus in aquis ſuperioribus. Dicunt em̃, ꝙ conſtitutũ ſit non tantũ ſupra corruptibilẽ hunc mundum, cuius pars ſunt ſuperiores aquæ, ſed etiã ſupra oẽs cœlos in excelſis. Et tamẽ ſentiunt eſſe corporale & ſuis ſpacijs ac locis diſtinctũ. Reliquũ igitur eſt, quòd aut habeant aliũ Deum, qui hoc ipſoꝝ cœlũ ſit architectatus; aut habeant alium corporalẽ mundum, in quo illud cœlum ſit collocatum. Manifeſtum.n. eſt, ꝙ nec ſit in hoc corporali mundo conſtitutum, nec ſit à Domino Deo noſtro in cõditione huius corporalis mundi creatũ. Hęc uertigo dignũ eſt ſuppliciũ, ꝗ affici merenẽ hi, ꝗ malunt ex Ariſtot. corpori Chriſti in altero ſeculo certũ & corporalẽ locũ aſsignare, ꝗ̃ ex uerbo Chriſti uerã corporis & ſanguinis eius prẹſentiã in cœna, & in hoc ſeculo credere. Quid ergo dicẽdum? aut quid de cœlo ſentiendũ? Certum em̃ eſt, ꝙ ſit Deus, ꝙ ſint angeli, ꝙ Abrahã, Iſaac, & Iacob, & oẽs pij ex hac uita excedẽtes, corã Deo uiuant, ꝙ Elias raptus ſit ex hoc ſeculo, ꝙ Chriſtus reſurrexerit à mortuis, quòd aſcẽderit uerſus hoc externum & uiſibile cœlũ, quòd multi cũ ipſo reſurrexerint. Vbi ergo ſunt? ubi commorant? Nũ cõcludes eos intra firmamentũ aut intra hoc ſpaciũ, quod eſt à ſuperiorib. aquis, uſq; ad aquas inferiores? Hic iã de habitaculo Dei, angeloꝝ, & beatoꝝ hoĩm nõ eſt cogitandũ, iuxta Ariſtotelis axiomata, ſed iuxta Spiritus ſancti oracula. Dicamus igitur primum de habitaculo Dei. Nihil aũt in præſentia dicam de eo habitaculo, in quo Deus fuerit ante mũdum

Martyr fol. 47.

conditum,de quo ſuprà nonnihil dictum eſt. Ante mũ- dum enim cõditum non habuit Deus aliud habitaculũ quàm ſeipſum. Quod nec hactenus deſeruit, ſed dicam de habitaculo eius in hoc mundo. Dubium autem non eſt, quin ſcriptura tribuat Deo, pro ſuo throno & habitaculo cœlum illud externũ & corporale, quod nobis eſt ob oculos poſitum. Qui habitat, inquit Pſalmus, in cœlis, irridebit eos. Et iterum: Deus in cœlo ſedes eius. Ac rurſus: DOMINVS in cœlo parauit ſedem ſuam. Et aliâs: Quicũq; orauerit in loco iſto, exaudi de habitaculo tuo, de cœlis, & propiciare. Et apud Eſaiam: Cœlum mihi ſedes eſt, & terra ſcabellũ pedum meorum. Ac aliâs: Nõ iuretis per cœlum, quia thronus Dei eſt. Quid multis opus? Omnia ſcripta tam Prophetica, quàm Apoſtolica collocant Deum in eo cœlo, tãquam in ſuo proprio habitaculo, quod paulo antè ex Moſe deſcriptum eſt. Sed quid? Num Deus in huius cœli habitaculo ita includitur, ut nõ etiam alibi uel habitet, uel commoretur? Nihil minus. Ne enim tam carnales de habitatione Dei cõgitationes ſuſcipiamus, prohibent alia ſacræ ſcripturæ loca, quæ maieſtatem throni eius exponunt. Excelſior (inquit Sophar apud Iobẽ) cœlo eſt, & quid facies? profundior inferno, & unde cognoſces? Longior terra mẽſura eius, & latior mari. Si autem tanta eſt maieſtas Dei, quomodo contineretᷣ cœlo tanquam habitaculo, latiſſimo quidem illo, ſi ad humanam Geometriam cõferas, anguſtiori uerò, quàm ut illam Dei immenſitatem circumſcriberet? Et Salomõ: Si cœlum, inquit, & cœli cœlorum non te capiunt, quanto minus domus iſta, quam ædificaui? Et in Pſalmo: Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi deſcendero ad infernum, ades, &c. Ac rurſus in Eſaia: Deus ponderat cœlos palmo.

In Hieremia; Implet cœlum & terram. Quomodo igitur cœlum, talis eſſet ſedes Dei, ut qui eſt ſimplicisſimus, & ubicunque eſt, ibi totus eſt, non minus tam ſupra cœlum, quàm in terra, & infra terram eſſet, & omnia coràm ſimplicisſima ſua eſſentia, ac ſumma ſua maieſtate cōſeruaret & gubernaret? Habes expoſitionem eorum locorum ſcripturæ, quæ affirmant Deum habitare in cœlo. Si ergo Deus eſſentia, & Maieſtate ſua non minus ubique eſt, quàm in externo illo & corporeo cœlo, quid eſt, quòd peculiariter dicitur in eo cœlo habitare, & ſi quid in terris agendum, de cœlo deſcendere? Deſcendit (inquit Moſes) DOMINVS, ut uideret ciuitatem & turrim, quam ædificabant filij Adam. Et quid eſt, quòd homines inuocaturi Deum uertunt oculos ſuos in cœlum potius quàm in terram, cum Deus non minus impleat terram, quàm cœlum? De hac re etiam in prioribus ſcriptis à me nonihil dictum eſt. Nec ignoro, quo contemptu & quibus ſannis Cingliani hoc excipiunt, ſed ſicut hactenus nō ſuſcepimus profeſsionem ueritatis propter Cinglianorum applauſum, ita nō abijciemus eam propter ipſorum rhonchos. Dominus igitur Deus noſter dicitur in cœlo magis, quàm in terra habitare, non quòd in rerum natura uerè exiſtat tale cœlū, quale Cingliani ſomniant, quod ſit corporeum ſupra omnes cœlos conſtitutum, & ſuis locis, ac locorum interuallis diſtinctum, in quo Chriſtus localiter eat, ſedeat, & deambulet, prout ipſi uiſum fuerit. Nec idcirco uertunt homines oculos ſuos in inuocatione nominis Dei ad cœlum, quòd Deus magis ibi habitet, quàm in his terris. Nec etiam ob illam cauſam, quòd cœlum ſit maioribus miraculis, quàm ullum aliud corpus à Deo illuſtratum. Nam ſi principaliter propter hanc cauſam uerten-

di eſſent oculi in inuocatione ad cœlum, multo magis uertendi eſſent ad hominem quemuis obuium, quippe quòd homo conditus ſit ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ideoq; multo ſit illuſtrius habitaculum Dei, quàm cœlum. Sed hoc fit humano quodam & pædagogico more, & ad deſignandum diſcrimen inter thronos regum & Monarcharum huius terræ, & inter thronum DOMINI Dei noſtri. Sicut enim illis tribuitur inter ſuos ſubditos altior ſedes, ut omnibus ſuis ſint conſpicui & uenerabiles, ita cum inter corporea loca, non ſit in humanis oculis altior cœlo, collocamus eò Deum, & uertimus eò oculos, ut ſignificemus nos non regem quẽdam terrenum, ſed regem cœleſtem, regem regum, Dominum dominantium, colere atq; inuocare. Extant & alia, ſi oculos rectè circumtulerimus, habitacula Dei. Ecce enim tibi Patriarcham Iacobum. Hic, cùm uideret ſcalam ſtãtem ſuper terram, & cacumen eius tangens cœlum, ac audiret Dominum promittentẽ ſibi, q; in ſemine ſuo (qui eſt Chriſtus) benedicendę eſſent omnes gentes, exclamat, Verè Dominus eſt in loco iſto. Et, Nõ eſt hîc aliud, niſi domus Dei, & porta cœli. Habitaculũ igitur Dei eſt, ubi Deus patefacit uerbum ſuum. De Zione quoq; dicitur: Elegit Dominus Zion, elegit eam in habitationem ſibi. Erat autem in Zione templum diuino mandato excitatum, & erat ibi arca propiciatorij, erant etiam ibi ſacra diuinitus inſtituta, adeoq; prædicabatur ibi non decalogus tantum, uerum etiam promiſsio de uenturo Meſsia, Chriſto Domino noſtro. Rectè igitur dicitur habitaculum Dei. Sed nondum eſt horum habitaculorum finis. De omnibus enim pijs dicit DOMINVS, Inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero Deus illorum. Et Chriſtus ipſe, (2.Cor:6.)
Si

Si quis(ait)diligit me,ſermonem meum ſeruabit,& Pater meus diliget eum,& ad eum ueniemus,& MANSIONEM apud eum faciemus.Quare,ſi eſſentiam & omnipotentem maieſtatem Dei conſideraueris,habitaculum eius eſt excelſius cœlo,profundius inferno, longius terra,& latius mari. Eatenus enim patet, quatenus ipſe ſua eſſentia & maieſtate.Si autem conferas thronos regum terrenorum,cum throno Dei,rectè dixeris:Cœlum cœli DOMINO, terram autem dedit filijs hominum.Si rurſum intuearis patefactionem uerbi Dei, rectè dicitur Deus ibi habitare, ubi uerbum eius prædicatur.Si autem clemētiam & gratiam cœleſtium bonorum ac æternæ fœlicitatis reſpexeris, ſinguli homines pij,ſunt ſingula habitacula, & ſingulæ manſiones Dei. Ex quibus ſequitur,quòd cum Deus dicitur in cœlo habitare, & uocabulum cœli generatim ſumitur, unumquodq; eorum habitaculorum Dei,quę recitauimus,& inter quæ non inuenimus habitaculū à Cinglianis confictum,cœlum dici queat.

Quid ergo eſt,quod Paulus ad Timot.ſcribat,Deum habitare lucē inacceſſam? An non hæc lux inacceſſa eſt cœlū illud corporeum,in quo Chriſtus ſedet,aut ambulat? Oſtendimus ſuprà,ꝙ cœlum illud Cinglianum nullū habeat ſpiritus ſancti teſtimoniū,ſed ſit ex Ariſtotelis axiomatis extructū,aut potius cōfictū. Quomodo ergo poſſet eſſe lux illa inacceſſa? niſi fortè ſentiamus idcirco dici lucē inacceſſam, ꝙ nec Deus nec homines eò unq; acceſſerint,aut uiderint, quippe ꝙ in rerū natura nō exiſtat,nec unq̄ extiterit.Sed Paulus per lucē inacceſſam lōgè aliud intelligit. Quod.n.ad Timotheū uocat lucem inacceſſam, hoc ad Romanos uocat profunditatē iudiciorū,& uiarū Dei, exclamās, O profunditatē diuitiarū,

& ſapientię & cognitionis Dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & imperueſtigabiles uiæ eius. Quis cognouit mentem Domini? aut quis illi fuit à conſilijs? aut quis prior dedit illi, & reddetur ei? Quoniam ex illo & per illum, & in illum omnia. Ipſi gloria in ſecula Amen. Habes quæ ſit lux illa inacceſſa, quæ certè ibi eſt, ubicunque Deus eſt, ſiue in cœlo, ſiue in terra. Non potes enim ubicunque fueris, Deum nec uidere nec accedere, nec cōprehendere, niſi quatenus ſe ipſe patefecit, in hoc quidē ſeculo per conſpicilium in ænigmate, in futuro autem facie ad faciem, ut nunc quidem cognoſcamus eum ex parte, tunc uerò cognoſcemus, ſicuti & cogniti ſumus. Hactenus de habitaculo Dei, quod & cœli nomine continetur. Et ex his manifeſtum eſt, quale ſit ſcomma illud, quo Bullingerus, homo ſcilicet lepidus, uocet cœlum ubiquarium. Certè enim aut idem ſcomma in Deum ipſum redundat, ut uocetur Deus ubiquarius, aut Cingliani eò inſcitiæ deuenerunt, ut non ſentiant, Deum eſſe ubique in regno ſuo cœleſti. Sed de hac re poſtea. Nunc pergemus in propoſito. Poſtquam enim diximus de habitaculo Dei, nunc etiam de habitaculo Angelorum dicendū erit. Deus, ſpiritus eſt increatus; Sunt & angeli ſpiritus, ſed creati. Nec indigēt locis corporalibus, in quibus commorentur. Etſi enim & Deus & Angeli, cum ſe in hoc mundo, ſiue in cœlo ſiue in terra patefaciunt, in locis apparent, ipſi tamē ſua eſſentia corporalibus locis non circumſcribūtur. Vbi ergo ſunt angeli? Et q̊d eſt angelorum habitaculum? Cùm enim non ſint nihil, alicubi ſint neceſſe eſt. Nō poſſumus autem eos in alio habitaculo inuenire, pręterquam apud Dominum Deum noſtrum, qui cùm, ubicunque eſt, in regno ſit cœleſti, neceſſariò & ipſi ſunt in regno cœleſti. Etſi enim

aliquoties

aliquoties apparent externis formis in hac terra, tamen ut non deſerunt Deum, ita nec deſerunt regnum cœleſte. Apud Danielem: Millia millium miniſtrant Deo, & decies millies centena millia aſsiſtunt ei. In Epiſtola ad Hebræos: Omnes Angeli ſunt adminiſtratorij Spiritus, qui in miniſterium emittuntur propter eos, qui hæredes erunt ſalutis. Nunquid ergo deſerunt interea, dum ſeruiunt hominibus in terra, cœlum aut Deum? Nihil minus, Angelus enim, qui aſtabat Cornelio, etiamſi non apparebat eodem tempore, & in eadem forma Philippo, tamen non deſeruerat interea ſuam apud Deum in cœlo ſtationem. Et qui ab altari Zachariam alloquebatur, non aberat à ſua ſede, quam apud Deum habebat. Dicit enim Chriſtus de paruulis. Angeli eorum in cœlis ſemper uident faciem Patris mei, qui eſt in cœlis. In Geneſi fiunt Angeli Dei obuiam Iacobo. Et dixit Iacob. Hæc ſunt caſtra Dei. Num ergo hi Angeli iam primum de cœlo uenerant, & habitaculum ſuum deſeruerant? Nihil minus. Manebant enim in cœlo, & iam antè aderant apud Iacobum, ſed tum primum externa forma apparebant. Caſtrametatur, (inquit Pſalmus) Angelus DOMINI circum timentes ipſum, & eripit eos. Et Chriſtus, Angeli eorum (inquit) in cœlis ſemper uident faciem Patris mei, qui eſt in cœlis. In Hiſtoria Regum Iſraeliticorum, uidit ſeruus Elizæi montem plenum equorum, & curruum igneorum in circuitu Elizæi. Hic erat exercitus Angelorum. Nunquid iam primum de cœlo deſcenderant? Potuit quidem humano more dici, quòd deſcendiſſent de cœlo, quia ante inuiſibiles, nunc fiebant uiſibiles, non autem deſeruerant cœlum, nec antea aberant ab Elizæo, Sed & ſimul erant in cœlo, & tuebantur

Martyr fol. 6.

tur Elizęum in terris, & manifeſtabant ſe in monte. Angeli enim eorum (inquit) in cœlis, ſemper uidēt faciem Patris mei, qui eſt in cœlis. Quare, etſi Angeli apparent aliquoties in hac terra uiſibili forma, tamen inuiſibili ſua ſubſtantia ſemper ſunt in regno cœleſti, apud DOMINVM Deum noſtrum, qui cum cœlum & terram impleat, ſemper ſuas ſecum habet angelorũ tam in cœlo, quàm in terra legiones. Sed ueniamus nunc ad Chriſtum Dominum noſtrum, & ad eos, qui ex hac uita in Chriſto excedunt. Quod ergo eſt habitaculum ad quod Chriſtus ſe recepit? In cruce audimus ipſum clamãtem, Pater, in manus tuas commendo Spiritum meum. Moriens igitur depoſuit Spiritum ſuum apud Patrem ſuum. Nunquid ergo Pater longius aberat in cœlo illo Cingliano? Nihil minus. Nullum enim eſt tale cœlum. Et Pater etſi habitare dicitur in cœlo, tamen in propinquo erat, & excipiebat etiam Spiritum Chriſti in propinquo. Et paulo ante mortem ſuam dixit ad diſcipulos, Nunc uado ad eum qui miſit me. Et mox: Vado ad Patrem, & poſthac non uidetis me. Ac rurſus: Puſillum & non uidetis me, & iterum puſillum, & uidebitis me, quia VADO AD PATREM. Et iterum: Exiui à Patre, & ueni in mundum, Iterum relinquo mundum, & uado ad Patrem. Et poſt reſurrectionem: Aſcēdo, inquit, ad Patrem meum, & Patrem ueſtrum, & Deum meum, & Deum ueſtrum. Nunquid ergo cùm uenit in hunc mundum, & factus eſt homo, deſeruit Patrem, & non fuit apud Patrem, Dicit enim: Exiui à Patre, & ueni in mundum? Et nunquid, poſtquam reſurrexit à mortuis, & uadit ad Patrem, nõ eſt amplius in hoc mundo: quia dicit, Relinquo mundum, & uado ad Patrem? Certè, ſicut Patrem nunquàm deſeruit, Dicit enim, Non cre

ditis,

ditis, quia ego in Patre & Pater in me eſt? Et iterũ: Non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt, Ita nunquam deſeruit mundum. Ego enim, inquit, uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi. Quid ergo eſt, Relinquo mundum, & uado ad Patrem? Nihil certè aliud eſt, quàm quòd cum in diebus carnis ſuæ exinaniuiſſet ſe forma Dei, & aſſumpſiſſet formam ſerui, nunc à reſurrectione recepit formã Dei, & ingreſſus eſt in maieſtatem Patris. Hoc enim eſt uadere ad Patrem, in paternum uidelicet thronum conſcendere, & ſuam maieſtatem patefacere. Quod adhuc apertius exponitur per eum Religionis noſtræ articulum, quo dicitur Chriſtus conſediſſe ad dextram Dei Patris ſui omnipotentis. Cũ ergo quæritur, quo poſt mortem & reſurrectionem, & aſcenſum ſuum in cœlum peruenerit Chriſtus, hîc reſpondet Cinglianus, aſcendit ſuper hunc mundum corruptibilem in certum locum, & ſuper omnes cœlos, in corpoream quidẽ ſed latiſsimam regionem, in qua pro ſua libertate interdum ſtet, interdum ſedeat, interdum ambulet. Quòd ſi non etiam ueſtatur, certè Mahumetes Deum ſuum maiori afficit honore, q̃ Cingliani Chriſtum. Ille enim ait Deum uectari ab octo Angelis, in ſella geſtataria. His autem Chriſtus in cœlo ſuo, non uectatur, ſed neceſſe habet tantum ſtare, aut ſedere, aut ambulare. Niſi enim fuerit iuxta ipſorum ſententiam, in certo loco circumſcriptus, non poteſt retinere proprietatem corporis ſui. Et quia non dicitur eſſe in loco localiter, mirantur ubi nam ſit uerum corpus DOMINI, quod ita nullum uſpiam locum habeat. An aſcendendo (inquit Bullingerus) in cœlum ita diſparuerit, ut iam nullibi ſit, commonſtrariue poſsit? Fol. 9.
Et hîc putat me in ea præcipitia delatũ, ut neceſſe habeã,
corpus

corpus Chriſti aut loco circumſcribere, aut fateri nuſ-quàm, ideoque non eſſe, mauultque lepidus uir in hac cauſa cum Auguſtino, quàm cum Brentio facere. Ac per me quidem licebit Bullingero facere, qui cum li-bet, & agnoſco ipſe Auguſtinum in Eccleſia filij Dei magnum uirum; Sed quatenus ſe ipſe uult agnoſci, & uſque ad aras, ut habet prouerbium.

Age igitur inſpiciamus hoc dictum Auguſtini: Tol-le corporibus ſpacia locorum, &c. quod toties à Cinglia nis iactatur, paulò accuratius. Etſi enim expendimus il-lud in priori ſcripto, tamen quia omnino iudicant eſſe ſacroſanctum, & præferunt dicto ipſi Chriſti in Cœna. Hoc eſt corpus meum, &c. non grauabimur iterum de eo, quæ ad rem uidebuntur, dicere. Primum enim, Au-guſtinus in ea Epiſtola, in qua hoc dictum extat, docet, aliter eſſe in hoc mundo Deum, aliter corpus. Ac illum quidem (quod ſit Spiritus) non comprehendi aut tene-ri locorum ſpacijs, hoc autem, niſi locorum ſpacijs con-tineatur, non eſſe. Loquitur autem de corpore, quam habeat naturam in hoc mundo, in hoc, inquam, corpo-rali, non quam habeat in ſpirituali & cœleſti mundo. Si enim conſideraueris corpus, iuxta rationem eius natu-ræ ſeu conditionis, quam habet in hoc externo mundo, manifeſtum eſt, quòd non ſit niſi in loco. Si autem con-ſideraueris, iuxta eam conditionem, quam habet in cœ leſti mundo, docet Paulus, quòd non ſit animale, ſed ſpi rituale & cœleſte, quod ut nec cibo, ita nec loco indiget. Quare ſi Auguſtinus mãſerit cum hoc ſuo dictò in ſcho la Philoſophica huius externi & corporalis mundi, ſu-um habet, eumque congruentem locum. Si autem Cin glianus quiſpiam tranſtulerit hoc dictum è Philoſophi ca in Theologicam ſcholam, & è conditione huius ſe-

culi,

culi, ad conditionem alterius ſeu futuri ſeculi, iam non eſt amplius Auguſtini, ſed Cingliani. Itaq; eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Deinde, etſi Cingliani negant Auguſtinum ſentire, quòd corpus & ſanguis Chriſti ſint uerè & ſubſtantialiter præſentia in cœna, tamen noſtri, è dictis ipſis Auguſtini, diuerſum rectè, meo quidem iudicio, probarunt. Hoc accipite, inquit Auguſtinus, in pane, quod pependit in cruce. Et hoc accipite, in calice, quod effuſum eſt de latere Chriſti. Eadem igitur ratione probarunt, quòd Auguſtinus ſentiat, corpus poſſe, ſalua ſua ſubſtantia, conſtare, etiamſi non fuerit localiter in loco. Poſtremo, obſeruatu dignum eſt, quod aliâs ſcribit, Miraculum (inquiens) eſt, quòd DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus, in carne uera intrauerit ad Apoſtolos per oſtia clauſa. Dicis mihi: Si per oſtia clauſa Chriſtus intrauit, ubi eſt corporis pondus? RECEDANT PAVLISPER PONDVS ET MOLES. Ille hæc facit, cui NIHIL eſt impoſsibile. Si rationem à me poſcis, non erit mirabile. Cum audis miraculum, ſerua fidem, non requirat animus rationem, &c. Recedãt, (inquit) pauliſper pondus & moles. Si Auguſtinus poteſt corpus abſoluere à pondere & mole, poteſt certe ipſum etiam à loco abſoluere, quippe quòd corpus non ſit, niſi propter ſuam quantitatem, in loco. Vides igitur manifeſtè, quòd ne ipſe quidem Auguſtinus ſuum illud dictum (Tolle corporibus ſpacia locorum, &c.) καθολικῶς, uerum, & ſacroſanctum iudicauerit, nec uelit, ut ad filium hominis, quem filius Dei in unitatem perſonæ aſſumpſit, in cœleſti ſuo regno transferatur. Et quia non deducit ex eo abſurda illa, quæ Cingliani, tolerandum uidetur. In Cinglianis autem intolerandũ eſt, quòd ex eo non ſolum proturbant, quod in ipſis eſt, ueram præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti è cœna, uerumetiam

tiam Chriſtum ipſum, è throno ſuæ maieſtatis, quemad modum ſuprà copioſè demonſtrauimus. Si uerò Cingliani omnino urſerint, Auguſtinum, dictum illud ſuum (Tolle corporibus ſpacia locorum, &c.) intelligere etiam de corpore Chriſti, iuxta illud: Quādiu Dominus ſurſum eſt, in uno loco eſt, nec pati, ut hoc exponat, non de maieſtate, ſed de apparitione Chriſti, quæ ſolet in uno loco fieri, certe ſecum ipſe pugnabit. Itaque nec nos nec Cinglianos iuuat, & neceſſe habebimus, ſola ſacræ ſcripturę autoritate contenti eſſe. Cum ergo quæritur, ubi nam Chriſtus nunc cum corpore ſuo commoretur, non eſt reſpondendum more Cinglianorum, quòd commoretur in certo loco, in regione ſupra omnes cœlos, circumſcriptus, ubi localiter aut ſtet aut ſedeat, aut hinc inde ad fallendum fortaſsis tempus deambulet.

Non ignoro ueteribus quibuſdam patrib. uiſum fuiſſe, corpus Chriſti in altero illo, & cœleſti ſeculo, ſuis terminis circumſcribere. Sed quæ eſſent in ſanctis illis, & obſeruatione in ſuo gradu dignisſimis patribus honeſtè tegenda, & diſsimulanda, aut ſaltem commodè, ſi fieri poteſt, interpretanda, ea Cingliani tanquam in ſummo pietatis faſtigio collocanda oſtentant, & obtrudunt. Et cùm aut paucis uerbis ad ea uenerabundi, abſque expreſſa nominum recitatione, & contumelia reſpondemus, aut ſilentio tāquam reſponſione indigna, præterimus, interpretātur modeſtiam & ſilentiū, cauſæ diffidentiam & haſtæ abiectionem. Agedum igitur, ſumamus unum aliquem eorum patrum, quorum autoritatem Cingliani iactant, in manus, & expendamus ea ſeueritate, quæ in iudicandis fidei dogmatis adhibenda eſt, ſcriptum aut dictum eius, quod ueritati ab aduerſarijs opponi ſolet, uiſuri, quos triumphos reportēt. Si quid paulo liberius, in eum dicitur, Cingliani non no

bis,

bis, ſed ſibi imputent, quòd inſultatione ſua ad hoc neceſsitatis nos adegerint. Ecce autem tibi Theodoretum, qui manifeſtè ſcribit, corpus Dominicum habere, quam prius habuit, circumſcriptionem. Et faciemus alterum σύγχρονον eius, cum ipſo hac de re colloquentem. Sit ſane hic Cyrillus, qui & aliâs non omnia Theodoreti, quemadmodum teſtantur Anathematiſmi eorum, probat. THEODORETVS. Corpus, inquit, Dominicum, ſurrexit quidem à corruptione, & interitu alienũ, & impatibile, & immortale, & diuina gloria glorificatum, & à cœleſtibus adoratum poteſtatibus. Corpus tamen eſt, & habet, quam prius habuit, circũſcriptionẽ.

CYRILLVS. Quæ quidem Theodorete commemoras de corpore Dominico, quòd reſurrexerit à corruptione & interitu alienum, & impatibile & immortale & diuina gloria glorificatum, & quòd à cœleſtibus poteſtatibus adoratur, agnoſco & laudo. Extant enim perſpicuè in ſacris literis, & habent manifeſta in ſcriptis propheticis & Apoſtolicis teſtimonia. Sed quòd addis, corpus tamẽ eſt, & habet, quã prius habuit, circumſcriptionem, partim ambiguè, partim, ut pace tua dixerim, falſo dicitur. Ambiguum eſt, quòd ais, corpus tamen eſt: falſum autem, quod ais, habet circumſcriptionẽ quam prius habuit. Fateor enim, quòd ſubſtantia quidem ſit corpus, non eſt autem amplius poſt reſurrectionem & glorificationem, corpus animale, quod indigeat cibo, potu, locis & temporibus, ſed eſt ſpirituale, ſicut Paulus dicit, ꝙ ſit translatũ in mundũ ſpiritualem, & habet conditiones ſpiritus. Vt .n. ſpiritualis ille & cœleſtis & æternus mũdus, nõ conſtat mundanis tẽporibus, præſertim præterito & futuro, ſed oĩa ſunt in eo unũ perpetuũ inſtans, aut ſi ꝗd aliud uocabulũ ex hoc mũdo ad ineffabilẽ illã exiſtentiã transferri põt, nec cõſtat mũdanis locis, uidelicet ſuperficiebus corporis continentis, ſed o-

mnia ſunt in Deo, & Deus eſt omnia in omnibus: ita corpus ſpirituale, quale eſt corpus Chriſti poſt reſurrectionem translatum in mundum ſpiritualem, & ornatū conditionibus ſpiritualibus, tranſcēdit omnia humana, inter quæ certè ſunt & tēpora & loca, ut nec præterito, nec futurò definiatur, nec alto nec profundo loco contineatur, ſed continetur in Deo, qui nullo loco circum ſcribitur, & eſt, ut paulo antè ex Paulo dixi, omnia in omnibus. Ac fieri quidem ſolet, ut Chriſtus è ſpirituali & cœleſti mundo ſeſe in hoc corporali mundo patefaciens, appareat in unò loco, & uideatur circumſcriptus. Si autem cœleſtem & diuinam maieſtatem eius conſidera ueris, ſedet ad dextram Dei patris ſui, & tantum abeſt, ut loco circumſcribatur, ut cœlum, & cœli cœlorum, iuxta Salomonem, capere eum non queant. Quare Theodorete, quòd dicis corpus Chriſti in cœleſti uita, & gloria habere circumſcriptionem, quam prius habuit, uideris mihi non diuinis, ſed humanis rationibus, ac præſertim illo Ariſtotelis axiomate, Omne corpus eſt in loco, perſuaſus hoc affirmare. THEOD. Non dixerim ego humanis perſuaſus rationibus (. Neq; enim adeo audax ſum ac temerarius) quod ſcriptura ſilentio præterijt, ſed audiui Paulū clamantem: Statuit Deus diem, in quo iudicaturus eſt terrarum orbem in iuſticia, per eum uirum, quem præfinijt, fidem præbens omnibus, ſuſcitans ipſum à mortuis. Didici etiā à ſanctis angelis, quòd ueniet eo modo, quo uiderunt ipſum Diſcipuli euntem in cœlum. Viderunt autem naturam circumſcriptam, non eam, quæ circumſcribi non poteſt. Audiui etiam ipſum DOMINVM dicentem, Videbitis filium hominis, uenientem in nubibus cœli. Scio uerò eſſe circumſcriptum, quod uidetr ab hominibus. Videri enim non poteſt natura, quæ circumſcribi non poteſt. Dominum

num quoq; iterum dicentem audiui: Cum uenerit filius hominis in gloria ſua, tunc ſedebit ſuper ſedem gloriæ ſuæ, &c. Porrò autem & ſedere in throno gloriæ, & ſtatuere quidem agnos à dextris, hœdos uero à ſiniſtris, id quod circumſcriptum eſt ſignificat. CYRILLVS. Hęccine, quæſo te, diuinæ ſunt rationes, quibus perſuaſus, ſeriò exiſtimas corpus Chriſti habere in cœleſti regno circumſcriptionem, quam prius habuit? Equidem magni ipſe facio, ut debeo, uerba ſacræ ſcripturæ, quæ recitaſti, ſed ex his haudquaqum conſequuntur, quæ inſtituiſti. Expendamus igitur ea. Primum de tuo addis, cum dicis, ſcio eſſe circumſcriptum, quod uidetur ab hominibus. Putas ne hoc generaliter citra ullam exceptionem eſſe uerum? Non negabis, crede, quin Deus Pater ſit natura ſua incircumſcriptus. Quomodo enim circumſcriberetur, qui eſt excelſior cœlo, profundior inferno, longior terra, & latior mari? Ioannes autem in Epiſtola ſua dicit: Videte, inquiens qualem charitatem dedit uobis PATER, ut filij Dei nominemur. Et mox: Chariſsimi, nunc filij Dei ſumus, & nondum patefactum eſt id quod futuri ſumus. Scimus autem, quòd ſi patefactum fuerit, ſimiles ei erimus. Quoniam VIDEBIMVS EVM (uidelicet Deum patrē) SICVT EST. Quare ſi, quod tu affirmas, circumſcriptum eſt, quod uidetur ab hominibus, aut nos cum uidebimus Deum patrem, ſicut eſt, non erimus homines, aut Deus pater erit circūſcriptus: utrumcunq; affirmaueris, intelliges te in horribiles abſurditates incurrere. Deinde expectaui, ut proferres dicta ſacræ ſcripturæ, quibus teſtificareris, corpus Chriſti in regno & maieſtate ſua cœleſti, eſſe circumſcriptum. Tu autem non protuliſti niſi ea, quæ teſtificantur, quale corpus Chriſti in hoc externo mundo apparere ſolet. Aliud eſt enim, Chriſtum corpore ſuo eſſe in cœleſti &

æterna maieſtate, à dextris Dei. Aliud eſt, eum pro hominum captu in hoc mundo apparere. Cũ enim in hoc mundo uiſibilis apparet, ibi ut apparet circumſcriptus, ita demittit ſeſe ad captũ eorum, qui ipſum uident. Sic aſcendit in monte Oliueti uiſibilis & circumſcriptus uſque ad nubes, ſic redibit uiſibilis & circumſcriptus in iudicium, ut uideat eum omnis caro. Etſi aũt uidebitur & tunc in aliqua maieſtate, ſicut & in Galilæa apparuit tribus diſcipulis transfiguratus, in monte unà cum Moſe & Elia, tamen ea maieſtas nihil penè ad illam, qua eſt ornatus in cœleſti regno, ad dexteram Dei patris ſui, & qua implet cœlum & terram, niſi forte pueriliter, imò Thalmudicè ſentias uniuerſam Dei maieſtatem apparuiſſe, & circumſcriptam fuiſſe, cum Eſaias uidit DOMINUM ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatũ, & audiuit Seraphim clamantes: ſanctus, ſanctus, ſanctus DOMINUS Deus Zebaoth, & cũ Ezechiel uidit apertos cœlos & gloriam Dei iuxta fluuium Chobar. Quare etſi, bone uir, recitaſti uerba ſacræ ſcripturæ, nondum tamen probaſti, corpus Chriſti in cœleſti ſua maieſtate, ad dextram Dei patris loco ita circumſcriptum eſſe, ut niſi eo contineatur, non ſit uerum corpus. Poſtremo, haud ſcio, num me rideas, aut de mea inſulſitate periculum facias, quod ad probãdam circumſcriptionem corporis Chriſti in cœleſti & æterna maieſtate, commemoraueris locũ ex Matthæo de Throno gloriæ, in q̃ ſeſſurus ſit Chriſtus, & iudicaturus orbem terræ, cum agni à dextris, hœdi uerò à ſiniſtris ſtatuentur. Quæſo te exiſtimas ne ſerio, ſpectaculum extremi iudicij tã craſſum fore, quã ſunt tribunalia & ſubſellia iudicũ huius terræ, ad quæ ex una parte ſtant accuſatores, ex altera rei? In qua, obſecro regione, in qua regionis parte collocabit hic thronus? Nũ in ualle Ioſaphat? Quid ni? Sic em̃ dicit

DOMI-

DOMINVS apud Prophetam. Congregabo omnes gentes, & deducam eas in uallē Ioſaphat, ac diſceptabo cum eis, &c. At enim metuendū eſt, ne ea uallis anguſtior ſit, quàm quæ poſsit oēs gentes, quæ unquā à cōdito mundo fuerunt, & adhuc, uſq; ad nouiſsimū diem ſunt futuræ, capere. Sed bene habet, niſi planè ab omni cœleſtium rerū ſenſu excideris, neceſſe habebis fateri, q̧ ſicut Chriſtus, cū ait ad Apoſtolos: Ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus, regnū, ut edatis & bibatis ſuper mēſam meā, in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael, ita etiā cum ait, agnos ſtatuendos à dextris tribunalis ſui, hœdos aūt à ſiniſtris, mutuetur uocabula à terrenis ſedibus & menſis, quibus utcunq; adumbret res cœleſtes. Quare ſicut furor eſſet, ex his uerbis extruere Chriſto in terris regiū tribunal, & ſtrepitum ac ſeriem partium litigantium in modum forenſiū iudiciorū, ita nō maior mētis ſanitas eſt, ex ipſis nō colligere tantū, uerum etiā ſumma peruicacia urgere circūſcriptionem corporis Chriſti in cœleſti regno, ad dextrā Dei patris omnipotentis. Breuiter, bonā haberes Theodorete cauſam, ſi Ariſtoteles cū ſuo axiomate, (omne corpus eſt in loco) eſſet Philoſophus, non ſolū huius corporalis & externi, uerū etiā ſpiritualis & cœleſtis mūdi. Nunc aūt cū nullū habeat locū in cœleſti regno, haud immerito tibi, cū tua corporis circumſcriptiōe, cauſa cadendū eſt. THEOD. Sed habeo aliud teſtimoniū ſcripturæ, q̄ manifeſtè probat, corpus Chriſti, etiā ad dextrā patris ſui eſſe circumſcriptum. Audiui enim præclarū uictorem Stephanum dicentem: Ecce uideo cœlos apertos, & filium hominis ſtantē à dextris Dei, uidit aūt, eā, quę uidet, naturā, nō quę ſub aſpectū nō cadit, etc. CYRILLVS. Iterum mihi non cōmemoras, niſi exemplum apparitionis Chriſti in hoc ſeculo. Quid enim? Num quia Stephanus uidit ſemel in ſua

paſsione

paſsione cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris Dei, idcirco cœli ſunt re ipſa diffiſsi, & Ieſus ſemper in regno cœleſti, & in æterna ſua maieſtate ſtat aut ſedet localiter ad dextram Dei? Vidit etiam Ezechiel cœlos apertos, & uidit animalia & rotas, uidit etiam ſpeciem Electri, quæ erat uiſio ſimilitudinis gloriæ Dei. Num talis eſt gloria Dei in regno & maieſtate cœleſti? Nihil certe minus. Qualiſcunque tantum adumbratio fuit, non plena demonſtratio uniuerſæ maieſtatis Dei. Sic & apparitio Chriſti ſtantis ad dextram Dei, Stephano facta, nō fuit perfecta totius maieſtatis Chriſti reuelatio, nec ſignificauit Ieſum humano more ad corporalem Dei patris dextram in cœleſti regno, & in ſumma ſua maieſtate localiter ſtare, ſed fuit uiſio, quæ Stephano ad captum ſuum eatenus patefacta eſt, quatenus ex ea in extremis ſuis periculis, conſolationem caperet. Deus enim Pater, nō habet dextram corpoream, niſi fingas Deum ipſum corporeum. Nec dextra eius eſt locus corporeus, ſed eſt ſumma & omnipotens maieſtas eius, ad quàm Chriſtus idcirco conſediſſe dicitur, quòd ad eam ita ſit elatus, ut eandem cum Deo patre omnipotentiam & maieſtatem poſsideat, quemadmodum aliâs copioſè demonſtratum eſt. Quare cum apparet Stephano ſtans à dextris Dei, non teſtificatur, ſe hoc ſemper habitu & forma in cœleſti regno in ſumma ſua maieſtate, localiter & circumſcriptiuè uerſari, ſed teſtificatur Stephano, hac qualicunque externa uiſione (qua ſic apparuit, ut humana Stephani natura in hoc ſeculo ferre potuit) ſe conſeruaturum ipſum in media morte, & iudicaturum ſuo tempore aduerſarios. Hîc nunc Theodorete uides, quàm ineptè, quàm incongruenter teſtimonia ſcripturæ tuo ſomnio de circumſcriptione corporis Chriſti, in ſumma cœleſtis regni maieſtate, accommodaueris. Ac libenter

benter quidem fatemur tibi ignoſcẽdum eſſe, quòd fortaſsis nec tu ipſe exactius perpẽderis, nec alius quiſpiã, te de diſcrimine apparitionis Chriſti in hoc mundo, & ſummæ maieſtatis eius in cœleſti regno admonuerit. Si autẽ poſt te exorituri ſunt homines, qui freti tua autoritate cõtumelioſe rixentur, corpus Chriſti in ſumma ſua cœleſtis regni maieſtate loco circumſcribi, ac localiter hinc inde, in corporeo cœlo, q̃d fingant ſuper hunc corporeum mundum, collocatum, aut ſtare, aut ſedere, aut deambulare, ac ne admoniti quidem ſæpenumero, oculos aperiãt, ſed pręfractè in pertinacia ſua pergãt, hi Chriſto iudici haud dubiè temeritatis ſuæ rationem reddere cogentur. Hactenus collocutio Cyrilli cum Theodoreto. Quòd ſi ad hunc modum ſingula Patrum dicta, quæ Martyr & Bullingerus in ſuam opinionem detorquere conãtur, expendenda ſuſcepiſſem, quis fuiſſet huius ſcripti modus? Idem mihi dicendum eſt ad ea ſcripturæ loca, quæ Bullingerus, ad comprobãdum fictitium ſuum cœlum, recitat. Cùm enim ad ea paucis, ne & libelli modus excreſceret, & lectori ſuperuacanea prolixitate eſſem moleſtus, reſpondiſſem, ac haud obſcurè ſignificaſſem, me agnoſcere quidem loca ſcripturæ, nõ autem agnoſcere uanas Bullingeri ſequelas, nihilominus tamẽ ea acerbitate in me inſurgit, ut facilè agnoſcas eum non præmeditatum, ſed motibus illis animi perturbatioribus incitatum hæc ſcripſiſſe. Quid ad me (inquiens) ſcholaſticæ illæ diſputationes, cur non reſpondet ille (Brentius) ad loca ſcripturæ, & Patrũ à me adducta? Cur ibi piſce magis eſt mutus, in alijs nõ neceſſarijs uerborum ſatis prodigus? Scilicet illis ſcriptoribus non eſt reſpondere, ſi quis expoſita & confirmata uera et pia eius cauſę, quam tractãdam ſuſcepit, ſententia, paucis uerbis lecto

rem admoneat, quid de obiectis aduerſariorum ſit ſen‑tiēdum. Et niſi ſingula uerba aduerſariorum numeres, ac commentarium in ea ſcribas, audiendum erit, piſce magis mutus es. Sed inſultent illi & agant triumphos more ſuo quoslibet. Ego ſpero me, Deo propicio, cau‑ſam ipſam ueræ Eccleſię Dei ita probaſſe, & iterum hoc ſcripto probaturum, ut non ſit in me officium deſidera‑tura. Nam ſi ſingula fuiſſem copioſe perſecutus, uiſus eſ‑ſem iudicio pij, & prudentis lectoris diffidere. Malui igi‑tur lectori multa, quaſi digito indicare, quàm moleſta loquacitate, ſine aliquo Eccleſiæ emolumento, ea, quæ ipſi nō ignota putabam, obtrudere. Sed ad inſtitutum. Cùm quæritur, Vbinam Chriſtus nunc cum corpore ſuo commoretur? non eſt reſpondendum, quòd conti‑neatur localiter in loco quodam circumſcriptus, ſed re‑ſpondēdum eſt, quòd ſit apud Patrem, in domo Patris, in Throno Patris, & ad dexteram Patris. Vbi autem eſt Pater? Vbi domus Patris? Vbi thronus Patris? Vbi de‑xtera Patris? Num hæc ſunt certis locis circumſcripta? Num in regionem quandam ſupra omnes cœlos latiſ‑ſimam quidem illam, ſed terminis ſuis localiter defini‑tam, ita ſunt cōcluſa, ut nec in his cœlis, nec in his terris inueniantur? Nihil uerò minus. Scripta enim Prophe‑tica & Apoſtolica nō intrudunt Deum Patrem in aliquā circumſcriptam regionem, quāuis amplam, quāuis il‑luſtrem, quamuis à terris remotam. Sed dicūt, Quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi deſcēdero ad infernum, ades. Nec de‑finiunt domum Patris ſicut definita fuit domus à Salo‑mone ædificata. Sed dicit Salomon ipſe, Cœlum & cœ‑li cœlorum te capere non poſſunt, quanto minus do‑mus hęc, quam ędificaui? Nec collocant thronum eius

in

in aliquo certo lithoſtroto, ſed tribuunt ei pro paulimen to, in quo ſit poſitus, cœlum & terram, & omnia quæ in eis ſunt. Cœlũ (inquit) mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum pedum meorum. Nec redigunt dexterã maieſtatis eius in corporeum locum ſiue anguſtum ſiue auguſtum, ſed extẽdunt (ut ita καταχρηστικῶς loquar) eã tãta latitudine, & amplitudine, quanta eſt eſſentia eius. Putas ne Deus ego ſum è uicino, dicit Dñs, & nõ Deus de longe? Si oc/cultabit uir in abſconditis, & ego non uidebo eum, dicit DOMINVS? Nunquid non cœlum & terram ego impleo, dicit DOMINVS? Reliquum igitur eſt, quòd Chriſtus, iſque totus uidelicet, non diuinitate tan tum, uerumetiam humanitate ſua commoretur tam in cœlo quàm in terra, atque adeo ubicunque eſt Pater ipſe, & domus, Thronus, & dextera Patris. Et quia Chriſtus aſcendit in cœlum, & habitat in cœlo, uidetis ne omnes uerè pij quàm latè pateat cœlum illud, in quo Chriſtus commorari dicitur? Quid enim ad me Auguſtini (quod tamen citra contumeliam tanti uiri dictum eſſe uolo) axioma, Tolle corporibus ſpacia locorũ, &c. & Ariſtote lis, Omne corpus eſt in loco? quorum autoritate Cin/gliani ad ſuum phantaſma, in rebus cœleſtibus abutun/tur. Habeo à mea parte Prophetas, habeo Apoſtolos, habeo Spiritum ſanctum, qui collocant Chriſtum DO/minum noſtrum, unà cum corpore, ſeu humanitate ſua ad Deum Patrem, in domo Patris, in Throno Patris, & ad dexteram Patris. Non igitur timebo, quid faciat mi/hi homo, quid rideat, quid naſo ſuſpendat adunco, nec metuam (cur enim metuerẽ) ut homo phyſicis ſuis axio matis Chriſtum Dominum noſtrum, è ſede maieſtatis ſuæ proturbet. Hactenus de habitaculo Chriſti in regno cœleſti. Nũc dicamus etiam de habitaculo Sanctorum, ſeu

piorum, qui in Christo ex hac uita excedunt. Ac de animabus quidẽ ſeu ſpiritibus eorũ nulla eſt, ut exiſtimo, controuerſia. Iuſtorũ animæ (inquit) in manu Dei ſunt. Et Stephanus ait: Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum. Non eſt inanis precatio. Quod Stephanus orauit, hoc & impetrauit, ut Dominus Ieſus ſpiritum eius ſuſceperit, & conſeruet eum uſq; ad reſurrectionem, in qua Stephanus unà cum corpore æternam fœlicitatis gloriam conſequetur. Dicit & Paulus: Cupio diſſolui, & eſſe cum Christo. Viuunt igitur & conſeruantur Sanctorum ſpiritus, in manu Domini noſtri Ieſu Chriſti. Sed ubi nunc eſt Elias, qui igneo curru raptus eſt in cœlum? Vbi Moſes? qui cum apparuerit unà cum Elia, apud Chriſtum in transfiguratione eius, dubium non eſt, quin & ipſe unà cũ corpore ſuo in altero ſeculo uitam agat, præſertim, cum etiam ſcriptura id ſignificet, Non cognouit (inquiens) homo ſepulchrum eius, uſq; in præſentem diem. Vbi Enoch, qui & ipſe translatus eſt cum corpore in alterum ſeculum? Vbi hi qui cum Chriſto reſurrexerunt? Monumenta (inquit Matthæus) aperta ſunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierunt, ſurrexerunt. Et egreſsi de monumentis poſt reſurrectionem eius, uenerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerũt multis. Vbi ergo, illi nunc agunt uitam? De hac re non tenet nos animi dubios Chriſtus ipſe, Poſtquã abiero (inquiens) & præparauero uobis locum, iterum ueniam, & accipiam uos ad meipſum, ut ubi ſum ego, & uos ſitis. Hic mox exclamabit Bullingerus, Ecce locum. Dicit enim Chriſtus: Præparabo uobis LOCVM. Sed reſpõndet Bullingerus ſibi ipſe. Nullus eſt (inquiens) locus mundanus & corruptibilis in cœlo. Quod ergo de corruptibili lõco affirmat, manifeſtum eſt, in cœlo il-

Fol. 16.

lo perpetuæ fœlicitatis, omnia eſſe æterna; ſed quod ad-
ditur de loco mũdano, uertiginem patitur. Locus enim
mũdanus eſt, ſuperficies corporis cõtinentis. Locus mũ
danus eſt, in quo ſtatur, ſedetur, & deambulatur cor-
poraliter & localiter. Talem autem locum collocat Bul
lingerus, in ſuo illo Cingliano cœlo. Quid ergo tergi-
uerſatur? Et cum affirmat non eſſe ibi locum corrupti-
bilem, quid plus dicit Ariſtotele, qui cum ſentit mun-
dum eſſe æternum, erit & ille locus æternus? Sed frua-
tur ille ſuis cũ Ariſtotele locis. Suprà oſtendimus, quòd
cum nobis loquendum eſt de rebus ſpiritualibus & cœ-
leſtibus, mutuanda ſunt uocabula, à rebus corporalibus
& terrenis, ut uel ſaltem aliquo modo de rebus à noſtro
ſenſu & intellectu, in hoc ſeculo alienis, balbutiamus,
unde & Chriſtus ipſe, nobiſcum balbutiens, dicit ſe para
re nobis in futuro ſeculo Locum, non tamen intelligit
locum, qui ſit ſuperficies corporis continentis, in quo
uel ipſe uel ſancti corporali & locali modo eant, incedãt,
ſtent aut ſedeãt: ſed quem nec oculus uidit, nec auris au-
diuit, nec cor hominis cogitauit. Nunquid ergo corpo-
ra ſanctorum non erunt, quòd non contineantur à ſu-
perficie alterius corporis, nec corporali & locali modo
incedant? Certè erunt, idq; perpetuò. Vbi ergo erunt?
Apud Chriſtum. Dicit enim: Aſſumã uos ad meipſum,
ut ubi ego ſum, & uos ſitis. Et Paulus: Rapiemur, inqt,
in nubibus, in occuſum Domini, in aëra, & ſic SEM-
PER ERIMVS CVM DOMINO. Vbi autem eſt
Chriſtus? Apud Patrem. Erimus ergo & nos apud Pa-
trem. Vbi autem Pater? Num eſt ſuperficie corporis cõ
tinẽtis circumſcriptus? nihil minus. Sed ibi eſt, ubi nos
erimus. Cùm ſubiecta, inquit Paulus, fuerint Chriſto o-
mnia, tunc & ipſe filius ſubijciet ei, qui ſubiecit omnia,

ut ſit DEVS OMNIA IN OMNIBVS. Si Deus erit in nobis OMNIA, erit ergo & locus noſter, ſi modo apud nos in hoc ſeculo manſionem fecerit, & locus eius fuerimus. Vileſcat, inquit Auguſtinus, totū, quicquid præter Deum eſt, qui nos tuet̄ in loco uitę huius. IPSE poſt uitam ſit LOCVS NOSTER. Et iterum: Eſto domus eius, & erit domus tua. Habitet in te, & tu habitabis in eo. Si eū exceperis in hoc ſeculo corde tuo, ille poſt hoc ſeculū excipiet te, uultu ſuo. Huc q̊q; facit, q̊d Athanaſius ſcribit. Aufer mihi, inquiēs, ſubnixum eſſe loco, aufer mihi locales capacitates, cum de Deo cogitādum eſt. Et mox: Impium eſt igitur, aut quęrere, ubi ſit Deus, aut quē locum obtineat Verbū, aut quo domicilio claudat̄ Spiritus ſanctus &c. Si eſt impiū quærere ubi ſit Deus, aut quem locū obtineat, nō minus impium eſt quærere, ubi nam locorū ſint, aut quæ loca obtineant ſancti, qui ſunt apud Deum, & quorū locus eſt Deus. Moſes & Elias apparent pręſentes apud Chriſtū, in transfiguratione. Ac tunc quidē apparuerūt in loco, & collocuti ſunt cū Chriſto, humano ſermone. Dicebant. n. exceſſum eius quem completurus erat Ieroſolymis. Etſi. n. apparebant aliqua maieſtate præditi, tñ & loco & ſermone ſic ſeſe demittebant, ut potuerint à tribus diſcipulis & uiſu utcunq;, & auditu cōprehendi. Num aūt exiſtimas eos, ſi de uera & ęterna ipſorū maieſtate q̄ habēt in regno cœleſti, dicēdū eſt, deſcēdiſſe tūc de cœlo, humano & locali modo, & ſic ſemper in cœleſti regno uerſari, ac loq, quēadmodū diſcipulis apparuerūt? Nihil certè minus. Magna quidē apparuit eorū maieſtas, ſed multo minor eſt, q̄ q̄ reſpondeat æternæ glorię filiorū Dei. Nec tūc primū deſcēderunt de cœlo, ſed iam antea pręſto adfuerūt, & in cœleſti regno māſerunt. Pręſentiā aūt ſuā hoc tēpore & hoc

Pſal. 30. Ser. 3. in uerſu. Abſcondes eos, &c.

hoc loco iuxta uoluntatē Chriſti, & quantū diſcipuli ferre poterāt (quanq̃ nec tātillæ maieſtatis fulgorē conſtanter potuerint ferre) patefecerunt, ut dici quidē queat, eos de cœlo deſcēdiſſe, hoc aūt nihil aliud ſit, q̃ ꝙ p̄ſentiā ſuā reuelarint. Quid ergo? Nū & ipſi ſunt ubiq; & implent cœlū & terrā, ſicut & Chriſtus? Expoſuimus ſuprà, maieſtatē Chriſti, quantū ē ſacra ſcriptura in hoc ſeculo cōprehendi poteſt. Ac de Chriſto quidē nō eſt dubiū, quin cū nō ſit tantū homo, ſed etiā uerus Deus, excellat maieſtate ſua oēs ſanctos, & data ſit ei poteſtas abſq; ulla menſura. De ſanctis aūt ſcriptū eſt: Vnicuiq; noſtrū data eſt gratia iuxta mēſuram donationis Chriſti. Nō igit̄ ſimus in pręſentia & in hoc ſeculo de ſanctoꝝ in altero ſeculo ſtatu, ſolliciti, ſed tribuamus ſuā Chriſto maieſtatē oībus q̃ noīari poſſunt inter creaturas excellentiorē, & adiungamus ſuos ei ſanctos. Sic.n. nō erit metuendū, ne qd ipſis ad cœleſtē fœlicitatē & maieſtatē defuerit. Habes quid de cœlo, aut habitaculo Dei ac ſanctoꝝ eius ſit ſentiendū. Si.n. loquendū eſt de cœlo corporeo, quod eſt initio à Deo creatū, nō eſt ubiq;, ſed habet ſuū à terra diſcrimē & diſtantiā. Et dicit̄ quidē & ipſum habitaculum Dei & ſanctoꝝ eius, nō aūt exiſtimandum eſt, ꝙ Deus eſſentia ſua plus ipſum, quàm alias creaturas impleat, aut quòd ſancti eius in ipſo Phyſicis locationibus & motionibus commorentur. Si autem loquendum eſt de incorporeo & ſpirituali cœlo, non eſt cogitandum, quòd ſit certus locus, ſuis ſpacijs circumſcriptus, ſupra omnes cœlos, in quo ſancti localiter & corporaliter ſtent, aut ſedeant, aut deābulent, ſed quòd ſit regnū cœleſte, quod nec locis, nec locoꝝ interuallis, ſed maieſtate Dei definitur, ut ubicūq; Deus maieſtate ſua regnat, ibi ſit incorporeū & ſpirituale illud cœlū, de quo nobis in præſentia ſermo

eſt.

eſt. Et ut Cingliani iterum habeāt, quod pro ipſorum in
genio exagitare poſsint, cœlum illud ea eſt conditione,
ut in eo non tantum Sancti homines, uerumetiam,
Satan & Angeli eius inueniantur. Vbi ergo erit in
fernus? Nū & ipſe eſt in cœlo, aut in regno cœleſti? De
hac re ſit ſollicitus Bullingerus, q cū architectatus ſit cœ-
lū locale ſupra oēs cœlos, definit etiam infernū certo lo-
co. Cùm enim iracundè admodum in me inſurrexiſſet,
dolēs, credo, quòd paulo liberius errorem eius perſtrin
Fol. 40. xiſſem, addit tandem de inferno, Dudum, inquiens, ille
ſuo in loco, ut carcer hoſtium Dei, à Deo iuſto, & omni
potente extructus, & cōſtitutus eſt. Fidem ergo hîc ſcri-
pturæ ſimpliciter ſequor, & abſque curioſitate Spiritui
ſancto per ſcripturas loquenti, credēs, ſentio, infernum
eſſe infra nos, LOCVM CERTVM, impijs à Domi
no iuſtiſsimè deſtinatum, amplū & abundè inſtructū, ſa
tis ad excipiendos & torquendos omnium ſeculorum
impios, &c. At ſi tu Bullingere, fidē ſcripturæ ſimplici-
ter ſequereris, & abſq; curioſitate ſpiritui ſancto per ſcri-
pturas loquenti crederes, nō tam pertinaciter incendiū
de cœna Domini excitatum foueres, nec quęreres tene
bras in luce horū clariſsimorū uerborū, Hoc eſt corpus
meum, Hic eſt ſanguis meus &c. & ſicut nō ſomniaſſes
locale cœlum ſupra omnes cœlos, in quo ſancti aut ſede
rent aut deambularent, ita nō ſomniares nunc localem
infernum. Scimus quidem autoritate ſcripturæ, eſſe in-
fernum. Scimus tam diabolos, q̄ impios & impœniten-
tes homines perpetuò in eo torquendos, ſed ubi ſcriptu
ra definit hunc infernum certo loco? Vbi collocat eum
localiter & corporaliter uel intra uel infra hanc terram?
Hæc ueſtra ſunt, Bullingere, commenta, non ſcripturæ
documenta. Ac profectò, niſi docueritis, uel intra uel in-
fra

ſra hanc terram eſſe adhuc reliquam aliquã localem, localem (inquam) & corporalem regionem, eamq́ latiſsimam quidem, ſed circũſcriptam, in qua damnati localiter & corporaliter detineantur, quemadmodum de ueſtro cœlo commenti eſtis, nunquam effugere poteritis, quin in luculento figmento deprӕhenſi ſitis. Ais quidem te non uelle de inferno & inferni loco curioſius diſputare. Cur ergo tam cõfidenter affirmas eſſe certum locum? cur definis eum loco, eoq́ corporeo? Quicquid autem ſit de ſitu loci inferni, certè quia Bullingerus omnino definit infernũ corporali loco, neceſſe habet eum longè omnium diſtantiſsimè à ſua cœlo collocare, ut cõſtet ingens illud chaos, quod Abrahã inter beatos & dãnatos eſſe affirmat. Non eſt autem diſtantior ab eo cœlo locus, quàm medius punctus terrӕ. In hoc igitur loco Bullingerus infernum collocet, neceſſe eſt: ſed hîc etiam atq́ etiam uidendum erit, num is punctus ſit tam amplę & latę regionis capax, ut queat tantam damnatorum multitudinem comprę hendere. Ac profecto diligenter cogitandum erit, ne hac ratione, non ſolum primum caput Geneſeos, apud Moſen, uerum etiam diameter terrӕ apud Geometras periclitentur. Quare difficulter ab ijs impetrabitur ut concedant, intra terram adeoq́ in puncto terrӕ, reliquam adhuc eſſe corporalem quandam regionẽ terra ipſa multis paraſangis latiorem & ampliorem. Nam quod ſcriptura affirmat rebelles uiuos in infernum deſcendiſſe, & pſalmus imprecatur, ut impij deſcendant in infernum uiuentes, idẽ etiam pius patriarcha Iacob de pio ſuo filio Ioſeph dicit, Deſcẽdam ad filium meum lugens in infernum. His autem uerbis non intelligendum eſt eum infernum, in quem damnati perpetuò cruciandi conijciuntur, eſſe certum & corporalem, uel in medio terrӕ, uel infra terram, locum. Sed illos quidem repẽtina morte interijſſe. (Hoc enim eſt uiuum in infernum deſcendere) Iacobum autem, in luctu ex hac uita exceſſurum, ſicut putabat e-

X tiam

tiam filium exceſsiſſe. Nec ego de amplitudine ſpacij inferna lis ſollicitus ſum, ſed anilia ueſtra deliria de illo ueſtro corporali & locali cœlo ac inferno rideo, ut qui in profeſsione Chriſtianæ doctrinæ nondum eo profeceritis, quò aliquid ſublimius, quàm prophani Ethnici, de ſedibus cœli ac inferni ſentiatis, ſed relictis, in locali ſuo inferno Cinglianis, reuertemur nos ad uerum noſtrum cœlum. Nam cum ſermo eſt de rebus ſpiritualib. & cœleſtibus, hæc uocabula, SVPRA ET INTRA, uſurpantur quidem ex humana conſuetudine, nō definiuntur autem locis, ſed dignitate, indignitate, maieſtate; abiectione, gaudio, horrore, lætitia, triſtitia, & alijs id genus. Dictum igitur eſt quòd regnum ſuperum ſeu cœleſte definiatur nec loco, nec locorum interuallis, ſed maieſtate Dei, qui non tantum gubernat corâm, eos, qui fœlicitate huius regni fruuntur, uerumetiam Satanam & omnes illos, qui in perpetuam infelicitatem conijciuntur. Ergo ne & Satan & infernus erunt in regno cœleſti? Quid abſurdius dici poteſt? Fateor, coram Sycophantis, & ijs, qui carnalibus de cœlo & inferno phantaſmatis faſcinati ſunt, nihil poteſt dici abominabilius. Sed qui ſunt in ſacris literis rectè eruditi, & nō afferunt ad eas ſua carnalia ſomnia, ſciunt in Iobe inter filios Dei, aſſiſtentes coram Domino, affuiſſe etiam Satanam, & collocutum cum DOMINO. Et in libris regum, uidet propheta DOMINVM ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnē exercitum cœli aſsiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris, inter q̄s & ſpiritus mendax ſtetit. Et àpud Paulum: Non eſt nobis lucta aduerſus carnē & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi Dominos, rectores tenebrarum huius ſeculi, aduerſus ſpirituales aſtutias IN COELESTIBVS. Quid igitur dicemus? quæ eſt illa Babylon? quæ rerum confuſio? hoc nō tantum eſt cœlum terræ, ut habet prouerbium, uerum etiam cœlum inferno miſcere. Sed bene habet. Etſi enim nec cœleſte ſeu ſupernum, nec tartareum

um ſeu infernum regnum corporalibus locis ac locorũ interuallis definiuntur, ac diſtinguuntur, tamen habẽt ſuũ, idq́, ut ita dicam, latiſsimum diſcrimen. Et quid nunc nobis de locis corporalibus uel cœli uel inferni? Cura ut habeas Deum propicium propter Chriſtum, & ſiue uiuas ſiue moriaris, eris in cœleſti gloria & fœlicitate: ſi autem habueris Deũ iratum, eris in inferno, etiamſi fueris in medio filiorum Dei, & in altiſsimo uel terræ uel corporalis cœli loco. Sed ò curas hominum, ò quantum eſt in rebus inane. Quid anxiè laboramus loco, quo uel corpus Chriſti, uel noſtra corpora in altero, hoc eſt, futuro ſeu reuelando ſeculo cõtineantur, cũ & cœlum & terra unà cum locis ſuis tranſibunt, & noſtra corpora erunt ſpiritualia?

De tranſitione ſeu abolitione cœli & terræ, poſterior Petri Epiſtola, è pſalmo & Eſaia cõcionatur, Veniet inquiens, dies Domini ſicut fur in nocte, quo cœli procellæ in morem tranſibunt, elementa uerò eſtuantia ſoluent̃, & terra, & quæ in ea ſunt opera, exurentur. Ac mox. Expectantes & accelerantes aduentum diei Dei, per quem cœli incenſi ſoluentur, & elementa æſtuantia liqueſcent. Cœlos uero nouos & terram nouam, iuxta promiſſa illius expectam̃us, in quibus iuſticia inhabitat. Et Chriſtus ipſe, cœlum (inquit) & terra præteribunt, uerba aũt mea nõ præteribunt. Siue ergo ſubſtantia ſiue tantum inhærentia huius mundi tranſibunt, certè ſicut tempus, ita & locus, quæ ſunt mundi inhęrentia una cum hoc mundo tranſibunt. De humanis aũt corporibus dicit Paulus: Seminatur corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale. Manifeſtum quidem eſt, quòd corpus non mutetur in ſpiritum, ſed fit ſpirituale, hoc eſt, ornatur conditionibus ſpiritualibus, ut quemadmodum ſpiritus nec cibo, nec potu, nec ſomno, nec loco,

nec tempore indiget,ita corpus noſtrũ nihil harum rerũ indigebit. Sicut & aliàs copioſius eſt expoſitũ. Quid ergo in nouo illo cœlo & noua terra fiet? Quæ erit rerũ conditio? Magis quidem dicere poſſumus,quæ non ſit q̃ quæ ſit: attamen docuit nos de ea re Paulus,uel ſaltem pueriliter balbutire. Deus,inquiens,erit OMNIA in OMNIBVS. Deus ergo erit noſtrum cœlum,noſtra terra,noſter locus,noſter cibus,noſter potus,noſtra uita, noſtra iuſticia, noſtra fortitudo,noſtra ſapientia,noſtra temperantia,noſtra fœlicitas. Quid plura? Deus erit in nobis OMNIA,idq; longè excellentius ac diuinius, quàm ulla humana ratio cogitare,&ullus humanus ſermo explicare poteſt. A ſeculo,inquit Eſaias,non audierunt,neq; auribus perceperunt,oculus non uidit,Deus abſq; te, quæ præparaſti expectantibus te. Fruantur igitur Cingliani ſuis in ſuo cœlo locis, ſeſsionibus & deambulatiõibus,quæ & oculis uideri,& auribus audiri, & corde cognoſci poſſunt:nos obediẽti fide expectabimus ea,quæ nobis tẽporibus ſuis oſtenſurus eſt ille beatus & ſolus princeps rex regnantiũ,& Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, lucem habitãs inacceſſam, quem nemo hominum uidit,neq; uidere poteſt.Cui honor & imperiũ ſempiternũ,Amen.Hactenus demonſtraui errorem Martyris & Bullingeri, quo uerã & ſubſtantialẽ præſentiã corporis & ſanguinis Chriſti in cœna oppugnant. tanta.n.animi obſtinatione impetũ aduerſus eam faciũt,ut malint uerè piam & à ſpiritu ſancto traditam ſentẽtiam, de incarnatione Chriſti,de Aſſumptiõe humanitatis in Deũ,de maieſtate diuinitatis Chriſti,de ſeſsiõe Chriſti ad dexteram Dei Patris, & de omnipotentia eius peruertere ac ficticiũ cœlũ approbare,q̃ intellectum ſuũ perſpicuę ueritati uerborũ cœnæ Dominicę captiuum reddere. Ac potuiſſem quidẽ carnalia eorũ phantaſmata,quæ clariſsimę luci ſacrę ſcripturę,& cœleſtib.reb. inferre conantur,ſimiliter etiã calũnias & ſannas quibus me exceperũt copioſius exagitare, ſed uolui rationẽ habere eccleſiæ filij Dei,quæ iam nõ hoc quærit,quomodo Martyr,Bullingerus & Brentius ſe inuicẽ mordeant,ſed quomodo hæc cauſa piè explicetur. Quod ſpero me,diuina clementia ſine Sophiſtica & ullius calumnia,ita præſtitiſſe,ut nõ dubitẽ ad tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti, de cuius maieſtate agitur, prouocare.

Videat igitur Dominus, & iudicet inter nos & aduerſarios,ut & tot offendicula è medio tollantur, & diſcant tandem homines πληροφορίαν, ne quouis doctrinæ uento circumferantur.

DE

DE DISPENSATIONE CORPORIS ET ſanguinis Chriſti in cœna.

ABſolui, propicio Deo, primã & præcipuã huius ſcripti partem, in qua refutauimus carnalia ſomnia Cinglianorum de corpore Chriſti,& de regno cœleſti,ac demonſtrauimus Chriſtũ humanitate ſua in tantã gloriã & maieſtatem euectũ, ut in ea nõ ſolũ nõ circumſcribatᷣ loco,uerumetiã cœlum & terrã (ſed ſuo eoq; cœleſti modo) impleat & omnia corã præſens gubernet. His igitᷣ abſolutis,accedemus, Deo adiuuante,ad alterã partẽ, quæ eſt de diſpenſatione corporis & ſanguinis Chriſti in cœna. Etſi.n. Chriſtus ea eſt maieſtate, ut omnia impleat, tamẽ corpus & ſanguis eius non ubiq; ſumenda & ueſcenda diſtribuuntur. Ac licebit quidẽ corpore & ſanguine Chriſti, abſq; ullo alio organo,è ſola prædicatione Euangelij per fidẽ frui: Chriſtus aũt tanta eſt beneuolentia & clementia erga ſuam Eccleſiã,ut priuſq; intraret per paſſionẽ & mortẽ in gloriã ac maieſtatẽ ſuam,inſtituerit cœnã, in qua corpus & ſanguis eius Sacramento panis & uini,uerè diſpenſarentur & ſumerentᷣ. Duo igitᷣ pręcipuè ſunt hominũ genera, quibus cũ de uera Dominicę cœnæ ratione pugnatᷣ. Alterum eſt Cinglianorũ, q etſi affirmant eos qui credunt in Chriſtũ, fieri in cœna participes beneficiorũ corporis & ſanguinis Chriſti per fidẽ, tamẽ negant ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti in cœna præſtò adeſſe,ſed tantũ à cœna diſtare quantũ ſupremũ cœlum à terra diſtat. Hos in ſuperiori huius ſcripti parte copioſe & euidentibus argumentis refutauimus. Alterũ genus eſt Papiſtarũ, q docent quidẽ uerã præſentiam & diſpenſationẽ corporis & ſanguinis Chriſti in cœna: nõ rectè aũt ſentiunt de modo, q̃ hæc fiunt, & adſunt pręſentia. Arbitrantᷣ .n. ea nõ prius fieri pręſentia,q̃ ſacrificulus à pontificibus unctus,uerba cœnæ ad panem & uinum,propoſito, ut ipſi loquuntᷣ, conſecrandi, recitauerit , quippe q; uirtute horũ uerborũ (Hoc eſt corpus meum) fiat,ut corpus Chriſti,antea in cœlo exiſtens,et à cœna abſens,ſtatim in momẽto pręſtò adſit in cœna. Hęc eſt magia, quẽadmodum aliâs

demōſtrauimus. Deinde ſentiunt in tali cōſecratione non remanere ſubſtantiã panis, ſed aut mutari in ſubſtantiã corporis, aut annihilari, & in locũ eius ſuccedere corpus, remanẽtibus tm̃ panis accidẽtibus, q̃ uocãt prodigioſo noīe Transſubſtantiationẽ. Hoc eſt humanę rationis figmentũ, quæ ſuis regulis uerba Chriſti ſubijcit. Fugiamus igit̃ & deteſtemur hos Cinglianorum & Papiſtaꝵ errores, & ſentiamus ꝙ ubicũq; eſt Chriſtus (Eſt autem tam in cœlo, q̃ in terra & oĩa corã omnipotẽtia ſua gubernat) ibi habeat ſecũ uerum ſuum corpus & ſanguinẽ, quippe ꝙ ſit uerus Deus, & uerus homo, non autẽ ubiq; corpus & ſanguinẽ ſuum ſumẽda diſtribuat. Sed relicturus externã hanc & mundanã uitę rationẽ, qua triginta tribus annis in hoc ſeculo conuerſatus fuerat, inſtituerit Cœnã, in qua cum accũberet cum diſcipulis ſuis, accepit panem, & poſtq̃ gratias egiſſet, fregit ac dixit, Accipite, Edite, Hoc meum eſt corpus, q̃d pro uobis traditur, Hoc facite in mei cōmemorationem. Ad eundẽ modum & poculum, peracta cœna, dicens, Hoc poculum nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine. Hoc facite, quotieſcunq; biberitis, in mei cōmemorationem. Vel ut Matthæus habet: Bibite ex hoc oẽs. Hic eſt.n. ſanguis meus, qui eſt noui Teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſsionẽ peccatoꝵ. Hactenus inſtitutio cœnę Dominicæ. Multa hic nobis obſeruãda proponuntur. Inprimis aũt diſpenſatio corporis & ſanguinis Chriſti, Sacramento panis & uini, conſideranda eſt. Non.n. ſentiamus quòd priusq̃ uerba cœnæ recitantur, corpus & ſanguis Chriſti ſint abſentia. Oſtendimus enim, ꝙ cum totus Chriſtus, etiãſi non celebretur cœna, pręſto adſit maieſtate ſua tam in cœlo q̃ in terra, ac maximè omnium in ſua Eccleſia, habeat ſecum ſemper uerum ſuum corpus & ſanguinem, ſed quod quæ antea uerè erant præſentia, nunc per prædicationem ſeu recitationẽ uerborũ Chriſti pane & uino diſtibuãtur. Accepit (inquiunt Euangeliſtę) Panẽ, Nō accepit ſaxum, nō lignum, nō pomum, non pyꝵ, nō ceraſum, nō perſicum, non aliud quicq̃ eſui uel

aptum

aptũ uel ineptum. Quare ſicut his rebus nõ diſpenſantur cor pus & ſanguis Chriſti, ita rectè dici poteſt, ꝙ nec in ipſis ſit corpus, & ſanguis Chriſti, nõ quòd totus Chriſtus nõ omnia impleat, & corã pręſens maieſtate ſua non gubernet, ſed quòd illæ res nõ definiãtur uerbo Chriſti, ut in ipſis aut per ipſas corpus & ſanguis eius diſtribuantur. Accepit panẽ, accepit & uinũ. Quid egit cũ pane & uino? Benedixit, quẽadmodũ Marcus ait. Non eſt aũt intelligendum, ꝙ formauerit digitis ſuis, ſuper panẽ & uinũ figurã crucis, ut eijceret diabolũ, & introduceret in locũ eius corpus & ſanguinẽ ſuũ, ſed uerbo benedicendi intelligẽda eſt laudatio & gratiarꝫ actio, ſicut alij Euangeliſtæ ſcribunt. Egit (inquiunt) gratias. cui? Dño Deo Patri ſuo cœleſti. Laudauit. n. nomẽ Dñi Dei Patris ſui, & gratias egit, quòd tanta ſit erga ipſum beneuolentia, ut ſuſcipiat ſacrificiũ corporis & ſanguinis ſui, mox in cruce peragẽdum, pro expiatione peccatorꝫ totius mũdi. Quare, ut Eccleſia maniféſtè cognoſceret, beneficium huius ſacrificij maximè oĩm ad ſe pertinere, FREGIT. (Poſtq̃ gratias egiſſet) PANEM. Frãgere aũt more ſcripturæ eſt diuidere ſeu diſpenſare. Frange (inqt Eſaias) eſurienti panẽ tuũ, hoc eſt, diſtribue & diſpenſa. Chriſtus ergo fregit Panẽ (hoc eſt) diſtribuit inter diſcipulos accumbẽtes & dedit eis dicens, Accipite, edite. Quid? PANEM. Quid aũt eſt porrectus iſte Panis? Additur. Hoc meũ eſt corpus. Similiter accepit poculũ ac porrexit eis et dixit: Bibite ex eo oẽs. Hic eſt ſanguis meus, etc. Cũ igitur Chriſtus diſtribuit Panẽ & uinũ in ſua cœna, nõ diſtribuit tm̃ panẽ & uinũ, ſed etiã corpus & ſanguinẽ ſuũ, ut quicunq; acciperet hũc Panẽ & hoc uinum, acciperet eo ipſo etiã hoc corpus, quod mox erat crucifigẽdum, & hunc ſanguinẽ qui mox erat pro peccatis mundi effundendus. Itaq; hic Panis uerè eſt corpus Chriſti, & hoc uinum uerè eſt ſanguis Chriſti, quod in ipſis & per ipſa corpus & ſanguis Chriſti uere diſpenſent. Nec te moueat, qui fiat, quòd cũ totus Chriſtus habitet uere in homine credente, accipiat tñ homo in cœna corpus & ſanguinẽ eius.

Ac profectò, niſi quis antè poſsideat & habeat per fidẽ corpus & ſanguinẽ Chriſti, q̃ in cœna accipiat, nõ fiet beneficiorum, quæ pij per corpus & ſanguinẽ Chriſti aſſequũtur, particeps. Quid igit̃ noui in ea cœna accipit? Nihil certè noui accipit, ſi ipſam totius Chriſti oĩa implentis ſubſtantiam conſideraueris: ſed ſi operationẽ Chriſti & reuelationẽ donorꝫ eius intuearis, accipit nouum donum & nouũ beneficium. Sumamus exẽplum de ſpiritu ſancto. Hic ſi naturã eius inſpexeris, omnia implet, tam in cœlo q̃ in terra. Quò ibo, inquit, à ſpiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Et tñ Chriſtus cùm ex reſurrectiõe rediret ad ſuos Apoſtolos, inſufflauit in eos, & ait: Accipite Spiritũ ſanctum. Et in die Pentecoſtes miſſus eſt Apoſtolis ſpiritus ſanctus. Et repleti ſunt (inquit Lucas) oẽs Spiritu ſancto. Quid opus erat, ut Spiritus ſanctus mitteretur? & quomodo omnes Apoſtoli repleti ſunt Spiritu ſancto, cum Spiritus ſanctus antea præſens erat, & replebat nõ tam Apoſtolos quàm uniuerſum orbẽ? Hîc, ſi de eſſentia Spiritus ſancti loquẽdum eſt, nõ mittebatur, nec recẽs Apoſtolos implebat, ſed erat, ut uerus ab æterno Deus, in cœlo & in terra, & conſeruabat omnia. Si autem loquendum eſt de donis Spiritus ſancti, etſi Spiritus ſanctus ubicunq; eſt, ibi ſecum etiam habet dona, non tantum generalia illa, quibus conſeruat omnes creaturas, & diſtribuit unicuiq; quod ſibi congruit, uerumetiam illa dona, quæ ad æternam ſalutem, & ad conſeruandam Eccleſiã ſunt neceſſaria: hæc tamen dona nõn conferuntur in quemuis, aut, ut rectius loquar, non reuelantur in quouis. Et dicuntur de cœlo uenire, non quòd corporali modo de cœlo deſcendant, & illabantur in hominem, ſed quòd in homine reuelantur. Non diſsimiliter de Chriſto & corpore ac ſanguine eius ſentiendum eſt. Nam ſi reſpexeris ſubſtantiam & maieſtatem eius, non ſolum implet cœlum & terram, uerumetiã paſcit corpore & ſanguine ſuo omnes in ipſum credẽtes, ſine ulla intermiſsione: ſed ſi conſideraueris inſtitutionem cœnæ, & peculiaria dona eius, Chriſtus tũc

ſubſtantiam & maieſtatem eius, non ſolum implet cœ-lum & terram, uerumetiam paſcit corpore & ſanguine ſuo omnes in ipſum credẽtes, ſine ulla intermiſsione: ſed ſi conſideraueris inſtitutionem cœnæ, & peculiaria dona eius, Chriſtus tunc dicitur præſens eſſe, ac Eccleſiam ſuam corpore & ſanguine ſuo paſcere, cum porrigit ei panem & uinum, dicendo, Hoc eſt corpus meũ, & Hic eſt ſanguis meus, ac affert imbecilli fidei robur, & afflictę cõſcientię cõſolationem. Quare etſi Chriſtus antea uerè eſt unà cũ corpore & ſanguine ſuo in credente, tamen in cœna porrigit ei corpus ſuũ, pane ueſcendum, & ſanguinẽ uino bibendum, ut cõferat in ipſum ea dona, quæ ad fidei confirmationẽ & ad certitudinẽ de diuina clementia, ſunt ſalutaria. Sunt enim duo organa, per quæ Chriſtus, ꝗ accepit dona in hominibus, ſua beneficia cõferre, aut ſi ita libet, excitare, & reuelare ſolet. Alterum eſt prædicatio Euangelij, abſq; externo Sacramento. Alterum eadem prędicatio, cum externo Sacramento: Euangelion, inquit Paulus, eſt potentia Dei ad ſalutẽ omni credenti: Et fides ex auditu eſt, auditus aũt per uerbum Dei. Cum igitur uerbum Dei, ſeu Euangelion de Chriſto & beneficijs eius prædicatur abſq; externo Sacramento, reuelantur & traduntur auditori cœleſtia beneficia præſenter quidem, ſed generatim & ſimpliciter: ſi aũt prædicatur unà cũ adiuncto Sacramento, Baptiſmo uidelicet, aut pane & uino cœnæ Dominicæ, reuelantur & traduntur cœleſtia beneficia peculiariter: &, ut ita dicã dupliciter: Semel uidelicet uerbo, & iterum Sacramento: ut quod uerbo generaliter promittitur & exhibetur, Sacramento peculiariter applicetur. Quare ſicut in Baptiſmo, qui in nomine patris, & filij & ſpiritus ſancti diſpenſatur, pręſens eſt pa-

ter & Filius & Spiritus ſanctus, ac recipit (quantum quidem ad miniſterium externũ attinet) eum qui baptiſatur in gratiam, & regenerat eum: Vnde Baptiſmus recte dicitur, & eſt lauacrum regenerationis: ita in cœna, in qua panis & uinũ cum hac uoce Chriſti, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus diſpenſantur, præſens eſt Chriſtus, & ſumenti panem & uinum applicat (quantum quidem ad externum miniſterium attinet) corpus & ſanguinem ſuum, unde recte panis dicitur & eſt corpus, & uinum ſanguis Chriſti. Quid pluribus opus? uerba ipſa Chriſti in cœna, Accipite, Edite, Bibite, multo clarius & manifeſtius, q̃ ulla alia argumenta, demonſtrant, quòd in ea fiat diſpenſatio non panis, nec uini tãtum, uerumetiam corporis & ſanguinis Chriſti, idque nõ abſentium, ſed uerè præſentium, eo quidem modo, quo res cœleſtes, in quorum catalogo continentur etiã corpus & ſanguis Chriſti, quæ nullo corporeo loco circumſcribuntur, præſentes eſſe ſolent. Etſi autem corpus & ſanguis in uiuente homine non ſeparantur, tamen non eſt ſentiendum, quòd corpus & ſanguis Chriſti ſolo pane diſpẽſentur, quemadmodum Papiſtę ſomniarunt, ſed quòd corpus diſpenſetur ſeorſim pane, & ſanguis ſeorſim uino. In diſpenſatione enim cœnę non hoc agitur, ut quæ in Chriſto natura coniuncta ſunt, ſeparentur: ſed ut ea diuerſis Sacramenti partibus repræſententur, & ſumenda tradantur. Explodendum igitur eſt mendacium, quo Papiſtæ laicis, ut uocant, ſuæ Eccleſiæ, os ſublinunt, & dicunt eos tam ſanguinem pane bibere, quàm uino. Ideoq; altera parte Sacramenti debere eſſe contentos.

Hactenus de diſpenſatione, qua Chriſtus ipſe corpus ſuum pane & ſanguinem uino in cœna diſtribuit.

Quid ergo? Num Chriſtus ſuam cœnam ita celebra/
uit, ut ipſe quidem diſpenſauerit in ea diſcipulis cor/
pus & ſanguinem ſuum, non autem poſteris ea diſpen/
ſanda commẽdauerit? Abſit. Autoritatem quidem ſu/
am, qua cœnam inſtituit, ſibi retinuit, miniſterium au/
tem diſpenſandæ cœnæ Eccleſiæ ſuæ commendauit.
Non enim ipſe tantum accepit panem & uinum, & di/
ſtribuit ea dicens, illum eſſe corpus, hoc autem ſangui/
nem ſuum: uerumetiam addit, Hoc facite, inquiens, in
mei commemorationem. Et explicat Paulus: Quotieſ/
cunq;, inquiens, comederitis panem hunc, & de pocu/
lo hoc biberitis, mortem Domini annunciate, donec
uenerit. Quibus dictis ſignificatur, quòd ſicut Chriſtus
diſpenſauit in cœna ſuum corpus & ſuum ſanguinem,
ita celebrandam eſſe in Eccleſia, uſque ad nouiſsimum
huius ſeculi diem cœnam, in qua non minus corpus
& ſanguis Chriſti diſpenſentur pane & uino, quàm
in prima cœna factum eſt. Sacra ipſa oblatio, inquit
Chryſoſtomus, ſiue illam Petrus, ſiue illam Paulus, Chryſoſt. 2. Tim. 1. Hom. 2.
ſiue cuiuſuis meriti Sacerdos offerat, eadem eſt, quam
dedit Chriſtus ipſe Diſcipulis, quocunq; Sacerdotes
modo conficiunt. Nihil habet iſta, quàm illa minus.
Cur id? Quia non hanc ſanctificant homines, ſed Chri/
ſtus, qui illam antè ſacrauerat, &c. Et iterum, Contem/ Chryſoſt. Ad Epheſi-os cap. 2. Sermo. 3.
plare obſecro. Adſtat menſa regia, adſunt Angeli, men
ſæ huius miniſtri, adeſt Rex ipſe, & tu oſcitabundis
adſtas, ſordidis indutus es, & tu nihil curas? Suma/
mus igitur corpus & ſanguinem Chriſti, in noſtra
cœna, non alia reuerentia, non alia fide, non alia obe/
dientia, quàm ſi accubuiſſemus in prima illa cœna,
quam Chriſtus adhuc in terra coràm uiſibili præ/
ſentia celebrauit. Sed quibus diſpenſantur corpus

& ſanguis CHRISTI in cœna? Nō certè alijs, quàm ijs, qui in menſa accumbunt, & ad quos hæc uerba, Accipite, edite, hoc meum eſt corpus, & bibite, hic meus eſt ſanguis, pertinent. Primum igitur, hæc uerba non pertinent ad Caiapham aut Pilatum: Neque enim hi accubuerunt, neque ſi interueniſſent, & rapuiſſent panem & poculum, pertinuiſſent ad eos hæc uerba, Accipite, edite, bibite: Non igitur accepiſſent corpus Chriſti, nec bibiſſent eius ſanguinem. Deinde, non pertinent his tēporibus nec ad Iudæos, nec ad Turcas, quia ne ipſi quidem accumbunt, & ſi fortè in celebratione cœnæ accurrerent, ac raperent panem & uinum, non tamen ederent corpus Chriſti, nec biberent ſanguinem eius, quòd nihil ad ipſos uerbum Chriſti. Præterea uerbum Chriſti nihil ad mures aut muſcas: Quare etiamſi illi rodant panem, & hæ ſorbeant uinum, non tamen edunt corpus Chriſti, nec bibunt ſanguinem eius. Etſi enim Chriſtus omnia implet maieſtate ſua, corpus tamen & ſanguis eius, nō diſpenſatur in cœna, ut nec Caiaphæ & Pilato, ita nec muribus & muſcis. Poſtremò uerbū Chriſti non pertinet ad Sacrificulos papiſticos, qui in Miſsis ſuis ſomniant, ſe ſacrificare pro peccatis uiuorū et mortuorum. Hi enim, etſi recitant uerba Cœnę dominicæ, & edunt panē ac uinum, tamen nec habent, nec edunt corpus, nec bibunt ſanguinem Chriſti, quia nō celebrant Cœnam dominicam, ſed Miſſam papiſticam. Ad ueram enim Cœnam dominicā, pertinet primū, Commemoratio, hoc eſt, publica prædicatio & recitatio uerborū, quibus Chriſtus, non ſolum cœnam ſuam inſtituit, & corpus pane, ac ſanguinem uino diſpenſauit, uerumetiam mortē ſuam ac beneficia eius expoſuit: Quod pro uobis, inquit, traditur, & qui pro uobis effundi-

effunditur. Sacrificuli autem Papiſtici, in tantum non cōmemorant prædicationem uerborũ Chriſti publice, ut etiam graui pœna à ſuis Pontificibus prohibeantur, ne ad aures Laicorum, ut uocāt, commemorent. Deinde ad ueram Cœnam dominicā pertinet Communio, ſeu diſpenſatio panis & uini: Non enim fuiſſet cœna inter Chriſtum & Apoſtolos, ſi ſolus Chriſtus ediſſet ac bibiſſet, eſurientibus interim ac ſitientibus Apoſtolis. Sacrificuli autem non diſpenſant panem & uinum in priuatis ſuis Miſsis, ſed ſoli ipſi ueſcuntur & bibunt. Cum igitur non celebrēt in Miſsis ſuis, ueram cœnam Domini, manifeſtum eſt, quòd nec habeant in Miſsis, nec ſumant corpus & ſanguinem Chriſti: et cùm obtrudunt Eccleſiæ ſuum panem pro Chriſto adorādum, & opus ſuum, ad peccata expianda, deſignent horrēdam Idolomaniam, & deteſtandam impietatem. Ad quos ergò pertinet uerbum Chriſti, Accipite, edite, bibite, & qui ſunt illi qui in cœna, ſumunt corpus Chriſti pane, et bibunt ſanguinem eius uino? Reſpondeo: Pertinet ad diſcipulos Chriſti, qui in menſa accumbũnt. Fuerunt ne hi omnes pij et ſancti? Manifeſtum eſt quòd et Iudas Iſchariotes proditor, inter ipſos accubuerit, accubuerint etiam reliqui Apoſtoli, qui tanta erant imbecillitate, ut & mox de primatu odioſe rixarent̄, & paulò poſt Chriſtum, turpiſsima fuga deſererent, ac Petrus etiam abiuraret: Et tamen quia Chriſtus cum ipſis colloquebatur, & porrigendo panem ac uinum dicebat, Accipite, Edite, hoc meum eſt corpus, Bibite, hic meus eſt ſanguis; Idcircò negari non poteſt, quin & corpus & ſanguinem Chriſti ſumpſerint. Iudas quidem, quia impœnitens, ad cōdemnationem, ſicut & Chriſtus ipſe, odor eſt mortis ad mortem, impœnitētibus. Reliqui autem

ad ſalutem, quia peccatores quidem, ſed pœnitentes. Habes igitur quod etſi totus Chriſtus implet maieſtate ſua cœlum & terram, ac omnia coram gubernat, tamē non omnibus, nec ubiuis diſpenſatur corpus et ſanguis eius, ſed tantum in uera ſua cœna, & diſcipulis in ea accumbentibus, ſiue dignis ſiue indignis, illis quidem ad ſalutem, his autem ad iudicium. Et hactenus de diſpenſatione corporis & ſanguinis Chriſti.

DE VSV ET FRVCTV COENAE DOMINICAE.

MArtyr in ſuo Dialogo percontatur, quid ad omnium rerum gubernationem & conſeruationem opus ſit præſentia humanitatis Chriſti? Ita multi alij Impij ſunt, qui percontari ſolent, quæ ſit neceſsitas præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti in cœna, & quid ſi nullam omnino cœnam haberemus, num propterea nobis eſſet omni cœleſti ſalute carendum? Hoc autem non eſt homini, ſed Deo ipſi inſultare, & beneficia eius contumelioſe, ac ſumma animi ingratitudine excipere. Etſi enim Deus potuiſſet, pro immenſa ſua maieſtate humanum genus alia ratione, quàm incarnatione filij ſui ſeruare, & omnia abſq; præſentia humanitatis Chriſti gubernare, potuiſſet quoq; filius Dei abſque inſtitutione cœnæ dominicæ, & diſpenſatione corporis & ſanguinis ſui, ſaluti Eccleſiæ conſulere, tamen quia hæc conferendæ ſalutis ratio uiſa eſt & placuit uoluntati Dei, non ſolum exiſtimandum eſt; eam eſſe & ſapientiſsimam, & cōgruentiſsimam: ſed etiam agnoſcenda ſunt hæc diuina beneficia gratiſsima mente. Conſideremus igitur, quis ſit uſus cœnæ dominicæ, & quam utilitatem ex ea conſequamur. Non ignoramus quidem, quòd multi indigni ſumant cœnam, qui

repor

reportant ex ea non ſolum nullam utilitatem, uerum etiam maximam perniciem. Quiſquis ederit panem hunc, & biberit de poculo Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini, & edit ac bibit ſibi iudicium: hoc autem non fit uitio Cœnæ, ſed uitio indignitatis eorum, qui bonam & utilem cœnam malè & indignè ſumunt. Exponemus igitur, non quid cœna alieno uitio fiat, ſed quid officio Spiritus ſancti afferat, ſi quis ea dignè, hoc eſt, in uera pœnitentia, & ex fide Domini noſtri Ieſu Chriſti utatur. Ac primum omniũ cœna Domini non eſt muta actio, nec ocioſum ſpectaculum, ſed prædicatur in ea de morte Chriſti, quòd ſit expiatio peccatorum noſtrorum, et exhibetur nobis pane & uino, corpus illud quod eſt uita mũdi, & ſanguis ille, qui emundat nos ab omni peccatò. Vbi autem auditur ex fide beneficium mortis Chriſti, & ſumitur corpus & ſanguis eius, ibi fides, autore Spiritu ſancto, non uerbo tantum, ſed etiã Sacramento confirmatur & ſtabilitur. Sicut enim fides, ita & confirmatio fidei ex auditu: Auditus autem per uerbum Dei. Vbi autem fides confirmatur, ibi etiam de æterna noſtra uita & fœlicitate certificamur & confirmamur. In tantũ enim beneficijs diuinis fruimur, quãtum fidei habemus: Fiat, inquit, tibi ſecundum fidem tuam. Quare uſus cœnæ dominicę ex fide, rectè nobis dicitur ęternam uitam & fœlicitatem afferre. Vnde Chryſoſtomus: Quemadmodũ (inquit) frigida acceſsio periculoſa eſt, ita nulla myſticæ illius cœnæ participatio, peſtis eſt & interitus. Ipſa namq; mẽſa, animę noſtrę uis eſt, Nerui mentis, fiducię uinculũ, fundamentũ, Spes, Salus, Lux, uita noſtra, &c. Cum igitur tã magna et tam multa beneficia nobis digno uſu cœnę dominicæ offerãtur, agite dum, nõ contemnamus. nõ Chryſoſt. 1. Cor. 10.

frigidè

frigidè accedamus, ſed pœnitentiā ueram agamus; et in fide ſumamus, ut ęternām uitam & ſalutē reportemus. Deinde, in diſpenſatione poculi, Chriſtus ait: Hic eſt ſanguis meus, qui eſt noui TESTAMENTI. Aut, ut aliàs dicit: Hoc poculum nouum eſt Teſtamentum in meo ſanguine. Tribuit ſuę ipſe cœnę, nomen TESTAMENTI, quod morituri facere, & de ultima ſua uoluntate teſtari ſolent. Videamus igitur quid in Teſtamentis fiat, ut ex eo utilitatem cœnæ Dominicæ cognoſcamus. Solenne enim eſt, ut homo uel de morte cogitās, uel morti propinquus condat Teſtamentum, in quo ſuam cuiq; hæredum portionem hæreditatis, alijs quoq;, quibus uiſum eſt, legata aſsignet: Vnde & de Abrahamo ſcriptum eſt: Dedit Abraham cuncta quæ poſſederat Iſaaco, hoc eſt, inſtituit Iſaacum in legitimum hæredem, filijs autem concubinarum largitus eſt munera, ſeu legata. Cum igitur Chriſtus ex hoc mūdo eſſet morte diſceſſurus, ſuſcipit & ipſe, pro more, Teſtamentum faciendum. Quid autē bonorum temporalium aut terrenorum ſuis hæredibus legaret, nō habebat. Filius, inquit, hominis, non habet ubi reclinet caput ſuum: Ac tunicā quoq; & reliqūas ueſtium partes, paulò poſt direpturi erant milites. Sed nec uenerat in hunc mundū, ut dominaretur regio more, & diſpenſaret externa bona, nec ea quicquam nobis ad ueram & æternam ſalutem profuiſſent, etiamſi inter nos hæredes ſuos, diſpenſaſſet. Fingamus quòd Chriſtus legaſſet in ſuo Teſtamēto, Petro quidem regnum Hieroſolymitanum, Iacobo regnum Aegyptiacum, Bartholomæo regnum Aethiopicum, alijs autē maximam uim pecuniæ, qua poſſent pro ſuo arbitrio negociari, & magni fieri, quid, obſecro, hæc ad ueram ſalutem contuliſſent? Non fuiſſent

ſent ex his legatis, nec ſapientiores, nec iuſtiores facti: addo etiam, nec opulentiores aut ditiores. Neq; enim regna, neq; pecuniæ reddunt hominem ditiorem. Auaro, inquiunt, tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Quare Chriſtus conſulturus ueræ & æternæ ſaluti ſuorum hæredum, nō legauit eis in Teſtamento ſuo externa & temporalia, aut aliena bona. Quid ergo legauit? Quod habuit & proprium & precioſiſsimum, uidelicet ſuum ipſius corpus, & ſuum ipſius ſanguinem. Non exiſtimes hæc eſſe uulgaria legata. Non potuiſſet Eccleſiæ ſuæ & prȩſtantiora & magis ſalutaria bona legaſſe. In corpore enim & ſanguine ſuo, quæ ad expianda peccata noſtra coram Deo patre impendit, legauit nobis PECCATORVM REMISSIONEM. Quid autem maius, quid excellentius nobis poſſet contingere? Vbi eſt peccatorum remiſsio, ibi eſt Deus propicius, iuſticia, uita, & æterna ſalus. quid ergo nocere poſſet uel paupertas, uel infamia, uel ægritudo, uel mors, uel infernus? Vbi autem non eſt remiſsio peccatorum, ibi nihil profuerint uel diuitiæ, uel dominationes, uel ſanitates, uel quicquid hic mundus ſuſpicit & admirat̃. Quare, cũ Chriſtus legauerit Eccleſiȩ in teſtamento ſuo corpus & ſanguinem ſuũ, ac eo ipſo remiſsionẽ peccatorũ, quæ per ſacrificiũ corporis & ſanguinis eſt impetrata, ſentiendũ eſt, ꝙ legauerit ei ſumma, optima, utiliſsima, & ad uerã ſalutẽ maximè omniũ neceſſaria bona. Hæc aũt eò dicunt̃, ut in uſu huius Teſtamẽti faciamus, quod aliàs in uſu mundanorũ teſtamentorũ facere ſolemus. Nam ſi quis fuerit in mundano teſtamento hæres inſtitutus, & excludatur uel cohæredum, uel aliorũ iniquitate à capienda hæreditatis ſuæ portione, ſtatim appellat ad literas Teſtamenti, has profert in mediũ, has inſpicit & expendit, has aduerſarijs obtrudit, his ſeſe ab om

Z nibus

nibus obiectionibus tuetur, ut tandem ad capiendam partem hæreditatis admittatur. Non diſsimiliter nos in uſu Teſtamenti Chriſti geramus. Promiſſa eſt nobis Remiſsio peccatorum & hæreditas æternæ uitæ propter Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Et in hoc confectæ ſunt literæ Teſtamenti, quæ ſunt inſti-tutio cœnæ Dominicæ. Satan autem aduerſarius no-ſter reijcit nos à capienda hac hæreditate. Obijcit no-bis multitudinem & magnitudinem noſtrorum pecca-torum. Dicit, Maiora & plura eſſe noſtra peccata, quàm quæ coram Deo remittantur, ideoque negat ad nos per tinere hæreditatem cœleſtis regni. Et concedit quidem Deum eſſe clementem & miſericordem, ſed ijs, qui dili gunt ipſum (ut Lex habet) & cuſtodiunt mandata eius. Tu uerò (inquit) nec dilexiſti Deum ex toto corde, nec unquàm cuſtodijſti uel minimum mandatum eius per-fectè. Quid igitur tibi de æterna ſalute ſperandum aut expectandum? Hæc ſunt ignita iacula aduerſarij. Quid ergo faciendum? Proferendæ ſunt literæ Teſtamenti, ſumenda eſt cœna Dominica, ut ex ea admoneamur, i-mò certificemur de noſtra hęreditate, de remiſsione pec catorum, & uita æterna. Non neganda quidem eſt mul titudo & magnitudo noſtrorum peccatorum, ſed inge-nuè confitenda coram Deo. Nec illud eſt negandum, quòd legem Dei nunquàm perfectè ſeruauerimus. Sed habemus literas Teſtamenti, habemus cœnam Domi-nicam, in quà, cum nobis legata ſint corpus & ſanguis Chriſti, eo ipſo legata eſt nobis remiſsio peccatorum & æterna uita. Quid ergo? Num Chriſtus propter noſtro-rum peccatorum multitudinem & magnitudinem re-tractabit ueritatem ſui Teſtamenti? Num fiet mendax, quòd ego fuerim inobediens? Nihil certè minus. Cœ-

lum

lum, inquit, & terra prǽteribunt, uerba autem mea non præteribunt. Conſideremus igitur ex nomine Teſtamenti, quàm latè pateat uſus cœnæ Dominicæ. Sicut autem Chriſtus uocauit cœnam ſuam Teſtamentum, ita Eccleſiaſtici noſtri maiores uocarunt eã nec ineptè, nec inutiliter, uiaticum. Nõ enim habemus hîc manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. In hoc igitur mundo peregrinamur à Domino. Et quod ille dicit: Incola ego ſum in terra & peregrinus, ſicut omnes Patres mei, idem de nobis dicẽdum eſt. Peregrinorum autem mos eſt, ad aliena hoſpitia diuerti, nõ ut ibi perpetuò hæreãt, ſed ut ijs hoſpitijs ad tempus utantur, donec iter ſuum conficiant. Ac niſi uiatico fuerint inſtructi, & ſeſe ab ijs, ad quos diuertunt, redemerint, peſsimè tractari, aliquoties etiã in uincula conijci ſolent. Sumus & nos in his terris peregrini, ac neceſſe habemus in ea hoſpitia diuerti, in quibus Satan paterfamilias eſt & Princeps, qui hoſpites ſuos blandè quidem aliquoties excipere, ſed Tyrannicè tractare, ac niſi extremum quadrantem perſoluãs, hoſtiliter opprimere ſolet. Ecce enim tibi, hîc eſt hoſpitium exilij & paupertatis, illic hoſpitium infamię, iſtic hoſpitium morborum, & cum diu peregrinatum fuerit, tandem diuertendum eſt ad hoſpitium Mortis. Quòd ſi nõ fueris probè inſtructus uiatico, princeps huius mundi, qui eſt Satan, nunquàm dimittet te illęſum. Habet enim in omnibus his hoſpitijs ſuum ius, & ſuam dominationem, idq; propter peccatũ, quo factus eſt non tam Princeps, quàm Deus, ut Paulus ait, huius ſeculi. Quare cum diuerteris in hoſpitiũ paupertatis, exigit ius ſuum, quod habet propter peccatum, & cogitat te in paupertate perdere. Ac niſi redemeris te uiatico, omnino eſt tibi pereundum. Cum diuerteris in hoſpitium morborum,

exigit ius ſuum, quod habet propter peccatum, & niſi numeres, minatur tibi exitium. Ad extremum cum diuerteris ad hoſpitium mortis, ibi tum, ſicut excipit te crudeliſsimè, ita tractat te immani tyrannide, propter peccatum, ut niſi de tuo uiatico numeres, nunquam ſit te dimiſſurus, donec te in æternũ barathrum conijciat. Quod ergo eſt uiaticum illud, quo poſſumus nos à tanto exitio redimere? Scimus quidẽ Chriſtum ipſum eſſe ἀντίλυτρον, hoc eſt, precium redemptionis noſtræ: ſed quia ſe nobis ipſe unà cum corpore & ſanguine ſuo in cœna ſumendum tradidit, idcirco rectè dictum eſt, cœnam Dominicam eſſe uiaticum, quo nos in peregrinatione noſtra, ab inſultatione latronum, & à tyrannide Satanæ redimamus. Si enim ſatan ſiue in hoſpitio paupertatis, ſiue in hoſpitio morborum ac mortis exigit à nobis ius ſuum, quod habet in nos propter peccatum, & minatur nobis æternam internecionẽ, habemus cœnam Dominicam, in qua corpus & ſanguis Chriſti, quę ſunt preciũ redemptionis noſtræ, pane & uino ſumenda proponunt̃. Hac igit̃ in fide ſumpta, & Satanæ obiecta, tantũ abeſt, ut poſsit nos ſatan in exitio detinere, ut neceſſe habeat ſe ipſe in perpetuũ exitiũ proripere, ac nobis liberrimã ad cœleſtẽ patriã profectionẽ permittere. Nam cũ in cœna paſcamur carne & ſanguine Chriſti, q & mortẽ uicit, & à mortuis reſurrexit, ac æterna beatitudine fruit̃: fieri nõ põt, quin & nos in ipſo mortem uincamus, & deuicta morte, ſempiternã fœlicitatẽ aſſequamur. Quare, ſicut afflicti in hac uita, cœna Dominica, ad capiendam in omnibus aduerſis conſolationẽ & uitã, uti debent: ita crudelitatis genus eſt, morituros ab uſu cœnæ Domini deterrere, & eos tã utili, in periculoſiſsima ſua peregrinatione, uiatico priuare. Poſtremò eſt & cœna Dominica mutuæ charitatis ſymbolum,

quo excitamur, ut quemadmodum una caro, & unus ſanguis cum Christo efficimur: ita nos inuicē, ut unius corporis membra mutuo amore cōplectamur. Sed de uſu cœnæ Dominicæ non libet longiorem declamationem instituere. uolui autem hęc pauca, quę aliâs copioſius explicata ſunt, de diſpēſatione cœnæ & uſu eius, ijs, quæ de uera præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in cœna, dicta ſunt, adijcere: ut etiam hac in parte ſignificemus, nos nullo planè contentionis ſtudio ſuſcepiſſe ueram corporis & ſanguinis Chriſti pręſentiā in cœna tuendam: ſed nos hoc officium tam Chriſto filio Dei, q̄ eccleſiæ eius debere, ut & Maieſtatem Chriſti (quod in nobis eſt) inuiolatā & illuſtratam conſeruemus, & uerum uſum cœnæ Dominicę retineamus. Non dubito, quin, quod eſt Cinglianorum ingenium, ſatis habeant conuiciorum & calumniarum, quibus hęc noſtra pia ſcripta proſcindant, & ſuam impietatem defendere ſtudeāt: ſed quod ad me attinet, etiāſi ſcriptis ſuis inhumaniter me tractauerint, tamen illud officium eorum mihi gratiſsimum eſt, quòd his ſcriptis ſuis publicum de me teſtimonium ferāt, me à dogmate eorum peius cane & angue abhorrere, ac planè non eſſe Cinglianum. Non damno Eccleſias eorum, quippe quòd Deus tanta ſit clemētia, ut etiam in media Baalitarum doctrina reſeruet ſibi ſua ſeptem millia uirorū, qui nō curuant genua ſua ante Baal: ſed damno pernitioſum ipſorum dogma: & ſi in errore ipſi perrexerint, dolemus quidem ex animo: ſed interea nō eſt nobis noſtrum officium deſerēdum, & oramus Deum Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut nos Spiritu ſancto ſuo in cognitione & profeſsione uerè piæ doctrinæ conſeruet, & gregem Eccleſiæ ſuæ à faucibus luporum clementer eripiat.

ALPHAEVS VALESIANVS Henrico Bullingero S.

LEgi librum tuum, doctiſsime Bullingere, quem contra D. Brentium De cœlo, De dextra Dei, Aſcenſu Chriſti in cœlum, & Sacramento corporis & ſanguinis eius in cœna edidiſti. In quo uidi non modò D. Brentium, & qui cum ipſo faciunt, uerùm & me quoq; admodum inclementer excipi. Quod igitur ad me attinet, cui uideo te plurimum ſuccenſere, dum me in ἀλφιτεῖον, hoc eſt in piſtrinum, ubi mancipia cruciabantur, conijciendum & damnandum cenſes, ꝙ Scholaſticorum quorundam de cœlo Empyreo nugas ad finem Brentiani libelli recitauerim, ſcias, me id tibi ex animo cõdonare. Etſi enim ipſe quoq; in etymo cognominis tui, Bullingere, ludere potuiſſem, in pręſentia tamen mihi omnino abſtinendum duxi. Ac tantum abeſt, ut par pari rependere cupiam, quin me etiam paratum eſſe ſcias, ſi hoc modo pia pax & ſalutaris concordia Eccleſię Chriſti reſtitui poſſet, me iudicium hoc quantumuis graue, aut ſi quid etiam maius eſſet, non recuſaturum. Subinde enim magis magisq; perſpicio, quantum hoc Sacramentarium diſsidium Euangelicę doctrinę curſum impediat. Sed uiciſsim uellem te quoq;

pro

pro tua eruditione, cogitare, nos in hoc ſacroſan
cto myſterio minimè ludere. Et quod περὶ δια-
στήματος inter cœlum empyreũ & terram, & mola
cœlitùs in terram demittenda ex ſententia ſophi
ſtarum annotaui, non hoc animo factum putes,
quo tu interpretaris: uerùm hoc ſolum me ſpe-
ctaſſe, ne maieſtati Chriſti ad dextram Dei patris
ſedentis, aliquid affingamus cœleſti eius gloria in
dignum, quod à ſcholaſticis factum eſſe demon
ſtraui. Qui has choreas confinxerunt, & Ariſtote
licum uix tranſcendêre cœlum, hoc eſt, de ęterna
beatitudine non niſi terrena, hoc eſt, ſtulta, cogi-
tare potuerunt. Sed ecce tibi nunc Brentium, cu
ius caniciem cùm uellicares (ſit uerbo uenia) pau
lo petulantius, num putas ei ingenium defuiſſe,
quo dicteria tua, ne quid grauius dicam, pari rati
one excipere potuiſſet? de quo etiam, ſi maximè
factum fuiſſet, omnes pij & ęqui lectores candi-
dè iudicaſſent. Verùm ipſe uocationis ſuæ me-
mor, pro natura, pietate, & grauitate ſua, præſenti
umq; temporum ratione, quibus uides hoſtes
doctrinę cœleſtis in omnes occaſiones intentos,
eſſe & uigilare, maluit Eccleſiæ ueſtræq; ſalutis ra-
tionem habere, quàm humano ingenio, quod
nobiſcum naſcitur, indulgere, & aliquid acerbius
in uos ſcribere: ut uniuerſa Chriſti Eccleſia intel-
ligat,

ligat,ſibi cum dogmate fuiſſe certamen à ſcriptu ra ſacra alieno,cuius autores & propugnatores etiam ſaluos optauit, modò ueritati cœleſtis doctrinę cederēt. Te igitͬ Bullingere per uiſcera miſericordiæ Dei rogo & obteſtor, ne quid affectib. dare uelis,aut opinioni,quam penitus imbibiſſe uideris. Ego enim de te in uiam reuocando non prorſus animum deſpondi, ꝙ toties in nouiſſimo libello tuo à D. Brentio pleniorem explicationem in quibuſdam deſideras: quod animi eſt in ſentētia ſua non per omnia confirmati, non tamen obſtinati,ſed doceri cupientis argumentū. Id quod te ex animo facere ſpero. Si igitͬ quod opto & precor,animo candido & ſincero,ſemotis humanis affectibus (alioquin peſsimis conſultoribus) hoc Brentij reſponſum perlegeris, & diligenter expenderis,uidebis quàm tuę ſaluti & ueritati cognoſcēdę & aperiendæ non uoluerit deeſſe,uir de repub. Chriſtiana optimè meritus. Ac principiò conſideres uelim,D. Brentium cū his, quos habet in hac parte doctrinę cœleſtis ὁμοψήφους, nullam prorſus naturæ humanæ in Chriſto facere diffuſionem,qua per corporeas dimenſiones longum,latum & altū fiat: quo nomine traducti ſunt odioſo admodū Vbiquiſtarū cognomento. Quod cùm certum ſit, & omnibus pijs,

quotquot

quotquot Brentij ſcripta legerunt, notum, quid nobis dicendũ aut faciendum cenſes, cùm pius lector talia ſcriptis ueſtris inſerta deprehendat, D. Brentio & collegis eius minus candidè imputata? Quis .n. uel ſaltem rationis beneficio præditus, non horreat craſſam hanc Theologiam, quæ nos Chriſti faceret, aut naturę humanæ manifeſtos abnegatores, Marcionitas, Eutychianos, aut carnis eius Capernaiticos deuoratores? ſic .n. de nobis loquunt̃ quidam & ſcribunt, ꝙ ueram carnis Chriſti in cœna pręſentiam affirmamus: horũ ſcias nihil quicquam nobis in mentem uenit unquàm: neq; quiſquam nos tam craſſos philoſophos exiſtimet. Sed quid quęſo aliud agit Petrus Martyr in ſuo dialogo, quàm ut ſcriptis patrũ, & ſcripturæ ſacræ teſtimonijs doceat, corpus Chriſti nõ extendi & diffundi in omnia loca. Sed quis quęſo hoc dixit? quis ſcripſit? quis ſenſit? quis credidit unquã? ne ſcholaſtici quidẽ, aliàs ſatis inepti in pręſenti materia diſputatores. Cùm igit̃ quod ſemper iam inde ab initio exorti huius certaminis docuim9, ingenuè fateamur, nos firmiter credere & aſſerere, corpus Chriſti nõ extendi aut diffundi in omnia ſupera & infera loca, an no in uidemur, chriſtiane lector, uno uerbo ad Petri Martyris prolixũ dialogũ reſpondiſſe, & eum refutaſſe?

a hoc eſt,

hoc eſt, reipſa demonſtraſſe, quod nobis noſtrisq; ec cleſijs affinxerit opinionem, quę cũ ſcriptura pro phetica & apoſtolica & dictis patrum pugnet? Si dicamus id errore & ignorantia factũ Martyris, metuendum eſt, ne & hoc minus benignè ſit ac cepturus. Si uerò ſtudio factum affirmauerimus crimen erit non leue. Verũ utcunq; habeat, hoc modò ſciatis, nos corpus Chriſti neq; extendere neq; diffundere in omnia loca: quod uelim candidus lector diligenter meminerit & expendat. At dices, nos quidem hęc abſurda negare uerbis, reipſa uerò incurrere, & defendere talem ſenten tiam, ex qua hęc neceſſariò ſequunt: ueram ſcilicet pręſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in cœna. Hic uellem mi Bullingere diligenter conſiderares, & apud animũ tuum expenderes, num credas ita abbreuiatam & infirmatam manũ Dei, ut non poſsit modũ inuenire & rationem, qua homo ille, quem λόγος in unitatem perſonæ aſ ſumpſit, ubiq; omnibus rebus pręſens ſit, & res omnes præſens adminiſtrare poſsit? cuius pedi bus Deus omnia ſubiecit? Sed ais, per ſpiritum Chriſti hoc fieri. Per quem quęſo ſpiritũ? num eum qui tertia in Trinitate Deitatis eſt perſona? Sed hac ratione & ſanctos dei Chriſtos dices, qui à ſpiritu ſancto implentur οὐσιωδῶς, neq; tamen

mundum

mundum adminiſtrabunt, ſicut hic Brentij libel-
lus te piè & copioſe docebit. Quid ergo, quod
ad mũdi adminiſtratione attinet, Chriſto pro-
pter perſonalem unionẽ duarum naturarũ am-
plius ꝙ̄ ſanctis tribues? Vellem aũt in hac de dex
tra Dei diſputatione Ioannem Caluinũ audires:
qui &ſi per omnia nobiſcum non faciat, hanc ta-
men quam tu de dextra Dei opinionem profite
ris, conſtanter refutat. Is .n. in locum apoſtoli ad
Epheſ. cap. 1. (Sedere eum fecit in dextra) ad hũc
modum ſcribit. Hic locus, inquit, apertè oſten-
dit, ſi quis alius, quid ſignificet Dextra Dei, Non
locum ſcilicet aliquẽ, ſed poteſtatem, quam Pa-
ter Chriſto contulit, ut eius nomine cœlũ & ter-
ram adminiſtret: neq; .n. hoc ad corporis collo-
cationem pertinet, ſed ſummam regnandi auto-
ritatem exprimit, qua prędituſ eſt Chriſtus. Hoc
ſonant Pauli uerba: Super omnem principatum
&c. Nam totum hoc complexũ exegeticè adie-
ctum eſt, ad exprimendam Dextræ ſignificatio-
nem. Dicitur ergo Deus pater Chriſtũ extuliſſe
ad dextram ſuam, quia Conſortem ipſum impe
rij ſui fecerit, quia per Ipſum omnem ſuam pote
ſtatem exerceat, ſimilitudine à terrenis principi-
bus ſumpta, qui ſuos præfectos aſsidere ſibi iu-
bent honoris cauſa. Quum aũt dextera Dei cœ

 lum

lum & terram impleat, ſequitur regnum Chriſti ubiq; diffuſum eſſe, atq; etiam uirtutem. Vnde perperam faciunt, qui ex ſeſsione ad dexteram Dei conantur probare, Chriſtum non niſi in cœlo eſſe. Eſt quidem id ueriſsimum, inquit, in cœlo eſſe Chriſti humanitatem, non in terra (quæ uerba Caluini ego intelligo perinde, ac ſi diceret corpus Chriſti non diffundi aut extendi, ſed etiã in gloria, quod ad eſſentiam attinet, manere finitam creaturã, & terreno modo, hoc eſt, ſenſibili eſſe in terra) Sed probatio illa, inquit, non conuenit. Hactenus Caluinus. Hęc uerba ideo producere uolui, non ꝙ ignorem quam ſentẽtiam de cœna profiteat̃, uerùm ut intelligas eũ quoq; per dexteram Dei non intelligere certũ aliquem locũ in cœlo empyreo, quod tu ſine omni ſcripturę ſacrę & patrum teſtimonio affirmas: & ſimul alij quoq; intelligant, quantum uel animis uel ſententijs diſſentiamus. Corpus enim Chriſti ſubſtantia finitum aſſerimus in cœlo ubi non erit phyſicus locus, ſicut aliàs copioſè demonſtratum eſt. Affers quidem locũ ex Matthęi Cap. 25. de ouibus ad dexteram Chriſti in nouiſsimo die collocandis, ſed quid hoc ad inſtitutũ? Non enim de dextera filij hominis eſt quæſtio, ſed de dextera Dei Patris, ad quam filius hominis collocatus

catus eſt. Chriſtus autem loquitur de dextera filij hominis, qui apparebit in nubibus: non de dextera Dei patris, quæ inuiſibilis & infinita eſt potentia Dei, ad quam filius hominis ſedet, omnia ſupera & infera cœleſti modo præſens gubernat & adminiſtrat.

Cùm igitur luce meridiana clarius ſit, dexteram Dei non locum aliquem ſignificare, ſed ſummam maieſtatem Dei, omnibus rebus præſentem, & res omnes gubernantem & adminiſtrantem, & Chriſtum hominem collocatum ad dexteram Dei, non filium Dei (ipſe enim filius ſiue λόγος eſt dextera Dei, omnipotens inquam uerbum eius, per quod Deus pater omnia condidit, omnia conſeruat) & ad dexterã Dei collocatum eſſe, eſt λόγῳ perſonaliter uniri, & imperij conſortem facere, & maieſtatis: non modò, ut hac diuina maieſtate, quam ſine menſura participat, fruatur, id quod cum Chriſto omnes ſancti commune habent: ſed eſt hoc modo in ſocietatem maieſtatis aſſumi, ut ipſa quoq; humanitas, hoc eſt, homo Chriſtus, ſiue, ut magis apertè loquar, Chriſtus etiam ſecundum humanitatem ſuam, alio tamen modo, quàm diuinitas, omnia ſupera & infera adminiſtret præſens, modo uidelicet cœleſti, & ratione humanę imper-

ueſtigabili. Ideoq́; neceſſe habes, aut hanc maieſtatem Chriſti hominis negare, qua & ipſe propter hanc ad dexteram Dei ſeſsionem non localem aliquam, ſed maieſtatem communicationem, omnibus creaturis eſt præſens: aut libenter nobiſcum fateberis, eum etiam ubique eſſe, & in cœna corpus & ſanguinem ſuum ueſcentibus diſtribuere. Neque eſt, quod ad ſpiritum hic confugias, qui adſit cũ pane & uino cœnæ: Corporis, nõ ſpiritus ſui mentionem facit Chriſtus, dum panem diſtribuit, Ideoq́; non ſola ſpiritus Chriſti maieſtas eſt, ſed & maieſtat humanitatis Chriſti, quæ facit ut corpus eius uerè adſit in cœna, & diſtribuat̃: alio tamẽ, ut dixi, modo quàm diuinitas ſiue ſpiritus Chriſti, ꝗ ſubſtantia corporis nõ aboleatur, & natura humana etiam in gloria maneat creatura. Nihilominus tamen tanta eſt humanitatis Chriſti maieſtas, qua ubiq; locorum adeſt cum ſpiritu, hoc eſt diuinitate, omnia uidet, omnia audit, & per ipſum (humanitatem, Ecce gloriam & maieſtatem inenarrabilem humanitatis eius) diuinitas, omnia adminiſtrat. Hoc, inquam, myſterium eſt à ſeculis abſconditum, quod nulla ratio, nullus ſenſus humanus comprehẽdere poteſt. Hęc uellem te mi Bullingere diligenter expendere; ſic fieret, ut non modò

dò

do crederes, imò uideres panis & uini diſtributionem, cum ſpiritu Chriſti, hoc eſt diuinitate eius omnia implente, abſente humanitate eius cõiunctã, ſed maieſtatem quoq; carnis Chriſti adorandã cognoſceres, quæ nullo locorum interuallo à ſpiritu eius ſeparatur, ſed ubicunq; diuinitas eſt, eam quoq; modo cœleſti, & naturæ humanæ incomprehenſibili ſecum pręſentem habet. Cuius ſubſtãtia paſcimur in cœna, non ea ratiõe qua in cruce pro nobis paſſus eſt, ſed eo modo, quo in cœna ſua maieſtate etiam humanitatis ſuæ præſens eſt, & ſuo corpore & ſanguine, quæ hic diſtribuũtur nos uerè nutrit, et in uitam ęternam alit: ſpiritum noſtrum reficiens, & corpora noſtra ad ſpem reſurrectionis & immortalitatis conſecrans.

Vides mi Bullingere, quàm candidè, quàm apertè tecum agatur, patiamur quęſo nos non ab hominibus, hoc eſt ratione humana, ſed ſpiritu Dei de tãtis myſterijs doceri, ubi minus periculi habet pia ſimplicitas, quàm acuminis humani ingenij curioſitas. Abijciamus quas ratio humana nobis ſuggerit de hac cœleſti & ineffabili maieſtate Chriſti hominis ſiue humanitatis eius carnales cogitationes.

Verbum Chriſti ſit dux noſter, quod in cœna Domi-

Domini, non modò panis & uini κοινωνίαν, ſed ueram etiam corporis & ſanguinis Chriſti, maieſtate humanitatis ſuæ quoq; præſentis communicationẽ, quę non contactu in noſtra corpora agant, ſed cœleſti modo uitam per fidem in nobis inchoatã confirment & foueant, indignos autem corripiant & caſtigent. Quæ fiunt non conſideratione aut cogitatiõe noſtra de ipſius corpore abſente, ſed ipſum Chriſti corpus uerè in pijs agat, quemadmodum & ſpiritus ad uiuificationem, alio tamen, ut dixi, & diuerſo modo.

Vides etiam mi Bullingere, quàm non abhorreamus à pia concordia, & quàm de ea facienda non prorſus deſperauerimus. Ratio compendiaria eſt, & expeditiſsima. Date quęſo gloriam filio Dei & omnipotentiæ & ueritatis, quid habebit caro, quod reſponſet? Quod ut uel tandem fiat, te Ieſu Chriſte, fili Dei & hominis, per paſsionẽ & mortem, per uiſcera miſericordiæ tuæ, te oro, & animos docentium ad amorem ueritatis doctrinę cœleſtis & incorruptæ, & concordiæ flectas. Quot annis, quæſo, durauit inter Corneliũ Romanum & Cyprianum Carthag. totius Africæ & Italiæ Epiſcopos de baptizatis ab hęreticis, rebaptizandis uel nõ rebaptizandis, certamen, ubi, meo iudicio, non minus periculi fuiſſe uidetur,

quàm

q̃ in hac de cœna Dominica diſſenſione, donec tandem utriſq; defunctis, & argumentis utrinq; probè examinatis, pars quæ Cypriano adhæſerat, utcunq; ſibi argumentis munita uidebatur, ueritati cederet, & Eccleſia Dei, quid credendũ eſſet & faciendum, rectè inſtituta eſt.

Vtinam uerò hunc diem aſpicere liceret, quo utriuſq; partis argumentis diligenter diſcuſsis, remotis omnibus prauis affectibus, de ueritate unanimiter pronũciaretur, ex Eccleſia Dei omnis error tollat̃, paſsim & ubiq; locorum quàm latè Chriſtianiſmus patet, omnes rectè de tanto myſterio erudirent̃. Hoc multorũ pia uota deſiderant, flagitant, hoc ſperant, hoc expectant: cui ſinguli pro uirili noſtra, & quiſq; pro uocatiõis ſuæ ratione deeſſe nõ debet. Cogitaui ipſe ſæpenumero, præſtare, ut animis iam propemodum utrinque defatigatis, à ſcriptione temperaretur. Video autem ſingulari conſilio Dei diuerſum fieri. Et accidit, quod apud Eſaiam ſcriptum legimus Sicut exaltantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt uiæ meæ à uijs ueſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus ueſtris. Non quidem ab initio ſemper conſiliorum Dei nobis conſtat ratio, ſed tamen ſuo tempore reuelantur. De hoc uerò certamine, ut dicam quod ſentio, fortaſſe Dominus permiſit, quum aliud Noui teſtamenti & E-

uangelicæ doctrinæ caput, aut cultus diuini pars alia maioribus tenebris, erroribus, idolomania inuoluta non fuerit, quàm cœna Domini. Voluit Dominus omnia eius probè examinari, & ad uiuum reſecari, donec ueritas eximis & denſiſsimis tenebris eruta, manifeſta fieret. Id quod nūc uel tandem factum cōfidimus. Spero enim hoc Brentij libro lecto & diligenter examinato, omnes uerè pios intellecturos, nos ueram carnis Chriſti præſentiam in cœna Domini aſſerentes, nihil craſſum aut carnale Chriſti corpori, ſecundum rationem huius ſeculi affingere, quod uel naturam eius aboleat, uel cū maieſtate ipſius pugnet, adeoq; nullum nouū in Eccleſiam Dei introducere dogma, ſed ueritatē cœleſtis doctrinę tueri, maieſtatē hominis Chriſti aſſerere, & theſaurum Eccleſię in cœna Domini non adumbratum modò, ſed donatū & exhibitum cuſtodire. Spero etiā fore, ut hoc ſcripto multorum animi in uera, quam hactenus profeſsi ſunt, ſententia confirmentur. Et ex his, qui hactenus ſibi & humanis rationibus indulſerunt, eas abiecturos, & intellectum ſuum, iuxta doctrinam Apoſtoli, captiuum tradituros, in obſequium Chriſti: dum uident, humanas de alterius ſeculi conditione rationes conſiſtere non poſſe, ſed cū maieſtate hominis Chriſti ex diametro pugnare.

Ego

Ego quidẽ ingenuè & grato animo fateor, lectiōe huius ſcripti me nō parũ in ſentẽtia cōfirmatũ, quã eccleſiæ Dei miniſterio meo iam aliquot annis tradidi. Idẽ alios quoq; teſtificaturos minimè dubito. Atq; perſuaſiſsimũ habeo, ſi maximè decẽ mille miliaria eminus Chriſtũ cum corpore ſuo uiderẽ, quẽadmodũ ipſum uiſuri ſumus in nouiſſ. die, uenientem in nubibus, &c. uerbo tamẽ ipſius obediens, & fidẽ habens, quo præcepit in cœna ſua mãducare & bibere, & promittit ſe dare nobis corpus ſuũ & ſanguinẽ, nihil prorſus dubitarẽ, hoc ipſum corpus me manducare, quod eminus aſpicerẽ. Locus.n. ſicut in prima cœna, ubi unus diſcipulorũ Chriſti propior fuit altero, nihil impediuit uerã diſtributionẽ corporis & ſanguinis ſui. Maieſtate enim, nō ad menſuram participata hoc prę ſtitit, quod naturę corporis defuit: idẽ nunc quoq; in eccleſia ſua & poſſe & pręſtare certũ eſt. Vbi de phyſica locatione corporũ ſpiritualiũ, qualia Paulus reſurrectura teſtat̃, nihil ſomniandũ eſt, poſtq̃ depoſita omni humanæ naturæ imbecillitate, in forma ſerui aſſumpta, ad ſummam maieſtatẽ Dei eſt euectus, omnia gubernans & adminiſtrans, uereq; quod promiſit implens.

Hęc maieſtatis Chriſti cōſideratio facit nobis hũc de cœna Domini articulũ apertũ & facilẽ, & omnes abſurditates tollit, & curioſas quęſtiones de uirtute cōſecrationis, de hoſtijs (ut uocãt) in uſu cœnæ Dñi rema-

remanẽtibus, de duratiõe pręſentię Chriſti cũ pane cœnę, & ſimilia, quę oẽs hinc potiſsimũ exortę ſunt, ꝙ maieſtas hominis Chriſti ad dexterã Dei nõ rectè cõſiderata fuit. Quid.n. his opus eſt, rectè de maieſtate hominis Chriſti ad dextrã Dei ſedẽtis, ſentiẽti? & qui intelligit nõ modò, quomodo homo Chriſtus per diuinitatẽ omnia poſsit, uerũ etiã quõ Deus per humanitatẽ in unitatẽ perſõnę aſſumptã, omnia adminiſtret: myſteriũ ſanè maximũ, quod humani ingenij modũ excedit, uidelicet: Humanæ naturæ in Chriſto, omnia ſupera & infera, hoc eſt, omnes creaturas ſubiectas eſſe, & per ipſum ſiue ab ipſo gubernari. Qui igit̃ iuxta fidei noſtrę articulũ per hominẽ omnia in cœlo & in terra adminiſtrat, & cui datũ eſt nomẽ ſuper omne nomẽ, qui poſitus eſt ſuper omnem principatũ, qui igit̃ tu, quęſò, qui uel quæreres uel dubitares, quomodo idẽ tibi ſuũ corpus & ſanguinẽ dare poſsit in cœna? Ah mi Bullingere, hic ſubſiſtamus, hãc maieſtatẽ adoremus potius q̃ꝫ ſcrutemur, ne eũ parẽ faciamus angelis aut hominib. ſanctis, hoc eſt, uerũ Deum eſſe negemus. Vita noſtra in Chriſto nõ modò eſt diuinitas, ſed & humanitas eius, quę & ipſa facta uiuifica. Reliqua mittamus, & eius conſideratione in alterũ ſecúlum reijciamus.

Habes mi Bullingere, ut ego quidẽ arbitror, reſpõſum minimè hoſtile, ſed quod profectũ eſt ab animo ſalutis tuæ tuorũq́ꝫ cupidiſsimo. Dñs Deus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti unà cũ Spiritu ſancto, largiatur nobis, ut in ipſo unũ ſimus, idem ſentiamus, & ad utilitatem catholicæ & uerè orthodoxæ eccleſiæ idem loquamur. Vale.

Bound by Edward
McLean. 13 II 70.
Brown Niger goatskin
over Black. Ivory
Gr[illegible] Lasel boards.
For Duke Univ. Lib
Rare Books
J [illegible]